

ZRINYI MIKLÓS

A KÖLTŐ

ÍRTA:

Báró Jósika Miklós

A mai magyar nyelvre átdolgozott kiadás

A NEMZETI MŰLT IRODALMI BIZOTTSÁG

megbízásából:

FŐVÁROSI KÖNYVKIADÓ R.-T.

Budapest, VI., Lovag ucca 18.

V8-441
Minden jog fentartva.

8/728

FŐVÁROSI NYOMDA RT.

BEVEZETÉS.

Volt egy kor, melyben ez a szép, dicső ország három részre szaggatva siratta elődei bűneit és viszálykodásait. Szíve a töröké volt, Budavár falai fellett karcsú minarettek nyúltak fel, és Mátyás pompás lakának romjain a basa lobogója lengett. Felélt a magyar megyéknek, részben vagy egészben, basák kormányozták; a többibe is beharapódzott a pogány vaskar.

Az a dicső nemzet, amely mikor keletről kijött, egytől-egyig nemes volt, az utolsó vad, ronda s buta törököt nagyságolta, a basák előtt keresztbe tette kezét s ha nejét, viruló leányát rabolta el a félhold kényurasága, ahelyett, hogy a rablónak tört merítene szívébe, vagy fejét hasítaná ketté, a maga s jobbágysai marháját adta el, vagy őseinek ékszereit olvasztotta össze, s így váltotta ki őket. Az erdélyi fejedelmi széken a háborgó Rákócziak ültek, a nagy Bethlen Gábor, kinek barátságát az akkor élők legnagyobbika, Gusztáv Adolf kereste, s ki a leggazdagabb fejedelmek egyike volt, nem hagyta szellemét örökségül a gazdag hagyatékkal a gyáva Brandenburgi Katalinra, ki egy Bethlen Gábor után egy Csáki Istvánt tudott szeretni! A magyar király s a török padisa közt választva, mindkettőt szép szavakkal áztatva s mindkettő ellen fent karddal, a magyar nem ismerte az öröm pirosságát, a remény zöldjét.

A legtöbbben atyáikat, fiaikat, nő- és férfiroko-

naikat siratták, kik vagy a csatatéren veszték el, vagy kínos rabságban tatár-sátrak alatt sínylettek. Messzi tereken a föld pusztá volt, a falvakat romok fődtek s fedetlen, égő üszköktől borítva, pusztulást, rablást mutattak. Csak a várak, városok mutattak épebb, de törökösen szennyes tekintetet. Még ott is, ahol a török handzsár nem aratott, elűnt a régi fény. A magyar úr kincseit ládákban, továbbvitelre készen, vagy mély rejtekben tartotta. Csak olykor, midőn pillanatnyi fegyverszünet idején lakomákat s menyegzőket tartottak, nyitlak fel a kincstárak s mintegy rövid tündéralomban, ömlött szét az úrilakokon némi külszíne a hajdani fénynek, melyet újra a költözködés rendetlen pusztasága váltott fel.

Mindenütt időrongált, napsütötte, beesett s halvány arcokat látott a szem; mindenütt fegyvert és védelmi készületet.

A magyar szokásaiban naponta nyersebb, ridegebb, ingerültebb lett. Mátyás kora óta ez a hanyatlás alig ért rövid szüneteket. A gyermek már kardot emelt, az iskolák várakká váltak, a tanítók várnagyokká. Lopva az időt a tanulásra, sajátítottak el a legtehetősebbek némi ismereteket a latin nyelvben, a szentírásban s a régi krónikákban. A nő örökös rettegésben jégkérget öltött szívére, a szerelem égi érzése ritkán mutatkozott, s a leglelkesebb nők a körülmények vassúlya alatt, mint kesergő özvegyek, szerelem, vonzódás, néha ismeretség nélkül, más férjnek adták kezüket, hogy megvédje őket. A törökök nőrablásai az erkölcsiség szemérmes színezetét elölték; a gyermek fülét már olyan események szennyezték, melyek megfertőzték képzeletét. Tudták, mit tesz az, azok említésére pirulni, kiket a természet tisztelni, szeretni készített. De, ha volt, ki e vész korában szívét szent tisztaságában megőrizhette, kinek mennyei keblében tiszta volt minden, akkor szeretett egész üdvével,

egész lángjával ifjú lelkének. Akkor szégyen és halál közt tanult a hölgy választani, s lelkének röpte mondhatatlan nemes és fellengő volt. Férfilelekkel védte az ilyen nő várának sáncait, a lobogóval kezében szégyenítette meg a bérszolgák gyáva seregét, s az első török előtt, ha vára falain mutatkozott, verte a tört saját szívébe.

De másrészt a haszonvágynak, irigységnek s kajánságnak tág mező nyílt. Rokontette áruba rokonát, örökös örült legközelebbi rokona vesztének. A nővért, ki török háremekben siratta vagy nevette sorsát, testvére nem sajnálta, mert így nem kellett vele osztoznia s gazdag ara lett.

A nyelvet elhanyagolták. Kinek lett volna ideje azt művelni? Összevegyült török, német s főleg a latin szavakkal, s a magyar négy, öt nyelvet darabolt, míg tisztán s nemesen kifejezni magát egyiken sem tudta. De ha ilyen volt az általános kép, ha ez a szép, gazdag ország, mint a leégett ház tárul előttünk, e kor nagy emberek bölcsője volt. Ezekben, mint magban, melyet a sors a jövő ivadéknak fönntartott, központosult az erő, az akarat, a tett — de fájdalom! — kevés sikerrel. A német és török udvar közt kellett választani. Mind a két hatalom ígért, fenyegetett s ellenségesen állt a magyarral szemközt. Soha tisztán nem bízva indulatában s erejében többnyire mint eszközt használta. A legfel-
tűnőbb szellemek, kiknek a jelenkor régen igazságot szolgáltatott, alárendelt szerepet játszottak. Idegen vezérek gyávaságán s tudatlan, irigy makacsságán szenvedett hajótörést a legszentebb, legtisztább akarat.

Minden hadviselést szűkkeblű, a csatákat a zöld asztalnál rendező hatalmasok ingatagsága késleltetett. Mindent akkor kezdtek, mikor végezni kellett volna, mindent akkor végeztek, míg folytatni lett volna üdvös.

A történelem élő tanúja annak, hogy a török

még győzedelmeiben is mindig vesztőfél volt. Szám-
láljuk össze az elveszett törököket és magyarokat,
e véres, félakaratú, félerejű csatákban: egy holt
magyarra öt török esik s mégis meddig rombolt a
török pusztítása e hazában, kit egy szilárd ésszel
és erővel rendezett hadviselés Sztambulban össze-
típott volna

*

Magasan, nemesen és tisztán tűnik fel e kor
nagy emberei közt egy férfiú, mind lelkének ereje,
mind kedélyének nemes fellengése által, s ez Zrinyi
Miklós, e néven hetedik, — Zrinyi Györgynek s
Szécsi Katalinnak fia, s a szigeti Zrinyi Miklós uno-
kája.

E férfi életéből emelünk ki itt néhány évet s
ha a szerző e színeket halványan önti vásznára, ha
ecsete nem elég erős, legyen a hiba teljes mérték-
ben az övé, nem azé a férfiúé, ki, ha nem a legna-
gyobb, bizonyosan a szeretetre legméltóbb volt hő-
seink között.

A VIZTÖLCSÉR.

Sors bona nihil aliud.
Zrinyi jelmondása.

„Föl a vitorlákkal — minden ember a hajó or-
rára — ott a víztölcsér!” — így kiáltott egy magas
viharrongált arcú férfi, az erős építésű, de közép-
nagyságú hajó hídján, mely a háborgós Adria hul-
lámain szárnyalt Velence felé. A vihar ereje ki-
verte irányából, s most a dalmát szigetek közelé-
ben a habok labdája volt.

A nap felhőrésen tekintett át a hullámokra.
Aranysugaraival világtölcsért borítottak a hajóra,
mely tarka népével s szárnyaló vitorláival, letört
virághoz hasonlított, mit a vihar kénye pusztuló

partokról ölelt fel. Orrán durvamívű faragásban Szent Márk szárnyas oroszlánja látszott. Falai feketék, bordái aránytalan tömörséget mutatnak, s annyira meg vannak vaspántokkal terhelve, hogy sokkal mélyebbre ágyalja magát a vízbe, mint az ilyen hajók szokták.

Az ég most fekete egyházhoz hasonlít. Tág süvegében kriptai homály, de nem csend tanyázik. Néha lángfolyamok rohannak boltjain keresztül, mint hullámozó tűzzuhatok, vakító világgal öntve el az iszonyú látókört. Mintha lávafolyamon úsznék a hajó, árbócai a rajtok csüggő, dolgozó hajósokkal, mint éjféle rémek rajzolódnak a pillanatnyi fényben. Dühösen sípol a szél, s olyan idegrázó és bús ez a pokoli zene, hogy a legbátrabb hajóst is őrjöngővé teszi.

A kapitány szavára összevonták a vitorlákat. De a parancs következménye bizonyította, milyen messze volt még a tengerészet mai tökéletességétől. Igaz, Velence első tengeri hatalom volt akkor a világon, híres gyáraiban a legjobb hajók készültek. De jobb hajóit s ügyesebb embereit háborúban használta s így a fennmaradt selejtesebb hajókra kapitányok sem a legjobbak jutottak. A hajót most nem ragadta ugyan annyira a szél, mint az elébb, de valami megfoghatatlan erő vonta, mint az északi sark a delejtét.

A kapitány közelében egy sötéthajú férfi állt, keleti szabású öltözetben. Ez szólalt meg most:

— Signor! eresztesse ki kegyelmed a nagy vitorlát. Örvény szélén kanyargunk. Látja kegyelmed, miként sodródik a hajó a hullámokkal ellenkező irányban!

— Csak késő ne legyen! — morgott a kormányos. A középárbóc tetejéről legördült a vitorla és öblét hólyaggá dagasztotta a vihar. A hajó majdnem oldalvást feküdt a habokban. Az árbócok csikorogtak. De hatalmasabb erő szegült kifeszült szár-

nyai ellenében, mert a hajó, bár lassabban, szél ellen folytatta útját.

— A víztölcsér örvénybe kapott! — ordított a nép kétségbeesetten s mintegy leigézve, abbahagyta a munkát.

Borzasztó szünet volt több másodpercig. Hasonló a siralomház utolsó pillanataihoz, mikor a poroszló a kivégzés óráját jelenti.

A tengert fehér habréteg borította, mely itt-ott, mikor a hullámok hátukat emelték ki, zöld hasadásokat mutatott. Valami nagyszerű volt e roppant hegyomlásokban, melyek növekedő morajjal gördültek elő, zúgásukat a vihar halálénekébe vegyítve. Néha újabb hullámokkal ütköztek össze s harsány loccsanással szakadtak ketté, vagy söpörtek végig a hajó fedélzetén, mely nyomásuk alatt minden eresztékeiben csikorgott.

— A víztölcsér! — riadt fel a nép e borzasztó szünet után, — végünk van!

A villám átnyargalt az égen s lángsörénye a dagadó vízhalomok tetején égett, mint az északi fény, mely az égboltról a tengerbe ágyalja magát. Egyszerer símulni kezdtek a habok s a hajó tág gyűrű szélén siklott el. Úgy tetszett, mintha a tengerben udvar nyílnék, magas vízhegyek között, közepén a hajlongó víztorony surranása zúgott. Mint gót egyház oszlopa, nyúlt a mélykék vízbálvány a haboktól a fellegekig. Izmos nyele hol dagadva, hol apadva, mint a nadály kanyargott a tengerbe merült hegyes végével s mintegy gyönyörűségében fuladozva, szivattyúzta odvába a víztömeget. Karcsú delfinek emelték ki bátukat a habokból s mindig szűkebb-szűkebb körben úsztak, míg a tölcser ellenállhatatlanul lökte őket a magasba s onnan az örvénybe zuhant vissza nehéz testük.

A legszélsőbb vízgyűrűben látjuk a hajót. A borzasztó lejtés megkezdődött, koronként a kétségbeesés ordítása hangzott.

— A nőkhöz, a nőkhöz! — harsant fel egyszerre. — Bort, bort ide, minden a miénk! — A rend felbomlott a biztos halál küszöbén. A népet az iszonyú őrzöngés fogta el, amely a végveszélyt szokta megelőzni.

Két férfi állt csendesen a rémület közepette. Arcukon reménytelen bátorság és csak egy akarat: meghalni, mint férfiakhoz illik. A hajó lassan haladt, de percenként, bár még észrevehetetlenül, gyorsult haladása. A hajós nép egy része arcra hullott és Istent hívta segítségül. Nem dolgozott már senki. A kapitány s a keletiesen öltözött férfi hasztalanul igyekezett a rendet helyreállítani, intő parancsukra halál-hahota felelt.

— Nincs itt kapitány, nincs itt parancsnok! — ordított a nép, — emberek vagyunk mindnyáian és félóra múlva meghalunk. — Néhányan a hordók fenekét verték ki s a szétömlő bort itták fel a padozatról. Mások a hídhágcson rohantak a kapitány erkélye felé, böszülten kiáltozva: ..a nőket, a nőket ide!

— Megálljatok! — szólt a kapitány, de egy hajóslegény mellbe ragadta s a hídra sújtva parancsnokát, kantát kapott fel, a hordóba merítette s ivott, azután egyet kanyargott sarkán s hanyatt esett a deszkázaton.

*

A hajó beszegezett ablakú erkélye sötétjében két hölgy volt, hangjukról ítélve, különböző korúak.

— Violetta! — szólt az egyik hang s szavát önkénytelen sikoltás fejezte be.

Elhaló szelídséggel felelt a másik:

— Anyám, miféle új baj megint?

— Valami rámesett, a kapitány pénzesládája talán, iszonyúan szenvedek.

— Nem hallod az ordítást? — rebotte az ifjabb. — Semmit sem látok, a lámpa kialudt, a hajó

nem emelkedik, mintha csendesednék a vihar.

— A nőket, a nőket! — hangzott kívülről.

— Mi az? — riadt fel Violetta.

— Minket keres a nép, — felelte baljóslatúan a másik. — Violetta! — folytatta erőt véve magán, — a nép, a nép! Ó, te nem érted ordításukat. Öránk ütött, nincs más védelmünk, csak a halál.

— Nem értelek, anyám — szólt a leány közelebb vonulva.

— Adj a ég, hogy meg ne érts soha! — Forrón szorította magához leányát. — Ma reggel a kapitány töre a kerevet felett függött, — susogta — lábam nem bír, jer, hol a kezed? — mondta, Violetta felé nyujtva kezét, kit a nagy vitorla kibontásakor az oldalt hanyatló hajó távol vetett tőle. — Jó, itt vagvok, szorulj az erkély falához, itt a kerevet. — Fölemelkedett, mindenütt kereste a tört a sötétben, de sikertelenül. — Violetta, gyermekem, kezed hideg és merev, mint a jég. Kedvesem, nem hallod-e anvádat? ébredj aléltságodból, mert veszve vagy. — Homlokát dörzsölte leányának.

— A nőket, a nőket! — hangzott most közelebb s a lépések dübörgése a hágcson.

— Az ajtót bezártam, — rebegte a nő, mindenképp igyekezett felrázni leányát ájulásából.

— Félre! — hallatszott most egy ismerős hang: s úgy tetszett, mintha az erkély ajtaja feszülne. — Pisztolyom földre teríti az elsőt, aki idelép! — Ezt nehéz zuhanás követte. Valaki a recsegő ajtónak vetette hátát.

— Mandeletto! — volt a felelet s újabb zuhanás. A villám a hágcso résén keresztül pillanatra megvilágította a támadók kísérteti arcát. Ketten hanyatt-homlok estek le a hágcsoáról, míg a többi rajtuk átgázolva, hullott inkább, mint rohant az erkély ajtajáig. Az elsőt, ki a kilincsre tette a kezét, erős férfikar ragadta mellbe s verte a földhöz, a

másiknak hatalmas lökés érte oldalát, hátra sújtva esett társai közé.

— Ki van itt? — ordítottak, a feltartóztató hangját hallva, ki a homályban két pisztollyal övében s törrel a kezében, mint az oroszán, védte az ajtót.

— Az idegen kutya! — kiáltott az egyik le-sujtott, — szúrjátok le.

Az erkélyről sikoltás hangzott.

— Ne féljenek kegyetek, — szólt biztatva az erkély ajtaját hátával fedő férfi, — a halál sértetlen öleli át — ne féljenek!

— Isten segítse meg! — rebegte benn egy elhaló hang.

Új zuhanás történt.

— Félre, félre! — kiáltottak a hajósok, — lehúzz az örvény. Helyet a nőkhöz!

Iszonyú küzdés éledt újra az erkély előtt. A vívók csak egyenkint tolakodtak alá a hágsó fokain, vadul küzdve az elsőségért. Ezért sikerülhetett a lejárást védő férfinak őket feltartóztatni.

— Kést, törtl! — hangzott egyszerre több oldalról. Míg e böszült csata a hajó odvában folyt, a dühös szél, mely itt az örvény kanyarodását kísérte, félig meghajtotta az árbócokat. A nép a hajóhídon az örültség dühével szaladt, ivott, imádkozott. átkozódott. Az első kört a víztölcsér örvénvének tág udvarában már megtette a hajó, a második hullámgyűrű sodorta most szűkebb körébe: a haladás gyorsasága percről-percre nőtt s a fenyegető víztorony kanyargó óriási orrmányával egész retentőségében állt előttük, felhőjével s villámfürteivel.

Lent a hölgyeket védő férfi két kézzel ragadta meg az egyik támadót, akit a mögötte tolakodók egyrésze hátrarángatott, míg a felsőbbek egész súlyukkal taszították előre. Iszonyú csattanás hangzott. A villám fakó lángjával pillanatra elöntötte a

vivók arcát, egy pillanatra csend lett. Egyszerre egy hang hallatszott:

— Eresszetek előre, itt a kés!

— Emberek, — kiáltott fel hirtelen ötlettel az erkélyt védő férfi. Nem halunk meg, fel a fedélzetre valamennyien! A víztölcsér elég közel van már, szegezhetőek neki az ágyúkat és meghasad. Fel az ágyúkhöz!

— Az ágyúkhöz! — riadtak fel egyszerre mindnyájan. A bőszült keblekre reménysugár szállt. Igen! E zordon nép remélt a halál csarnokában. A nők, a bor, az átok s a rettegés feledve volt. Mindenki az ágyúkhöz rohant s azok mély dörgése nemsokára, mint tompa kongás hangzott el a vihar moraja közt.

— Hölgyeim, megmenekültek! — szólt a férfi, aki most egyedül maradt hátra. — Míg azok oda-fenn az ágyúkat töltik és sütögetik, addig az örvény mindnyájunkat magához ölel.

Az erkélyen csend volt, deszkázatán keresztül semmi felelet nem sóhajtott, fönn az ég haragja mennykövek hangján szólt.

A hajó második körútját megtette. Már nem lejtett többé, száguldott, mint a mén, melyet farkasok serege üldöz. Most harmadik kanyarodásában volt, néhány ölnyre a haláltól. Villámgyorsasága elfojtotta a hajó elejére gyűlt nép lélegzetét. Kábultan szédültek többen az ágyúk alá. Ezek egyike szétpattant a gyors, vigyázatlan töltéstől és borzasztó romlást okozott maga körül. A kapitány s az a férfi, aki a hölgyeket védte, álltak rendületlen lélekjelenléttel; a víztölcsérre szegzett szemmel, melynek növekedő zúgása hallásukat vette el. Még elhangzott egy-egy ágyúlövés, — de a remény elhalt.

— Mire való ez a játék? — kérdezte bajtársától a kapitány.

— Játék nekünk, — felelt az, — de jótét azok-

nak, akiknek enyhíti a halált. — Ezzel égnek emelte szemét, és nyugat felé fordítva arcát, ihletve szólt:

— Isten, rémségeid között add legjobb áldásodat hazámnak.

Egyszerre világosság lett. Végtelen ropogás hallatszott s a villám az árbóc sudarán futott végig, tüzes hálót gyújtva kötélzetéből. Az utolsó szegfőt látni lehetett a hajó bordáiban; úgy tetszett, mintha az ég és tenger felgyulladtak volna. A villámok szakadatlan csattogása szünetet nem hagyott, egy sötét felleg közeledett viharszárnyon a víztölcsérhez, mint sárkány torkából, szórta a villámokat s midőn a sötét bálvány koronájához ért, egy tömeggé szakadt vele. A hajó iszonyú nyargalásában egyszerre megállt, mintha szirtkarok közt feneklenék. Iszonyú légnyomás nehezedett a hajó hídjára és aléltan vetette hanyatt a hajó népét. A viharvadarak visítva emelkedtek föl a hullámok tetejéről. A hajó egyszerre szédítő gyorsasággal kezdett forogni, mint kerék a tengelye körül. Szívrepesztő ordítás harsogott a vihar zúgása közé. Ugy látszott, hogy csak egy ember él még, erősebb idegzetű a többinél, s aki megszokta szembenézni a halállal, melyet iszonyúságának fönségében így még nem látott soha: a keleti ruhájú férfi.

A víztorony ingadozott, az ég szakadt ketté s a roppant vízbálvány tömegestől omlott össze, olyan robajjal, melytől még ez a férfi is elvesztette eszméletét. A hajó eltűnt, minden egy hullám, egy vízár, minden sötét, mint a kárhozat.

Fönn a fellegek tág rést hagytak, mint azurövet csillámló gyémántokkal, mert a hosszú küzdés alatt, míg az elemek csatáztak, a nap Amerika térségeire szállt át. A fellegek oszlani kezdtek; a tenger magasan hullámozott még, de dühét már kiöntötte, s mint a haragvó kedélynek, mely békülni vágyik, ütőere csendesebben vert. Nagy habszörnyetek úsztak a hullámokon, a szél zúgása bús sípo-

lássá vált s a távol látóhatáron az éj egész pompájában kiterjesztette csillagszárnyait.

Hol a hajó? Hol vad népe? — Hát ezernyi indulat, félelem és bátorság, remény és kétségbeesés, üdv és kárhozat, — minden oda van? — Ele nyészett-e a nép, melynek vágyait talán a világ ösz szes kincsei nem elégíthették ki, mely az elemekkel, sőt Istenével dacolt, — elfújva a lég köréből, mint a tarka lepke, melyet a vihar első csöppjei megsemmisítenek? Ott terül el a tág, mérhetetlen vízszőnyeg kinyögve haragját. A hold engesztelően harmatozza ezüstjét, a zöld vízbércek csendesesen gördülnek elő s a vihar szárnyasai messze elverve tanyáiktól, magasan keringenek, — de amennyire a szem hat, a hajó nincs sehol. Talán a magas hullámok völgyeiben hever, vagy az örvény sírjában?

— Ott a hajó! — egy hullám, magas, mint a hegy, hozza hátán. Kötélzete szerte csüng, kormányja leszakadt, egy hang nem rebeg rajta, minden kihalt!

Csendesesen lejt, a széltelen lég nem ragadja többé; csak a mindig halkabban emelkedő hullámok tolják maguk előtt cél s irány nélkül.

Az égen újra fellegek tornyosultak. A csillagokat gyászlepel borította. Minden fekete volt és néma, csak a habok locsanása zúgott a csendes halotti hajó bordáin.

A hajóhídon halk nyögés hallatszik; az erkély hágsójának sötét nyílásából egy fő emelkedik. Hosszú fürtök folynak le vállán s arca halovány, mint a sírból kelőé.

Csak a két nagy fekete szem, mely a messze látóhatár szélein száguldó villámra bámul, gyaníttat életet a hideg szoborban.

— Élek! — rebegte, örülten tekintve szét s tapogatózva maga körül, — élek! — Ez a kéz az enyém — élet ez, vagy feltámadás a halál után? — Halotti nyögés hangzik fülembe, arcom körül síri

szellő reng. Istenem! — riadt fel, — egyedül maradtam volna, hosszú, kínos halálra szánva?

Most új alak bontakozott ki a kötélzet hálóból. Halvány arcát mély, hosszú lélegzettel emelte fel. Dús haja fürtjeit megrázta, mint álmából fölvert oroszlán s néhány kínos fordulat után deli férfialak rajzolódott bele, mint fekete árnykép a kékes derületbe. Maga körül tekintett félelmetlenül, bár meglepetve. Azután mintegy rögtön felfogva helyzetét, egy gondolat kapta meg, mely kábultságának mámorán keresztül hatott.

Mintegy új eszméltre gyulva rohant az erkély hágcsója felé, ajkáról suttozva a Violetta név lebent el.

— Ki szólít itt? — rebegette a hölgy, — ki él itt? Nem vagyok egyedül? Kegyelmed az lovag? — Keblére feszítette kezét növekedő eszmélettel. — Milyen fekete minden — végtelen éjszaka — mi történt velem? — Iszonyú zuhanás kábított el, — folytatta összeborzadva — a támadók ordítása, a dühös vihar s az irtózatoss ropogás. A hölgy fehér keze maga elé nyult s érezte, amint azt egy hideg kéz ragadja meg.

— Kegyed él, Violetta! Igen! — folytatta szenvedéllyel. — Ó! jer, maradj, ne hárítsd el a káromat, Violetta, téged a halál jegyzett el nekem. Elveszlek, mintha a föld határain egyedül volnál, mint az első asszonyt az első férfi a teremtés hajnalán.

— Ó signor! — rebegette a hölgy, pillanatnyi odaolvasás után kibontakozva karjai közül s egészen visszatért eszmélettel — siessünk anyámhoz!

E pillanatban úgy tetszett, mintha a hajó bordáin halk reszketés hullámszerűen át. Halvány, gyorsan ellebbenő fény világította meg a két szerelmet és reményt sugárzó arcot. — Aztán egy ágyú szólalt meg.

Violetta megrázkódott.

Egy másik s harmadik lövés hangzott.

— Siessünk anyámhoz! — kiáltott Violetta, megragadva a férfi kezét s vonta maga után.

— Itt lőnek, vagy tűz van s az ágyúk maguktól sülnek el. Nincs veszteni idő — kiáltott a férfi fölsegítve Violetát.

Pillanatnyi szünet állt be. Az éj feketébb, mint volt. Azon nyílás közelében, melyen Violetta és társa haladtak lefelé, egyszerre csörömpölés hangzott.

— Ki él itt? — kiáltott a kapitány éles szava. Imitt-amott a hajó födelén mozgást lehetett halítani. — Fel-fel mindenki! — hangzott újra a kapitány szava, — ti borbafult semmirekellők. Fel — corpo di sant Antonio! Azt hittem az örvény nyelt el, s hajómon vagyok.

— Élek én is, capitano, — mondta a férfi, ki Violetát kísérte, a hágcsó aljához érve. — De olyan sötét van, hogy semmit sem látok, világosság kellene mindenekfölött.

— Három ágyút sütöttem el, — felelte a kapitány — három töltött pisztollyal, melyek szerencsére meg nem áztak. Az ármányos víztölcsér hanyat-homlok sodort le a hágcsón s egy áruladához csapott. Brr! minden tagom reszket, megkísérlem meggyújtani az egyik lámpát.

Violetta szorosan símul a férfi mellére.

— Itt az ajtó, — mondta — siessünk anyámhoz!

Az erkélyben arasznyi víz volt. Violetta anyja eszmélet nélkül hevert a padlón s a leánynak hosszas dörzsölgetése hozta életre, miután a férfi felvitte őt a hajó hídjára. Eközben a kapitánynak sikerült meggyújtani az egyik lámpát. A mértékfölötti italtól s fáradságtól alélt nép az ágyúk hangjára s a kapitány ismételt kiáltásaira végre ébredezett. Az öreg kormányos, aki őrhelyén rogyott össze, legelőbb tért magához. Kábultan és morogva kereste kezeivel a kormánykereket s meglelve annak fala-

zatlan küllőit, bosszankodva nézte a romlást, mely további fáradságát sikertelenné tette.

— Tartsunk szemlét a hajón, gróf úr! — szólott a kapitány a hölgyeknél álló férfihoz. Azonnal körüljárták a hajót, mely a rendetlenség és rombolás borzasztó képét mutatta. Néhány mámoros alakot lehetett elővánszorogni látni, kiknek eszmélete csak apránként tért vissza a hűs hajnali szellőtől, mely a habok éleit fodrokká törte s a fellegek rétegeit kezdte szétbontani.

— Késeket! — kiáltott egyszerre a grófnak szólított férfi. A hajó a letört árbócot kötélzetén vont maga után. Ettől kellett a hajót mindenekelőtt megszabadítaniok. A kapitány, a kormányos, a gróf s még néhányan az árbócot tartó köteleket kezdték szeldelni. Mikor az utolsó vágás megtörtént, a fékeiktől szabadult bálvány egyet kanyarodott lenn a habok közt s iszonyúan a hajó oldalához csapódva, elmaradt s vízsátorral borította el a dolgozókat, de a hajó pillanatnyi hanyatlás után, mintegy könnyebbülve terhétől, egyenes állást vett.

— Hajnalodik! — szólott a kapitány. — Mindezekelőtt a szivattyúkhöz! Ki-ki ahogy tud, fiaim! Munka közt tér meg az erő. — A gróf eközben a hölgyeket a lehető leszárazabb helyre telepítette s a kapitány után sietett, aki darabig gondolkozva állt. Arcán büszkeség tükröződött. — Szent Márkra! conte Zrinyi, — kiáltott fel, — derék jármű ez! Nem hiszem, hogy az egész velencei hajógyárban készült volna még csak egy is, amely ilyen mosdás után szerte nem repedne, mint egy béka.

*

Mikor a hajó Fiuméből elindult, népe mindössze negyvenkét emberből állt. Zrinyi kíséreit s a két hölgyet egy nő s négy férfi cselédet is beszámítva. Most azonban a kapitány összesen csak huszonkencet talált. Zrinyinek hű vadásza is az elve-

szettek között volt. Nagyobb részük szembetűnő sikerrel kezelte most a szivattyúkat; a többiek az árbóc kipótlásához fogtak. Egy tartalék fasudart az összezsapzott kötélzet mentett meg az elsöpréstől, ezt emelték fel árbóc helyett és nehéz vaskapcsokkal adtak neki némi erősséget. Az itt-ott heverő vitorlafoszlányokat s függőágyakat összevarrták. Legnehezebb volt a kormányt kipótolni, de ez is sikerült valamennyire. Mikor a kelő hajnal rózsaterítőjét a habokra borította, a vendégárbóc tetején égett a nap első sugara s két összefoltozott, de eléggé szélfogó vitorla dagadozott a reggeli légáramban.

Láttatok-e napot feljönni a tengeren? Keskeny vérvonal, mint lángoló rézív rajzolódik le a látókör szélén. Óriási kígyónak mondanád, — mely a habzó elemet átfogta. Az égen opálpárázat emelkedik. Most bíbor vegyül a habok fodrai közé, melyek, mintha szikrákat szórnának — az ég kigyul s szelíd rózsaszín önti át haragját. Roppant karaj, sötétvörös és sugártalan, emelkedik a hullámokból s előtte tág, véres út nyílik egyetlen hosszú tűzfolyamként harapódzva végig a habokon. Lassan hófehér lánggá olvad össze minden, vakító fény terjed s a napsugár ernyője előnti az egész szemhatárt.

A kapitány megegyszer körültekintett. Ugy tetszett, mintha ő parancsolni, népe engedelmeskedni tanulna újra. Mint álbarátaitól elhagyott király megingott trónja romjainál, büszkén emelte fel homlokát. Megvetéssel tekintett szét a nemrégiben még bősziált nép közt, amely most mint korbácsolt eb, hódolt meghunnyászkodva visszanyert hatalma előtt.

A kapitány az ágyúra ült. Éles sípja hangzott s a következő percben félkör állt Zrinyi és a kapitány körül. Ez térdére könyökölve, mogorva hidegen nézett végig emberein.

A zord nép szennyes, átázott öltözetében, mint megannyi sírjukból kelt kísértet bámult vezérére. Gépies csend volt, mintha nyomorult rabszolgák lennének a hullámok közt felnőtt tritonok.

Végre félbeszakította a kapitány a csendet.

— Egy Judás van köztetek! — szólt, nagy szénfekete szemét lángra gyúlva futtatva át a körön. Úgy tetszett, mintha a hajósok egymást méregetnék tekintetükkel, hogy az árulót kiszemeljék. Néhányan az akkori babonás hit szerint, azt gondolták, hogy a kapitány a történeteket varázslatnak hiszi s a bűnöst akarja kérdőre vonni. De az rövid szünet után folytatta:

— Angelo! te engem mellbe ragadtál. — Egy zömök, szélesvállú fickóhoz fordult, kinek barna arcán alázatos tartása ellenére, rejthetetlen macacsság és dac mutatkozott. — Tudod-e, milyen büntetést szabott a tízek tanácsa ilyen vétkes vakmerőségre?

— A halált, capitano! — felelte rögtön, egykedvűséget igyekeztén mutatni Angelo, — én nem várok egyebet.

— A legelszántabb fickók egyike voltál, munkabíró, gyors és hű. Sajnálom, hogy meg kell halnod. Van-e nőd, vagy gyermeked, akinek hátralevő bérédet kiadjam?

— Senkim sincsen, signor. Ha kegyelmed utánam nem vetteti a cápák számára, úgy ossza szét pajtásaim között. Én meg egy jó serleg bort kérek az útra s ezzel végrendeletem kész.

A futó öröm rögtöni átvillanását kivéve, melyet Angelo végrendelete idézett föl, a legélesebb vizsgáló szem sem találta volna a megütközés vagy szánalom legkisebb nyomát is a hajósok vonásain. Az akkor ezerszerre veszélyesebb tengerész-életben a halál eszméje megszokottá vált s oly mindennapi dolog is volt a velencei köztársaságban minden el-

lenszegülésért a halál, hogy ebben senki különösét nem látott.

— Kössétek be szemét! — mondta a kapitány s tarka kendőjét lekerítve nyakáról, a közelebb állók egyikének nyujtotta azt.

— Egy szót még, signor, — szólott az elítélt előre lépve, — én oly sokszor tekintettem a halál szemébe, hogy most, mikor a vérengző fickó ilyen közel van hozzám, szeretnék még egyszer kacérkodni vele. Azért, capitano, hadd maradjon beköttetlenül a szemem.

— Ahogy akarod, mio bravo, — felelt a kapitány szembetűnő tetszéssel, — kötelet elő!

Zrinyi eddig némán tekintette a jelenetet, most a kapitányhoz fordult.

— Én — szólott — a köztársaság hajóján a legutolsó hajóslegénnyel osztozom a munkában s talán kis részben segítettem Velencének e derék járművét s legelszántabb parancsnokainak egyikét megmenteni. Nekem kegyelmedhez egy kérésem van, kapitány. Igéri-e teljesítését?

— Ha pénzbe nem kerül, — felelt meglepetve a kapitány — s kötelességem ellen nincsen, örömmel, per dio!

— Ennek az embernek az életét kérem.

Angelo kissé összerázkódott, a deli magyar hőstre tekintett, hitetlenül rázta fejét, szája körül pillanatra fájdalmas gúnymosoly vonult el.

— A törvény világos és én felelős vagyok végrehajtásáért — szólott a kapitány erőltetett udvarias-sággal. — Ez az engedékenység talán hivatalomba, vagy életembe kerülne. Bármilyen kevesen vagyunk itt, — tette hozzá félsuttogva, — a tízek szemének sugara köztünk van, én nem segíthetek, — fejezte be nyomatékkal.

— Ez az ember ittas volt, — mondta Zrinyi.

— Ez nem mentség: ivás sorján túl, feltörött hordókból rablás, a bűn súlyát nehezíti.

— Ez a fickó azt sem tudta, hogy kapitányát ragadja mellbe, — folytatta az ifjú bán.

— Neki a szivattyú markolatát, vagy a kötélzetet kellett volna kezelni, nem pedig a dolgozók tömegét apasztani, egynek földhöz sújtásával.

— Senkisésem dolgozott már akkor, az őrzöngés mindenkit megragadott, egy bünhödjék mindenkiért?

— Ez az egy tette kezét parancsnokára, a rendetlenség, a rossz példa következménye lehetett s ez a főbűnös harmadik vétke. Bocsánat, signor conte, ez az ember meg fog halni.

Zrinyi néhány percig gondolkozott, végre kissé ingerülten kiáltott fel.

— A hajónak két nappal ezelőtt kellett volna Velencébe érkezni. A hajósnépet, mint tudom, csak erre az útra fogadták fel. Elindulásunkkor én ezt a fickót szolgálatomba fogadtam s őt tegnap óta cselédemnek tekintem. Halálának mindenesetre elmentmondok addig, míg a tízek tanácsa jogomról nem határoz.

— Igaz-e ez, Angelo? — szólt a kapitány, önkénytelen mosollyal Zrinyire tekintve s azután a kérdezett felé fordítva szilárd tekintetét.

Angelo darabig hallgatott, azután feszülve tekintett Zrinyire s mintegy kétkedve felelt:

— Igaz.

— Úgy kegyelmed, gróf úr, — mondta a kapitány az előbbi kétes mosollyal, — nekem e rendetlen cselédért elégtétellel tartozik.

— Úgy van, — szólt Zrinyi — s mit kíván kegyelmed?

— Udvariasságból, — mondta a kapitány vidáman, — semmit sem kívánnék, de mivel kegyelmedet minden további kellemetlenségtől föl akarom menteni, gróf úr, huszonnégy kötélcsapást fog adatni e fickó hátára a büntett helyszínén. Ezenkívül a végrendeletet szóról-szóra teljesíteni fogjuk

s hátralevő bérét a legénység közt osztjuk föl. Végre kegyelmed egy hordó finom bort fizet, melyet egészségére iszunk meg, ha majd a legengedetlenebbek, akiket egytől-egyig ismerek, az érdemlett, szigorú büntetést kiállták.

Zrinyi Angelora tekintett, kinek arcán sem jóváhagyás, sem ellenkezés nem mutatkozott.

— Angelo, — mondta — te nálam rosszul kezded szolgálatodat s különös köszönettel tartozom derék volt kapitányodnak, hogy ilyen olcsó áron megválthatlak. Ezennel, míg partot érünk, rendelkezése alá adlak.

— Uram, — mondta Angelo vigyorogva, — részeg voltam, mint egy tömlő.

— Elég, — fejezte be Zrinyi.

A büntetést azonnal, minden további előzmény nélkül, szigorúan, irgalmatlanul végrehajtották. Angelo megrázta magát s miután pajtásai közül a legtöbbet hasonló ünnepélyességgel megkötelezték, a fickó új gazdájához lépett.

— Megmarad amellet, amit mondott, gróf úr? — kérdezte daccal.

— Igen, — felelte Zrinyi, — te szolgám vagy.

— Per diol! — mondta a legény, míg arcán különös jó indulat villant át, — kegyelmed olyan fickót fogadott szolgálatába, ki ha szükség, a tűz...

— Aki parancsaimat teljesíti, — szakította félbe ura.

— Si signor!

ARANYLANC ÉS ÓLOMFEDÉL.

Május 4-ike volt, 1645-ben. A hajnal az Adria öléből emelte ki fátyolát, s rubin fűrtjeit megrázva, végigmosolygott a hullámokon. A velencei lagunák tükre, mint a labradorkő, a nap minden színét játszotta s az ég mélyen kék boltozata alatt a tenge-

rek királynőjének, a szűz Veneziának nagyszerű márványpalotái és tornyai rajzolódtak, a doge palotája, a gyönyörű Piasetta két oszlopával s a jobbra hosszan elnyúló Riva degli Schiavoni, melynek oldalai még akkor boltozatlan csatornába fürödtek. Balra egész árbócerdő vonta fel ezerszínű lobogóit, míg a lépcsőzött partok irányában szakadatlanul váltakoztak a karcsú fekete gondolák. Az egész kikötő forradalom pezsgését mutatta, s az élénk nép szüntelen morajjal özönlött mindig táguló csoportokba.

A kikötő szélénél az a rongált hajó vetett horgonyt, mellyel megismerkedtünk. Első tekintetre tanúskodott az iszonyú viharról, mely a velenceieknek s törököknek még sok más hajójukba került.

Nemsokára néhányan sajkára ereszkedtek a hajóból. Több keleti öltözetű férfi s az előttünk ismeretes két hölgy is köztük volt.

Mikor a sajka parthoz közeledett, a hölgyek pillanatra összeroskadtak. A parton egy köpenybe burkolt férfi állt, mélyen homlokába vont barettel, ki nyilván a hölgyekre várakozott és vidáman üdvözölte őket:

— Egy hete már, signorák, hogy érkezésüket lesem, üdvözlöm kegyeteket.

Violettának, aki kissé hátra maradt, alig volt ideje, hogy Zrinyinek odasugja: „Ez az ember itt gonosz szellemem!”

— Ah! signor Malipieri! — mondta az idősebb nő és mindenkép igyekezett elfojtani felindulását — férjem egészséges-e?

— Mind azok vagyunk, — felelt Malipieri, — signor Rinaldo s Manuel a signoriában vannak, ahonnan ellopódtam s nemsokára vissza kell térnem.

— Uraim, — mondta az idősebb nő, — kegyelmeteket meg kell egymással ismertetnem: signor Ariel Malipieri, a doge első titoknoka, gróf Zrinyi

Miklós, horvátországi bán, kinek egyrészt köszönhetjük, hogy Velencét látjuk.

A férfiak pár udvarias szót váltottak.

— Remélem uraim, — szólt a nő Malipieri kíséretét elfogadva, — hogy ma este látom kegyelmeteket.

Zrinyi és Violetta még egy mindent mondó tekintetet váltottak s a hölgyek eltávoztak.

Zrinyi darabig gondolkozva nézett utánuk, felsóhajtott, azután intett cselédeknek, akik őt néhány szolgálatra kész teherhordóval a nagy csatorna felé kísérték. Megnevezte komornyikjának azt a vendéglőt, hová szállni akart s Angelo azonnal előre sietett, hogy azt neki megmutassa.

— Ha minden kész, — folytatta Angelóhoz fordulva, — keress föl a Pisani palotában, hol signor Ramieronál megtalálász.

— Jól van, signor, — mondta Angelo szenvedélyes készséggel.

Zrinyi gondolkozva állt a nagy csatorna szélén a hullámozó sajkára bámulva. Két férfi közeledett vörös felsőruhában s hosszú fehér bottal kezükben.

— Kegyelmed idegen? — szólt az egyik, sötét szakállas arcát fürkészve fordítva Zrinyi felé.

— Az, — felelte Zrinyi kérdő tekintettel.

— Honnan?

— Magyarországból, — mondta Zrinyi önkénytelenül elmosolyodva.

— Neve?

— Mindezt, jó barátom, a szállásomon, mely a Vörös-keresztnél van, megtudhatja kegyelmed.

— Per dio, signor! — minden idegen arcáról, mely hatáskörünkben bár egy pillanatig mutatkozik, felelősek vagyunk, — mondta a fiatalabb, előretolakodva.

— Szerencsét kívánok kegyelmeteknek, — felelte Zrinyi vidáman, — jeles emlékezőtehetségük-

höz. Nevem Szigeti s a most ideérkezett horvátországi bán kíséretéhez tartozom.

Ezzel hátat fordított a tolakodóknak s a Márk tere felé vette útját. A nagyszerű tér, az abból kihajló Piazzetával együtt, tömve volt forrongó néppel. Az előbbiekhöz hasonló öltözetű férfiak igyekeztek a rendet a signoria előtt fenntartani, hol a zsongás a leghangosabb volt, s hová Zrinyi szándékozott.

Márk tere e napon ritka jelenet tanúja volt. Nem igen távol a Campanile négyszögű tornyától a hullámozó néptömeg közt egy elválasztott kört látunk, melyet vertaranyból készült lánc választ el a tömegtől. Ez a lánc olyan nehéz volt, hogy ötven ember alig birta. Az elkülönített tér közepén kerek asztalt látunk arany pénzhalmokkal. Előtte egy férfi ül egyszerű fekete öltözetben, fekete nyakfóddal, s könnyű velencei palástban. Vonásai hivatali fontosságra mutatnak. Az arany sorompó egyik oldalához rendőrök sorfala közt fiatal férfinép járult egyenként. Nevüket két írnok jegyzi fel az asztal túlsó oldalán, míg ama fontos személy aranyrakásból pénzt oszt el közöttük.

Több érdekes csoport alakult a zsibongásban. Hol élesebb, hol halkabb vitatkozás hangzott fel, itt-ott hahota, másutt rosszaló morgás, vagy harásny felkiáltás jellemezte e tárgyalás menetét.

Az egyik csoport különösen feltűnő. Ebben most kilenc-tíz, részint koros, részint serdülő férfi állt együtt. A tollas barettek fénylő agráfcimái, a drágamívű egyenes kardok, az ízléses fekete selyem, vagy bársony öltözetek, s a tiszteletteljes távolság, melyben az emberek őket körülvették, arra vallottak, hogy a legfelsőbb körökhöz tartoznak.

Egy alig tizenkilenc éves szép és lelkes arcú ifjú érkezett most a csoporthoz.

— Nős, Manuel Zeno, a Signoriából jössz? — szólította meg egy magas, vállas férfi kissé kétér-

tehnő kifejezéssel nyugtatva apró fekete szemeit az érkezőn.

— Sőt, oda szándékozom, — felelte sugárzó arccal. — Én és még tizenkilencen még ma helyet foglalunk a hon atyái közt.

Egy kis barna ember, akit legfeljebb öltözete különböztetett meg bármelyik gondolieritől. Manuel vállára tette a kezét és félreismerhetetlen irigységgel szólt kellemetlen szoprán hangján: — *Corpo della Madonna!* Ez már aztán valami! Emlékszem Manuel Zeno, mikor egy hatalmas fejedelem egykor rossz néven vette a köztársaságtól, hogy ifjú, szakálltalan követet küldött hozzá, ez azt felelte: ha az ész a szakállal növekednék, a tanács egy becsületes öreg cápát küldött volna követül felségedhez. Most hála a kétszáz velencei aranynak, amennyiért Candia elfoglalása óta be lehet jutni a tanácsba, külföldön a kecskék minden hitelüket elvesztik.

— Üdvözlöm kegyelmedet, signor! — szólt mély hangon egy tekintélyes személyiség, kinek arcán az akkor velencei nobilek közmondásos kevély megvetése ült. — Üdvözlöm kétszáz zecchimós tanácsos úr. Kegyelmed majd utasításokat ad, hol tisztítják legszebben a fehér gallérfodrokat.

— Igaz, Contarini, — jegyezte meg egy huszonöt-huszonhatéves férfi, suhogó fekete palástját mellette összefogva és Manuel felé fordítva római arcélét, — még megérjük, hogy a Tízek, s a nemes tanács annyira megporhanyulnak, hogy a kis Fiorretta a hon atyái közt fog ülni a Signoriában.

A csoportban élénk nevetés hangzott, Manuel Zeno keresztbe font karokkal hallgatta a közbeszólók izetlen elméskedését.

— Igaz! — szólt, — jaj akkor Velence szabadságának, mikor az ifjú gúnyt arat, ha munkás részt akar venni a közügyekben. Szent Márkra mondom! örömeosebbs vívtam volna Kandia partján bátyád helyett Morosini, mint hogy itt aranyon váltsam

még azt a kiváltságot, amely velem született: hogy szóval és tettel honfi legyek.

Az idősebbek arcán némi gúny mutatkozott.

— Most még néhány szót a kandiai ügyről és Juszuf basa álnokságáról, — folytatta Manuel, — ki a tanácsot a Tizek sötét ítélőszékét és az egész Velencei Köztársaságot megcsalta, mint a gyermeket. Nézzétek, urak ezt az asztalt itt aranyrakásaival. Velence kincse, Velence szelleme e kérkedően kifestett aranyláncban, a hevenyészett hivatalokban és begyült pénzben áll. Hol van a Chiozza-i hősök szíve, hol az őserő, mely a homokzátonyokra márványpalotákat varázsolt s mint Tyrus egykor, a hülámok királynője lett és az Adriát arájául jegyezte el! — Én, a kétszáz aranyas tanácsos, ki e nyomorult összeget a szárnyas oroszlán torkába vetettem, én mondom, szégyen ez! Lám, urak, a fiatalság keményszájú mén, s nem egyszer hozta zavarba az elenséget sorai közé ragadva lovagját. Ilyen féktelen erő ragad engem is, s ez az oka, hogy a szólás szabadságát megvásároltam. Legyek én a híd, melyen ti okosabbak tovább haladhassatok, — én kimondom, — ezzel az ifjú a nép felé fordult s magasra emelte tollas barettjét: — Velenceiek! Tíz zsarnok ül a nyakunkon. Szenvedjük-e ezt tovább? Le a tizekkel! Hálljátok-e velenceiek: le a tizekkel!

Akik az imént még elméskedésük tárgyává tűzték az ifjú Manuelt, most elhalványodtak és páni rettegésben húzódtak hátrább. A körülálló nép ordított: Le a tizekkel!

E pillanatban néhány sbirri tolakodott a csoporthoz, s körülfogták Zenot. — A Tizek nevében! — szólt az egyik — kegyelmed követ bennünket.

— Nincsenek tizek többé! — ordította a nép a legnagyobb ingerültséggel. Néhány perc alatt a sbirreket leverték, s a közelálló Zenot majdnem ölben vitték a Signoria felé. Az aranylánc körét a hirte-

len előrohanó katonaság fonta körül, hosszú lándzsáit a nép felé szegezve.

Két Cornaro testvér, akik az előbbi csoportban voltak, sietve vonult a Márk terének túlsó oldalára.

— Mit gondolsz, Francesco, — szól az idősebb megvetően, — szükséges lesz-e e babinot a csatornába vettetni?

— Úgy látom, — felelte a másik, — a legjobb úton van, hogy megkíméljen bennünket e költségtől.

Ezzel hirtelen eltűntek a néptömeg közt.

Míg a felizgatott nép nagy zsivajjal tolongott a Piazzetta felé, addig a doge palotájának a Riva degli Schiavoni felőli szögleténél más csoportozat képződött. Mintegy öt-hat alsóbbrendű férfi beszélgetett élénk hadonázással és tarka hallgatóság vette őket körül.

— Cospetto! ha nem tudnám, Battista, hogy csak részeg fővel szoktál füllenteni, azt mondanám, hogy álmodtál.

— Hihetetlen! — kiáltott fel egy egészséges képű, kövér férfi, nagy széles arcát Battista felé fordítva, — te magad láttad?

— Miről van szó? — kérdezte egy éltesebb ember a sbirritől, aki nemrég furakodott a beszélők közé és élénk figyelemmel fülelt minden szóra.

— Mesebeszéd, — felelte ez, — a fickó, gondolom, részeg volt, azt állítja, hogy az ólomfedelek alól egy rab menekült ki.

— Ugyan, — mondta a kérdező, — hisz ez lehetetlen!

Battista eközben élénken folytatta: — Az az ember a tegnapi iszonyú zivatart használta fel, de a hold néhány percre áttört a felhőkön és igen világosan megmutatta őt. Félig meztelenül állt a szédítő magasságban és a vihar hosszú ősz fürteivel és szakállával játszott, mint a lobogóval.

— Azután? — kérdezte a belső csoportban egy ifjabb ember.

— Azután — felelt Battista, — lehajolt, csendesen végigmászott a fedélen, lábával a rézcsatornába ereszkedett s amikor első bámulatomból magamhoz térve rákiáltottam, már el is tűnt a szomszéd fedél egyik nyílásában.

— És te ezt elhallgattad, gazfickó? — vágott közbe a sbirri, utat törve magának a beszélőig.

— Elhallgattam? Corpo di Bacco! — felelte gorombán, de önkénytelenül kalapjához kapva a szóló. — Azonnal zajt ütöttem s mindjárt üldözőbe is vették. Néhány perc múlva egy őrtiszt kíséretében mintegy tizenketten kikutattuk a palota minden zugát, de emberünkre nem találtunk.

— Részeg voltál semmirekellő!

— Hallgassa csak végig kegyelmed, — kezdte újra bosszúsan Battista, — a sikertelen kutatás után fellármáztuk a börtönőröket, lámpákkal rendre megvizsgáltuk a rekeszeket, rátaláltunk az üres kalitra, melynek emberderéknyi részén át igen csinosan arcunkba fújt a vihar.

— De hogy lehetséges ez? — szólt a kövér ember, aki legelőbb szólt.

— Az egyik börtönőr megfejtette a dolgot, — felelte Battista, önelégülten tekintve a sbirrre. — Nyilván sikerült neki valami szeget elrejteni. Egy évi csendes magaviselet után kérésére papirost és írót adtak neki multságul, apró képeket rajzoltatott és ezeket rágott kenyérrel ráragasztotta a részekre, amelyeket a szeggel vakart kifogyhatatlan szorgalommal az ólomfedél lapjain.

— Ó, a derék ember! mennyi béketűrés! — kiáltott fel valaki a körülállók közül.

— Tizenöt évbe telt, — mondta Battista, — míg a körülvált lapot elválaszthatta a fedéltől. Ennyi év a halál kalitkájában megfoghatatlan! Ezt az embert a szabadulás reménye tartotta életben.

— De hová lehetett? — szólt a magas, száraz

olasz, — én még most is mesének tartom az egészet.

— Okosan, — felelt Battista, — hihetőbb is, hogy azt a rést, amelyet akárki megláthat az ólomfedélen, a szú rágta ki.

— Miféle zaj ez a Signoria előtt? Gyerünk! — A csoport azon néptömeg felé rohant, mely a Márk terének felső részét és az egész Piazzettát elfoglalta s hol az ifjú Manuel Zeno éppen ebben a pillanatban tűnt el a magas csúcsívek boltozata alatt.

A DOGE PALOTA.

A Signora széles lépcsőjét mindkét felől számtalan henyélő foglalta el. Az ifjú Manuel Zeno gyorsan haladt, míg a pompás tanácsterem boltívei alá ért. Szent félelem fogta itt körül. A faragásokkal ékes, merész ívek alatt nagy történeti festmények mutatták a velencei polgári élet és szabadság fénykorának nagyszerű jeleneteit. A tágas teremnek mintegy ötödrészét erős sorompó zárta el a kiterjedt négyszögtől, melynek öblében egy perzsa szőnyegekkel borított széles, hosszú asztal vonult el, felső végénél két szónoki szék emelkedett szabadon.

A nagy asztal mellett ülő férfiak arcára a színes ablakok tarka fényt derítettek. Mögöttük többnyire fiatalabbak álltak, a velencei nobilek egyszerű, de izléses fekete selyem öltözetében.

Az elnöki székben a nyolcvan évnél idősebb, hófehér szakállú Francesco Erizzo ült. Nemes arcán rettenthetetlen bátorság és símaság vegyült, mely a velencei köztársaság felsőbb köreit annyira megkülönböztette minden akkor élőtől. Alkibiadesi kényelemszeretet, iszonyú tetterő kifejezése volt az, amely bizonyította, hogy e tenger szülöttei béke idején majdnem szibarita fényben s puhaságban éltek, asztalaik csemegékkel, termeik a legizlésesebb

bútorokkal, szőnyegekkel és tükrökkel voltak rakva, Róma legfényesebb korára emlékeztetett minden. De mint az álarcot farsang után, úgy a fénynek s kényelemnek ezt a külső kéréget a hon veszedelmének első sejtésekor messzire tudták vetni maguktól s néhány pillanat alatt öserőben és spártai edzettségben léptek fel.

Erizzo mellett Jacopo Marcello, a doge tanács tagja ült. Mellette a patriárka: Francesco Morosini tünt fel hosszú fekete fürteivel s az érseki talliummal. A tisztas egyházi férfi vonásain szelídség és hazafiúi buzgalom tükröződött.

Ezekkel szemközt ült Rinaldo Zeno, a legérdekesebb arcok egyike az egész teremben. Római arcának kifejezése szilárd és hideg. Mintegy ötven éves lehetett s arcán két szembetűnő forradás látszott.

Az ifjú Zeno áthatolt a sűrűn ellepett korlátokon és ezek közelében állt meg. Egy idős férfin akadt meg a tekintete. Egyszerű velencei öltözetén hosszú ősz szakálla habzott, mint a téli zuzmara haldokló tölgyeken. Ez Orso Cornaro volt, mellette Caesar Grimaldi állt, a Cornaro párt legelszántabb barátja.

— Ezek a Cornarok — mondta magában Manuel Zeno, — igen közel szorultak a szónoki székhez. Szent Márkra esküszöm! szavam felrázza mámorából a Zeno pártot.

E pillanatban a szónoki erkélyt az idősebb Foscari foglalta el. Karcsú, szép alak, az élet tavaszában. — Velenceiek! — kezdte beszédét, — a köztársaságot a török hajóhad nemcsak jogaiban sértette meg, hanem gyalázatosan meg is csalta! Elég gondatlanok, hogy ne mondjam, gyávák voltunk: a Kapudán basának, midőn Tina fölött időzött, háromszáz hajóval eleséget és vizet vitettünk. Tudják kegyelmetek, hogy Kandia közelébe érkezvén, tinai kormányzóként elfogatta és kiszállt, de azt

nem tudják, hogy a sziget nyugati részén Blasio Juliani, minthogy erősségét meg nem védhette, krátert nyitott maga alatt s löpora őt s a vívók egy részét a levegőbe röpítette.

A meglepetés harsány kiáltása reszketett át a termen.

— A veszedelem küszöbünk előtt áll, — folytatta élénken a szóló, — kincstárunk üres, a tanácsnoki hivatal áruba bocsátása csak negyvenezer arannyal gazdagított. Szent Márk ügyvédsége huszonötezer aranyért megvehető s ez csak egy milliót öntött a kincstárba, melynek nagyobb részét e pillanatban osztják szét az újoncok között a Márktéren. Ezek cseppek a szükség tengerében. Signorok! szabjunk árat a patriciátusnak, mint a chiozzai háború idején.

E pillanatban többen harsány kiáltások között rohanták meg a szószéket. Négy hang tört át egyenként az iszonyú zivajon, mindegyike százezer zecchinot ígért. A zaj az ajánlatokra nőttön nőtt. — Le a kúfárkodó patriciusokkal! Le a lélekárulással a szónoki székről! — E pillanatban Foscari mellett egy messziről hajított tör surrant el.

— Gyilkosok barlangja ez? — riadt fel a szóló kardjához kapva. — Most Michele Angelo állt fel. — Helyet, helyet, — ordított az egész Zeno párt, melynek néhány tagja Angelot majdnem ölben vitte az erkélyre. Mint a vihar, mely a rengeteg sudarai közé mélyed, a zaj csak hosszú idő után csillapult.

Az agg doge csendesen emelkedett fel üléséből, reszkető karját kiterjesztve igyekezett helyreállítani a csendet. Sok időbe telt, míg Angelo szóhoz jutott. — Hogyan? — kiáltott fel indulatosan, — annyira sülyedtünk-e már, hogy a dicső Velence sorsa négyszázezer aranytól függjön?! Illik-e a bölcs tanácshoz, hogy a hiúságnak tágabb mezőt nyújtson a veszély, mint a szerencse idejében? Miként fogja becsülni a nép a hatalmat azok kezében, akiket pén-

zük emel arra a magasságra, mely e szent falak közt csak a polgári erény s érdem díja volt? Pénz kell nektek, velenceiek? Adjátok el a gyermekeiteket, de ne a nemességet. Keljetek fel tömegben, fosszátok ki palotáitokat, hölgyeitek ékszereit hordjátok a hon oltárára, adjátok el mindent, de ne a nemességet! — Hosszú, tomboló helyeslés vegyült a beszélő szavai közé. A Cornaro párt kardjait zörgette, a Zenok tollas barettjeiket emelték magasra.

Jacopo Marcello a közfelindulás zajában tört utat magának a szószékig. — Velenceiek! — szólt az első szünetet használva, — ne hamarkodjátok el határozataitokat. Foscarini indítványa nincs ellentétben alkotmányos szabadságunkkal. Mi adta Velencének a chiozzai háborúban a diadalt? Urak! nemde a pálya, melyet a hon bölcs atyái a vetélkedésnek nyitottak? Akkor is megnyerhető volt a patriciátus. Vesszen-e Kandia s e gazdag sziget a barbár török martaléka legyen-e egy előítéletért? Hányan vannak itt a sorompók mögött, kik a honnak több szolgálatot tettek, mint sok hevenyészett tanácsos! A rómaiakat példaként felidézni szokássá vált e teremben. Lám urak, ama büszke nép egész nemzeteket ajándékozott meg a polgári joggal s trónjára nem egyszer barbár népek közvitézeit emelte. Segítség kell, gyors és nagy, s aki e segítséget nyújtja, érdemet szerez. — Sértő kacaj, zavart kiáltások, s tombolások szakították félbe a beszélőt. Miután többször igyekezett szóhoz jutni, böszült felindulással hagyta ott a szónoki széket, csak a Cornaro párt helyeselt.

Most Rinaldo Zeno emelkedett fel üléséből, s haladt csendesen az erkély felé. Mint a vészdedzett pilóta érkezésekor bizalom ébred a hajósok lelkében, úgy egyszerre önkéntelen varázs némította el az ajkakát és a szemben álló csoportokban tisztelet és tartózkodó gyűlölség mutatkozott.

— Valamint ama római, minden beszédét azzal

végezte: — Carthaginem delendam censeo, — úgy én azzal kezdem: le a Tizek ítélőszékével! — Jegesztő meglepetés tükröződött minden arcon. Lehellet fennakadni látszott és minden szem a kevély szőlóra irányult, aki majdnem síri csendben folytatta: — A pusztá zátonyok lakója, a szegény lagunák halásza, ki csak törrel s evezővel rendelkezett, erősebb volt, mint Velence most e tízszeres járom alatt, melyet kéjhölgyek, s banditák szabadságnak csúfolnak.

— Le a Tizekkel! — hangzott a terem baloldalan, s a sorompók felett.

— Rendre, rendre! — kiáltott az egész Cornaro párt.

— Csend és hallgatás! — kiáltott fel Cornaro Zeno.

— Foscarini s Marcello a velencei nemességet bocsátják áruba s itt ama jó urak, — folytatta büszkén a Cornaro párt felé nyújtva karját, — kik hitellezőik kegyét féltik s néhány nyelvficamító nevet szeretnének jó nyereség mellett az aranykönyvbe csempészni, azok a jó urak, mondom, helybenhagyólag tombolnak. — A Cornaro párt feje, az agg Orso ekkor dühösen előre lépett. — Csend urak! — folytatta Rinaldo, — cáfoljatok meg, de merjetek végighallgatni! Nem az itt a hiba, ha a patriciátushoz utat nyitunk, a hiba ott van, hogy a nemességnek százezer zecchino az ára. A chiozzai háború idején a tanács annak a harminc egyénnek ígérte a patriciátust, kik a honért a legtöbb áldozatot fogják hozni. Itt a különbség, urak! Ez nemes, nagyszerű. Velencének dicső vetélkedésre nyitott sorompót, s a háború végezte után történt a választás. Az a harminc dicső név ragyogóvá tette az aranykönyv lapjait. Értitek-e? Most a közrémület veti oda, mint árut, amit akkor mint jutalmat osztottak szét diadal után. Olyan szegény-e már Velence, hogy Michale Angelo lelket emelő indítványa részvétlenül han-

gozzék el? Tettek kellenek itt. Én százezer zecchinot fizetek ma a kincstárnak. — E nyilatkozatot egyrésről élénk éljenzés jutalmazta. A Cornaro párt mogorván hallgatott.

Ekkor lépett elő az ifjú Manuel Zeno s váltotta fel Rinaldot a szószéken. — Engedd, atyám, — mondta, — hogy ajánlatodat a magaméból szaporíthassam, s mielőtt itt véleményemet kimondanám, tettel járuljak a közjóhoz. Tíz tanácsszék ára, kétezer zecchino rendelkezésekre áll, urak! — Egy-két percnyi helybenhagyó zúgás követte a mondottakat.

Rinaldo tekintete, mellyel első nejétől szülött fiát a szónoki székbe kísérte, inkább meglepetést, mint helybenhagyást fejezett ki. Ajka körül gúnyos mosoly villant, azután csendesen, mint mindig, helyére ült. Néhány idősebb nobili feddő tekintettel nézett Manuelre.

— Ki ez? — kérdezte a nemrég érkezett Zrinyi, akinek magas, izmos alakja s költői lelkes arca annyira kivált a többi közül.

— Egy kétszáz zecchinos bölcs, — felelte a kérdezett megvetően. — Halljuk milyen csodát fedez fel a hon javára.

— Velenceiek! — szólt Manuel, — kétszáz aranyon vásároltam meg tizenkilenc éves koromban azt a szent és dicső jogot, melyet csak érdem adhat. — A Cornaro párton kacagás hangzott fel. Manuel hirtelen feléjük fordult. — Ami ebben szegyen, nem az enyém. Öseim e termekben szóltak, csatáinkban vívták, győzelmeinkben dicsőültek, szent árnyékuk megbocsát a gyermeknek, aki a potom árt azzal óhajtja nemesíteni, hogy hű lélekkel szolgálja a hazát. S most a dologra: Velence, Adria királynője elaggott, mint a félelem, gyermek lett, mint a habozás. Velence idegeneket fogad bérbe, kik érte vívjanak. Hol a fészke mindama gonoszságnak, mely erőnket lebilincseli? Honnan árad, mint Pandora szelencéjéből a kárhozat, a megvesztegetés, a nép-

áltatás, mindaz a rossz, mely a szép egészet pártokra hasította? Szégyen rátok Tízek ítélőszékel Szégyen, hogy gyermek ujjal mer rátok mutatni! — Zugjatok, zugjatok! Igen, e sötét törvényszék, mely a békés polgárt éjjélkor barlangjába hurcolja, s éjjélkor átküldi a sóhajok hídján, honnan vissza még nem jött senki, — igen e tízszeres zsarnokság eljátszotta szerepét.

A Cornaro párt szemei lángsugarakként szegeződtek az ifjúra. Az öreg nobilikon iszonyat látszott, míg a Zeno párt, a természet ellepő fiatalság a sorompó körül zúgást hallatott, melyről nehéz volt elhatározni, rosszalló-e vagy helybenhagyó. — Szent Márkra mondom, — folytatta Manuel, — ideje, hogy Velence felriadjon álmából s a hályog leessék szeméről. Am essem én áldozatul, mit bánom? Tizenhat éve mult, hogy atyám először emelte fel szavát a Tízek ellen, őt, ki a Tízek egyike volt akkor, néhány bandita kilenc szúrással akarta elnémítani. Jól tudom, mit várhatok. Ott áll, mint intőjel a szégyenoszlop, melyet Cornaro Györgynek emeltek.

Alig ejtette ki Manuel ezt a nevet, fenyegető mozgás keletkezett a Cornaro pártban. Többen kardjukat vonták ki, tekintetük az ősz gyűlölség egész kihívó dühével szegezte át az ifjút.

Manuel szenvedéllyel folytatta: — Tíz zsarnok, megannyi ördög forgatja vasvesszejét egy szabad nemzet fölött. Parancsol a dogának, az egész velencei nemességnek, s a kábult népnek, mely éhez és retteg. Sötét rejtekben ítél, szárnyai alatt cimboraság alakult, mely névtelen feladásokkal bérért legyezi a bosszúállást. Hálózata elágazik Európán át, s mint a mérges pók, csak kínnal és vérrel táplálkozik. Tíz bandita, velenceiek, egy főnök helyett!

E szavakra minden oldalról rosszalló morgás hallatszott, az öregebb nobilik fölemelkedtek üléseükből, mind szóhoz akartak jutni. Most Ariel Malipieri tört a szónoki szék felé s megállt a doge előtt.

Minden mozdulatán ingerültség látszott, de arca hideg naradt. Hófehér keze a gyilok markolatát szorította és tekintetét vérfagyasztó hidegséggel jártatta körül. A Zeno pártbeliek mindjárt körülfogták, a Cornarok pedig szemmel kísérték minden mozdulatát.

— Juszuf basára emeljétek kardotokat velencei nobilek, nem én rám! — folytatta Mánuel. Engem a Zeno palotában mindig megtaláltok, míg őt Kandia alatt keressétek. Ha áruba vetettétek a szólás jogát, urak, most már tűrjétek. A karcsú gondolákban, a tudós íróasztalánál, a szerelmes fekvőhelyénél és mindenütt ígát vetett a szóra Velencének tíz sárkányőre. Egy gyermek szabadabb a velenceinél, mert nyíltan szólhat.

— Vakmerőség! — kiáltott fel Orso Cornaro. — Micsoda féktelen beszéd ez, sose hallottunk ilyet e teremben.

— Le a szónoki székről! Csend! Halljuk a doge-t! — kiáltozták az egész teremben.

— Mennvi jószándék, milyen szép, de félre csavarodott ifjúi hév! — mondta Zrínyi a szomszédjának. — Mintha a Vezuv lávája sietne oltani az égő várost. Én hajóra ültetném ezt az embert és Kandiaiba küldeném.

Most az öreg Erizzo állt fel és komolyan mondta: — hallgassuk végig a szólót. E százados boltívek alatt még nem hangzott el olyan helytelen, gyáva, vagy vakmerő szó, amelyre valaki felelni nem mert és tudott volna. Hüvelybe a kardokkal, signorok. E férfi szavainak vakmerőségét meg fogjuk büntetni, de a kérdőrevonásnak e termen kívül van a helve, itt hadd szóljon.

Manuel hallgatott, míg elnémult az utolsó közbeszólás, aztán folytatta:

— Tudom jól, hogy az ilyen hevenyészett tanácsosnak, mint amilyen én vagyok, eszméi visszatetszők, szavai ingerültek. De Szent Márkra mon-

dom, jót akarok: Velence javát és dicsőségét. Én is tudom, hogy a Tizek tanácsa között voltak mindig Velence legnagyobb férfiai, ha nem is a legjobbak. Tudom, hogy az ítélőszék olykor üdvös eredményeket is hozott, de titokzatos és önkényes működése szégyenfolt maradt történetünk lapjain. Atyámat tíz évi számkivetéssel büntette néhány őszinte szóért az a tanács, amelynek később tagja, sőt díszje lett. Antonio Foscarini történetét, akik a Tizek névtelen feladásra akasztófára ítélték, mint egy banditát.

— Becsületét tisztázták később! — kiáltottak fel néhányan a Cornaro pártból.

— De visszaadták-e életét nejének és gyermekeinek? Hagytátok volna életben inkább, bíztátok volna rá magára, hogy becsületét tisztázza, úgy előbb célt értetek volna.

Utóbbi szavait élénk, önkéntelen helyeslés követte. Manuel érdeklődést látott az arcokon és megkönnyebbülve folytatta:

— Kimutattam, hol rejtőzik a gonosz. Hordjuk a haza oltárára mindenünket, fogjunk fegyvert, ne bízzunk senki másban, csak saját tetterőnkben. Vonjunk mennszegyet pajzsainkból a nagy tanács és tiszteletreméltó nemes dogenek feje fölé. Együtt vagyunk urak, Velence ereje és hatalma! Le a megvásárolható hivatalokkal! Mi tartóztathat bennünket, hogy most e pillanatban megsemmisítsük a Tizek tanácsát.

— Le a Tizekkel! Fegyverre, fegyverre! — kiáltották az egész teremben. Most felszólalt Rinaldo Zeno:

— Én vagyok az első, aki átkot mondok arra az ítélőszékre, melynek egykor magam is tagja voltam. Tagjait tisztelem, de szerkezete átkos, s egyetlen szerencsétlen választás, egyetlen rosszindulatú tanácsstag kiszámíthatatlan veszélyt hozhat a hazára.

— Mint például Ariel Malipieri! — kiáltott élénk, harsány hangon az egyik Cornaro. — Pedig még most is nagy befolyása van és még a Tizeknek is parancsol!

Rosszalló zúgás követte a nyilatkozatot.

— Minek emlegetni? Nem tagja többé a Tizek tanácsának! — kiáltozták többen.

Ariel ajka körül sátáni gúnymosoly vonaglott.

— De hiszen bizalmasuk és kémjük még mindig, s mint az éjjeli rém, ismeri minden palota rejtekeit!

— Ellene mondok a Kandia elfoglalása óta hozott minden törvénynek és alkotmányellenes végzésnek, — folytatta Rinaldo Zeno, — mert ezekben a Tizek titkos szavazatszedőinek és bérszónokainak volt legnagyobb részük.

Erre megint iszonyú zúgás támadt a teremben és Zrinyi, akit az izgalmas jelenet magával ragadott, látta, hogy Malipieri a sorompók felé közeledik és az egyik sbirrinek valamit a fülébe súg, aztán visszatér helyére. Ezalatt az ifjú Manuel az öreg dógehez közeledett, de az feltűnő hidegséggel fogadta.

— Nem kétlem, — mondta most Marcello, — kimondhatatlan megvetéssel végig mérve Malipierit. — hogy a Tizeknek módjukban lesz hideg türdőt vettetni azzal, aki nekik alkalmatlan, vagy mátkagyűrűt tétetni torkára, mielőtt szólhatna. De az igazság kiált, — clég! Jaj a köztársaságnak, ha polgárainak nem erénye, de hiúsága az utolsó menedék! Én 5000 zecchinot és karomat ajánlom a köztársaság védelmére.

— Ötvenezer zecchino a köztársaság rendelkezésére áll nálam, — szólott Francesco Morosini, az érsek és ajánlatát még néhány hasonló követte.

Nanni Battista, a tanács nestora jelent meg most a szószéken és mindenki feléje fordult. Zrinyi figyelemmel kísért minden mozdulatot, a kedélye-

ket vizsgálta feszült érdeklődéssel. A Cornaro pártbeliek a szónoki szék köré sereglettek, míg az ifjú Manuel elkeseredett szívvel távozott a teremből.

Az öreg Nanni úgy állt ott lesütött szemmel, mint egy multszázadbeli rém, míg a zajongás hullámai elgyűrűztek, aztán így szólt:

— Velenceiek! Elöttem egy ifjú szólott jószándékkal és erővel, de Velencét sértette és a jószándék nem mindig mentség. Ferde utat választ most az, aki százados intézményeinket alapjukban támadja, ahelyett, hogy rájuk támaszkodva, a cselekvésben keresne menedéket. A Tizek mi magunk vagyunk, közülünk választatnak és csak egy évre, nem örökre. Hivataluk szelleméből következik, hogy azt cselekszik velünk, amit egy év múlva óhajtanak, hogy velük történjen. Velenceiek, átok azokra, akik nem akarnak szigorú ítélőszéket, mert azok a bűnt és féktelenséget óhajtják, kettős átok azokra, akik most ingatják intézményeink oszlopait, mert a gyenge épület is több védelem a romnál. Ahelyett, hogy az égő ház körül annak alapjait ássuk, inkább fogjunk az oltáshoz, urak! Egyesítsük erőnket! Pénzre, kincsekre van most szükség velenceiek, és érdemet szerez az, aki vagyonát, kényelmét, talán gyermekei jövőjét is feláldozza a honnak. Ha a tanácsosi hivatalt kétszáz aranyért árusítottuk, miért ne jutalmaznánk velencei nemességgel az ennél is nagyobb áldozatot? Mit ér a vitázás, ha Kandia elvész, ha a késlekedő idegen segítségre várva, tulajdon alkotmányunk gyökereit rángatjuk és magunk teremtünk magunknak képzelt ellenséget a Tizekben?

— Fegyverre, fegyverre! — hangzott megint a teremben.

— Fegyverre, — ismételte reszketeg hangját megszilárdítva Nanni. — De mit ér a fegyveres erő vezér nélkül! Mindenekelőtt, polgárok, válasszunk vezért, akiben megbízhatunk.

— Választás, választás! — hangzott a teremben.

— Válasszuk Erizzot, — szólaltak fel néhányan.
A választás híre hirtelen végigszárnyalta a várost.
A tolongás megkétszereződött a Palazzo Ducale körül. Egész Velencét lázas izgalom fogta el.

ERIZZO.

Az ifjú Manuel, némán, senkire se tekintve, hatolt át a hullámozó sokaságon. Biztosra vette, hogy a gyülekezet értelmesebb részét meggyőzték szavai és azért legyőzte magában az undort, melyet a tömeg állhatatlansága fölidézett benne.

A Szent Márk templom előtt járhatott, mikor egy kéz ragadta meg a karját. Az ifjú indulatosan fordult hátra:

— Szentelen! — fakadt ki, — ne nyúlj házam! Ki vagy?

— Signorino, — suttogta a kék köpenybe burkolt sötét alak. — Kegyelmed ma összekapott Orso Cornaroval a tanácsteremben.

Manuel önkéntelenül kardjához kapott, aztán gúnyosan mondta:

— Itt egy arany, fickó, hogy ma ne ölj, — s ezzel egy aranyat vetett a bandita kalapiába.

— Basta, signor! — mondta az orgyilkos torz mosollyal és gondosan elrejtve az aranyat, a keskeny utcácska szögletéhez támaszkodott. — Most megvárom Malipierit, — mormogta magában, — az nem hagyja éhen veszni a derék embert. Ezek a mi legjobb napjaink, választás, menyegző, osztozkodás — pazienza! Ma vecsernye után fejedelmi lakomát csapunk.

Velence talán soha olyan eleven képet nem mutatott, mint ezen a napon. A Márk-tér éifél után három óráig is tömve volt néppel. A Palazzo Ducaleban szüntelenül ki-be jártak az örök és tisztvisel-

lők. Zrinyi későn ért szállására s hosszú idő óta ez volt az első éjszaka, amit csendesen töltött. Mintegy tíz óra lehetett reggel, mikor a doge lakosztálya előtt a szolgálattevő tisztnek bejelentette nevét. Pár perc múlva megnyíltak előtte a belső termek mahagóni ajtói és az öreg Erizzo jött a horvátországi bán elébe, többek kíséretében.

Az öreg nobili fesztelenül és nyájasan fogadta a grófot s az alkalmi kérdések és feleletek után azt kérdezte:

— Mi az oka, hogy ilyen csekély számú kísérettel tartózkodik Velencében?

Zrinyi vidáman adta tudtára, hogy hosszabb utakra sohasem visz nagyobb kíséretet és egyébiránt is tekintse őt pusztán látogatónak, mert ha vannak is alkalmi megbízásai, főcélja, hogy Velence nagy férfiaival és a híres város nevezetességeivel megismerkedjék. Aztán röviden és igen érdekesen leírta a kiállott tengeri vihart s elmondta azt is, hogy beszállt az első hajóra, melyet Fiumében vitorlakészen talált, csak hogy hamarabb célhoz éri.

Nem merjük eldönteni, csakugyan ezért szállt-e Zrinyi a nem éppen kényelmes hajóra, s nem inkább azért-e, hogy az utat Zenó feleségével és leányával tehesse meg. Ő a két hölggel már Magyarországon találkozott és nem csodálhatjuk, ha a gyönyörű Violetta vonzotta a költőt. Szembetűnő volt az is, hogy a hatás kölcsönös.

A doge, miután többi vendégeitől elbúcsúzott, belső szobái felé vonult Zrinyivel. A számtalan szoborral, képpel és régiséggel diszített dolgozószobában Erizzo igazi olasz udvariassággal fogadta Zrinyit.

— Gróf úr, — így kezdte a beszélgetést. — ön tegnap jelen volt egyik legzajosabb gyűlésünkön. Mondja meg, mit tart egy olyan köztársaságról, mely a nemesség születési jogát és a tanácstagok méltóságát áruba bocsátja? Mely a veszedelem kö-

zépén elég bátor, vagy elég eszelős, hogy alkotmánya veséibe nyúljon, s a döntő percben egy sírja szélén támolgyó öreget választ vezérnek?

Zrinyit meglepte egy kicsit ez a váratlan őszinteség, de rögtön ráeszmélt, hogy az öreg doge csak a tanácssteremben nyíltan kimondott dolgokat ismétli, tehát finomabb számítás van őszintesége mögött. Erizzo kényelmesen elhelyezkedett zöld karosszékén, s szája körül majdnem csintalan mosoly ült.

— *Per il dio*, nemes gróf, ön késik a felelettel... Nem akarja egy ilyen öreg legénynek szakállába mondani az igazságot. Pedig megteheti bátran, a doge nálunk hódolók és hajlongók között lép a tanácssterembe, de százak ellenvéleményével kell küzöldnie, míg nézetét nyilváníthatja. S egy idő óta a velencei nobili akkor szereti, sőt — ami furcsább —, akkor tiszteli dogeját leginkább, ha az mennél többet hallgat.

Zrinyi elmosolyodott.

— Fenség! — kiáltott fel. — Ön akkor kivétel, mert Velence úgy látszik, nemcsak szavát, de karját is becsüli. Hiszen a dogét választotta vezérnek.

— Igaz. — felelte nevetve Erizzo, — és nem is most először. De ez még mind nem felelet őszinte kérdésekre: Mit tart a bán, a magyar úr arról, ami tegnap a tanácsban történt?

Erizzo kétségkívül jól ismerte Zrinyi megbízását

A Tizek minden tekintetben takarékoskodtak, de pazarul szórták a pénzt, ha egy terv kitudásáról, megelőzéséről, vagy Velence befolyása és hatalma növeléséről volt szó. A köztársaságnak mindenütt voltak jó emberei, s nem egyszer éppen olyanok, akiket a világ száműzötteinek hitt.

Zrinyi gyaníthatólag inkább Velencétől akar segítséget kérni, semhogy támogatását ajánlja fel. Az okosság parancsolta tehát Erizzonak, hogy a köztársaság helyzetét mennél súlyosabbnak láttassa, s

így minden követelést és kérelmet megelőzzön.

Zrinyi viszont szeretne volna mielőbb tudatni Erizzoval, hogy a császár a legjobb szándéka mellett sem segítheti most Velencét. Lehetőleg egykedvűen felelt tehát:

— Ha Erizzo, a velencei nobili kérdi véleményemet és nem a doge, ha becsületszavával biztosít, hogy amit itt mondok, arról sem a doge, sem a hadvezér nem vesz tudomást, akkor magyar őszinteséggel kimondom véleményemet.

Erizzo nyájasan megrázta Zrinyi kezét.

— Arámnak, a háborgó Adriának mosolyára és ősz szakállamra mondom, hogy itt csak Zrinyi és Erizzo szólnak egymással. Különben is — folytatta mosolyogva, — azt hiszem, hogy a doge-nak lesz még alkalma fontosabb tárgyakról is értekezni a császár őfelsége nemes küldöttjével.

— Nyíltságért nyíltság, — felelte Zrinyi. — A velencei tanács végzése talpraesett, de a féktelen indulatosság, ahogy itt a tanácskozások folynak, célját téveszti. Döntő kérdésekben az indulatok kitörése természetes ugyan, de a nagy tanács szervezetének kellene azok ellen biztosítékot nyújtani. Hogy Velence, amint most áll, pénzen gyűlt nemesseivel és fölöslegesre szaporodott tisztviselőivel rendelkezik-e még azzal a hatalommal, melyből egykori fénye áradt, annak megítélését kegyelmedre bízom. És hogy ilyen súlyos esetekben, mikor a köztársaság egész erejére szükség van, a doge korlátolt hatalma és a Tizek minden oldalról támadott tekintélye fel tud-e lépni a szükséges egységes erővel, abban kételkedni lehet.

— Hogyan, gróf úr? Kegyelmed Róma példáját tanácsolja nekünk és diktátor választását ajánlja?

— Nevezzük bárminek, — felelte Zrinyi komolyan, — a végrehajtásban az egységet tartanám üdvösnek.

Erizzo arcán büszkeség villant át.

— Ha kegyelmed azt hiszi, hogy itt egy diktátori hatalommal felruházott ember túlélné választási napját: akkor nem ismeri e népet. Hogy a nemességet áruba bocsátjuk? — visszatetsző, de üres szó csupán. Egy címmel jutalmazzuk a hazának nyújtott segílyt. Az első ivadékokat magunkhoz édesgetjük, a másodikat megtűrjük, a harmadikat olykor a legönzetlenebb hazafivá tesszük. De nincs is más mód a segílyforrások hirtelen megnyitására.

— Az ilyen kereskedő államban, mint Velence, volna tán egyéb mód is, — jegyezte meg Zrinyi titkos számíttással.

— S mi volna az?

— Talán — a kölcsön. Velencének annyi tehető polgára van, s ha a köztársaság pénztára olykor szükségét szenved, miért ne lehetne ezektől kedvező feltételekkel nagyobb összegeket felvenni?

— Kölcsön? — mosolygott Erizzo. — Velenceiek közt akad egynéhány, aki ajándékoz, de ezt, korántsem a leggazdagabbak teszik. A pénzsárkányok akárkinek előbb kölcsönöznek, mint az állampénztárnak. Voltak kivételes idők, mikor az ilyen segílynyújtást hivatalokkal jutalmazták. Az ilyen nagy urak ezzel nem sokat törődnek. A költségek évenként növekednek, s amint kegyelmed jól tudja, az állam kényelmes a visszafizetésben.

Zrinyi arcán öröm suhant át, mert ez a felelet felébresztette reményét, hogy talán a tehetősebbeknél nem vész kárba fáradsága. Még jó darabig vitatkoztak e tárgyról, s azután Zrinyi biztos tapintattal, mely a császár bizalmát nagyon is igazolta, igyekezett megértetni a dogével, hogy őfelsége mostani zaklatott helyzetében nem nyújthat számottevő segílyt Velencének, bármennyire óhajtaná is. Ha azonban Rákóczit legyőzik, vagy békét köthet vele, azonnal kész fegyvert fogni Velence mellett. Biztosította Erizzot, hogy a császár a maga részéről

is óhajtaná a kereszténység közös ellenségét gyengíteni és Velencével a közös egyetértést állandóan fenntartani. Olyan meggyőző melegséggel, olyan óvatos biztonsággal mondotta mindezt, hogy Erizzot egészen elragadta. Mielőtt elváltak, Erizzo meghívta másnapra lakomára.

FIGURETTA.

Eltelt néhány nap. Zrinyi üres óráit a Zeno palotában töltötte, a két hölgy lélekemelő társaságában. Derült hangulata mutatta, hogy nem minden siker nélkül fáradozik terve kivitelén. Egy este két velencei nobilevel látjuk őt szállásán, majd később egyedül a keskeny utcán, s miután a pompás Márk téren föl és alá sétálgatott néhányszor, a Rialto hídja felé intézte lépteit, s nemsokára egy gondolába ült.

A gondolieri a Barbarigo palota melletti Pisani palota előtt tette éppen partra. A Zeno pártból vagy huszan voltak ott jelen, de a társaság nem mutatott politikai színezetet. A perzsa kereveteken jókedvű, élénk emberek heverték, a Cornarokkal senkise törődött most. Élvezték és megvetették az életet és szemébe nevettek a sorsnak.

Micsoda fényárban úszott a ragyogó termek hosszú sora, a fehér, aranyozott bútorok és a vörös kárpitok, amelyeken megtört a lámpák és viaszgyertyák lobogó fénye. Az egyik asztalon kocka forgott és halomban állt az arany, mert csak Velence volt szegény, nem a velenceiek. A másik teremben a tánc és dal tündérei foglalták el a kerevet vánkosit. Egyik-másik hosszúnyakú mandolint tartott a kezében vagy a legközelebbi tánc mozdulatait próbálgatta Velence aranyifjúságának tapsai között.

Pár pillanat múlva Zrinyi is ott állt közöttük. Nemcsak tökéletesen beszélt olaszul, de modorá-

nak és alakjának nemességével felülmúlta a többieket.

— Mi történik ma, — kérdezte Ramiero, a házigazda. — Én Anna Zenónál töltöm az estét, ki jön velem? — Tüstént többen ajánlkoztak, közöttük Zrinyi is.

— Hát te, Fioretta? — kérdezte Camillo Zeno, s az egyik tündéri alakhoz fordult.

— Ma, signorok, magánosan töltöm az estét, — szólt a bűbajos alak, — hacsak valamelyikük meg nem osztja azt velem.

— Ó! — mondta Camillo Zeno, — milyen örömet tenném, de már máshová ígérkeztem.

— Ejnye, Anetta, — szólt élénken Fioretta, — veled párviadalom lesz, vagy valamelyik fiatal bravóra vetek egy tüzes pillantást, amiért rendre elcsábítod imádóimat. Szóljatok, urak, — folytatta, — melyik dicsőbb, a tánc, vagy az ének? Mióta ez a gonosz hölgy fuvolahangját hallatja a Fenicé-ben, azóta sokkal kevesebb nézője van lábaimnak.

A szőke Anetta, akinek csak élénk szemejárása árulta el az olasz nőt, végigfuttatta kezét mandolinján és vidáman felelt:

— Lépünk szövetségre, Fioretta! Én elvezetlek a hangok csarnokába, te pedig lábujjhegyre állítasz és megtanítasz szédítő forgásaidra.

— Bizony, nem szabad, hogy ti vetélkedjetek, — szólt közbe az egyik férfi. — ha te, Fioretta, aki első táncosnő vagy a szép Itália térein, lepkemódra lebegsz, s te Anetta, aki angyalokorból magaddal hoztad hangodat az égből, végigfuttatod ujjaidat a mandolin húrjain: akkor elnémul a vihar, a futó vilám függve marad, s az egész világ egyetlen fül, egyetlen szem.

— Bravissimo! signor Candiano. E költői virágfűzért kegyelmed aligha merné ismételni Maria Justiniani előtt, — mondta Fioretta nevetve.

— Carissimo, előttünk nincs titok, — nevetett Anetta.

— Rinaldo termei megint visszanyerték régi fényüket — szólt egy magas ifjú. — Mióta a ház nemtői, Violetta és anyja hazaérkeztek. Sokat hallottam útuk viszontagságairól, de még nem voltam náluk.

— Kegyelmed, signor conte, irigylésre méltó tapasztalásokat tehetett. Fölséges lehetett az a vihar, — szólt közbe Camillo Zenó.

— És Violetta-hoz közel lenni, még irigylésre méltóbb, — szólt közbe Pisani. — Ha Cornaro lennék, Romeo sorsára juthatnék, ha ugyan Juliám akarna lenni.

— Vesszenek a Cornarók, Violetta Velence legszebb lánya, — szólt egy öregebb úriember.

Zrinyit nagyon leverte, hogy ezt a nevet ebben a körben hallja, de igyekezett titkolni kedvetlenségét.

— Az ízlés különböző, — mondta a szép Canbiano. — Engem például jobban érdekel az anya, s ha választásom volna kettejük közül, mint ahogy fájdalom, nincsen, — aligha úgy nem tennék, mint egykor Alkibiades, aki az anyát választotta, mikor az leányát vezette karjai közé.

— Csodálatos asszony! — jegyezte meg Pisani halkán és Zrinyit karonfogva a szomszéd termekbe vezette: — de Violetta fiatalabb, szebb, jobb.

— Jobb, — szólt Zrinyi.

— Igen, jobb, — mondta Pisano, — s micsoda kézbe kerül ez a szelíd angyal.

Zrinyinek minden lelkierejére szüksége volt, hogy elfojtsa magában a feltörő indulatot.

— Mit tud kegyelmed erről a Malipieriről? — kérdezte. — A család neve ismerős.

Össze ne tévessze gróf úr a Malipiero névvel, amely régi és köztiszteletben álló. Signor Ariel egészen új ember. Hatalmas legény, páratlan sebész, foghúzó, felségesen vág eret, a doge titkára, a Tizek

jobb keze. Tavalý még közöttük ült, s ma jobb szívvel fekerném ki nyakát, mint holnap. — Az utóbbi szavaknál visszaérkeztek a terembe, ahonnan kiindultak. Éppen Malipieriről volt szó és többen nevettek.

— Nem tréfa ez, urak, — mondta Pisani — mert akinek olyan hosszú keze van, mint Ariel úrnak, az igen alkalmatlan egyén.

— De hogy kerülhetett ez az ember a Tizek tanácsába? — kérdezte meglepetten Zrinyi és arcán látszott, hogy ezt a körülményt eddig nem árulták el előtte.

— Elmondom kegyelmednek, — mondta Pisani és Fioretta mellett helyet foglalt a kereveten. — Ariel úrnak atyja, akiről nem tudjuk, görög volt-e vagy zsidó, signor Emmo néven a Cornaro család ügyvivője volt Bresciában. Velencében született előkelő családban s később a legbecsületesebb és legtevékenyebb polgárok közé tartozott. A kereskedés legkülönbözőbb ágait folytatta a Cornarók neve alatt, akik hűségét nemcsak búsás fizetéssel, de határtalan bizalommal is jutalmazták. Emmo egyetlen fia, Ariel, az orvosi és sebészi mesterséget gyakorolta ritka sikerrel. Húsz éves korában már Velence legszerencsésebb sebészének tartották s a Cornarók úgyszólván tulajdonuknak tekintették.

— Ugy tudom, hogy Giorgio Cornaro palotájában nevelkedett és később ott is lakott. Most az övé a palota, — mondta Camillo Zeno.

— Atyja halála után a Cornarókkal tartott, — folytatta Pisani. — Nemcsak családi viszonyokba, de politikai dolgaikba is beavatták. Az öreg Emmo jóval halála előtt, mikor egyszer a köztársaság polgárait áldozatokra szólították fel, tizenkét hajót állított a maga költségén. Ezért aztán nevét az aranykönyvbe írták s őt a velencei nobilek sorába iktatták. Ariel örökölte a kétes úton szerzett kincseket és a nemességet, amely a legnagyobb hivatalokra is útát

nyitott neki. Giorgio Cornaro meg akarta öletni Rinaldo Zenót s emiatt száműzték. Ariel akkor már Velence egyik legelszántabb titkos ügyvivője volt s valami csekély követelés megtagadása miatt a Cornarók ellensége lett. Később meg is vette árverésen a száműzött Giorgio Cornaro palotáját és eldugott kincsekre akadhatott, mert egyszerre valószínű szibarita pompával vette magát körül. A Malipieri név választása Emmónak ellenségévé tette a majdnem hasonló nevű családot, Arielt pedig a kihívó fényűzés, amely ügyetlenséggel is párosult, irigység és gúny tárgyává tették.

— De sem a vagyon, sem az új nemesség nem juttatták volna még a Tizek tanácsába, — jegyezte meg egy lelkes tekintetű ifjú, — csak hogy a ravasz embernek sikerült a Zenók szeretetét megnyerni.

— Szeretetét? — kiáltott fel Camillo Zeno. — Legfeljebb köszönetét és háláját, mert Rinaldo Zeno életét sebészi ügyessége mentette meg.

— Nos, ilyen feltétellel én is beállnék orvosnak, — mondta Pisani — mikor egy Violetta keze a jutalom.

— Pedig micsoda különbség: Violetta és ez az ember, — szólt közbe Balbi.

— Egy sötét éjszaka és egy jó kis kés, signorok, — szólt közbe Fioretta és arcán démoni csábító mosoly suhant át.

— Carina! te hálódba csaphatnál egyszer, azután a csatornába vettetnéd, — mondta egy fiatalos, de idősebb úr.

— Miért ne? — felelte a hölgy és vadul jártatta körül villogó szemét. — Csak attól függ, milyen árát szabják annak az embernek, aki Anna Zenónak terhére van.

A jelenlevők közül néhányan az asztalra vették teli erszényeiket. Bár a jelenetnek tréfás színezete volt, Zrinyi belső iszonyodással nézte az

egészet. Kétes mosollyal szorította meg Pisani kezét:

— Tréfának éppen elég.

— Tréfa? — szólt oda Camillo, aki figyelt Zrinyi szavaira. — Mondhatom, nem sokat adnék leendő sógorom becses életéért. Egy jó kerek velencei arannyal meg van fizetve. Bizony, akinek a halálát itt nálunk szóba hozzák, az előbb-utóbb a brávók kezébe kerül.

Ebben a pillanatban Ariel Malipieri állt az asztal mellett. Senki se tudta, mióta állt és mennyit hallott a mondottakból. Suhogó fekete palástját összevonta mellén és vonásain a hirtelen fölcseperedettek gögje és hatalomvágya látszott. Arca halványabb volt a szokottnál és látszott, mennyire igyekszik magába fojtani dühét és gyűlöletét. Az első meglepetés szüntével hideg udvariassággal köszöntötte a társaságot és némi gúnnal mondta:

— Fogadják szíves hálámat jószándékukért. Ariel Malipieri szívesen megfelel minden egyesnek. Azt kérdem: mióta fogadnak fel a velencei nemesek nyomorult kéjhölgyeket polgártársaik meggyilkolására.

Zrinyit tapintata arra készítette, hogy az oldaltermekbe távozzon. Különben is feltűnő volt, hogy kerüli ennek az embernek a társaságát.

— Hah! — folytatta Ariel — jó, hogy együtt talállok benneteket, ti békebontó fekélyei a köztársaságnak, akik kockák és kéjhölgyek között orgiát ültök, mikor Velence sorsa veszélyben forog.

— Nem kétkem, — kiáltott fel Pisani, alig fékezve haragját — hogy a Tizek tanácsának módjában áll porkolábjaait a családok meghitt körébe csempészni s vannak a palota falai közt rejtekek, melyeket lakói sem ismernek.

— Itt bor, tánc és ének mellett tréfás beszédek folytak. — kiáltott fel az idősebb úr.

— Tudom én azt, — mondta Ariel — mi a tréfa

itt és mi a valóság. E szemtelen teremtésekre gondom lesz, — folytatta leírhatatlan megvetéssel méregetve Fiorettát és Anettát. — A prigonikban kényelmes szállások vannak, ahonnan az ilyen fülemilék és bűgő galambok minden este átvándorolhatnak a Fenicébe.

Fioretta legyezőjével verdeste az asztalt, mérgét elfojtva és gyönyörű sötét hajfürtjeit rázta helyre.

— Signor Malipieri, — szólt élesen — a Tizek engem bezárhatnak az ólomfedelek alá, udvariaságuk ismeretes. Ha a bölcsek ítélőszéké kissé megérőlteti magát, talán még arra is módot talál, hogy engem kenyérre és vízre szoktasson, de kihívom a Tizeket, a nagy tanácsot, a dogét és egész Velence népességét és ráadásul kegyelmedet, signor Malipiero, — akarom mondani Malipieri, — kényszerítsék Fiorettát táncolni, ha nem akar!

— Egy táncra megtanítlak, gyalázatos, — felelt hidegen Ariel. — A táncmester csak hüvelykeidet cirógatja meg, azokat úgyis nélkülözheted és biztosra veszem, hogy lábacskaidat mindjárt kecsesen emelgetni fogod.

Fioretta pompás tekintetet vetett rá, felállt, gömbölyű karját felemelte, aztán a világ legkisebbik ballába hegyére emelkedett s olyan arccal, amely Sokratest és minden utódait zavarba hozta volna, háromszor megfordult maga körül leírhatatlan kecsességgel, szemét észbontó szenvedéllyel függesztette Ariel hideg, kaján vonásaira, aztán megállt, jobb lábát hirtelen magasra emelte és három könnyű gimszökéssel mosolyogva helyén termett.

A váratlan epizód önkéntelen nevetésre bírta a társaságot.

— Carissimo! — kiáltott fel Camillo. — Tudom én, hogy a Malipierik igen bánható úriemberek. Gondolom, kegyelmed is megértene pár okos szót négyszem között, úgy-e? — Ezzel kissé félrevonta Arielt. — Látja kegyelmed azt az erszényrakást ott

az asztalon? Az a kegyelmedé. De most távozzon.

Ariel a kiszámított sértésre megreszketett düheben. Semmire háborította fel annyira, mintha multjára céloztak.

— Signor, kegyelmednek szabadságában van kipróbálni, ha bírom-e kardomat úgy, mint metszőkésemet! Viszontlátásig! — Ezzel az oldalszobába lépett, az ajtót hirtelen betette maga után s mire utána siettek, nyoma se látszott.

— Hát saját palotáitok rejtekeit sem ismeritek? — kérdezte Zrinyi.

— Ez is megesik gyakran, — mondta Camillo. — A titkokat legtöbbször csak a családfő tudja s ha azt hirtelen halál éri, mint Pisani barátom apját, a titok gyakran egy-két meghitt emberé marad. De a rejtek aligha lehet távol az ajtótól, jó lesz, Pisani, ha alapos vizsgálatot tartasz.

— Gondom lesz rá, uram, de most siessünk megnyugtatni a hölgyeket. — Ezzel mindnyájan visszasiettek a mellékterembe a hölgyek paradicsomi csoportjához. Fioretta arcát kivéve, minden arcon rettegés ült.

— Signorák, — mondta előzékenyen a háziúr — — vonuljanak a palota balszárnyába, ott, remélem, biztonságban lesznek. Remélem, mondom, mert úgy látszik üvegkalickában lakom, melynek átlátszó falai vannak.

— Signor Raniero, a kegyelmed udvariassága elragadó, — mondta Fioretta könnyű zöld köpenyét karcsú tagjai köré kerítve. — Velünk semmi sem történhetik, ismerem én e félelmes urakat. Jelmondásuk: panem et circenes s azért velünk, kik a népet elmulattatjuk s feledtetjük vele, hogy oroszlán, aki erejét nem ismeri, a Tizek aligha bánnak el olyan könnyen. — Azután a hölgyekhez fordult. — Signorák, gondolám és sajkásaim eddig a márványfoknál várnak, én hazaszállítom kegyeteket. Semmi félelem, signorák. Pár soromba kerül s a Hármak egyike

ma nálam tölti az estét. Veneziára mondom, resz-
kessen tőlem a sápadt Malipieri!

A táncosnő büszke szavai és öntudatos biztos-
sága megnyugtatta a nőket. A férfiak nevettek.
Fioretta átszellemült tekintettel nézte Zrinyit.

— Idegen, — szólt — mikor gyermekálmaim
után az élet tavasza felvirult szívemben, képzeletem
egy alakot idézett elém, akihez ébredő vágyaim
vontak. És amikor már nem csodálkoztam, hogy a
bándita imádkozni tud Mária képe előtt gyermekei-
vel, míg neje a vért mossa le gyilkáról, mikor ke-
lemben a nyugalom és szerelem helyét gonosz szen-
vedély és gonosz vágyak foglalták el, mikor egy
ember élete árucikké aljasult előttem és tíz imádóm
veszte után táncolni tudtam és örülni Velence ör-
jögő tapsainak, akkor a kimerültség óráiban újra
előttem állt az az alak és könnyek fojtogattak, hogy
nem vagyok többé méltó hozzá. Te parancsoló
szemű idegen, akinek ajka körül ábrándos vonás
ül, az a képzelt alak hozzád hasonlít. Ó, álmodom,
— kiáltott fel aztán felsóhajtvá, majd csintalan mo-
sollyal megint Zrinyihez fordult: — ha van egy
szabad órád az ezüstös hold félhomályában, ne
feledd a Fenice táncosnőjét. A Riva degli Schiavonin
egy gót ízlésű ház van, tizenkét ablaka nyílik a ten-
gerre, kapuját két titán tartja, ott lakom én.
— Addio.

A RAB.

Míg a hölgyek Fioretta sajkájába szálltak, egy
sötét gondola siklott el mellettük s nemsokára a
Cornaro palota bejáratánál állt meg. Malipieri lé-
pett ki belőle és sietve végighaladt a lépcsőkön. A
márvány előszobában a cselédek között egy durva-
tekintetű férfi állt, akiben azonnal ráismerünk a
banditára, aki Manuel Zenót megszólította.

— Beszédem van veled, Giacomo, — szólt Malipieri és intett a cselédeknek, akik azonnal távoztak.

— Ma heves gyűlés volt, signor, — mondta a bandita.

— Azért, ami a tanácsteremben történt, mio bravo, — szólt közbe megvetően Ariel, — sajnálnám zecchinoimat veszteni. De egy emberrel több van Velencében, mint szeretem, egy idegen érkezett ide, gróf Zrinyi, aki gyakran eljár a Zeno palotába és szállásán, a Veres Keresztnél, mindenféle emberek megfordulnak.

— Capisco, signor, — mondta a bandita.

— Nem, nem, — folytatta hidegen a nobili. — Öt nem szabad bántani. A köztársaság érdekében életét kimélni kell. De igyekezz a Zeno palotában cimborát szerezni és az idegennek minden lépéséről számolni fogsz. — Aztán valamit súgott a bandita fülébe, mire az megértően intett és hirtelen eltávozott. Malipieri csengetett, a cselédek újra beléptek, ő pedig sietve áthaladt a keleti fénnel ékes termeken, míg egy fényűző kényelemmel berendezett szobába ért. hol dagadó vánkosok kínálkoztak, a falakat nagybecsű festmények és tükrök díszítették s a márvánvpadló közepén óriási Atlas emelkedett, vállán egy földteke alakú órát tartva.

Pár perc múlva arannyal terhelt öltözetben egy inas lépett be s átvette ura palástját és barettjét és segített felsőruháját könnyű házi öltözzel felcserélni.

— Magam akarok lenni, — mondta Malipieri, — mire az inas távozott.

A szoba két ajtaját bezárta, aztán keresztbe font karral, jéghideg arccal csendesen járkált fel-alá. „Ó, ezek a nobilik, mennvire utálok, mennvire megvetem és gyűlölöm őket! Most, hogy köztük vagvok, nem fogom feledni, hogy semmivel sem különbek nálamnál“. Most hirtelen körülnézett és fülelve kö-

zeledett az ajtóhoz, de aztán továbbfűzte gondolatait: Egymillió arany hever ládáimban. A Tizek minden titkát tudom és nélkülözhetetlen vagyok. Gondom lesz rá, hogy az is maradjak. Nevem az aranykönyvben, parancsomra fehér és fekete szolgák sietnek, arám a legszebb hölgy Itália téerein. Most úgy rémlett, mintha futó pirosság szivárogná át a sápadt, baljóslatú, de nem egészen nemtelen arcon. Violetta, — sóhajtott fel, némán maga elé meredt, majd az íróasztal mellett vörösbársony karshékbe hanyatlott. — Violetta! Lehetséges-e, hogy én, aki a gyűlölet és bosszú poklát hordom keblemben, szeretni tudnék?... és mégis úgy van! Atyám nevére és a százados gyalázatra, melyet az Emmo név szenvedett... szeretem Violetta! és ő nem szeret. Ismerem titkát, enyém lesz, vagy meghal! Arcát hirtelen harag lángja borította el. Ó, ez az idegen! De szavát adta, anyja becsülete kezemben van, ő az enyém.

Asszonyi szó, asszonyi ígélet, ki építheti jövőjét ilyen homokra? S mégis úgy van: ő nem fogja megszegni szavát. De mit ígért? Hogy kezét adia annak, aki atyja életét megmenti, vagy senkinek, a szívről szó se esett. Ó, hogy az ördög minden eskübe és ígéletbe el tudia vetni az ármány magiát. Hogy nincs olyan emberi szó, mely alól ki ne bújhatna az emberi fortély.

Sajátságos zörej szakította félbe gondolatait. Minden tagja megremegett, hirtelen felugrott, pár lépést tett előre és mint a tigris, görbült háttal fülelt. — Mitől félek én, aki a félelmet nem ismeri? — gondolta és visszaereszkedett székére. Most újabb dördülés hallatszott. Ariel megint felugrott és felragadta törét. Szent Márkra, — szólt látható felindulással — ez egy rejtett ajtó dördülése, mi lehet ez? A falakon nyílás nincsen, hiszen ismerem házam minden rejtékét. Megint egy kulcsot fordítanak és egész közélről. Beszólítom cselédeimet.

A csengettyűzsineghez sietett, de ahogy megfordult, fojtott kiáltással hátratántorodott. Egy borzasztó alak állt előtte. Avult, szennyes, durva szőrruhában, fején összecsapzott ősz fürtök maradványai, két nagy szeme a hideg megvetés vérfagyasztó kifejezésével szegeződött Arielra. Nyolcvan évesnek látszott a rém s fésületlen szakálla, kriptai színe és a körülötte lengő rothadt párázat még növelték szörnyűségét.

Ariel egy percnyi megdöbbenés után felemelt törrel rohant éjjéli vendégére, de a gyilok a gondolatnál hamarabb már a jövevény kezében volt, a következő percben markolatig fészkelte az egyik ajtó fájában.

— Rám ismersz-e, Ariel? — kérdezte az aggastyán és hangjában bőszen düh és gyűlölet izzott. — Rám ismersz-e, — hangja most halkult. — Nézz reám, bár felismerhetetlenné tett a tizenöt évi kínlódás, mellyel jószágomat jutalmaztad, de karom erejéről, azt hiszem, rám ismersz.

— Mit kívánsz tőlem? — nyögte Malipieri.

— Húszezer aranyat s menekülésem biztosítását Velencéből.

— Meglesz, — kiáltott fel a nobili.

— Hol a pénz?

— Abban a faliszekrényben a kandalló mellett s kulcsa íróasztalom fiókjában.

— Jól van, — mondta az öreg s egy kést húzott ki kebléből. — Ez elég.

Malipieri iszonyú ordítást hallatott.

— Minden hiába, nyomorult! — mondta az idegen. — Fölteszed-e, hogy olyan kevéssé tudom a járást saját palotámban, hogy meglepetéstől kelljen tartani? Minden ajtó zárva. E rejtekek titkát csak én tudom. Mielőtt segítségedre jöhetne valaki, véged van, ha akarom. De tudd meg, alávaló, hogy Giorgio Cornaro nem mocskolja be kezét egy Emmo vérével. Tudod-e, hogy gyerekkorodban néhány

aranyért a kezemet csókoltad, kegyelemnek tartottad, ha családodnak valamelyik tagja megszólított. Atyád a Cornarok pénzén gazdagodott meg és kész lett volna életét adni értük, de te, nyomorult féreg, elárultad jótevőidet. Kétszer megmentetted legdühösebb ellenségünk. Rinaldo Zeno életét, hogy egy Zeno lánnyal szövetkezhess. Rosszul számítottál nyomorult! Azt hiszed, nem tudom, ki fogatott el? Te akartad bosszúdat az ólomfedéllel hűteni, ahol még négy évet se töltött senki, de az én óriás erőm tizenöt évig birkózott a halállal. A Tizek száműztek, a nép halottnak hisz, talán te magad is annak hittél, de élek még s a Cornaro-párt hatalmasabb, mint valaha. Reszkess a vén oroszántól!

Az öreg Cornaro háromszor toppantott lábával, mire egy földig érő falitükör nésztelenül kiemelkedt helyéből és hat álarcos férfi lépett elő a sötét üregből.

— Fogjátok le ezt az embert s tartsátok szorosan, míg én itt dolgomat végeztem. Ha kiált, szúrjátok le.

Ezzel egy csomó kulcsot vett ki az asztal fiókjából s Ariel elé tartotta, aki félig lekötözött kezével mutatott rá a kulcsra, mire az öreg kinyitotta a faliszekrényt s néhány bőrzacskót adott át az egyik álarcosnak, aki azokat palástjába rejtve, hirtelen eltávozott. Ezalatt a többiek szorosan összekötözték foglyukat.

Cornaro most odalépett Ariel elé, akinek arca szederjessé vált az erőlködéstől.

— Pár szóm van még veled, gazfickó, — mondta. — Az a pár zacskó arany, amit atyád lopott kincséből magamhoz vettem, elég lesz arra, hogy valahol biztos rejteket keressek magamnak s orgyilkosaid ellen orgyilkosokkal vegyem körül magam. De számadásunknak ezzel még nincsen vége. Halld utolsó szavam: legrejtetteb titkod hatalmamban van. Egy szavamra romokban hever büszke remé-

nyeid csarnoka. Ime, lásd, hogy többet tudok, mint te és Anna, kit kígyóigézeted hatalmába kerítettél.

Ezzel egy tekeracet vont elő kebléből és csendesen legördítette. Intett az egyik álarcosnak, mire az gyertyát hozott elő és Malipieri kidagadt szemei az okmányba meredtek.

— Olvasd ezt s figyelj arra, amit mondok: Ha én, Giorgio Cornaro, itt Velencében, vagy Ajaccióban üldözést tapasztalok, ez okmány titka a nyilvánosság elé kerül. Semmiféle ármány, sőt halálom sem akadályozhatja ezt meg, mert ez az iromány még ma éjjél előtt a Tizek egyikének kezében lesz s halálom esetén fiam kezébe jut, aki most Kandia alatt harcol. Ha mátol számítva két hónap múlva nem lesz a kezemben százezer zecchino... reszkess! Ez a kéz, mely az ólomfedelelet felbontotta, utolér arád karjaiban és az oltár zsámolyánál.

— Giorgio Cornaro, — hörögte Malipieri, mikor az írást elolvasta — vétesse le rólam kegyelmed a köteléket, hogy szólhassak.

Cornaro intésére meglazították a köteleket s Malipieri félig felemelkedve, a márványpadolatra támaszkodott öklével.

— Kegyelmed megnyerte a csatát és megérdemli a győzelmet, mert a Cornarók bűneire mondom, a terv jól ki volt eszelve. Legyen ez az orv merénylet némi kárpótlás a tizenöt évért. Kegyelmed az élethez ragaszkodik, de én megvetem az életet. Hatalmában áll a lekötözött Malipierit a Cornarók szokott fegyverével hősiesen elnémítani, de ha élnem kell, úgy mindkettőnk érdekében tisztában kell lennünk egymással.

— Szólj!

— Ennyi tanú előtt?

— Szólj, — ismételte az öreg s egy karszékbe vetette magát.

— Jól van, — mondta Malipieri. — Kegyelmed meg fogja őrizni titkomat. Én a két hold elteltével

a kívánt összeget kezébe szolgáltatam. Mindketten elég biztosítékkal rendelkezünk. Mert hiszen, ha a titok kitudódik, mi tartóztathat akkor engem, hogy kegyelmedet eltétessem láb alól? Viszont, ha előbb vágnám a kegyelmed életére, akkor Violetta... nincs szükségem ezt tovább fejtegetni, kegyelmed megért engem. Ha én halok meg előbb, akkor reménye a százezer zecchinóra alaposan csökken, mert amit itt talál, az tizedannyit sem ér, ha csak tükreimet és képeimet el nem viteti Ajaccióba.

— Elég, — szakította félbe Cornaro. — Én holnap túl leszek Velence határain s e derék fickók gondoskodni fognak róla, hogy Ariel Malipieri addig el ne hagyja ezt a szobát, míg . . .

Még egy utolsó gyűlölködő pillantást vetett a fogolyra s az álarcosokkal együtt távozott. A nagy tükör nesztelenül megint elfoglalta helyét és Malipieri látszólag egyedül maradt.

A gyertyák leégtek, a nobili arcán a halál-sápadtság a düh lángjával viaskodott. Lassan kiszabadította magát kötelékeiből és kimerülten hanyatlott bársony karszékébe. Egy negyedóra telt el, míg valahogy össze tudta szedni gondolatait és tagjait használhatta. Aztán felkelt és önkéntelenül a magas tükör elé lépett. A tükör mögül egy éles síp hangjának sívítása meggyőzte róla, hogy Giorgio Cornaro mindenről gondoskodott.

Ariel arcára lassan visszatért az önbizalom kifejezése és csendesen fel-alá járkálva, némán fűzte tovább gondolatait. — Ha élve maradok, nincs könnyebb, mint semmivé tenni ezt az embert. Reggelig nem szabadulok e banditáktól, az bizonyos. Hogy ez a rejtek elkerülte figyelmemet, azt bizonyítja, hogy egy pillanatra sem vagyok biztonságban. Ezentúl két hű emberem velem fog hálni. Holnap intézkedem, hogy a szoba falait, padlóját és mennyezetét kemény vaslapokkal borítsák s azokra huzatom majd a kárpitot. — Cornaro szavaiból azt

is gyanított, hogy egy nyomással több ajtót lehet egyszerre bezárni s hogy a remek készülék titka alkalmasint a tükör mögött rejtőzik. Most emlékezetébe idézte a jelenet minden fordulatát. Mikor Cornaro az írást szeme elé tartotta, a Violetta nevét látta meg először s most, hogy a titokra gondolt, melyről eddig azt hitte, hogy csak ő és Anna tudják, arája állt előtte teljes szépségében és ártatlanságában. A féktelen szenvedélyek és vágyak leírhatatlan keveréke ragadta el. A szerelem ebben a sívár lélekben nem az volt, amit a nemesebb szív érez, benne az ösztön, hogy Violetta bírja: hegyi zuhatag volt, mely elsöpri a partok virágait és örvényeket és hosszú iszapvonalat húz a tenger mélyébe. De ez az ember mégis szeretett. Minden gondolata lázas izgalommal forgott Violetta körül. Hízelgett a sátánnak, hogy a mennyből elorozhatja ezt a kincset.

Az eddigiekből látiuk, hogy a Zeno és Cornaro családok közt ősi gyűlölség uralkodott, ami abban a korban nemcsak Velence, hanem az egész ország családi történetére jellemző s talán nemsokára eljuthatunk oda, hol a talányok csomójának bontogatásához foghatunk.

Rinaldo Zeno történetünk kezdete előtt a Tizek három rettegett elnökének egyike volt és leginkább a Cornaro család akkori fejét. Giovanni Cornaro dogét és annak fiát Giorgiót üldözte. Kíméletlenül szemére lobbantotta a dogénak, hogy elnézi, sőt pártolja fia féktelenségét. Ez az állandó üldözés végre is elszánt bosszúra ingerelte az óriás erejű és valóban elvetemült Giorgio Cornarót. Egy éjjel néhány banditával útját állta Rinaldónak s az kilenc törzsurástól összerogyott. Malipieri atvja, aki már akkor szerepelt az aranykönyvben, félholtan találta a sebesült nobilet éjszakai vándorlása közben a Canale Grande szélén, ahová bizonyára bevetet-

ték volna a gyilkosok, ha a közelgő léptek szét nem riasztják őket.

Másnap Rinaldo véres palástját s a mellette talált tört az összecsedült nép szemeláttára a dogepalotába vitték. Az öreg Giovanni Cornaro nem menthette meg fiát. Egész Velence benne gyanította a gyilkost s ő meg is szökött az éj folyamán. Nagynehezen sikerült a halálos ítéletet örökös száműzésre változtatni. Ariel egy szégyenoszlop felállítását indítványozta a gaztett emlékére s így akart a Zenók kegyeibe férkőzni. Giorgio Cornaro minden javai eladásra kerültek s ő Ferrarába menekült, ahol később a hír szerint egy párviadal áldozata lett.

Ez a katasztrófa alapította meg Ariel jogát Violetta-hoz s azt később a gyermekből leánnyá serdült hölgy is megerősítette. Különösen, miután még egyízben sikerült Arielnek Rinaldo életét megmenteni.

Hogy az említett irománynak micsoda összefüggése volt mindezekkel, az később talán kiderül, de annyi bizonyos, hogy Malipieri a bosszú első rohama után lemondott Cornaro megöléséről, éppen azért, mert nem akarta a ránézve szerfölött fontos titkot kockáztatni.

VÉRESKÜ.

Az ólomfedelek alól kiszabadult rabot Velence titkos rendőrsége sikertelenül kutatta, mert a Cornaro családnak egy hű embere szerencsésen megóvta őt minden veszélytől. Malipieri tudta ugyan, hogy egy rab kiszabadult az ólomfedelek alól, de mivel a rabokat csak számokkal jelölték s nevüket az örök feledésnek adták át, távolról sem gyanította, hogy éppen Giorgio Cornaro az, akit ő azért hozatott el titkon Ravennából az ólomfedelek alá, hogy haláláról annál biztosabb lehessen.

Giorgio Cornaro a vakmerő vállalkozás után visszatért régi cselédje házába, aki azzal lepte meg őt, hogy időközben sikerült tudtára adni a történeteket Orso Cornarónak, aki nagy örömmel fogadta a hírt és azt üzenté, hogy pártja egész erejével biztosítani fogja rokona menekülését.

Késő éjszaka volt, de a velenceiek éppen ezt az időt használták leginkább vigalmakra és titkos összejövetelekre. Orso Cornaro palotája előtt több gondola suhant el, sötét palástba takart alakok tűntek el a magas rézveretes kapu mögött, bár a ház kihaltnak látszott. Kik lehettek ez éjszakai rémek, az éjjéli látogatók?

A Cornarók évek óta úgyszólván örökös gyászban voltak, mert nem múlt el év, hogy az előkelő családnak egyik-másik tagja rögtöni halál, vagy bérgyilkosság áldozatául ne esett volna.

A palota termei spártai egyszerűséget mutattak. Nem a bútorokban, szőnyegekben és tükrökben volt itt a fényűzés, hanem a roppant értékű anyagban, melyből a palota épült. Minden falát márványkockák borították. Padolata mindmégannyi remekmű műmozaik s oszlopai kincset érő márvány-, jáspis- és porfir-bálványok.

A félig üres termek némának s lakatlannak látszottak, de nyolc termen áthaladva, egy ajtóhoz érünk, amely mögül vitatkozás hangzik. Az ajtó előtt öreg cseléd ül egy ódon karosszékben. Az ajtó nyílik, tágas, négyyszögletes terem tárul fel előttünk. Barna vánkossokból emelt kerevetek futnak körül a falak mentén. Kerek asztalon óriás bronz gyertyatartó áll, mely csak gyér homállal tölti meg a tágas boltózatok alatti teret s csak félig deríti föl, bár több mint ötven gyertya ég rajta. Benn a teremben ragyogó mozaikpadlón kísérteti világításban egy csoport őszeshajú, kevély nobilit látunk, akik büszkék arra, hogy kincseik közepette megvetik a velenceiek pénzét. Századokon át elsők voltak tetterő-

ben és áldozatban, bár éppen olyan gyakran a féktelenségben és cselszövésben is.

Nagyszerű volt ez a jelenet. Tizenként Cornarót látunk együtt, legfeltűnőbb az agg Orso alakja, aki éppen most üdvözlí az újonnan érkezett Giacomo és Battista Cornarót, rokonait. Az öreg nobili szemében rejtett öröm és titkolódzás látszik. A gyülekezet többi tagjai között feltűnik a magas, élénk tekintetű Caesar Grimaldi, a Zenók dühös ellensége, akit rokonérzés és családi kötelék fűz a Cornarókhoz.

Orso Cornaro most az egybegyűltekek közé lépett és így szólt:

— Pártfeleim! Elvrokonaim! Mindnyájan együtt vagyunk, csak ketten hiányoznak: Emmo Cornaro, aki Kandia alatt harcol és annak atyja, a száműzött Giorgio Cornaro.

— Hogyan? — kiáltottak fel többen is egyszerre. — A halott?

— Te árnyakat akarsz körünkbe léptetni, öreg barátom, — mondta Caesar Grimaldi, hitetlenül nézve a szólóra.

Orso csendesén odalépett a hosszan lenyuló vörös kárpithoz, egy zsinórrántással szétválasztotta s a függöny mögött ott állt az oroszlántekintetű Giorgio Cornaro egyszerű fekete ruhában, kifésült hajjal és szakállal, nehéz, egyenes pallosára támaszkodva.

A meglepetés felkiáltása hangzott a teremben. A közelebbállók örömmel rohantak a kárpit felé s a következő percben az ólomfedelek rabja, a Cornaro-párt fejei között állt.

— Giorgio bátyám, — kiáltott Camillo Cornaro megragadva az öreg kezét — üdvözlégy közöttünk!

Mikor megszűnt az első öröm és meglepetés ittassága, a kényelmes kerevetek egyikéhez vezették az öreg Giorgiót. S miután elbeszélte mindent,

amit krónikánkban már elmondottunk, felszólította rokonait és pártfeleit, hogy segítsék menekülését. Mindnyájan megegyeztek abban, hogy egyelőre legjobb lesz, ha távozik Velencéből s távollétében a Cornaro-párt mindent el fog követni, hogy a Tizek ítéletét megsemmisítse s a gonosz Malipierit megbuktassa. Miután Giorgio minden vagyonát elkobozták, legfőllebb azt remélhette, hogy kincseinek valami csekély maradékát visszakaphatja. Éppen erről a tárgyról vitatkoztak, amikor Grimaldi gúnyosan felkiáltott:

— Vegyétek vissza, ami egyszer a Márk orosz-lánjának torkába esett!

Ekkor újra felszólalt az öreg Giorgio:

— Urak! — mondta. — Egyelőre gondoskodtam én magamról. De néhány szóm van még hozzátok. Mikor tizenötévi kínzópadomról szabadulva fölkerestem hű emberemet, Ordast, akit még Magyarországról hoztam, első kérdésem a Cornarók száma volt. Ezelőtt tizenöt évvel harminckilenc Cornaro élt. Most összesen tizennégyen vagyunk. S mikor azt kérdeztem, hogy vesztetett el tizenöt év alatt huszonöt Cornaro, azt a választ kaptam, hogy huszan méreg és brávók gyilka alatt pusztultak el, Beatrice Cornaro unokahugom és fiam Caesar is gyilkosok martaléka lett! Visszatorlásról beszéltek? Micsoda vigaszt adhat ez az idősenyvedt törzsnek, mely rendre lehullani látta ágait!? Ki tette ezt?

— A Zenók, a Zenók! — hangzott az iszonyú kiáltás.

Az öreg Giorgio feje keblére hanyatlott, aztán felegyenesedett teljes magasságában, mindkét karját kinyújtotta és dühtől reszkető, fuldokló hangon kiáltott:

— Átok a Zenókra!

A jelenlevők arcán valóságos részegség látszott. Giorgio Cornaro kimerülten ereszkedett székére. Aztán lassan erősödő hangon folytatta:

— Amikor ebbe a palotába léptem, a te felszólításodra, Orso, attól tartottam, hogy a száműzöttet, akinek szégyenoszlopot emeltek, rokonai talán meg sem ismerik. És ime, itt találom a számukban megfogyatkozott, de ős erejükben megmaradt Cornarókat, akikben még él a régi tetterő és összetartás. Barátokra, testvérekre találtam. Azért nyíltan akarok szólni. A Zeno család feje még él. Kérdelem: sokat kérek-e, hogyha huszónöt Cornaro életéért, fiamért és unokahugoméért és tizenöt évi halálküzdelemért a nyomorult féreg, Rinaldo Zeno életét kérem?!

— Adjuk ráadásul Ariel Malipierit! — kiáltott fel Caesar Grimaldi.

Most Camillo Grimaldi ugrott fel s könnyű kardjának kláris markolatával játszadozva, így kiáltott:

— Ha azt a néhány megmaradt Zenót a moloch torkába vetjük, mi marad számunkra nevetni, szeretni és gyűlölni való?! Négy hét óta két párviadalom volt Manuel Zenóval. Öt nap óta háromszor voltam lakomán a Zenókkal és ezer zecchinót nyertem kockán Camillo Zenótól. Hagyjuk őket élni, signor.

— Én nejébe és leányába vagyok szerelmes, — szólt közbe Francesco Cornaro. — Én a vén gyilkos halálára szavazok.

— Haljon meg! — szólt hidegen Orso Cornaro. — De vigyázat, barátom, Giorgio, kockázatos merénylet eltenni láb alól azt a férfit, aki a velencei nép bizalmát bírja és háromszor ült a Tizek tanácsában. Az ilyen tett nem maradhat bosszulatlan. Emlékezzünk a köztársaság első korszakaira, amikor rendre meggyilkolták a dogekat, nőket raboltak el a templomokból és a gyilkosok a Palazzo Ducale belső termeiben összevérezték töreiket. Mennyi visszatortlást, a gyilkolásnak micsoda kifogyhatatlan sorát okozta ez! Én azt hiszem, Zeno halála még késhetik

egy ideig, egyelőre Malipierit küldeném előhírnöknek.

— Félni? — kiáltott fel indulatosan Giorgio Cornaro. — Bízátok őt rám! Majd elintézem én őt és a vész villámaait, amelyek halála után dörögnek. — Aztán fölkacagott. — Malipierire még egy évig szükségem van, signorok, hatalmas tyúkszemeim miatt. De most még egy utolsó szót, — ezzel magasra emelte kezét. — Esküszöm én, Giorgio Cornaro, hogy addig el nem hagyom Velencét, míg bosszúmat le nem hűtöttem. De e roncsolt tagoknak még nyugalom kell, Isten veletek. — Ezzel eltávozott, a lagunák hullámfodrait már a mosolygó hajnal öntötte el rózsáival.

ÜNNEPÉLY.

Másnap éjjel Rinaldo Zeno pompás ünnepélyt rendezett Zrinyi tiszteletére. A Cornaro-párt fejeit kivéve, úgyszólván egész Velence díszbe megjelent a fényes termekben. Nem is kell mondanunk, mennyire emelte az ünnepély fényét az öreg Rinaldo tiszteletetkeltő alakja, valamint Anna és Violetta, akik a nagyszámú tömegben olyan kellemmel, annyi fesztelen nyájassággal vitték a háziasszonyok tisztét, hogy az egész ünnepélynek színte nemesebb képet adtak.

Éjfélután egy óra lehetett, mire a vendégek mindnyájan megjelentek. Ariel Malipieri a legutolsók egyike volt. A síma olasz ilyenkor egészen más embernek látszott. Szép külseje, udvariassága és kellemes társalgása a hölgyek előtt igen kedves vendéggé tették. És Violetta leánytársai közül bizonyára többen irigyelték, mint szánták. De ma szórakozottnak és elfogultnak látszott Malipieri. Szótlanabb volt a szokottnál, mintha fürkészsze kémlelné ismerősei arcát, nem hallottak-e már szégyen-

letes kudarcáról. Levertsége fel is tűnt, de azt a legtöbbben Velence jelen körülményeinek tulajdonították.

Zrinyit, az ifjú bánt, tisztelettel vették körül. Megjelenése sokkal nagyobb figyelmet keltett Velencében, mint talán ő maga óhajtott. És most, egy ilyen fényes ünnepélyen, amelyet tiszteletére adtak, a legjobb szándék mellett sem háríthatta el egészen a megkülönböztetést. Szokott derűs jókedvével társalgott a ház urával és hölgyeivel és újabb ismerőseivel. Violetta a termék hosszú során át sétálgatott barátnőivel és a kiállott tengeri út fáradalmait használva ürügyül, nem vegyült a táncolók közé. Leírhatatlanul bájos volt egyszerű fehér ruhájában, hajában és karjain a Kelet legnagyobb gyöngyeivel. Zrinyi most még jobban elmerült csodálatában, mint valaha. Eddig sohasem lehetett egy percig sem egészen egyedül Violettaival. S így megérthetjük, hogy a rettenetes pillanat óta, amikor szíveik egybeolvadtak, csak egyes szavakkal, lélekből szállt pillantással és a közömbös beszédek tömkelegébe vetett egyes célzások villanyszikráival tarthatták fenn a kapcsolatot. A fiatal bánnak kimondhatatlanul terhes volt ez a feszültség, bár költő lelke élvezni is tudta a regényes helyzetet. A halál küszöbén, a halálfélelem örületében egyesült ez a két rokonlélek. És mikor mindenhatóbb a szenvedély, mint az ilyen pillanatokban, amikor az élet egyetlen pillanatba szorul össze, egyetlen szóba varázsolja minden vágyát és reményét. Félelem, kétség, megszűnik és a világ romjai fölött a hit lángoszlopa emelkedik.

Ariel szeme, mint két acélsugár kísérté Violetta és arcának baljóslatú kifejezése sokszor a belső vihar hullámain tükrözte vissza.

Violetta anyjához lépett, aki éppen Zrinyivel beszélgetett. Anna nyájasan átengedte neki helyét és hölgyvendégei felé fordult. Senkinek sem tűnt fel, hogy az érdekes idegen a ház leányával beszél-

get, csak egy sápadt alak figyelte őket a bársonykárpit mellől lázas ingerültséggel.

— Violetta, — suttogta Zrinyi hirtelen — elfeledte-e már azt az irtózatos és egyben üdvöztető éjszakát?

— A tied vagyok, — suttogta Violetta éppen olyan gyorsan és angyali vonásain futó pirosság ömlött el.

— Nincs egy perced számomra?

— Életem minden perce a tiéd, de csitt... Ariel ott ólálkodik... talán holnap, vagy a legközelebbi napok egyikén... házunk függőkertjében... értesíteni foglak.

Violetta hirtelen elhallgatott s egy tisztos öreg hölgynek adott helyet maga mellett, aki éppen feléje közelgett. Csak egyetlen egyszer sikerült még az ünnepély folyamán pár titkos szót váltaniok. Zrinyi a legtöbbet Manuel Zenóval társalgott, aki szenvedélyesen vonzódott a daliás magyar leventéhez. Később egy mellékszobában foglaltak helyet és kettesben beszélgettek. Manuel, bár jókedvű volt, de nem titkolta barátja előtt, hogy mai fölszólalása a Tizek ellen alkalmasint nem a legkedvezőbb következményekkel fog járni ránézve.

— Akkor gyere hozzám Új-Zrinybe, vagy Csáktornyára, üssünk együtt a törökök közé! — mondta Zrinyi.

Manuelnek tetszett a gondolat s élénken fölkiáltott: „Vederemo!” Aztán másról beszélgettek, így természetesen a szép velencei hölgyekre is szó került.

— Barátom, — kérdezte Manuel — mondd meg, kinek nyujtanád az aranyalmát Itália gyöngyei közül, ha választásod volna?

Zrinyi megragadta barátja, Manuel kezét és szinte önfeledten kiáltotta:

— Még kérdezed? — Violetának!

— Ó, — felelte Manuel szenvedélyesen megszo-

ritva Zrinyi kezét — Istenemre mondom, senkit se fogadnék jobb szívvel sógoromnak, de sárkány őrizi a Hesperidák kertjét.

— Malipieri, — suttogta bizalmasan Zrinyi.

— Vonuljon vissza a semmirekellő, — felelte Manuel bosszúsan.

— Ó, ha azt tenné, de lehetetlen!

— Ha én Zrinyi Miklós lennék, nem hinnék a lehetetlenségben. Ne mondjátok nekem, hogy ez az ember szerelmes, az ilyen ember szereti a hivatalát, a pénzét, az egészségét, de mindent csak számításból. Igaz, hogy Malipieri gazdag, de ki vágyik inkább a pénzre, mint a gazdag? Atyám leánya kezét ígerte neki, mert kétszer megmentette életét. Anyám nem ellenkezik, sőt, ami talány előttem, pártolni látszik a tervet. Ez a Mefisztó varázskörében tartja őt. Hogyan? Azt csak az ég tudja. Violetta keze tehát övé, ha férjhez megy. De ki tilthatja meg neki, hogy holtig megtartsa pártáját? Én úgy érzem, hűgom olyan lány, akiben van elég önállóság, hogy hurkot vessen az előítéletek nyakára.

— És hová vezetne az?

— Barátom, bámullak. Hogy kérdezhetsz ilyet? Feledted-e a régi közmondást: „Aki időt nyer, életet nyer“.

Zrinyi önkéntelenül elmosolyodott az ifjú életbölcseségén.

— Minden jóra fordul, — mondta vidáman Manuel — s ha minden kötél szakad, egyszerűen kitekerem a nyakát, reménybeli sógoromnak.

Ebben a pillanatban többen léptek a terembe és a két jóbarát elvegyült a többiek között. Később Zrinyi a táncban kifáradt Pisanival eredt beszélgetésbe. Violetta anyjáról beszélgettek.

— Ez a nő a legnagyobb talány, amico mio. Sokkal élénkebb szenvedélyek rejtőznek benne, mint hinnénk. Akik közelebbről ismerik, azt állítják, hogy véralkata és indulatai néha meggondolatlan, sőt

bűnös tettekre ragadják. De amellet feledhetetlen ezt még az irigység sem tagadhatja. Férjét nem szeretete soha és Violetta-hoz csak pár év óta ragaszkodik ilyen szenvedéllyel. Olyan, mint a kiégett vulkán, amely csak döntő pillanatokban ad életjelt.

— Ugy-e nagyon fiatal volt, mikor Rinaldo Zeno felesége lett? — kérdezte Zrinyi.

— Nagyon, — felelte Pisani. — Zólyomi Dávidot azt hiszem ismered híréből. Honfitársai nem sokra becsülték az esztét és azt beszélik, hogy víg lakomán, ittas fővel jegyezte el tizenöt éves gyermekét az özvegy Zenóval, akinek első felesége, Manuel anyja, Candiano leány volt.

— Mondd tovább, Zólyomit személyesen ismerem.

— Egy honfitársad volt, aki ezt a látszólag hideg szívet fel tudta kavarni. A római császár követségével egy magyar lovag érkezett Velencébe, Clemens Onodi.

— Onodi Kelemen? — kiáltott fel Zrinyi csodálkozva. — Ismerem. Nálunk atlétaerejéről és vakmerőségéről volt híres s felsőbb köreinkben durvasága miatt a hölgyek réme volt.

— Asszonyszeszély, — mondta Pisani. — Talán éppen azért, mert annyira más volt ez az erőteljes, nyers levante, mint a francia és spanyol gavallérok, talán azért lepte meg velencei szépeinket. Anna Zeno imádta ezt a földijét, bár szenvedélye feddhetetlenség korlátai között maradt.

— Ez csodálatos, — mondta Zrinyi, hitetlenül rázva fejét — és Onodi?

— Onodi alig hitt tulajdon szemének és mások figyelmeztették diadalára. Később aztán medveegykedvűséggel alkalmazkodott a helyzethez. De hallgass tovább: Onodit egy reggel halva találták ágyában. A dolog nagy feltűnést keltett s a Tizek mindent elkövettek, hogy a halál okát fölfedezzék. Maga Rinaldo is élénken részt vett a nyomozásban,

de semmi nem derült ki. S végre is, az a hit maradt fenn, hogy egy féltékeny férj áldozata lett. Anna Onodi halála óta hidegebb lett a világ örömei iránt, vonásai néha pillanatokra elhalnak, de aztán hirtelen lángragyúlnak, mintha a kétségbeesés és az életúnság teljes erővel ragadná meg. De óriási lelkiező van ebben az asszonyban. Egy hanggal, egy sóhajtással sem árulja el benső küzdelmeit. Nézd, milyen királynői alak, ragyogó gyémántjaival! Hinnéd-e róla, hogy fékevesztett indulatú? Nincs áldozat, melyet meg ne tenne a közjóért. Holnap ezek a gyémántok Velence kincstárába vándorolnak, a szűkölködőknek anyja ő és az árvák gyámolítója. Ravatalán fél Velence sírna.

— Csodálatos teremtés! — kiáltott fel Zrinyi. Az ünnepély végefelé haladt.

EGY EMBERÉLET ÁRA.

A büszke velencei nobilek ilyen pompás ünnepélyek között töltötték napjaikat, de a márványtalapzatok üregeiben, vagy a félreeső utcák rozszant házaiban a nép söpredéke adta a dicső kép árnyoldalát. Akkoriban volt egy néposztály a városban, amelyet, bár a legszigorúbb törvények korlátoztak, mégis a legiszonyúbb zsarnoknak, az emberi indulatoknak eszköze volt. Fején rongyos kalap, derekán durva ujjas, vállán széles köpeny. Ilyen volt a bandita, aki úgy beszélt a gyilkolásról, mint más a szántásról-vetésről. Az emberéletet árunak tekintette. A velencei tanács tagjai, sőt maguk a Tizek is sokkal többször használták őket, semhogy az ellenük hozott szigorú törvényeket végrehajthatták volna.

Családja közepette látni egy ilyen ember-talányt, amint esteli áldásra emeli kezét, mely egy

órával azelőtt tört vert egy ember szívébe. Micsoda szörnyű látvány!

Krónikánk idején egy arany egy életért szép bérnek számított. S volt eset, hogy az árból még le is alkudtak. Egy ilyen átoksújtotta alakot látunk most tűzhelye körül. Azt, akit Malipieri Giacomónak szólított.

A Rialto hídján áthaladva, egy szűk csatornában baljóslatú, szennyes külsejű házikó áll. Olyan közel esik a vele szemben emelkedő pompás palota hátsó falához, hogy két hosszúkaru ember egy pálcán bármit átnyujthatna egyikből a másikba. Meglepő az ellentét a márványkockákból épült fényes palota és az időtte zúg között. Különösen most, amikor a palota felső termei ragyogó fényt árasztanak s így a szembenlévő viskó emeletén a világítást egészen nélkülözhetővé teszik. A pompás márványcsarnok díszhomlokzatán, mely a másik csatornára néz, aranytól csillogó ajtóör áll ezüstgombos bottal és tollas barettel. Gondola gondola mellett szorong a feljáró előtt, míg a tulsó oldalon a faházikó szennyes lépcsőin piszkos gyermekek játszanak, vagy köpenybe burkolt kétes alakok suhannak föl-le.

Két óra lehetett éjfél után. A palotában elhallgatott a zene, az ablakok egyenkint elsötétedtek, minden elnémult. De szemben, az álomszerű, gyér világosság még sugárzik. Most egy sajka fordult be a csendes, elhagyott csatornába és megállt a korhadt lépcsőnél.

— Várjatok rám, — szólt egy parancsoló, de szelíd hang. S egy sötét köpenybe burkolt alak hátul bújt ki a gondolából s felsietett a lépcsőn. Fején fekete tollatlan barett volt s az ablakokból ráeső fény egy pillanatra gyönyörű arcba világított. Az ifjú nemsokára eltűnt a rozzant ajtó mögött és a másikat, mely zárva volt, kezdte döngetni töre markolatával. Néhány durva káromkodás után kinyílt

a szoba ajtaja és küszöbén Giacomo jelent meg, kit már ismerünk.

— Ó, signor, kegyelmed az? — pardon, hogy olyan durván fogadtam. Azt hittem, valamelyik cimborám zavar ilyen későn. Gyűjts gyertyát, Marietta!

— Mindjárt, signor, — felelte egy lányka s a fali szekrényből tarka szentelt viaszgyertyát vett ki. Két alacsony, rosszul egyberótt nyoszolya, néhány rozoga szék s egy kerek asztal volt a szoba egész bútora. Marietta egy répába szúrta a gyertyát s úgy helyezte az asztalra.

— Széket a signornak! — mondta a brávó, mire felesége, aki eddig az üst mellett forgolódott, egy széket hozott oda, aztán Marietta segítségével leemelte az üstöt és a két gyermeket egy hasadozott ajtón át a mellékszobába hurcolta. Mikor a gyerekek sikoltozása elhangzott, az ifjú nobili végre helyet foglalt.

— Nesze egy kis vigasztaló, Giacomo, — szólította meg a brávót és néhány aranyat nyújtott neki.

— Ó, signor! — kiáltott fel Giacomo hevesen ajkához szorítva vendége kezét. — Valóban vigasztalás ez ilyen szomorú időkben. Bárcsak megszólíthatnám egyszer ezt a sokat.

— Hogyan, mio brávó? Mióta folyik olyan rosszul a dolgod?

— Igen sokan vagyunk már, uram! Alig jut kereset mindnyájuunknak. Pedig én egyébhez nem értek. Ebből kell egy szép fiatal nő minden szeszélyét teljesítenem s nővérének és két gyermeknek enni adnom.

— Szomorú, — felelte az ifjú.

— Igaz, signor, szomorú és az árak is leszálltak. Emlékszem, ezelőtt tizenöt évvel, húsz-huszonöt zecchinót keresett egy héten az ilyen galantuomo. Hej, gazdag aratás volt akkor, a Zenók és Cornarók elég dolgot adtak. Most szerencsés lehetek, ha egy zecchinót kapok egy héten.

— Egy kérdésem van hozzád, Giacomo. Nézz a szemembe és felelj őszintén. Megbízóid között van-e signore Ariel Malipieri?

— Nem tudom, uram, én a neveket el szoktam felejtetni.

— Ne tagadd! Beszéljünk okosan! Mennyiért adnád el nekem Malipierit?

— Életét? — kérdezte a brávó felfigyelve.

— Nem, maestro, csak a keresetedet nála.

— Ki mondta kegyelmednek, hogy van s ha volna, San Giovannira mondom, csak nem teszi föl rólam, hogy elárulnám?

— Ezt becsülöm benned. De értsük meg egymást. Malipierinek van egy szép fiatal irnoka, neve Caesar. S mint ahogy ama régi hősről mondják, hogy jött, látott és győzött, úgy ő is, jött, látott és legyőzetett. Caesar urának minden titkát ismeri s így én, aki sok helven megfordulok, igen sok kis titkoknak birtokában vagyok. S tudom azt is, hogy az itt mulató császári követ minden léptére ügyelned kell, Giacomo! — mondta az ifjú nvájasabb hangon — engem, az árvát, anyád nevelt. S míg te a tengereken kalózkodtál, én gvapjú hálósipkát kötöttem neked és jó nővéred voltam. Később, mikor egy angyal kegye a művészet csarnokába vezetett és lábaim urrá lettek . . . akkor is jó nővéred maradtam, Giacomo!

— Ez igaz, Fioretta.

— Csitt, ezt a nevet nem akarom itt hallani! Tehát jó tett helyébe jót várj! Mondd meg nekem, szó volt-e az idegen életéről?

— Adj kezet . . . vagv adjon kezet, signor, Corpo di bacco! ha a hálósipkákat eszembe juttatja, akkor elérzékenyülök. Adion hát kezet, hogy el nem árul. Malipierinek különös gondja van az idegen úrra, de gondolom, nem saját érdekében. A Tizek — ezzel a bandita tulajdon szájára vert és aggódva tekintett körül.

— No rendben van, — mondta Fioretta — én most rád bízok valamit, ami jól összefér az előbbi dologgal. Te felelsz nekem ennek az idegennak az életéért s ha épségben hagyja el Velencét, néhány szép kerek zecchino üti markodat. Megértetted?

— Igenis, signor s egy kis légváltozás nem is árt a kegyelmed egészségének. No, meg ilyen úti-társ . . .

— Ó, mi jut eszedbe? Egészen más oldalról érdekel a dolog. Te ezt nem érted. De beszéljünk tovább. Mi baja Malipierinek Zrinyivel?

— Semmi, signor, hiszen ha minden lépését tudni akarja és cselédeit megvesztegeti, ez nem több, mint ami más idegennel is megtörténik. De egy császári követtel a Tizek nem cselekszik ezt. Saját érdeke lehet benne.

A brávó most önkéntelenül körülnézett és bizalmasan súgta:

— Bízsa csak rám a dolgot, signor, védencének semmi baja sem lesz. Ügyfeleim egy kicsit tartanak tőlem és beavatnak titkaikba.

— Erre számítok is, Giacomo. Nekem tudnom kell mindent, ezt ne feledd.

— Egy szerencsés véletlen úgy akarta, hogy sógorom, Angelo, szolgálatába szegődjön. Ő a mi emberünk s a foglalót, amely Malipieri erszényéből telt, igen szépen elfogadta s mindent megígért.

— Ez okosan van, — jegyezte meg Fioretta. Ebben a pillanatban dörömböltek az ajtón.

— Maledetto! — kiáltott fel durván a brávó — megint látogató jön.

— Még szeretnék mondani valamit, addig a mellékszobába vonulok feleségedhez, ha nem vagy féltékeny, maestro.

A brávó kemény vonásai szemtelen mosolyra torzultak és Fioretta a mellékszobába suhant. Az ajtót egyre zörgették s a brávó dühösen felrántotta és kiszólt:

— Kik vagytok? Ma nem beszélek senkivel!

— Pacienca, maestro! — kiáltotta az egyik kívülálló, egy öles fickó — ma nálad töltjük az éjszakát! S a házigazdát félrelökve, hét baljóslatú alak tolakodott a szobába. Mind durva szövetbe voltak öltözve s kerek köpeny lógott vállukon. Otthonosan helyet foglaltak az ágyon és székeken s az asztalra vágták szennyes barettjeiket.

— Mit akartok itt? — mondta Giacomo gombán — se borom, se gyertyám számotokra. — Ezzel eloltotta a szentelt gyertyát s most már csak a kandalló lobogó fénye világította meg kísértetiesen a torz arcokat.

— Ma remek szúrást tettél! — mondta egy köpcös bandita, akinek arcán balfelől borzasztó anyajegy éktelenkedett.

— Rinaldo Zenót küldtük odébb, — mondta egykedvűen egy őszbecsavarodott alak, akinek szemét vérkarikák gyűrűzték körül.

— Rinaldo Zenót? — kiáltott fel Giacomo és arcán önkénytelen irigység villant fel. — S kinek akaratából?

— Azt ki nem találod, vén osztriga, — felelte egy vídámképű bandita, aki a legnagyobb kényelemmel hanyattfeküdt az egyik ágyon.

Most egyszerre felpattant a mellékszoba ajtaja s az ifjú nobile toppant eléjük.

— Mi történt Rinaldo Zenóval? — kiáltott parancsoló hangon, mire a brávók azonnal talpra ugrottak. — Szóljatok, gyilkosok! Mi történt Rinaldóval? — kérdezte újra s kebléből tört rántva elő, megragadta Giacomo egyik gyermekét.

— Hozzá ne nyuljatok, signorok, — kiáltott Giacomo a banditák elébe állva. — Ez egyike a legjobb fizetőknek. S halálát egész Velence megbosszulná.

— Egy moccanást, signorok s a gyermek halott, — mondta Fioretta s egy gyakorlott bandita ügyes-

ségével hajításra fektette a tört kezében s hátra emelte karját.

— Ki ölette meg Zenót?

— Ellensége! — felelte a tizenhét éves gyerkőc hetykén. — Mikor vallotta ki vásárosát a brávó, signor?

— Azt jól tudom, — felelte indulatosan Fioretta. — Ó, micsoda fájdalom lesz ez nejének és leányának, — rebegte magában, majd megint haragra lobbanva felkiáltott:

— A Cornarok! Nekem egy Cornaro élete kell! Mit fizetek?!

— Én öt aranyért adom darabját, — mondta az egyik előretolakodva.

— Én háromért megteszem, — mondta a vörös anyajegyűes gyilkos.

— Signor, az elsőség az enyém! — szólt közbe indulatosan Giacomo. — Ám legyen, megteszem a potom árért is.

— Halljátok, signorok! — mondta Fioretta. — Én pár nap múlva távozom Velencéből és szeretném a bosszú és hála emlékét hagyni magam után. Ha holnap éjfélig egy Cornaro... mindegy melyik, hisz gyilkosok valamennyien... kiadta lelkét, mind a nyolcan tíz aranyat kaptok itt ezen a helyen. Kérdezzétek meg Giacomót, lehet-e szavamban hinni.

EGY ASSZONY LELKIVILAGA.

Vonjuk le a függönyt e borzalmak előtt. Egy másik világ bontakozik elénk. Igen, egy világ a te szíved, ó asszony! Indulataid árja kifürkészhetetlen és lelked szent, vagy gonosz titka csak annak nyílik meg, ki indulataid labdája volt. Az asszonyt nem az ismeri, aki sok jellemet kifürkészett már, itt nem használ a rendszer, minden asszony külön va-

lami sajátos összetétel. Jellemében az egység ritkán van meg, az érdekesség annál gyakrabban. A szerelem első derűjével kezdődik számára az élet. Ez a döntő perc, amikor egy megfoghatatlan valami egész valójukat átönti a férfiba, akit szeretnek. Szeretik, nemcsak lelki fönségét, nagyságát és nemességét, de bűneit és ördögi gonoszságát is. Mert ez az indulat vak és korántsem olyan önzetlen, mint hiszitek, csak kivételes jellemek állják meg a tűzpróbát.

Rinaldo Zeno felesége egyike volt a kivételes teremtéseknek, akiket egészen megismerni senkinek sem sikerült. Jellemét csak az sejthette valamenynyire, aki az élet szembeszökő ellentétei közt találkozott vele, akit véletlen események lelke megnyilatkozásainak észrevétlen tanujává tettek. De az ilyen véletlenségek ritkák az életben. A való élet összefüggő lánc, melynek egyes gyűrűi a mindennapi ember figyelmét, sőt igen sokszor az élesen látóét is kikerülik.

Anna Zeno ritkán töltötte álomban az éjszákát. Ez volt az az idő, amikor magában és magának élhetett. Többnyire csak éjfél után vonult vissza hálósobájába és ilyenkor egyszerű lámpával pótolta a fényes világítást. Ajtaját gondosan bezárta és kimerülten hanyatlott karszékébe. Szemének mély tüze ilyenkor gátat tört vadságról tanuskodik.

Atyja, Zólyomi Dávid, egyike volt Erdély leggazdagabb és legkalandosabb férfiainak. Fiatal korában minden hadviselésben résztvett és kiterjedt birtokaiért sokan irigyelték. Nem utolsó sorban a fejedelmek maguk, akik sehogysem bírtak a megátkozott kényúrral. Kővár, Szamosujvár, Fogaras börtönei jól ismerték, de ő mindenholnan kiszabadult, sokszor, mint a varázsló, jelent meg elkobzott jószágain s jaj volt az új birtokosnak, ha ott találta, mert még abban az órában az első fán függött.

Tízszer halottnak hitték s tízszer visszatért az élők közé. Minden fölkelésben résztvett. De a haza elleni merényletekben is. Török, német, vagy magyar, keresztény, vagy pogány szövetség, egyformán vonzotta, csak szerepet játszhasson. Mint ahogy minden csak önkény és szeszély volt benne, úgy néha a jóindulat és jótékonyság is vonzotta. Hiúságát minden legyezte, szerelmi kalandjaiban is a hiúság és az élvezetvágy volt a főrugó. Felesége becsületes, de nem nagyon kiváló asszony volt, ezer apró kis akarattal, de minden elhatározó akarat nélkül. Ez a két ember volt Annának apja és anyja.

Férje, Rinaldo Zeno, akinek eszében, erejében egész Velence annyira bízott, családi életében hideg és kimért volt, s minden gondolatát a politikai élet foglalta le. Csupa számítás volt ez az ember, egész életrendje feszes és rideg. A kiállott testi szenvedések és csapások és a Cornarók elleni ősi gyűlölség keserűséggel töltötték el és szép, nemes vonásain is fagyos keménység látszott. Otthon keveset szólt és a történet is följegyezte róla, hogy tulajdon pártfeleit sem kímélte. Háromszor volt a Tizek feje és ítéleteiben mindig feddhetetlen, bár a Cornaro György elleni kikelésében fiatalabb éveiben sok szenvedélyességet árult el. Kész volt minden hazafiáldozatra és sem taps, sem kárhoztatás soha meg nem ingatták elhatározásaiban.

Anna egész külön életet élt szüleitől és férjétől. Még serdülő korában atyja közelében kiirtották belőle az érzelgés minden csíráját. A férfinemet egész meztelenségében látta maga előtt, tudta, mit és mennyit ér a legtöbb férfi hűsége. És megvetette azokat, akik saját féktelenségük közepette hűséget és erényt követelnek a gyengébb nemtől. Hogy kivételek is vannak és akad férfi, aki engedékenyebb a nők és szigorúbb önmaga iránt, azt nem szeretné hinni. A Zeno név és jövődő férje vagyona, mely önállóságot ígért, erősen vonzotta a korán érett

hölgyet. De hidegen, szerelem, sőt becsülés nélkül adta kezét férjének.

Szenvedélye néha erőt vett rajta. S ilyenkor szobája négy fala között kiöntötte lelkét s vádolta a világot, amiért indulatait vissza kell fojtania és életét örökös küzködésben tölti. De újra, meg újra győzelmet aratott indulatai fölött és ez szent meggyőződésé érlelte benne: hogy van valódi jó és az ember a maga érdekében is legokosabban teszi, ha a jót cselekszi és minden győzelem, melyet magunk fölött aratunk — jutalmazó.

Hogy e meggyőződés megcáfolta-e önmagát később s az események súlya megingatta-e a törékeny nő jellemét, azt változatos történetünk ki fogja deríteni.

*

Az Adria hullámai fölött a hainali szellő suhant s a város kibontakozott ködlepleiből. A Riva degli Schiavoni egész hosszában, mint fátylaikat emelgető hölgyek tünedeztek elő a magas paloták s a Palazzo Ducale ablakainak csipkefaragását a tengerből kikelő nap arany párája öntötte el.

Mindenütt zsvajgott már az élet, csak a nagvok palotáiban volt még ájtatos csend. A cselédek lábujjhegyen jártak. Nesztelen gördültek fel az ablakfüggönyök s takarították a nagy termék belsejét, az Ospedaletto közelében álló Zeno-palota volt az egyetlen, ahol szokatlan mozgás látszott. Tágas kapuja előtt álmos cselédek jöttek-mentek, de minden gondilierivel hosszas párbeszédék folytak s kémlelő arcok tekintettek ki itt is, ott is az ablakon. Már két gondolat láttunk eltávozni a márványlépcsők ajtajától, az egyik nemsokára visszatért s egy cifra cseléd lép ki belőle halálsápadt arccal.

Reggeli kilenc óra tájban Anna hálószobájának bársony kárpitjai meglebbentek és nőcselédek jelentek meg. Anna arca az álomtól pirosan még bá-

josabbnak látszott, mint máskor. De szép vonásain fájdalmas mosoly vonaglott és sötét szeme hideg, majdnem bántó egykedvűséggel futott végig a szoba virágpompáján. Nem az ébredés vidámsága sugárzott ezen az arcon, inkább valami szemrehányás. Ilyen volt ez az arc ma, tegnap, egy hét — egy év előtt is.

— Türelem, — sóhajtotta. — Mit várok én? Csodát? Újra akarom önteni a világot? Cézárokról, Arisztideszekről álmodom s egy érzéseivel kufárkodó olasz hitvese vagyok. Itt vannak előttem a dicső férfiak, kiket e béklyóba vert nép istenít, kiknek homlokát babér fedi. Ó, ti gyávák, gyávák! A doge, kire mint elaggott bábra, kardot kötnek és a szónok, aki bor és kockák között töltötte életét, s most a szónoki erkélyre lépve, gyönyörűen fűzi szavait és tapsot, bámulást arat. Mit törődik a közársaság javával? Erszényéből az arany brávók és szatócsok zsebébe folyik és az aranykönyv görögökkel és zsidókkal telik meg. Ó, Istenem, Istenem, adj erőt az undort leküzdeni e nyomorult faita iránt! Taníts meg szeretni Mi a szerelem? — bírásvágy, önzés, érzékek vágya. Azt akarjuk, hogy miénk legyen az, akit szeretünk. Minden lépése, gondolata, hangja, mosolya. Bírni akarjuk és szerelmünk a gyűlölség, a bosszú határán áll. Tört fogunk kezünkben, melyet első félrelépésre szíve ellen fordítunk. Ilven a szerelem, míg gyönvört ád, boldogít, sőt, ha fájdalmas, akkor is üdvöztető, amíg hitünk rendületlen áll. De ha hited elveszett, szerelmed a bosszúban talál kárpótlást.

— És mégis, — így fűzte tovább gondolatait, — az egész élet egy természetfölötti szerelem műve és kell, hogy e mennyei kisugárzás egyes emberek kebelébe is elhatoljon.

Fölkelt és tovább járkált fel s alá.

— Ez a Rinaldo, ez a dermedt jéghegy, — miért éi az ilyen ember? Van-e egy perc e polgári kolosz-

szus életében, amely minden nagy tette mellett egyetlen érzést, a szívnek egyetlen mozdulatát árulná el? De vajjon a végső ítélőszék előtt, ahol a szándék kerül a mérleg serpenyőjébe, megállhat-e majd ez az ember? De nem, nem... az ő élete nincs elveszve. A végzet a nagy jótevőket és a nagy bűnösöket egyenlően felhasználja magas céljaira.

Annának már felébredésekor feltűnt a nyugtalanság cselédei arcán. De megszokta, hogy vele szemben kicsit elfogultak. Bár sohasem bántotta cselédeit, mégse nyerte meg sem szeretetüket, sem bizalmukat. Rinaldo Zeno házánál gyakran változtak a cselédek. Egyik sem tudta kielégítő okát adni önkéntes távozásának. Urát, asszonyát magasztalva, nem egyszer gazdagon hagyta ott szolgálatát és mégis azzal az érzéssel, hogy tovább ki nem bírja. Az egész ház felett valami gonosz varázslat lebegett s az éjszaka sötét óráiban a tágas termeken és folyosókon a sírok lakói suhantak át.

Anna egyre jobban figyelt a szokatlan zsivaira. Ablakot nvitott és kitekintett. A palota ajtaja előtt egy gondola állt, körülötte ijedtkénű nép. Becsöngette nőcselédeit s megkérdezte, mi történt.

— Asszonyom, — felelte az egyik — nem akar-nám megijeszteni.

— Én nem ijedek meg semmitől. — felelte Anna — talán lázadás van, vagy tűz ütött ki valahol?

— Signora. — rebegte ijedt arccal a másik lány — signor Rinaldo ma éjszaka nem jött haza. Nem találják sehol.

— Balgaság. — mondta Anna, — a signoriában ül. Azok az urak az éjszakát nappallá teszik.

Ebben a pillanatban rohant be Violetta s any-jára borulva, fuldokolva kiáltotta:

— Apát meggyilkolták! Most hozzák véresen.

— Meghalt? — kiáltott fel Anna, mintha villám sujtotta volna. Aztán két kézzel Violetta-ba fogód-

zott, minden tagja reszketett és arcát őrlő névetőgörcs torzította el. Majd lányát a karszékre vonva, szerelmes csókokkal árasztotta el.

Violetta előtt a fájdalomnak ez az óriás kitörése érthetőnek látszott, bár nem sejtett ennyi szenvedélyt anyjában. Hosszú, néma ölelés után végre kibontakoztak egymás karjából. Anna felállt s látható belső harc után arcára megint komoly, rideg kifejezés ereszkedett.

— Violetta, — szólt gyöngéden, — adjon nekünk erőt az Isten, hogy méltón viseljük e szerencsétlenséget. Sírj, gyermekem, te többet vettél, mint gondolod. Én nem tudok sírni, sajnálj engem.

Most egy sajka csobbanása hallatszott. Mind a ketten az ablakhoz rohantak. Violetta felsikoltott, Anna eltakarta arcát.

*

Később megint egyedül látjuk Annát ugyanabban a szobában. Nyugtalanága még fokozódott, vonásai szinte ziláltak. Az ajtóhoz rohan és szinte eszelős gyorsasággal fordítja rá a kulcsot. Aztán kezeit görcsösen összeszorítva, kimerülten térdreomlik s egy elfojtott sikoltással rebegi: Én átkozott, megőrülök örömben! Isten, hihetem-e? Szabad vagyok! Micsoda kín a boldogság. Érzem, szétfeszíti szívemet. Szabad vagyok, ó, ismételd e boldogító szót, te roncsolt szív! Ez adjon erőt elfojtani felújult életörömemet, fogadni a gyászolókat és le-törölni Violetta könnyeit. Ő boldog, mert szabad sírnia, míg nekem nem szabad örülnöm! — És Malipieri, aki tudja titkomat? Mert tudja vagy sejt legalább s ezért hatalmában vagyok.

Egyszerre elnémult, fölkelt s a földig érő tükör elé lépve, gúnyos tekintettel mondta:

— Igen, ez az álarc megfelelő.

A VÖLEGÉNY.

Nemsokára Violetta lépett be és némán helyet foglalt. A fájdalomtól sápadt és élettelen volt az arca. Csendesen zokogott, mikor egy cseléd Malipierit jelentette.

Violetta összerázkódott, Anna pedig, mintha megkönnyebbülést érzett volna, hogy ilyen körülmények között találkozik vele. Malipieri lépett be most, arcán a részvét és felindulás őszinte kifejezésével.

— Ó, signorák! — kiáltott fel. — Micsoda iszonyú szerencsétlenség! De gyanítom a gyilkost és legyenek meggyőződve, hogy a szörnyű tett nem marad bosszúlatlanul.

Violetta két kézzel takarta el arcát és nem tudott szólni. A fájdalom órájában semmi se szorítja úgy el a szívet, mintha olyannal találkozunk, akihez a legkisebb bizalmunk sincsen. És semmi sem nyitja meg olyan hirtelen a szívet, mint a félelem és a fájdalom. Violetta, ha Zrinyivel találkozik ebben a percben, talán karjába veti magát, Ariel pedig sose látszott idegenebbnek előtte, mint éppen most. Pedig a nobili arca ekkor szelíd volt, és baljóslatú, de szép arca szinte megható kifejezést öltött.

— Én képtelen vagyok most bosszúra gondolni, signor, — szólt Anna értelen hangon. — Most kötelességünk mindent elkövetni, hogy Velence nagy polgárát nevéhez és érdeméhez méltó fénnel temessék el.

Ariel Violettához lépett:

— Signora, — mondta — lelkem mélyéből osztozom fájdalmában. Szörnyű csapás ez!

Violettát meglepte a hang szokatlan lágysága, de csak bántotta érzelmeit.

— Ne szóljon erről hozzám, signor!

Mennyi rejtett vád volt e pár szóban.

Aki szeretett, az ismeri azt az érzést, amikor

jéghidegség rejti el a szívet, mert egy nemes, szent érzést avatatlan ajak érint.

Arielnek úgy rémlett, hogy az illedelem távozást parancsol. Mélyen meghajtotta magát, de ebben a pillanatban Zrinyi lépett be. Egy percnyi szünet, azután Violetta felsikoltott és Zrinyi karjába vetette magát:

— Barátom, atyámat meggyilkolták!

Vannak helyzetek az életben, melyeknek valósága nem is kérdéses s melyeket mégis olyan nehéz élethűen leírni. Anna ezt az önfeledést látva, amelyet ilyen nyilvánosan talán elképzelni se tudott, mentette és egyben kárhoztatta gyermekét. De most még inkább ragaszkodott hozzá, mint valaha. Violetta is magához tért az első perc elragadtatásából és látva, hogy szívének szent titkát elárulta Malipieri előtt, szerelmének nemessége most már nem engedte, hogy abból titkot csináljon.

— Signor! — kiáltott fel Malipieri, felocsudva a düh és meglepetés görcseiből. — Ez a hölgy itt arám! Kegyelmed életével adózik!

Zrinyi Violetta kezét szorosan tartva, szelíd méltósággal kérdezte:

— Mit kíván tőlem, signor?

Ariel kardja markolatához kapott:

— Ez a hölgy arám... sajátom.

— Sajátja? — kérdezte Zrinyi, most már elébe lépve. — Mióta áru a hölgy szíve, hogy azt bér fejében sajátjává tehetné valaki? Kegyed velencei nemes, Malipieri úr, szóljon, mint nemeshez illik: bírja-e szívét és szerelmét ennek a hölgynek? És ha nem, mit követel?

— Csekélységet, uram, — mondta az olasz ki- egyenesedve. — Azt kívánom, hogy e hölgy megtartsa az esküt, melyet atyja ágya mellett tett, mikor Velence orvosai már lemondtak életéről s én másodszor mentettem azt meg. Azt akarom, hogy Rinaldo Zeno hitvese, megóvja nevét és házát az

esküszegés gyalázatától. És azt is kívánom, hogy kegyelmed lemondjon erről a leányról, aki haldokló atyja ágyánál kezét ígéri egyiknek, de aztán minden szemérmert félrevetve, másnak a karjába rohan.

— Ariel úr! — kiáltott Zrinyi alig fékezhető indulattal — e szavakért számolni fog! Egy kicsikart eskü kényszerítő talán arra, aki szíve túlságos nemességével nem veszi számba az ilyen erőszak érvénytelenségét, de alacsonyrendű ember az, aki életrontó áldozatokat követel.

— Azt gondolja, gróf úr, — mondta büszkén az olasz — hogy egy velencei nobili becsülni tudna olyan hölgyet, akit saját szemével másnak a karjában látott? Magyarországon talán jó hozománnyal ér valamit az ilyen nő is. Én nyíltan kimondom, hogy szép hitem, amit Violetta-ba vetettem, megsemmisült. És mind a ketten keveset veszítenénk benne. De arra senki se kényszeríthet, hogy lemondjak jogaimról.

— Elég! — kiáltott fel Anna, akit eddig valami igézet megbénított.

— És ha ez a szem, — folytatta Malipieri — amely megszokta, hogy sötétben is tájékozódjék, nyomára akadna a kéznek, amely ezt az átkos munkát cselekedte, mert érdekében áll megöletni azt, akinek élete bére egy szép és gazdag ara keze volt...

— Hah! gyalázatos! — kiáltott fel Violetta.

— Malipieri úr, — mondta Anna méltósággal — az alacsony rágalom, melyet szavai honomnak egy nagy fia, házam vendége ellen sejtetnek, minden illendőség határán túl van és az Emmo fiát juttatja eszünkbe.

— Hazug, nyomorult! — Zrinyi csak ennyit felelt és keztyűjét az olasz elé vetette.

Ariel dühösen tette lábát a keztyűre:

— Így tinrom el a Zeno-ház minden ellenségét. A viadalt a Tizek tanácsa megtiltotta, de vannak szigeteink s gondom lesz rá, hogy ne háborítsanak!

— Signor Ariel, — szólt most Violetta szelíden.
— Engedje meg nekem, hogy atyám élete megmen-
tőjében a nemesebb érzéseket szólítsam fel. Felte-
hette kegyed egy velencei hölgyről, kinek atyja Ri-
naldo Zeno és anyja Zólyomi Anna, hogy olyan
esküt, tesz,¹ melyet nem lesz képes teljesíteni?
Feltehettem-e rólam, hogy egy férfinak azzal a tudat-
tal nyujtsam kezemet, hogy őt szeretni nem tudom?
s minden tekintetem, minden szavam ámitás lesz?
Kegyelmed ezt a szívet nem értette soha. Atyám
óhajtását teljesítettem én. Az én kezemet alkudták
ki bérül. Igen, uram, kialkudták. De mikor esküd-
tem, meggondoltam szavamat. Emlékezem esküm
minden szavára, signor. Azt ígértem, ha valaha férj-
hez megyek, kegyed lesz az, kinek kezemet adom,
ha arról önként le nem mond. Ezt ígértem, signor
Ariel, ezt az esküt ismétlem most. Szívemet meg-
vizsgáltam: Én kegyelmedet nem szeretem és sok-
kal magasabb dolognak tekintem a férj és nő kö-
zötti nemes viszonyt, semhogy azt teljes bizalom,
összhang és rokonérzés nélkül el tudnám képzelni.
De legyen nyugodt, eskümet megtartom.

— Ismételje azt, signora, mondta Ariel, s igye-
kezett legyőzni felindulását.

— Esküszöm, — mondta Violetta.

Zrinyi végtelen megvetéssel tekintett Arielre.
Anna arcán valami különös habozás látszott.

— Signoral — mondta Malipieri, mindenkép
igyekezve mérsékelni magát, — mélységes hódola-
tom eléggé bizonyította, hogy kegyedről mindig a
legjobbat tettem fel, azért én is megkérdem: mi oka
van, hogy a legfájdalmasabb oldalán érintse szíve-
met? Mi jogon kíván hátralepést és gyáva meghu-
nyászkodást egy férfitől, akit egykor méltónak tar-
tott arra, hogy keze reményével üdvöztse. Nem kí-
vánom én esküjét nehezíteni, de ismételje megnyug-
tatásomra, hogy senki másnak nem adja kezét, mint
Ariel Malipierinek, amíg ő önként le nem mond er-

ről. Akkor én visszavonom amit az előbb e férfi ellen mondtam.

— De nem az elégtételt, — szólt hirtelen Zrinyi.

— Azt nem, gróf úr, — felelte Ariel udvarias, de gúnyos mosollyal.

Viola megvetéssel, de egyszersmind bámulattal tekintett Arielre. — Miért kell az ismétlés? Különben, ha ez további sértésektől felmenthet, ám legyen.

— Megállj, Violetta! — kiáltott Anna, hirtelen félbeszakítva őt. — Az ember jövője láthatatlan szálakon függ. Az ördög néha egy szótagra köti életünk szerencsáját. Ne mesterkélj esküd szavain, mely úgyis molochként hever ifjú életeden. Én ismerem ezt az embert. Jó számító és tudja, hogy Violetta Zeno egy jottát sem enged el önmagának esküjéből.

— Signora! — fakadt ki Ariel, — kegyed talán nem rosszabb számító, mint én és megért engem. Vannak épületek, homokzátonyon állók, melyeket az első ár elsöpör. Ám legyen, maradjon a régi eskü, de hallja az enyémet is: Esküszöm, hogy az első félrelépés, az esküszegés első árnya ébren fog találni és mint éji rém, ott fogok állni arám és a férfi között minden égöv alatt, minden órában.

— Nyomorult, szentségtörő! — kiáltott fel haragosan Zrinyi.

— Hallgasson meg engem, signor, — mondta sértődötten Violetta. — Kegyelmed nem átalította gyöngédtelen versengés csataterévé tenni ezt a gyásznapot. De téved, ha azt hiszi, hogy esküm rabszolgájává tesz! Mit ígértem én? Pusztá kezemet olyan feltétellel, melyet a kegyed tisztelte volna bennem megteremteni: s ez a szerelem. Mit követel kegyelmed rajtam? Én gróf Zrinyi Miklóst szeretem, vethet-e féket kegyelmed a szív önkéntelen mozdulataira?

— Szeresse! — mondta gúnyosan Ariel. — Nem

az én gondom, nem az én szégyenem. De egyet ne felejtsem el signora: volt nő és férj, volt apa és anya, mielőtt házasság lett volna. Évezredek folytak el, s a világ számtalan embert látott, akik az ég boltja alatt szövetkeztek szívük hajlama szerint. Mint a fészkekből kelt madár, úgy kereste az ember is erdőkben társát s fészket rakott magának és fiainak. Ha Violetta Zeno valaha olyan gondolatra tévedne, hogy az ilyen szövetség lehetséges, atyám sírjára esküszöm, nekem is eszembe fog jutni, hogy az első emberek között élt egy, akinek Kain volt a neve.

— Malipieri úr! — kiáltott fel Anna méltósággal, — ez az aljas nyilatkozat és fenyegetődzés ércfalat von kegyelmed és házam közé. Szavai a nép fiára és atyjára vallanak, aki egy szolgát nevelt a Cornaróknak, nem pedig férjet egy Zeno leánynak. E pillanattól fogva házam tiltva van kegyelmed előtt, távozzék!

— Signora! Egy velencei nobili áll kegyelmed előtt! — kiáltott Ariel dühösen.

— És a Tizek főbizalmasa, signor! — mondta Anna ingerülten. — Azt is tudom. De míg e palota enyém, száműzöm kegyelmedet és szükség esetén élni fogok jogommal, hogy a hivatlan tolakodót lépcsőimen levettessem.

Ariel arca kísérteti színt váltott, valóságos pokoli kifejezés ült ki rá, aztán könnyedén meghajlotta magát és távozott.

— Ó, Zrinyi, mi lesz ebből! — kiáltott Violetta, hevesen megragadva az ifjú bán kezét. Aztán szenvedélyes tekintettel súgta: — Bocsásson meg barátom!

— Nyugalom, signorák. Én és Mánuel még élünk, — mondta Zrinyi olyan arckifejezéssel, amely még soha sem tévesztette el hatását.

LELKISZÖVETSÉG.

Ugyanaznap este egy szűk, de tiszta szobácskában látjuk az öreg Giorgio Cornarót. Körülötte minden utikészülődésre mutat, ő maga nyugtalanul járkel, olykor megáll az ajtó előtt, mintha várna valakit. Egyszerre dübörgő léptek hallatszanak, az ajtó nyílik és Ordas lép be egy nyalábbal a hóna alatt. Arcán nagy izgatottság látszik, tagjai reszketnek.

— Nos, végeztél-e? — kérdi az öreg Cornaro.

— Igen, uram. Minden rendben van, — felel a hű szolgál. — Nincs vesztenivaló időnk, Rinaldo Zeno halálára egész pártja felzúdult. Mindent elintéztem, a sajka készen áll. De nem fog egyedül utazni kegyelmed, én is követem. Egy óra mulva indulhatunk.

— Hogyan, Ordas? — szólt meglepetten Cornaro. — Te velem jössz? Mi birhatott e hirtelen elhatározásra?

— Egy élet, uram! — kiáltott fel Ordas vonagló ajakkal. — Egy ember élete, aki tízszer meghalt és tízszer feltámadt újra, kiért négyszer tettem meg az utat Magyarországra, s mindannyiszor halálhírét találtam. De él! Ha csak az ördög ellenem nem esküszik, most az egyszer el nem kerüli bosszúmat.

— Hah, gyanítom! Hát a vén bűnöst még nem vitte el az ördög?

— Nem uram. Ma tudtam meg Rinaldo házá-
nál. Emlékezik kegyeimed a Mehádián történetekre? Ő, ez az ostoba szív akkor gyenge volt.

— Hogyan? — riadt fel Cornaro.

— Csendesen, uram! — szakította őt félbe Ordas. — Él az is — de az ördög nagy mester, nem egykönnyen szalasztja el martalékát, de ezt még lesz időnk megbeszélni. Most siessünk, hogy egy óra mulva indulhassunk.

Két nap telt el. Zrinyi olyan pontosan és annyi gonddal felelt meg a császár megbízásának, ahogy azt hűségétől várni lehetett. Erizzót sikerült megnyugtathatnia és néhány gazdag velencei polgárral kedvező feltételekkel szerződésre lépett. Néhány napra volt még szüksége, hogy mindent elintézhessen. Két nappal Rinaldo halála után új cselédje, Angelo lépett be hozzá és minden teketória nélkül beszélni kezdett:

— Uram, a kegyelmed élete veszélyben van. Legjobb, ha gyorsan felkészül és itt hagyja ezt a bűzhödtt mocsárvárost.

— Mit tudsz, Angelo? — kérdezte Zrinyi egykedvűen.

Angelo néhány aranyat vett ki a zsebéből. Ezt azért kaptam, signor, hogy kegyelmednek minden lépésére ügyeljek.

— És elfogadtad, gazfickó?

— El én, *corpo di bacco!* — mondta az olasz becsületes arckifejezéssel! — Ha én el nem veszem, elveszi más, s akkor baj van! De így kezemben az ármány hálója. Kegyelmednek itt ellensége van.

— Honnan tudod ezt?

— Egy hölgytől, signor, aki ismeri kegyelmedet. Nincs ebben semmi különös. Egyébiránt táncosnő.

— Táncosnő?

— Igen. Igen, a híres Fioretta, — felelte Angelo futó mosollyal.

— Meg nem foghatom, — mondta Zrinyi. — Nekem néhány napot még itt kell időznöm. De hát orgyilkosok barlangja ez? S egy császári biztos sincs itt biztonságban?

— Én azt hiszem, signor, hogy kegyelmed nagyobb biztonságban van itt, mint bárki más. De őrizkedjék kegyelmed Malipieritől és mindenekelőtt ne menjen holnap Molamocóba.

— A párviadal helyére? Ott leszek, kétségtelesen, — mondta Zrinyi nyomatékosan.

— Egy parancs kell csak, — suttogta Angelo — és Malipieri nem éli túl a mai éjszakát.

— Gazember! — kiáltott fel Zrinyi, — kinek tekintesz engem?

— Per dio, signor! — mondta az olasz kicsit meghökkenve, de dacosan, — a legderekből lovagnak kelettől nyugatig. De ilyen esetben a gyilkosság nem bűn, csak önvédelem. Ki biztosítja kegyelmedet, hogy amíg derék lovag módjára Molamocóba evez, ott meg nem előzi néhány orgyilkos? Talán magát a gondolierit fogadták meg. Azt hiszi signor conte, hogy Malipieri úr meg fog ott jelenni? Hamarabb elhiszem én, hogy Velencét az első burasca a holdba veti.

A bán nemes vonásain mérhetetlen undor tükröződött.

— Lehetetlen! — mondta. És valóban nem hitte, hogy Ariel a párviadalt el akarná kerülni. De mégsem akarta Angelo hűségét elutasítással viszonzni. — Malipierinek élni kell, — folytatta nyugodtan. — Tanuld meg Angelo, hogy magyar ember nem öl és nem ölet meg senkit orozva, még a bérgyilkost sem. Amit rád bízok, mindössze ennyiből áll: igyekezz megtudni, kiket bérelt fel ellenem Ariel.

— Ezt nem lehet uram! Arra nincs példa, hogy a brávó valaha is elárulta volna megbízóját a törvényszék előtt. Hogy lenne másképp hitelük? Ha valamelyik vétene e szokás ellen, azt saját büntársai gyilkolnák meg.

— Micsoda nép! — kiáltott fel Zrinyi!

— Uram, gonosz nép ez. Legjobb ilyenkor megelőzni a csapást.

Zrinyit elöntötte az indulat:

— Mondd, Angelo, hát olyan vérengző eb vagy te, hogy mással nem tudnál nekem segíteni, csak gyilkolással? Amíg szolgálatomban állsz, óvakodjál az ilyen ajánlatoktól. Légy szemes, ez minden, amit

tőled kívánok. S vedd ezt az erszényt hűséged jutalmául.

— Signor! — kiáltott az olasz, — az odanyujtott erszényt hevesen visszatolta, — ez mind nagyon szép, s ha Magyarországra követem kegyelmedet, a Szűzanyára mondom, olyan szelíd és jámbor fickó leszek, mint egy uszkár. De itt nem lehet tréfálni. Itt segíteni kell. Én segíteni fogok.

— Angelo!

— Semmi aggodalom, signor, — mondta az olasz büszkén, — ezen a karon sok vér lecsorgott, de csak tisztességes harcban. Páduai szent Antalra esküszöm: gyilkosság nem nyomja lelkemet. Kegyelmedért, signor, ezt is megtenném, én kegyelmednek egy élettel tartozom s csak testemen át visz az út nagyuram szívéhez. — Az olasz viharozott arcán egy könny gördült le és szenvedélyesen vonta ajkához Zrinyi kezét:

— Hű ember, — mondta Zrinyi elérzékenyedve, — mi együtt maradunk.

Angelo távozott. Zrinyinek tele volt a szíve. Életében most először érezte nyomasztónak a kötelességét. Távozni Velencéből most, amikor szerelme és minden gondolata odaláncolja — és mégis, meg kellett tennie. Nem csupán a császár parancsa, nem is csak a rábízott ügy, de főleg a hazaszeretet hívta őt vissza a szerelem öléből a csaták viharába.

Egyetlen tábor volt akkor a tágas Magyarország, hősei sátrak alatt tanyáztak s mint a megfektezett mén, türelmetlenül várták zabláikat. Csatazaj, lángoló falvak, vérfürdő mindenfelől! — Kemény János, az erdélyi vezér, Rákóczi seregeivel Fülek alatt állt. Rákóczihoz a budai basa fenyegető követséget küldött, hogy szüniék meg a király ellen hadat viselni. Wallenstein Olmützben volt. Ellene Bakos János vezette tízezer hajdúját. A Rákóczival

folytatott békealkudozás a fejedelem habozásán és titkos számításokra támaszkodó ál-okain hajótörést szenvedett. Az ország iszonyú felfordulásban volt s mint egy romladozó test, hirtelen enyészetnek indult. Zrinyi érezte, hogy nincs veszteni való perc. Várta a drága hon, a balsors szemfödelével.

A szép, fölséges Zrinyi Miklós úgy érezte, hogy ő tiszta szándékával, kiváló vezéri tulajdonságaival és tetterejével honának hasznára lehet most és életének minden percét e nagy célra kell áldoznia. Akármilyen csábító volt az inger, mely maradásra készítette, pillanatig sem habozott — gyorsan megtette előkészületeit, hogy visszarepülhessen honába, ahol a magyar nemesség virága szívszakadva várta.

— Dolgaimat rövidre fogom, — sóhajtott föl, — s most Violetta-hoz sietek. Még egyszer szívemre kell szorítanom. Szerelmem itt marad, első volt, legyen utolsó is. De erőm és életem hazámé. — Aztán eszébe jutott az Ariellel való párviadal s így fűzte tovább gondolatait:

— Szabad-e most kockára tennem életemet, mikor hazámnak inkább szüksége van rám, mint valaha? Igaz, de becsületem, az adott szó szentsége éppen úgy honomé. Haljak meg inkább, minthogy e szennyfoltot vigyem magammal haza. — Ezzel kardot kötött s futó mosollyal mondta:

— Jó vasam cserben nem hágy. — Aztán fölragadta süvegét és elment.

*

Láttatok-e a rét pázsitján letört liliomot herverni? Láttatok-e álmotokban angyalt, ezüst fellegek között lebegni? Ilyen arcot mutatok én nektek. — A Zeno-palota ajtaja feketé szövettel volt még borítva. A termekben a tömjén párázata lengett a pompás temetés után. A halotti zene elhangzott, a csatornákat eltakaró gondolasereg elvonult, a harangok bús kongása elhangzott, minden néma, szót-

lan volt a palotában. Anna szobáiba zárkózott, Violetta csendesén járkált a kertté varázsolt napos háztetőn, ahol narancsfák és virágok illatoztak. Alant, a csatorna hosszában a magas ablakok fénye tükrözött és gyors gondolák suhantak föl-alá. A gyalogjárók kövezetén álomszerű csoportok álldogáltak, a Márk tere ki volt világítva, mint egy táncterem, síma négyszögein férfiak és nők lejtettek lágy zene hangjaira. Leterített szőnyegeken bohócok mutogatták ügyességüket s a tarka tömegben itt-ott egy sbirri bujkált fürkésző szemekkel, míg a félreeső utcákban a brávó lesett martalékára. Velence ilyenkor, az esti órákban a legvidámabbnak látszott. A gond és munka után átengedte magát a könnyelmű élvezetvágynak s alig tudott betelni az olasz éjszaka bájával. Fönt egy sötét azurpaizs terült a csillagok miriárdjaival telehintve s a hold sugarai fénytajtét-kot öntöttek a szobrok és faragások márványára.

Violetta megállt a függőkert egyik szögletén. A virágzó narancsfák holdas árnyéka fehér öltözetére folyt. Mennyi fájdalom ült e hófehér homlokon! Mennyi érzés vívhatott ebben az ifjú kebelben, amelynek gyors hullámozása tükrözte csak a belső vihart.

Az ajtóban most megjelent Zrinyi szép termete. Violetta felsikoltott örömében s a következő percben egymás karjai között voltak. A rettenetes óra óta most először voltak tanuk nélkül együtt. Miért próbálnók elmondani azt a sokat, amit hallgatásuk mondott. Zrinyi nehéz nyomást érzett a szívéen, távoznia kellett Velencéből s ezt Violettnak megmondani!

— Maradj még, szívem barátja, — szolt a hölgy keblére simulva. — Nem ismerem félelmet, ha szemedbe tekintek, de mégis kérdezni szeretnék valamit: végeztél-e Ariellel?

— Légy nyugodt, Violettám, holnap! — s azután még látlak. Életemre hazámnak szüksége van

s mióta lelkeink szövetkeztek, az még becsesebb nekem. Gondom lesz rá, hogy megőrizzem.

— Őrizd, — mondta Violetta fájdalmas, forró hangon. — Élj nekem! A sors egy hideg szertartást tagad meg tőlünk, de a szerelem túléli az életet is s én a tiéd maradok, bármi érjen.

— Enyém maradsz, — mondta Zrinyi hevesen megszorítva a hölgy kezét, — de az életben sorompó szorult szíveink közé, Violetta! A szívem, igen — az a tiéd örökre, a költő nem úgy érez, mint más, a költő lelkét adja neked, a világfia csak szerelmét. De szabad-e elfogadnom ilyen áldozatot?

— Áldozat! — rebegte Violetta szelíd váddal. — Van-e áldozat a szerelemben, melynek legfőbb üdve talán az, amit a világ áldozatnak nevez. Mért vál-nánk el örökre? Arany reménység éled most szí-
vemben. Anyám nem maradhat itt. Én őt jól ismerem. S hová mehetne, ha nem hazájába?

— Lehetséges? — kiáltott fel Zrinyi, — de az-tán a nemes önmegtagadás szólalt meg benne újra:

— Te jó vagy, Violetta és tiszta, feddhetetlen, mint egy angyal. Hogyan nyuljak én szent ábránd-
jaid világába? Hogy merjem eloszlatni a varázst, mely szemeidet behálózza s mégis valami azt paran-
csolja, hogy kell. Gondoltál-e rá, Violetta, hogy a
legszebb érzés, a legszentebb ihlet fölött egy zsar-
nok emeli vaspálcáját, a világ! Az ezernyelvű sár-
kány! Mit mondana a világ viszonyunkról?

— Mit mondhatna? Szerelmem feddhetetlen.

— Igaz, igaz, — mondta Zrinyi, szívéhez szo-
rítva Violettát. — Hiába veti rád követ az irígység,
az ártatlanság nemes kifejezéséről kövei visszapat-
tannak. De vannak, akiket éppen e homlok tiszta-
sága bőszt nemtelen haragra. Milyen szép vagy így,
imádlak, — de el kell árulnom előtted szívem leg-
titkosabb gondolatait. Meggondoltad-e, milyen vi-
szony lehetne közöttünk? Ne érts félre, én hiszek
szerelmünkben s míg a lélek hittel van tele, nem le-

het boldogtalan. De mondd, szabad-e elfogadnom tőled az áldozatot, mely téged az egész világtól elkülönít, belső életedre szorít és erőidet emészt? Violetta, a magyar ember érzésében egyszerű, hazám nem olyan költői, mint a tiéd, nem a szép Itália fűszeres szellője leng ott s nem az édes olasz nóta. A végtelen pusztaságon dühös vihar száguld, a hegyek csúcsán észak fagya honol. S a sziklák öblén zuhatag rohan. Ott a költői szellem is félelmes, de lelketemelő és nagyszerű. És a szerelem is más, távol van a követeléstől és áldozatra kész. Itt nálatok a szerelem a gyűlölség küszöbén áll s vissza nem léphet másként, csak azon át. A lemondás itt sértés, mert hidegség jele. Nálunk, aki szeret, tulajdon boldogságát is fel tudja áldozni nyugalmatokért. És le tud mondani, ha kell! Az a kényszereskü, a Malipieri sértő nyilatkozata után, meggyőződése szerint nem lehet kötelező, de ha te az ellenkezőt hiszed, úgy kötelességem a lemondás.

— Ó, milyen szép szavak ezek, — sóhajtott Violetta szelíden, de megbántódva. — Isten veletek ti magasztalt költők, akik egy világot varázsoltok magatok köré s nem törődtök vele, ha mi, földi lények ebben a világban idegenek vagyunk. Ábrándokról beszélsz, nem ábránd-e a ti túlfeszített álmodozástok? Te lemondasz, mert szeretsz engem gyöngébbnek hinni, mint vagyok. Lemondás! De miért? Mondd, Zrinyi, miért kell a szerelemnek a lemondás? Nem tudod-e, hogy a szerelem és lemondás össze nem fér? Lemondhatunk arról, hogy lássuk egymást, hogy szóljunk egymással — de a szerelemről lemondani képtelenség!

Zrinyi szenvedéllyel nézte a leány gyönyörű, átszellemült arcát:

— Lehet-e, — kérdezte gyöngéden, — hogy Violetta ennyire félreértsen engem?

— Megállj, — mondta Violetta. — Hagyjuk az álokoskodást. Jól értem én, mennyi szerelem van

ebben a lemondásban és mennyi kímélet. De engedj, hogy méltó legyen hozzád. Ki tudja — a szerelem csodákat tesz, bennem olyan szent a hit — mi egymásnak vagyunk teremtvé. A szerelem Isten jóságának kiáradása és hegyeket mozdíthat el. Nincsen a világnak olyan jó, vagy balítélete, igazsága, vagy gonoszsága, amely bennünket elválasszon.

Zrinyi karjaiban tartotta Violetát, — mondjátok, volt-e lelkiszövetség e két ember között?

A TIZEK ÍTÉLŐSZÉKE.

Az arab díszítésű Palazzo Ducale és a Priggioni épülete között keskeny csatorna húzódik. Fölötte magasan egy hidacskaát látunk. Egyszerű átjárónak gondolnád két homlokzat között, pedig nincs ennél hosszabb út széles e világon. Nincs olyan út, amelyen valaha vissza ne tért volna a vándor. De századok multak el s ezen az irtózatos hidon, mely fecskefészekként függ a légben, emberi nyom nem fordulhat vissza soha. Ez a híd az elválasztóvonal élet és halál, remény és kétségbeesés között. — A Sójók hídja. Akinak a Tizek sötét szobájában azt mondták, ezen az ajtón távoznak, signor, az kilépett a hídra s azon túl a halál, vagy az örökös fogás várta mélyen a tengeralatti üregekben, vagy fenn az ólomfedelek alatt.

A híd ajtaja egy fekete posztóval bevont szobából nyílt, amelyet eleven sírnak mondhatnánk. Ide nem hatolt be a jókedvű napsugár, közepén egy emelvényen feketeposztóval borított asztal állt s rajta egy kereszt, halálfő és homokóra. Ebben a szobában ült a Tizek három rettegett elnöke s itt hozott ítéletet egész Velencére és mindenkire, aki annak határai közé lépett, személyválogatás nélkül. Most is ott látjuk őket a sötét karszékekben. Csak szemük világít az álarcok alól. Vérfagyasztó az

egész jelenet. A lámpa csendesen ég, a hármak egyike feláll s kezét a törvénykönyvre helyezi ezzel a szóval: „Ricordate vi del povero molinaro!”

Minden vizsgálat előtt elmondta az elnök ezeket az emlékeztető szokat, amelyek egy elhamarkodott ítéletről szóltak, amikor egy szegény molnárt ártatlanul küldtek a halálba. Azután csengettyű hangzott s bevezették a vádlott Malipierit. Arca halvány volt, szemei, feje és karja bekötve.

— Signor Ariel Malipieri! — szólott az elnök, — kegyednek tegnap Malamoco szigetén párviadala volt a horvátországi bánnal, pedig tudnia kell a szigorú törvényt, melyet a Tizek a párviadal ellen hoztak.

— Uraim, — szólott Malipieri, — a vérveszteségtől annyira ki vagyok merülve, hogy engedelmet kell kérnem az ülésre.

Az elnök intésére Malipierinek egy széket hoztak.

— Uraim, — folytatta csendes hangon a vádlott, — nem akarom tagadni, amit sebeim úgyis eléggé bizonyítanak. A bán nemcsak engem sértett meg, hanem a Tizek ítélőszékét és magát a köztársaságot is becsmérő szavakkal illette. Legyen szabad nagyméltóságtokat emlékeztetnem arra, hogy erre az emberre való felügyelést kötelességemmé tették s a párbaj alól sem vonhattam ki magamat anélkül, hogy az elbizakodott idegent még szemtelenebbé ne tegyem.

— Meggondolta-e, signor, — kérdezte az elnök, — micsoda következtetéseket szülhetett volna a bán halála?

— Hogy azt meggondoltam és vele kíméletesen bántam, azt sebeim tanúsítják, — felelte büszkén Malipieri.

— Ha az ítélőszék ezt a gondatlan tettét el is nézné kegyelmednek, signor Malipieri, mit felelhet a másik vádra? Fioretta, a Fenice-beli táncosnő

megszökött s a mai helyzetben minden, ami a népet haragra lobbantja, igen kellemetlen. Fioretta ellen bérgevilkos volt fogadva és a vád a kegyelmed nevét említi.

Malipieri gúnyos mosollyal felelt:

— Egy fenyegetés, melynek tanuja voltam Pisani házánál, amint az már tudva van, eléggé megfejtí a vádat. De biztosíthatom nagyméltóságtokat, hogy Fioretta más okból menekült. A Tadeo Cornaro halála, amint azt bizonyosan tudom, bár okát nem ismerem — az ő műve volt.

— Remélem, — mondta a bíró, — hogy kegyelmed ezt az állítását bizonyítani tudja? De a leg súlyosabb vádat utoljára hagytuk: Giorgio Cornaro életben van. Kiderült, hogy Rinaldo Zenót ő ölette meg s az is bizonyos, hogy kegyelmed záratta őt az ólomfüdelek alá, ahonnan pár nappal ezelőtt kiszabadult.

— Uraim, — felelte Malipieri nyugodtan, — Cornarót a Tizek számúzték. Mindnyájan tudjuk, hogy Ferrarából halálhírét hozták. Tizenöt évvel ezelőtt értesültem arról, hogy egy ámtó Giorgio Cornaro neve alatt Velencébe lopódzott, hogy az itteni Cornarók között pénzbeli támogatást nyerjen. S őket a Zenók ellen ingerelje. Én ezt az árulót fogattam el s legyen szabad megkérdezni: mióta vétek Velencében, ha a Tizek megbízottja egy cselszövényt gyökerében fojt meg?

— Kegyelmed igen jól tudja, signor, — mondta a bíró, — hogy az Cornaro maga volt.

— Ha tudtam, hogy ő, — felelte Malipieri, — csak kötelességemet teljesítettem, mikor elfogattam a számúzottet, akinek halálbüntetés terhe alatt tiltva volt visszajönni Velencébe.

— Kötelessége lett volna jelentést tenni a Tizek tanácsának.

— Ismétlem signorok, hogy én őt ámtónak tar-

tottam s a dolognak nem tulajdonítottam nagy fontosságot.

— De miután megismerte őt és értésére esett a tévedés?

— Azt hiszem, signorok, vannak dolgok, melyeket becsületünk tilt nyilvánítani. Ha egy sbirri lelőtte volna őt az ólomfedélről, nagyméltóságotok azt sem vonhatná kérdőre. Az ilyen törvényen kívül álló emberrel azt hiszem, minden felelősség nélkül magam is végezhettem.

— Ennyi az egész, amit mentségére mondani tud?

— Bírám bölcseségére bízom, megítélni, kelle több. Egyébiránt tanúim kihallgatását kérem.

A tanúk kihallgatása után 1645 május 22-én kimondták az ítéletet Malipierire. A Tizek ítélőszéke három évre számúzta őt az állam területéről. Mikor a szavazatok eredménye eldőlt, a vádlott újra belépett. Hidegen hallgatta végig az ítéletet s aztán udvariasan bíráihoz fordult:

— Signorok, időt kérek vagyonom rendezésére s az előkészületeimre.

— Kétszer negyvennyolc óra a határidő, — felelte az elnök. — Ön távozhatik, signor, de ne feledje, hogy nem egy száműzött szerzett már érdemet magának a visszahívásra. — Ezzel majdnem egyetértő tekintetet vetett Malipierire, aki azt megérteni látszott s udvarias meghajlással távozott.

Másnap a horvátországi bán meghívást kapott, hogy örvendeztesse meg személyes jelenlétével a Hármak tanácskozását. Zrinyit meglepte a fölszólítás, de annak udvarias hangja megtagadását lehetlenné tette. Mikor a tanácsteremben, ahol tegnap Malipierit láttuk, megjelent, a Hármak állva és igen nyájasan fogadták. Arcukat álarc fedte, mint mindig.

— Bán úr, — mondta az egyik álarcos bíró, — nagyméltóságod, amint értesültünk, pár nap mulva távozni akar városunkból. Legyen szabad bizalmát azzal megnyernünk, hogy két törvényünket, melyek ellen nagyméltóságod akaratlanul vétett, őszintén megismertessük. Távol legyen tőlünk szemrehányást tenni nagyrabecsült vendégünknek, de azt kívánjuk, hogy az ilyen kiváló férfiú, jó véleménnyel távozzék Velencéből.

— S melyik az a két törvény, ha szabad kérde-
nem, — mondta Zrinyi komolyan.

— Az első száműzés terhe alatt tiltja az állam-
ról akár jót, akár rosszat szólani.

— Ha Velence szabad állam, — felelte Zrinyi szokott nyíltságával, — akkor legyen elég bátor a véleményt maga iránt eltűrni. Mit ér Velence szabadsága, ha tettei rettegik a szabad véleménynyilvánítást?

— Velence, — felelte szelíden, de méltósággal az elnök, — a legrégibb köztársaság a világon s ezt törvényeinek és intézményeinek köszönheti. Amit nagyméltóságod mond, egy filozófiai értekezésben megállná helyét, de a velencei sóárus a homokszigetekre mutat és az állam régi kincseire és azt feleli: „Szóltam, mikor törvényem engedte, hallgattam, mikor nemzetem többsége eltiltotta a szót, harcoltam, alkudtam, fizettem, mikor a közjó így kívánta s ezért Velence a tengerek királynője s ezért vagyok én velencei. Velence olyan szabad, olyan dicső, hogy még azt a szabadságot is gyakorolni meri, hogy tulajdon tagjait bilincsbe verje, mikor szükséges. S most legyen szabad egy kérdést kockáztatnom a felvilágosodott férfiúhoz: Van-e joga Velencének bizonyos gondolatokat határai között eltiltani? S ha igen, van-e joga bárkinek e törvény tilalmát áthágni s azt Velence falai között kisebbíteni?

— Signorok, — mondta Zrinyi meglepetve, — megbocsássanak, de én egyenesen tagadni vagyok.

kénytelen, hogy az ilyen véleményadás kisebbités lenne, hacsak a köztársaság csálhatatlanságot nem követel. De ha Velence a gáncsot veszélyesnek tartja intézményeire, mi oka lehet a dícsérettől félni?

— A törvény szelleme nem az, hogy gátolja akár a dícséretet, akár a gáncsot, hanem hogy elvonja az elméket minden ilyenféle vitatkozástól és tette egyesítse fiait. Nagyméltóságod tanúja volt annak, ami a Tizek tanácsában történt. Mi lenne, ha a nép nagyrésztét nem tartaná távol e vitatkozásoktól a szigorú parancs? Egyébiránt, akár helyes, akár helyetelen e titalom, a Tizek tanácsa kénytelen azt szigorúan fenntartani, amíg a törvény áll.

— Ha ebben bűnösnek valloam magamat, — felelte Zrinyi különös mosollyal, — szabad-e tudnom a másik tilalmat, mely ellen akaratlanul vétettem?

— Nagyméltóságodnak párviadala volt polgáraink egyikével s a Tizek ítélőszéke abban a kellemetlen helyzetbe jutott, hogy behunytt szemmel kellett néznie olyan tettet, amely ellen pár héttel ezelőtt a legszigorúbb törvényt hirdette ki.

— Milyen elégtételt adhat nekem a köztársaság, — felelte Zrinyi, — az olyan sértésért, mint a Malipierié volt? Azt hiszem, ott, ahol néhány aranyért kínálva kínálják az embert a más életével, ott, ha a tettekben fokozat van, a párviadal még a kíméletesebb és nemesebb eszközökhöz tartozik. Én megtudtam, hogy ez az ember minden lépésemet leseti, sőt el akarták hitetni velem, hogy életemre is tör, amit nem hiszek.

— Ha egy pár sort az oroszlán torkába vet, ezzel segíthetett volna a dolgon.

— Az ilyen feladást sokkal jobban utálom, sem hogy alkalmazni tudnám, — felelte Zrinyi hirtelen.

— Nagyméltóságod tehát nem tett feladást?

Zrinyi kézmozdulata mélységes undort fejezett ki.

— Különös, — mondta a bíró, — mert a feladás megtörtént s ez mentette meg azt az életet, amelyet most nem volt szabad kockáztatni. Azt hiszem, a császár öfelsége nem rendelkezhetik olyan könnyen erről a becses életről, mint annak birtokosa.

— Signorok, — felelte Zrinyi, — a feleletet elkerülöm. Én meg nem foghatom az előbbi állítást. Ha Malipierinek szándéka volt engem megöletni, akkor nem vívott volna velem. Tartozom neki e nyilatkozattal, hogy a párviadalban bátran és lovagi illedelemmel viselte magát.

— Ebben nem kételkedünk, gróf úr, de Malipieri megsebesült, s neki számos ellenségei mellett hatalmas barátai is vannak.

— És ki volt a feladó?

— Azt mi nem vizsgáljuk, de annál szigorúbban a feladás alapos, vagy alaptalan voltát. Erre vonatkozólag még felelettel tartozunk nagvméltóságodnak. Szó esett az imént a banditákról. Volt egy törvény Spártában, mely a lopást megengedte, hogy az embereket óvatosabbá tegye. A tetten nem ért bűnös dicsekedhetett, de aki raitavesztett, azt kettős büntetés érte: utálat gyávaságáért és börtön vagy halál az okozott kárért. Velence sohasem pártolta e nyomorultakat. Törvényen kívül állanak ők, mint az ég madarai. És minden fölfedezett gyilkosságot halállal büntetünk. Ott, ahol a családi gyűlölség, a vérbosszú, fájdalom, még teljes hatalmában él, ott üdvösebb az orgyilkolás undok bűnét aljas gaz nép kezében tudni, mint engedni, hogy az a nagyok kezét fertőzze meg.

— Micsoda okoskodás ez? — kiáltott Zrinyi önkénytelenül.

— Gróf úr, — mondta a bíró egy kicsit sértődötten, — az olasznak annyi nagy és nemes tulajdonsága van, hogy ingerlékeny véralkatát megbocsáthatiuk. Hevesebben szeret, hevesebben gyűlöl és hamarabb martalékává lesz első felindulásának,

mint a lanyha, aki, ha gyűlölni nem is tud, barátnak se sokat ér. Köztársaságunk eleven tanúja a nemzeti erényeknek és forró hazaszeretetnek, amit egves vétkesek tévedései nem boríthatnak homályba. Különben is, amint mondom, ezek száműzöttek, s egy leölt brávóért egyetlen szó se hangzik el. Újabb időben a Tizek ítélőszéke megkettőzte ellenük a rendszabályok szigorúságát, s nincs távol az idő, amikor ezt a darázsfészket gyökerestől kiirtjuk. Ezzel az elnök fölkel s egy zsinórhúzással szétválasztotta a szemközt függő fekete kárpitot, amely mögött egy akasztott ember látszott, kezében erszénnyel.

— Így bünteti a Tizek ítélőszéke a gyilkost, ez az erszény a nagyméltóságod életének bére volt.

*

Május huszonkettedikén egy könnyű felucca evezett ki a velencei révből, hídján Zrinyi állt, a pompás víziváros felé fordított arccal.

HORTOBÁGY.

Isten veled, te tündérváros, ti karcsú tornyok, mór cifraságok, édes mandolinok, Isten veletek! Történetünk, mintha varázsvessző illette volna, egyszerre a nuszta közepén találja magát.

Boldog Magyarország! Te egy világ vagy kicsiben. Trácia síkiai, észak jeges csúcsai és dél langvos melege egvesülnek határaidon. Néped szén és erős, hű és munkás — és mégis, szegény vagy, bensődben harc dúl, a nagy, dicső egész szétdarabolva, öröm, egvség, összetartás nincs sehol. Tágas pusztáid kihaltak, nem hullámozik érett kalásztenger ős ugarián. Ott, hol a béke tündérkertjének kellene felyirulnia, tatárok máglyái lobognak és durva, szegény és szennyes nép sátrai terjednek. Távol a látókör kékes szegélyén egy város tornyai merednek, körfalai,

bástyái nincsenek, magas töltés minden védelme s benn a szennyes utcákban egy vész és gondok ellen megedzett nép lakik. Ez Debrecen. Kevés város van hazánkban, mely a török iga szégyenletes korában és később is annyi rettegést és zaklatást állott volna ki. Vérvérnyűket sírt ez a város, története haramiaregény, vagy kifogyhatatlan áldozatok dicső sora. Sok-sok év telt el s az egyszerű háztömeg mindig szélesedett, kiterjedése óriási lett, nincs egyetlen emléke sem abból a rettenetes korból, amikor a véres csaták ütőere itt lüktetett. Nincs hely, ahová a polgár rámutathatna s azt mondhatná gyermekének: odanézz, ezt a város egyik bírójának emlékére állították, aki tűzhelyeinket megvédte pogány és keresztény betolakodók ellen. Vagy azt mondhatná: ez az ócska ház egy hős születési helye, akinek fényes neve multunk évkönyveiben ragyog. Pedig volt ilyen elég. Nem kiálthat fel: ott az agg toronyban védte nejét és gyermekeit a polgár, e falak mögött küzdötte halálos tusáját a nép. Pedig mindez megtörtént, de jele nem maradt. Csak a tágas pusztaságot látjuk, ahol a vihar játéka hősök korát lengeti a homokfelhőben, csak a béketűrő nap az egyetlen tanúja a szörnyűségeknek, amelyek itt történtek.

Magasabb házak, új templomok emelkedtek azóta. Áruraktárai megteltek s az alsó nép között a dísztelen szörgubák és torz fejkötők alatt egyetlen nagy gondolat sem mozog. Minden egyszerű, mindenkit az élet apró gondjai foglalnak el, magasabb erények, fellobbanó vágyak nélkül. De van, ami meleget és világosságot áraszt itt is, mint mindenütt: az értelmesebbek köre, ahol egy nemesebb szellem fűzi össze az egveseket, mint a lánc karikáit. Debrecenben is van ilyen kör. Lelkes, akaratban és gondolatban gazdag, a magyar ébredés korszakának új nemzedéke.

Határai nem változtak. Az erdőszigetek állnak, mint hajdan, a néma Hortobágyon kútgémek inog-

nak, ott vannak a nádfödte dísztelen tanyák, a bűzhödtt mocsarak, a gólyák és darvak és ott van a puszták fia, a szennyes, zsíros gubás csikós, juhász, gulyás és kanász, aki nevet, iszik, lop és imádkozik, mint régen.

A pusztát egész érdekességében látjuk most. Kelet felé mintha szétágazó sugárövek terjednének és a bibor ernyő alatt sötét rengeteg tűnik föl. Sze-
szélyes árnyak rajzolódnak magasan az égbolt tiszta kristályára, mintha kentaurok csatáznának. Máskor azt mondanád, egy tündérváros merül fel a párázat ködéből. — Csalódás! — Ha közeledel: a város eltűnt, a rengeteg apró csalittá zsugorodott, minden pusztá, üres, az ég redőtlen homlokán csak a vándor darusereget látod tovahúzódni hosszú villában.

1646 júliusában is a délibáb üzte tündérvjátékát a hortobágyi pusztán. Amikor a jelenség eltűnt s a nap kiemelkedett ködburkaiból, a tágas pusztaság lassankint egész nagyszerűségében kibontakozott. Most nem volt üres, az eltűnt erdő és víztömegek helyén széttépett füstfellegek gomolyogtak és alattuk fehér- és vöröscsíku sátrak bontakoztak ki. Tatárok. Igen, tatárok! Jól ismeri ez a föld a vándornépet, mely kicsi, bozontos ménein annyiszor beszáguldozta, a támadás elől gyors futással menekült, de ahol támadóra nem talált, ott rabolt, égetett és hosszú szíjakra füzte a falvak rabulejtett lakóit.

Tegnap este érkezett ide Mirza kán egy csapattal. A debreceniek a holdfényben felnyuló füst-tornyokból gyanították, de bizonyosat még nem tudtak. A nemes tanács jónak látta tüstént össze-
ülni és a netalán bekövetkező zsarolásokról jókor tanácskozni. Különös, de úgy van, hogy akkoriban, ha választhatott volna a török, német vagy tatár portyázók között, alighanem a tatárokat választja, mert azok csak a nyílt falvaknak és tanyáknak je-

lentettek veszedelmet. A gyujtogatással ez a vad horda úgy bánt, mint hanyag gazda az irtással. Van, akinek könnyebb az erdőt leégetni, mint kapával kiirtani. A felgyújtott falvak népe szétszaladt s a tatár kényelmesen összeszedhette, ami keze közé került. Ha aztán vad szomját és farkaséhségét kiélégítette, végignyult a földön, úgy aludt, hogy valamennyit leszegezhetne volna az ember kopjával. A szijra fűzött rabokat otthon elcserélte főnökeivel marháért, lóért, vagy gazdag váltságért kiadta. De ha város közelébe került, nem mert gyujtogatni. Bátor-sága csak olyan volt, mint minden kancsukához szokott népé. Jelmondata: Lopj és szaladj! A városokkal másként bánt el. Elfogott valakit s kegyetlen fenyegetőzéssel a városba küldte, hogy onnan marhát, kenyeret és bort szerezzen. A városiak többnyire teljesítették is a kívánságot s míg a tatárok ettek-ittak és mulattak, a polgárok nyugalomban éltek. De jaj volt, ha a zsarolást megtagadták. Akkor a tatárok elfogták, akihez hozzáférhettek s még váltságdíjért se adták ki mindig, nem egyszer karóba húzták az ilyen szerencsétlent s végre is erszényt kellett nyitni.

De ahova a magyar, német, vagy török seregek érkeztek, ott a zsarolásnak se vége, se hossza nem volt. Még ha jóbarátként jöttek is.

Bizonyos, hogy a legdurvább népek egyesei között is találunk néha nagyszerű tulajdonságokat. Mirza kánról a történet is följegyezte, hogy a féktelen erő mellett valami nemesség volt jellemében. Gögjét és becsvágyát sokszor meglepő szívnyemesség enyhítette. Barátaiban és ellenségeiben leginkább a magánál kitünőbbeket vetette meg. Vetélkedési vágya és irigysége még a nőnemet sem rekesztette ki. Semmire ingerelte fel jobban, mintha azt állította valaki, hogy a magyar hölgyekben gyakran férfilelek és nemüket meghaladó tulajdonságok laknak. A büszke tatárban visszatetszést keltett a ke-

resztény hölgyek önállóbb helyzete s azt a férfiak elpuhulásának és gyöngeségének tulajdonította. Meg nem foghatta, hogy úgyszólván férfiúi jogokat követelhessen az a teremtés, aki náluk a háremek szűk falai között gépies életet él. Legkedvesebb álma volt elfogni a legkiválóbb nők egyikét s azzal az alárendeltség és rabság súlyát éreztetni. De valami kívül esett a derék tatárfőnök számításán: a tulajdon szíve. Nyolc neje közül héttel, mint rabszolgával bánt, de az egyik királyné volt, akinek gyöngéd szeretettel hódolt s aki őt mindenhová követte.

Ez a nő valóban nem mindennapi teremtés volt s a tatárseregben is felsőbb lénynek tekintették. Mirza kán az istenítéssel határos tiszteletet követelt neje iránt és teljes szabadságot engedett neki, bár az ellentétben állt keleti felfogásával. Egy sátorban lakott vele, de a sátor egész berendezése mutatta, hogy ez a hölgy az akkori európai kényelem minden fajtáját ismeri. Honnan vette ezt a választékosságot, ezt a nemesebb bájt, amely mozdulataiban is feltűnt, milyen tájon lengett bölcsője és a végzetnek milyen viszonyai hozták ide, egy tatár kán sátorába — azt senki se tudta a seregben.

A kán sátorának nyílását vastag kárpit fődte, egy hang se hallatszott ki onnan. De körülötte élénk lárma zsibongott, ökröt sütöttek gerendányi nyárson s az éhes nép a félig nyers darabokat szelte le és marcangolta fogával, hogy a vér csurgott alá szakállukon.

Most Debrecen felől magas poroszlopok emelkedtek és sebesen közeledtek. Nemsokára előtűnt a lovas is, de nem tatár volt, hanem a puszták fia, csikós, vagy kanász. Mögötte két tatár bontakozott ki a por ködéből, de elmaradoztak. Mikor a csikós a tábor közelébe ért, tüstént körülfogták a tatárok és kérdésekkel árasztották el. A fiú arca halálsápadt volt ugyan, de félelem nem látszott rajta. A kérdésekre természetesen nem tudott felelni, csak kéz-

mozdulatokkal próbálta megértetni magát, de azt meg amazok nem foghatták fel. Végre egy öregebb férfi jött elébe és rákiáltott magyarul:

— Mit hoztál, gyaur?

A csikós megemelte a fövegét.

— A nemes tanács mindent küld nagyságtoknak, — felelte s hátratekintett az őt kísérő tatárookra, akik igazolni látszottak szavait, tatár nyelven szónokolva hallatlan gyorsasággal s közben Debrecen felé mutogatva. Nemsokára néhány durva készítésű szekeret lehetett látni az úton és mellette hat darab marhát.

— Itt maradj, kutya, míg visszatérek. Aztán, ha a nagyságos kán nyársba nem huzat, elmehetsz dolgozdra. — Ezzel az öreg nagy kényelmesen elindult a Mirza kán sátra felé.

A csikós az utóbbi barátságos nyilatkozatra megtörülgette homlokát zsíros ingének lobogó ujjával, de nem felelt, hanem igen bamba és alázatos képpel tekintett a derék nagyságos úr után, akinek egyébként elég rongyos sarui voltak. Aztán közönyösen tekintgetett széjjel, míg a tatárok a közelgő szekereket bámulták. Egyszerre roppant ugrással egy közelben legelésző ló mellett termett, a pányvakötelet egy késsel elmetszeni, a nyergeletlen ló hátára pattanni és egy iszonyú kurjantással toványargalni pillanat műve volt. A tatárok óriási meglepetéssel meresztették utána szemüket, nagy széles szájuk csodálkozó felkiáltásra nyílt, aztán néhányan szitkozódva a csikós után eredtek, de hiába — öt perc múlva a délibáb tavai közt egy kékes-fekete pont úszott és az üldözők messze maradtak.

A táborban már félig-meddig el is feledték az esetet, mikor a tatárok a sikertelen vadászat után végre visszatértek tajtékozó gebéiken. A sátrak között a torz csoport gúnyos hahotája üdvözölte őket.

Ezalatt a debreceni szekerek közelebb jöttek. Egy meglettkorú polgár haladt mellettük, míg a

többiek a marhákkal hátrább maradtak. Ahogy a szekerek megérkeztek a táborba, a kán is kilépett sátrából. Az ifjú főnök valóban érdekes külsejű alak volt. Legfeljebb huszonkét-huszonhárom éves lehetett, felső ajkát és állát göndör barna pelyhek lepék el, vonásai keletien szépek és szabályosak voltak, bár a tatár eredetnek egy árnyalata azért meglátszott rajtuk. Mirza kán a kaukázusi nemesebb vonásokat anyjától örökölte, aki cserkesz eredetű volt. Erő és jóindulat és amelletts valami derűség sugárzott arcáról, ami alattvalói állítása szerint mindig jót jelentett; ilyenkor tudták, hogy vagy valami vakmerő vállalkozás küszöbén állanak, vagy legalább is büntetések nélkül fog elmúlni a nap.

A debreceni polgár nagyon buzgón foglalkozkodott a szekerek körül. Fesztelen egykedvűséggel mutatta, hogy többször járt már ilyen küldöttségben.

— Hol a tolmács? — kérdezte leemelt süveggel, darabos török nyelven. Kérdésére azonnal előállt a szakállas öreg, aki az előbb a csikóssal tárgyalt.

— Mit hoztatok? — szól a csikós szökése miatt még indulatos hangon.

A polgár most megpillantotta a közeledő kánt és mély alázattal meghajtva magát, minden teketória nélkül kezdte elősorolni szekereinek tartalmát:

— Itt néhány zsák babot és lisztet hoztam, nagyságos kán úr, — szól. — Főbíró uram és a nemes tanács bocsánatot kérnek nagyságodtól, — itt mélyen meghajtotta magát — hogy ezúttal nem szolgálhatnak kész kenyérrel. De mivel későn jött az üzenet, csak azt hoztuk, amit hirtelen kaphatunk. Itt egy fazék-lépesmézet hoztam, különösen nagyságod számára. Meg befőtt szilvát és néhány szép debreceni kenyeret, melyeket a nemzeti főbíróné asszonyom süített. Itt e tömlőkben túró van, ama bődönben ott, méhser. — A cikkeket, ahogy előszámlálta, úgy elő is mutatta a derék polgár.

— Bort hoztatok-e? — kérdezte a tolmács, aki

úgy látszik nem sokat törődött a Korán szabályaival.

— Hogy hoztunk-e? — felelte a polgár önére-
tesen. — Teringettét, de hoztunk ám! Valóságos
mézesmálit. Potyka Péter uram pincéjéből, akinek
legjobb bora van hetedhétországon. Ha nagyságod
megengedi, egyszeriben eresztünk belőle kóstolót.

— Hadd lássuk, — mondta a tolmács, akinek
megtetszett a polgár fesztelensége és vidám kész-
sége.

Egy kancsót teleeresztettek borral s a kán,
miután megkóstolta, helybenhagyólag intett, aztán
megfordult és a szekerekbe fogott lovakat kezdte
nézegetni. A debreceni biztos vonásain a legkisebb
aggodalom se látszott. Meg kell adni a nemes ta-
nácsnak, hogy remekül beletanult az ilyen zsarolá-
sokba s ha csak lehetett, megóvta magát a kártól.
A korhadtt szekerekbe például most is olyan siral-
mas formájú gebék voltak fogva, hogy a legmeg-
szorultabb tatárhorda se tudna belőlük paripát vá-
lasztani. Mirza kán gúnyos mosollyal nézegette az
elkényszeredett állatokat s a tolmács, aki ura sze-
meiben olvasott, mérgesen fordult a polgár felé:

— Eb kutva! Nem tudtatok jobb lovakat fogni
a szekerek elébe? Csuda, hogy ki nem dültek idáig,
pedig gondolhattátok, hogy szükségünk van a lóra,
ha nem is azért, hogy ráüliünk, de legalább, hogy...

— Megegyük. — egészítette ki a polgár, arcán
a lehető legostobább kifejezéssel, aztán alázatosan
folytatta:

— Nagyságos tolmács uram, igaz, hogy ezek az
állatok egy kicsit soványak, nem a legjobb tartásuk
volt, de ha abrakot kapnak, olyan lesz mind, mint
a táltos. Igen jó fajtájúak, uram.

— Hallgass! — förmedt rá a tolmács. — Holnap
reggel indulunk innen, ha addig négy jó paripát nem
hoztok, mind a négy végén fölgyújtjuk a várost.

A polgár mélyen meghajította magát s miután
mindent leszedtek a szekerekről, a kán parancsára

a tolmács értésükre adta, hogy a hitvány gebékre szükség nincsen, mert azok fel nem érik, amit egy hét alatt megesznek. A biztos nagy hálálkodások és szertartások között búcsút vett és elindult a város felé a szekerekkel. Igen csendesen haladtak egy darabon, akkor a polgár megállította a szekereket. egyik lovat kifogatta és meglepő könnyűséggel hátára pattanva, a tatártábor felé fordult:

— Akasztófára való ronda cudar zshiványnép! -- kiáltott, ahogy a torkán kifért. — Kutyák, farkasok, haramiák! Gebedjetek meg egytől-egyig, kánostul, tolmácsostul! A varjak vájják ki agyvelőtöket s az ördög hordjon mindnyájatokat a pokol mélységes fenekére!... Tyűh! — hápogott a polgár a kitörés után kigombolva bőrködmönét. — Csakhogy jól kikáromkodtam magamat, most már könnyebben vagyok. Verjete a lovak nyaka közé, aztán gyerünk. — Ezzel a kocsisok szélnek eresztették a zsíros ostorokat és nekirugaszkodtak. Utánuk felkapott ördöghordák hengeredtek és távolról a tatárok üvöltése hangzott.

— Mohamedre! — szólt a kán, aki távolról látta ugyan a polgár furcsa mozdulatait, de szavát nem értette. — Ezek a girhes lovak alighanem legutolsó futásukat teszik az életben.

VAKMERŐ VALLALKOZÁS.

A sátor szárnyai szétnyíltak és Mirza kán belépett. Belül a falak a legszebb perzsaszöveggel voltak borítva és puha vánkosokból emelt kerevetek húzódtak mellettük, míg a puszták padolatának gyepét lágy szőnyeg takarta. A második helyiségben nehéz selyem kárpitok függöttek, csomóikon nagyértékű boglárokkal. Nemcsak dagadó kerevetek, tábori székek és asztal volt a szobában, de egy szétszedhető remekműű vasállvány is magyar és

török fegyverekkel. Az egész helyiség valósággal kényelmes elfogadóteremnek látszott. Az asztalon billikomok, csészék kínálkoztak, a hosszú kerevetek végét Mirza kán tábori ágya foglalta el s azt csipkék és fényes tigrisbőr takarta... De a legfeltűnőbb volt a vándorpalotának ebben a helyiségében egy gyönyörű nőalak. Öltözetéről nem lehetett hírtele- nében megmondani, milyen nemzet szülötte, csak lenge felsőköntöse alól kihólyagzó fehér csálvárja mutatta, hogy alkalmazkodni igyekszik valamennyire a keleti ízléshez. Hófehér arca inkább görög, mint keleti jellegű volt, fején a könnyű süveg csak félig takarta el sötét hajhullámain és szép vágású fekete szeme életet és élvenséget adott az egész bájos alaknak. Olvan finomság és gyöngédség látszott rajta, ami sehol se ritkább, mint a háremek lakóinál.

— Fatime, — mondta a kán vidáman és helyet foglalt mellette a tábori széken. — Jó híreket hallottam. Kémeim azt állítják, hogy Zrinyi a közelünkben portyázik huszáraival. Allah nagy, nekem sikerülni fog a büszke gvaurt kézrekeríteni.

— Nem tudom, Mirza, milyen különös szeszély hait téged, hogy éppen a Zrinvi testvéreket és főleg Miklóst kerítsd kézre? — szólta Fatime futó gúnymosollyal. — És olyan könnyedén beszélsz erről a lehetetlenségről.

— Miért lehetetlenség?

— Én annak látom, legalább eddig, amint magad is mondtad, az ilyen vállalkozásokban a szerencse mindig neki kedvezett.

— A sors még eddig nem hagvott cserben bennünket. Fatime. Zrinyi is csak olyan ember, mint a többi. Csatasorban nem igen mer mutatkozni. Apróbb tusákban keres olcsó áron hírt és nevet magának. Összeszedtem négy-ötszáz embert, seregem aliát, ezekkel viszem megköötözve a budai basa elé. Huszárait többre becsülöm, ez jó katonanép. Nap és éj, hideg és meleg, mindegy nekik. Mint a gyűrű,

veszik körül a két Zrinyit. A gyűrűn belül könnyű nekik vitézkedni. Míg ez a kettő él, az ember nem alhatik nyugton, sose tudja, melyik pillanatban hangzik a riadó. De meglátod, Fatime, karom rájuk nehezedik, mielőtt megújul a hold. Én felét se hiszem annak, amit a horvát bánról összebeszélnek.

— Pedig alighanem csak a felét mondják a valónak, — jegyezte meg a hölgy egy kicsit csipősen s mandolinját félretéve, a kán nyaka köré fűzte gömbölyű karját.

— Átok a hitetlen ebre! — kiáltott indulatosan a kán. — Zrinyi, mindig csak ő! Nevetséges, menyit bíbelődnek az emberek egy bábbal, ha egyszer karjukra vették. Micsoda érdem a bátorság? Melyik tatárom nem az?

— Bátorság és bátorság közt nagy a különbség, effendim, — szólt nyájas mosollyal Fatime, míg havas kezecskéje a kán arcát simogatta. — Te hős vagy és azért becsülnöd kellene őt. Nem minden napi ember, azt mondják. Tízéves korában követte atyját a csata hevében. Tizennégy éves korában főlovászmester volt s most még nincs harminc s már a legfőbb hivatalok egyikét viseli. A fiatalság isteníti és boldog, ha az ő zászlói alatt mehet először a hadba. — Fatime közelebb vonta magához Mirzát, elárasztotta hízelgésével. Ugy bánt vele, mint a vad oroszlánál.

— Éppen, mert ennyit beszélnek róla, mert a gyávák rettegik, a nők és gyermekek bálványozzák, azért szeretnék a szeme közé nézni, — mondta büszkén a kán. — Mivel több ő egy avar kánnál?!

— Ezt a nemes önérzetet becsülöm benned, Mirza, — mondta Fatime szenvedéllyel.

— Én hétéves voltam, mikor már megültem apám minden paripáját. Most huszonhárom vagyok és négy nemzetség kánja. Élet és halál egy szemhunyorításomtól függ. Több vagyok ezer bánnál,

több a királynál is és ami Zrinyinek nincs: te enyém vagy, Fatime!

— Mirza, szeretsz? Ó mondd ezt sokszor, ismételd mindennap, minden órában, ha tudnád, mi csoda üdvösség hinni, hogy szeretsz, hogy én szerethetlek. — A hölgy arcán mintha fájdalom suhant volna át. — Talán visszaemlékezés a múlt derűjéből, vagy homályából.

— Fatime, — mondta az ifjú tatár elragadtatva. — Adj nekem a serbetből, amelyet csak te tudsz készíteni s amely hűsebb és fűszeresebb minden más italnál.

Fatime felállt s nemsokára egy kínai ezüstaljú csésze tündöklött kezében. Mirza ajkához emelte a fűszeres italt s mikor a csészét letette, ölébe húzta Fatimét.

— Fehér liliom, életem hajnala, hogyha e hadviselésből hazatérek, elvezetlek ősi lakomba. Allah nagy. A vadság kihalt lelkemben. A kánnak nem lesz háreme többé. A tiéd lesz szerelmem egész életen át. Bársony nyeregben ülsz mellettem, sátrad szőnyege előtt arcra borul a nép, keblemen pihensz a hosszú éjen át s mikor felébredsz, virágok borulnak föled. — A kán átkarolta a reszkető hölgyet s némán és mozdulatlanul szorította őt szívéhez.

— Közel vagyunk már, nagyságos uram, — suttogta egy hang vagy kétezer lépésre a tatártáborból.

— Csitt, — felelte a másik. A sötét éjszakában csak a villámok fényénél lehetett látni a sajátságos csoportot. Mintegy kétszáz lovas közeledett a zivatar és fellegetes éi védelme alatt és most sötét harc vonalat képezve megálltak. Huszárok voltak. Arcukat nem lehetett kivenni, csak a farkaskacagányuk fehérlett. A dandár előtt fekete paripán deli férfialak ült, könnyű sodronyíngben, fejére lapuló sas-

tollas sisakkal, mellette két másik lovag haladt s egy gyermekforma zömök fickó.

— Csitt, — ismételte az előbbi hang — mondd meg nekem Leonard, igazán nem csalt-e szemed? Bizonyos-e, hogy köztük van Mirza kán?

— Bizonyos! — hangzott a felelet.

— Kérdezd csak meg, Miklós, — szólt most egy másik hang — hogyan került ifjú barátunk a tatárok közé?

— Nos, — szólt a sastollas lovag — mondd el Leonard, de röviden. Tüzet látok ott pislogni, alighanem ébren vannak még. Várnunk kell kicsit.

— Nagyságod parancsára távolról szemmel tartottam a tatárokat s kísértem őket, amíg itt tanyát ütöttek, — felelte Leonard. — Észrevettek a kutyák, egyszer csak körülfogtak vagy húszan, megrohantak és lerángattak lovamról. Nagyságod két hét óta van közöttünk és én még semmit se tehettem.

— Erről rád ismerek, Leonard, — mondta az, akit Miklósnak szólítottak. — És mi történt tovább?

— A táborba hurcoltak megkötözve s az egyik gazfickó jó paripámra ült. Mikor a táborba érkeztünk, nagyot néztem, mert az egyik tatár magyarul szólított meg. Alaposan kikérdezett, mire én a lehető legzavarosabb feleleteket adtam, végre köteleimet leoldatta s egy bozontos tatárlovat hozatott elé, aztán rámparancsolt: Ülj fel, eredj Debrecenbe, mondd meg a bírónak, hogy ha reggelre hat darab marhát és néhány szekér eleséget nem küld a táborba, a nagyságos kán kiperzselteti odujából, mint a borzot. Embereim közül négyen elkísérnek a város végéig. Ha rosszban töröd a fejedet, karóra vonatlak, ha jól végzed a dolgod, visszakapod lovadat, most elmehetsz. — Elmentem és Debrecenben nagyobb készségre találtam, mint hittem volna. A tanács urak kérésére vissza is tértem a ronda nép közé, jószerencsémbe is bízam, gondoltam, jó lesz, ha körülnézek a táborban. Hogy lovamat vissza-

kapjam, az eszembe sem jutott. A többit tudja nagyságod. Lovam itt van!

— Ide hallgassatok, — szólott az előbbi lovag — ha a tatár alszik, ágyuszó se kelti föl. Csak az őrszemeket kell meglepni. Sátán Ferke, ezt rád bízom. Míg a többi fölébred a zajra, a kánt meglephetjük sátrában. Induljunk!

*

A tatárok elnyújtózva aludtak, a hamvasan vonagló tüzek körül vagy sátraikban heverték összebújva bozontos állatbőreik alatt. Rémes horkolás hallatszott. De a kán sátra előtt két magas bőrkucsmás, nagyfejű baskir állt hosszú dzsidákra támaszkodva és fejük, mint a fülelő kanduré, előre volt nyújtva.

Mirza sátrában még égett a mécses s ő maga Fatime mellett ült a kereveten.

— Ó, Mirza, — rebegte a hölgy — milyen sívár élet ez. miért mindig a veszedelem, a csata? Miért nincs béke az emberek között? Sátrad falait a keleti szél dagasztja, cövekei csikorognak és bús horkolás hangzik körülöttünk. A halál örködik küszöbünk előtt s talán már a hajnal csatába szólít megint.

— Csodálatos, én így szeretem az életet, — mondta a kán. — Talán tunya legyek és rest, mint a frankok és sárral takarjam atváim sírját? Csaták után kedvesebb a pihenés és édes az ölelés itt a könnyű patvolat védelme alatt, míg odakünn Allah rázza szakállát és vihar bömböl.

— Ó, mert te a béke virágait nem ismered, — szólott Fatime gyöngéden. — Sohasem óvtak márványfalak az észak dühe ellen, te megveted a béke üdvét, mint ahogy megveted a keresztény Allah paradicsomát, mert nem ismered. Pedig kincseiddel paradicsomot varázsolhatnál magad körül és élhetnél magadnak és szerelmednek, miután a dicsőség kelyhét már kiürítetted.

— Elpuhultan, mint egy öreg dervis, — kiáltott fel büszkén a kán. — Talán a rusbe gyöngyeit számlálgassam és csibukomon át párologtassam el az életet? A próféta szakállára, Mirza, az avar kán így nem tudna élni!

*

Ebben a pillanatban iszonyú ordítás hallatszott. A magyarok harci kiáltása: Jézus, Jézus, Jézus! Aztán örült tombolás, üvöltés és minden, ami a hirtelen éjjeli támadást kíséri. Közvetlen a sátor előtt halálordítás hallatszott.

— Támadás! — kiáltott Mirza és mint a villám, fölragadta handzsárját egy tábori székről. A sátorfal szétnyílt s egy férfi lépett be két másik kíséretében, derekát sodronying fedte, fején sastollas sisak.

— Mirza, — szólt törökül — amint hallom, meg akartál ismerkedni velem. Itt vagyok, táborod hatálmamban van s te foglvmog vagy.

A kán alig négy-öt lépésre állt a szólótól. első mozdulata a handzsár fölemelése volt. a másodikkal egy pisztolyt ragadott le az állványról.

— Ismerlek, gyaur! — kiáltott dühösen — Zrinyi Miklós vagy! — ezzel rászegezte pisztolvát.

— Megáll! — sikoltott Fatime s a kétségbeesés erejével ragadta meg Mirza karját. — Ne löjj, ha ez meghal, odakinn százak vannak, akik megbosszulják!

Zrinyi Miklós nyugodtan elővonta övéből pisztolyát. Mirza félretaszította Fatimét és Zrinvire célzott, de a hölgy karjába akaszkodott, a lövés félretalált s a golyó a sátor falát lyukgatta ki. Zrinyi éppen el akarta sütni fegyverét, mikor pillantása Fatimére esett. Ugy rémlett neki, hogy látta már valahol ezt a meglepő szépségű arcot. A következő percben Fatime Zrinyi és a kán közé vetette magát,

a sátor nyílásán többen rohantak be és kívülről fegyverropogás és csataüvöltés hallatszott.

— Megálljatok! — kiáltotta Zrinyi a huszárokra.
— Egy lépést se!

Fatime arca halálsápadt lett, kezeit görcsösen nyújtotta Zrinyi felé, míg szeme rettegve kísérte Mirza minden mozdulatát.

— Mirza kán, — mondta Zrinyi nemes nagylelkűséggel, ami a korabeliektől annyira megkülönböztette. — A védekezés hiábavaló, engedd, hogy benned a vitéz ellenséget becsülhessem. Császáruk és a szultán között most béke van, a békezavarót megbüntettem, de a vitéz férfinak meghagyom fegyverét és visszaadom szabadságát. Azt hiszem, találkozunk nemsokára.

Zrinyi kísérete rosszálló morgást hallatott, de Fatime arca boldogan ragyogott fel. A nyelvet nem értette ugyan, de a magyar levente egész magatartása világosan beszélt. Mirza meglepetéssel nézett Zrinyire, de aztán dacosan összevonta szemöldökét.

— Tudod-e, Miklós, kinek adod vissza szabadságát? — szólt közbe indulatosan egy alig húszéves ifjú, aki meglepően hasonlított Zrinyihez. — Tudod-e, hogy ez a pogány eb bennünket a budai basa elébe akart vinni megkötözve?

— Tudom, — felelte Zrinyi hidegen — de tudod-e te azt, Péter öcsém, hogy ez az ember velünk találkozni akart, illik-e kikerülni őt, illik-e úgy bánni vele, mint ő akart velünk? Én majd a csatatéren keresem fel.

— Én ebbe bele nem egyezem! — kiáltott fel haragosan Zrinyi Péter. — Nem bánom, tartsa meg fegyverét, mert szavadat adtad, legyen szabad személyében, de kövesse táborunkat.

A pár percnyi vitatkozást a kán figyelmesen kísérte, aztán magasra emelve handzsárját, egy óriási vágással villámgyorsan rést kanyarított a sátor szövetén és egy könnyű zergeugrással kinnt termett.

Lovait éppen oldozgatták már a huszárok, az egyiket földre terítette s a következő pillanatban a nyerítő mén, ura nemes terhét érezve derekán, förgetegként repült a hortobágyi pusztán.

A meglepetés önkéntelen kiáltása tört ki a sátorban, még Zrinyi és öccse, Péter sem titkolhatták csodálkozásukat.

— Istenemrel — kiáltott fel Zrinyi — ez többet is tud, mint falvakat perzselni!

— Látod, — szólt dühösen Péter. — Miért nem terítetted lábadhoz a kutyát? — Ezzel kirohant a sátorból és lovát kiáltotta.

Fatime fölegyenessedett s arcán mondhatatlan büszkeség és csodálat kifejezése látszott.

— Signora, — mondta Zrinyi udvariasan — most már nem kételkedem, én kegyedet láttam valahol. Mi asszonyok ellen nem viselünk hadat, kegyed szabad! Hová kísértessen?

— Signor conte, — szólt Fatime olaszul — kegyelmed rabnőnek gondol engem, én e sátrak alatt szabad voltam, mint egy királynő! Parancsoljon egy lovat nekem, ez minden, amit kérek.

— Legyen! — mondta Zrinyi.

A tábor égett, iszonyú vérontás nyomai látszótak mindenütt, távolról éles fütyülés, nyerítés és lödöbögés hallatszott. Néhány lovas dühösen száguldozott a tábor körül és trombiták harsantak az éjszakában.

ECSED.

Zrinyi Miklós öccsétől tudta meg, hogy Mirza, a tatár kán őt és öccsét kötözve akarja a budai basa elé vinni. Ezt a vakmerő fenyegetést meg kellett tolnia. De volt egy más terve is, amit nem közölt senkivel. Pár évvel azelőtt halt el gyermektelenül elsőfelesége, Draskovich Euzébia és ipa, a féktelen

és pazarló. Draskovich Gáspár, aki addig is megzavarta családi életüket, fogadást tett, hogy halánya jószágait ingyen vissza nem kapja, erőszakhoz fog nyulni. Míg Zrinyi titkos terve kivitelére Uj-Zrinybe ment pár napra, addig mi nézzünk el egy más vidékre.

Tágas rónát látunk, zuzmarától borított nádas mocsarakat, amelyek mérföldekre nyulnak. A láp közepén idősenyvedt templom és mohos romok hevernek. A lék mellett dermedő halászok állnak pislogó lámpással kezükben s a fagyos szél búsan süvít s a havat szórja a kietlen térségen át. Nehéz köd ereszkedik alá s elzárja szemünk előtt a vidéket. Majd lassan följebb szállnak a föld párázatai, az aszott nádasról és lombtalan füzekről gyémántszikrákban leolvad a zuzmara, a fellegek szétvonulnak s a látókör szélén emelkedő nap sugaraiban előttünk áll az ecsedi vár.

Történetünk korában egész épségében állt még és nem csekély szerepet játszott. A Báthoriak fényes családja lakott ott egykor, Erdély fejedelmei, ha bátorságban akartak lenni, nem egyszer kerestek ott menedéket. Az óriás épület, amint az sok négyszögmérföldnyi láp vizeiből kiemelkedik, bátorságot és biztonságot hirdetve, — meglepő és érdekes látvány. Körülötte vadludak, kacsák, szárcsák és bűvárok seregei felhőznek, a partok hosszában golyák lépegetnek és a bibic sivítva kíséri az utast.

Gyönyörű reggel volt... Fenn könnyű fellegek, ezüst szigetekké sűrűsödtek s a hegyek kéklő gerincén dicsfény ragyogott. A vár felé kanyargó úton két ódivatú hintót látunk. Az elsőben, a párnás ülésen két feltűnő nőalak ül téli ruhákban. Elöl egy nőcseléd foglal helyet. A másik hintóban poggyászhalmazok közé temetkezve egyetlen nőcseléd s a bakon bozontos kocsis s mogorva tekintetű inas ült. Az első kocsi mellett egy élénk tekintetű, szép ifjú

lovagolt. Öltözete magyaros volt ugyan, de két szeme és vonásai idegenre vallottak.

— Asszonyom, — mondotta — tartsunk egy kicsit balra, míg ezek az urak a keskeny utat elérik, mert itt a sűrűségben bajosan tudunk kitérni. — A kocsisok a lovak közé csaptak s balra letérve megálltak az út mellett.

A várkapuból díszes lovascsapat közeledett. Elöl Rákóczi György lovagolt s mögötte mintegy ötven főnyi kíséret. Valamennyien egyszerű öltözetben, könnyű vadászfegyverekkel.

— Kik lehetnek ezek az urak? — kérdezte az idősebb hölgy.

— Legelől, az a korosabb úr a fejedelem, — mondta az ifjú.

— Igaz, — szakította félbe a hölgy — most ráismerek s mellette két fia: György és Zsigmond.

— Ugy látszik, a fejedelem a híres ecsedi vizi-vadászattal akarja mulattatni híveit, — folytatta a szőke lovag.

— Kegyelmednek, Leonard lovag, hálával tartozom kíséretéért, — szólott újra a hölgy.

Leonard meghajtotta magát.

— Kedves kötelességem ez nekem s a bán csak azt fogja sajnálni, hogy a jelen körülmények között maga nem jöhetett.

— Mit gondol, lovag, itt találom atyámat? — kérdezte az idősebb hölgy.

— Ezt bizonyosan meg nem mondhatom, mert idegen vagyok itt, — felelte Leonard. — De Zólyomi Dávid különben is olyan ember, akiről nehéz bizonyosat tudni.

— Igaz, — mondta a nő önkéntelenül felsőhajtván — de atyámnak háza van itt, ott talán megmondhatják.

Ez alatt a fejedelem egészen közel ért hozzájuk kíséretével. Leonard megemelte süvegét:

— Remélem, — mondta — hogy ma még látom

önöket, hölgyeim? — s ezzel a fejedelem elé sietett.

— Még jókor érkezik, uramöcsém, — mondta Rákóczi leereszkedőn. — Éppen indulóban vagyunk

— Nagyságos uram, — mondta Leonard leemelt süveggel. — Én Zrinyi Miklóstól jövök s leveleket hoztam nagyságodnak.

— Ugy? — mondta Rákóczi hirtelen elhatározással. — Akkor vissza kell térnünk. A derék bán tudósításai nem tűrnek halasztást. Kegyelmetek uraim, azért ne zavartassák magukat a vadászatban, György fiam, te estig képviselni fogod személyünket az őzek és vadludak között, azonban meg lehet, hogy pár óra múlva magunk is a nádasban leszünk.

Ezzel megfordította lovát és fiával, Zsigmonddal meg Bethlen Ferencsel visszafordult a várba.

A vadászcsapat ezalatt az ifjú Rákóczi György vezetésével vig beszélgetés és csintalan tréfák között sokkal gyorsabban folytatta útját, mint addig a fejedelem kíséretében. A hölgyek kocsijához érve, illedelemmel köszöntek s a fejedelem is arrafelé pillantott s megkérdezte Leonardot:

— Kik azok a hölgyek?

— Rinaldo Zeno felesége és leánya Velencéből, — felelte a lovas.

— Hogyan? — kiáltott fel Rákóczi. — Hiszen tavaly is itt jártak. Ezek az asszonyok azt hiszik, — mormogta magában — hogy folytonos kunyerálással mindent ki lehet vinni. — Majd hangosan így folytatta: — Azt hiszem Zólyomi Dávid Beszterecen van. Most nem igen szokta közelünkben mutogatni magát. — Ezzel hirtelen megfordítva lovát s odaléptetett az első kocsihoz.

— Asszonyaim, — szólította meg a hölgyeket a fejedelem — üdvözlöm kegyelmeiteket Ecseden! Zólyomi Dávid, úgy tudjuk, favárában van, de nők és menvem a várban vannak s ott kegyelmeitek szálást találhatnak

Anna bizonyos szemrehányással felelt:

— Nagyságos uram, egy gyászos özvegynek, akinek atyja félig-meddig száműzött, bátyja börtönben sínylődik és férje halott, nincs helye víg lakomázók között. Ugy tudom, atyám itt egy házat vett, megbocsásson nagyságod, ha mi odaszállunk.

— Amint parancsolják, asszonyaim, — szolt némi gúnnyal Rákóczi — az özvegyek kiváltsága nálunk, hogy azt tehessék, amit jónak látnak. — Ezzel hidegen és udvariasan megemelte bársony süvegét s a vár felé fordította lovát. Bethlen Ferenc hosszan tekintett a hölgyekre s aztán odasúgta Rákóczi Zsigmondnak:

— Istenemre, a hóbortos vén Zólyominak olyan vendégei érkeztek, akik nem csekély zavart okoznak majd ifjaink szívében.

URILAK 1646-ban.

Anna arcán az egész úton szelíd komolyság ült. Violetta fájdalmán vágyakozó reménység derengett. Nem sokat beszélgettek, csak az előttük ülő nőcseléd, akit Anna Magyarországon már itt Ecsed közelében fogadott szolgálatába, szakította néha félbe a hallgatást. Most is ő beszélt:

— Ha Zólyomi uram a Halásziné asszonyom házat vette meg, amint éjjeli szállásunkon hallottam, akkor ott szűk lesz a lakás. Hanem ami igaz, igaz. Halásziné csinos menyecske volt, aztán egyedül is lakott. Kevéssel beérhette volna, mégis sokat költött...

— Hallod-e, Zsuzsa, — vágott szavába békétlenül Anna — azt mondd meg, egyedül lakik-e az öregúr most Beszterecen?

Zsuzsa hosszú lélekzetet vett, mintha terjedelmes előadásba készülne.

— Dehogy is lakik egyedül. Egy kisasszony

lakik a háznál. A faluban Dorka asszonynak hívják. Az tud ám parancsolgatni. Aztán úgy jár a keze, mint a cséphadaró. A cselédek a nyavalya töri, ha az udvaron végighemperedik. No, de kegyelme-tek számára lesz ott azért hely elég. Most kell ám megnézni a várat, mindent megújított az öregúr. A magas töltések, akár a tuskédisznó: oda ugyan be nem megy senki, ha ő nem akarja. Meg akkora ágyuk vannak, mint egy katlan.

Míg így beszélgettek, a kocsik befordultak egy keskeny görbe utcácskába és ódon külsejű ház előtt álltak meg. A kapu egyik szárnya hiánvzott. A föredezett ablakok papirossal voltak befoldozva. Az udvar és az ócska istálló ugyancsak siralmas állapotban volt.

A két hölgy arcán hirtelen kedvetlenség jelent meg, de főképp Viola azok közé tartozott, akik titkolnak minden megütközést, ha ezáltal mást bán-
tanak, vagy kedvetlenítenek. Leszálltak a kocsiról s a cselédek és inasok a poggyászt kezdték szedegetni. Az egyik, aki a hátsó kocsin jött, látható békétlen-
séggel jártatta tekintetét a háztájon s gúnyos arccal folytatta munkáját.

A kanuboltozattól jobbra hosszú tornác nyult az udvar felé. Az egyik ajtón egy szennyesruháiú öreg-asszony lépett az érkezők elébe igen savanyú arccal. Kezében piszkos teknőt tartott kovászlabdacsokkal és szoknyájába egy visító borzas gyermek kapaszkodott.

— Nincs itthon az úr, — rikácsolta, megbámulva az érkezőket.

— Nem bai, leányom, — felelte Anna. — Én uradnak gyermeke vagyok és messzeföldről jövök. Ma mindenestre itt maradunk.

— Ó! — kiáltott fel az asszony most már egész más hangon s a hölgyek kezét megragadva, ajkához vonta.

— Eredj apádhoz, — mondta lerázván magáról

a borzas gyermeket — hadd jöjjön ide és hozza el az új seprőt is. Tessék besétálni, — folytatta — kicsit rendetlenül vagyunk, a nagyurat is várjuk, Dorka asszony még körül se nézett a háznál.

— Nem baj, — mondta Anna és rámosolygott Violettára. — Gyerünk csak, fiam, legalább az eső meg nem ver itt. Bárcsak atyám mielőbb hazaérkeznék.

Ebben a pillanatban lódobogás hallatszott, aztán nyers káromkodás és döngő léptek a tornácon. A hölgyek, alig értek még a szobába, máris kinyílt az ajtó s egy nyolcvan éves, de erőteljes férfi lépett be. A következő pillanatban már karjában tartotta Annát, majd Violettát csókolta meg.

— Isten hozott benneteket! — mondta nyers szivességgel. — De mi hozott ilyen hamar vissza? Tudsz-e már magyarul? — kérdezte Violetta homlokát símogatva.

— Ó. kedves nagyatyám, — felelte Violetta — tudok sokat, többet, mint tavaly.

— Sokkal többet! — igazította ki az öreg — no majd megtanulsz a magyar són és kenyéren. Ancsa! — kiáltott a szolgálóra. — A két szobát az ebédlő mellett súroltasd föl. Minden tiszta legyen, hallod-e és friss szalmát az ágyakba!

Ezzel az öreg Zólyomi a gerendás tetejű, avult deszkázatú szobából egy másikba vezette kedves vendégeit. Arcán olyan meglegedés sugárzott, mintha a legfényesebb palota termeiben járna.

Anna vonásain hirtelen kedvetlenség futott át, de igyekezett azt leküzdeni. Violetta nyájas és derűs maradt, ő mindent jónak és szépnek talált, hiszen Mózes lángoszlopa világított előtte, mely a tenger hullámaint szétválasztja és az Igéret földjére vezet.

Az öreg az ócska asztalra vetette tigrissüvegét, egyenes kardját és két pisztolyát, a lisztesládáról lehányta a rajta heverő holmit s azokra durva kö-

pönyeget terítve, a hölgyeket majdnem erőszakkal letelepítette a hevenyészett kerevetre.

— Így lá, lányom! Örülök, hogy éppen ma erre vezetett az útam. Egy kis beszédem volt valakivel, pár szó, amit régen begyemben hordok. De ez már az én dolgom. Ezt a házat is azért vettem meg, hogy Rákóczi György uramat szemmel tartsam, — ezzel kezét ökölbe szorítva, fenyegetően emelte föl. — Holnap Isten kegyelméből Beszterecre megyünk, ott jobb rendben van minden. Most pedig, gyermekem, mond el, milyen körülményeknek köszönhetem ezt a váratlan örömet?

— Kedves atyám, — szólt Anna — én nem látogató vagyok most itt, bár gyászruha nincsen rajtam, atyám özvegyet lát maga előtt. Férjem nem él többé.

Violetta összerázkódott, szeme könnybeborult.

— Zeno meghalt?! — kiáltott fel Zólyomi meglepetve. — Ilyen hirtelen! Hiszen utóbbi leveleiből úgy értesültem, hogy Velencébe visszaérkezve ép egészségben találta. Szívemből szánlak, szegény gyermekem. Kérlek, beszéld el, hogyan történt a szerencsétlenség.

Mikor Anna röviden elbeszélte az esetet, az öreg Zólyomi hatalmas esküt tett, hogy az első Cornarónak, aki szeme elébe kerül, kettéhasítja a fejét.

— Ejnye, ejnye! — kiáltott fel azután. — Még javakorában volt, Isten tudja, meddig élélhetett volna. Na, ez iszonyú csapás! De megtörtént, most már verjétek el a gondot és pihenjete. Egy jó kis magyar ebédről majd gondoskodom.

Ezzel az öreg úr kilépett a szobából.

Vessünk egy pillantást a két asszony lelkébe. Anna, a gazdag Zeno neje, az ócska ecsedi házban úgy érezte, mintha kimozdították volna a légkörből, amelyet serdülőkora óta megszokott. Különös, de úgy van, hogy aki szűkös helyzetből kerül a gazdagságba és ott meghonosodik, az sokkal nehezeb-

ben túri a visszaesést, mint aki a szegények helyzetét nem ismeri. Violetta, a szép olasz honból csak egyszer távozott, de ifjú szívét vonzotta minden, ami kalandos, a nagy és meglepő ellentét inkább csodálkozást keltett benne. Ő biztosra vette, hogy a nemrég vett ház alkalmasint egészen más képet fog öltetni nemsokára. Beszterecen már járt egyszer s az ottani lakás minden egyszerűsége mellett otthonos és megnyugtató volt előtte. Fogalma sem volt róla, hogy ilyen piszokban és rendetlenségben állandóan élni lehet. Anna viszont gyerekkorából ismerte a nélkülözést és most kellemetlen kilátás nyílt meg előtte. A maga akaratából jött most Magyarországra. Velencében minden fekvő birtokát mostohafiának, Manuelnek adta át. Atyjától kapott tulajdonát, ami azóta szép vagyonná növekedett, egy meghitt gondnokára bízta. Csak feles készpénzt és ékszereit hozta magával. Három olasz cseléde közül kettőt csak az útra fogadott, a harmadikat azonban, aki régi embere volt házának, itt is meg akarta tartani. De ez az ember már útközben igen mogorván és békétlenül viselkedett. És mikor végre az ecsedi ház borzalmait megpillantotta, még aznap elbocsátását kérte, kijelentve, hogy honát csak abban a hitben hagyta el, hogy asszonya a világ minden tájékán a Kinaldo Zeno hitveséhez illő fényben fog élni. Anna azonnal teljesítette a régi cseléd kérését, sőt váratlanul bőkezűen meg is ajándékozta az olaszt, úgyhogy az lesujtva és megszegyenülve állt előtte. Mikor asszonya arcán a mélységes szemrehányást látta, megsemmisülve rogyott lábaihoz és kérte, hogy tartsa meg szolgálatában, de Anna nem fogadta vissza.

Violetta, a takarításhoz való nagy előkészületeket látva, eltiltotta a szobák súrolását s megparancsolta, hogy ahelyett rendesen söpörjék ki és porolják le őket. Aztán néhány magukkal hozott szőnyeg és függöny segítségével a szoba egyik szögletét va-

lóságos kis tündérkertté varázsolták. A durva nyoszolya helyett párnákból, hófehér szövettel borított kerevet készült, a padlót könnyű szőnyeg takarta s a virágos patyolattal fedett ablakon a velencei drága csecsebecsék ékeskedtek. Zólyomi öreg gondnoka és annak tisztos neje nyitva felejtett szájjal bá-mé-sz-kodtak a csodára, amit Violetta és Anna hirtelenében odavarázsoltak. Mikor minden készen állt, a lányka a kerevetre helyezte mandolinját és édes mosollyal nézegette művét. A kis szórakozás mind a kettőjüknek jól esett. Az öreg Zólyomit, mikor nagy tajtékpipájával a szobába lépett s a leírhatatlan ellentétet látta, ami a szoba többi része s e kárpitos sarok között keletkezett, majdnem bárgyú kifejezés ült ki arcára.

— Kedves gyermekeim, — mondta az öreg — micsoda alkalmatlanságot okoztok magatoknak, hiszen Ancsa asszony ezt mind megcsinálhatta volna — s az öreg csakugyan azt hitte, hogy Ancsa asszony bárdolatlan kezei is végrehajthatták volna azt, ami Violettának és Annának sikerült.

Anna látszólag maga is részt vett lánya örömeiben, bár csendes komolyság ült az arcán. Ki tudná kibogozni az önvádak és ellentmondások összevisszaságát, amik ennek az asszonynak a lelkében viaskodtak? Valahányszor atyja Velencét, vagy elhunyt férjét említette, Anna arca elsápadt és szája körül szenvedő dac vonaglott. Vajjon hiába jött Magyarországra?

ÉJJELI DALNOK.

Végre eltelt a nap. Anna a velencei konyha csemegéinek utóízével szájában egy jó zsírtól csepegő vacsorát látott párologni a háznál szőtt abroszon. Mi adott volna étvágyat neki, mi adott volna feledést? Violetta egészen másként volt. Szelfid

arcán csendes vidámság derengett. S az öreg Zólyomi kedvtelve nézte szép unokája egészséges étvágyát. Ő otthonosan érezte magát, mintha soha jobbhoz nem szokott volna — hiszen Magyarországon volt, Zrinyi hazájában!

Az öreg Zólyomit most úgyszólván pongyolában látjuk. Rákóczi Györggyel való számtalan hazakodása után, hogy a teljes kifosztatást elkerülje, fiának, Dávidnak adta át minden birtokát és ő maga Beszterecre vonult, úgynevezett favarába. De számítása csalt. Rákóczi haragja a vagyonos ellen fordult és ifjabb Zólyomi Dávidot szélből kapott ürüggyel egykettőre kiforgatták minden birtokából. Az öreg bolyongásaiból bosszúval telt lélekkel hűzódott várába vissza és álmatlan szemmel leste a nyugtalan Rákóczit. Bosszúja lappangó tüze csak pillanatokra lövellte ki villámain, de aki ismerte a sziklafejű embert, az jól tudta, hogy az oroszlán nem halt meg, csak alszik.

*

A hölgyek végre visszavonultak hevenyészett lakásukba, hogy az út fáradalmait kipihenhék.

Violetta az ablakhoz húzott egy széket és az ég tiszta boltját bámulta. Aztán elővette mandolinját, altatódaít énekelt anyjának, úgy érezte, hogy megnyugtatta ezzel. Egyszerre összerázkódott s ölébe ejtette a mandolint. A dal hirtelen elhalt ajkán. Csitt! Az éj harmatszövetén az ismerős olasz sájkadal hangjai szűrődtek át. Violetta keblére szorította kezét s arcán a meglepetést a rémület sápadtsága váltotta fel.

— Ez a dal — itt? — rebegte. — Ki lehet az énekes, aki hazám visszhangját ilyen lélekemelő hangon hallatja? — csendesen kinyitotta az ablakot.

— Senkit se látok, — suttozta. — De mégis ott, a fatörzs mellett egy árnyék imbolyog. — Ebben a pillanatban a hold egy felhő mögé bújt s csak

halványan világította meg a kétes alakot, melyről azt sem tudta, férfi-e, vagy asszony. Violetta nem bírt izgatottságával, anyjához sietett, aki még ébren volt és éppen úgy megütközött, mint ő.

— Különös, — mondta Anna és pongyolát kapva magára, ő is az ablakhoz sietett. Az első, amit a holdvilágban megpillantott, egy halvány arc volt és két sötét, baljóslatú szem.

— Ismerem ezt az arcot! — kiáltott Anna és félájultan hanyatlott lánya karjai közé, aki most sikoltásával fölébresztette az öreg Zólyomit.

— Mi történt? gyermekeim! — kiáltott besietve az öreg, — talán patkányok háborgattak? — Mikor megtudta, mi történt, haragosan csattant fel:

— Megfogatom a semmirekellőt, a kapuhoz szegeztetem kezét. Alkalmasint valami sehonnai lesz a fejedelem udvarából.

— Nem, nem, — mondta Anna fojtott felindulással. — Ez az ember ismer bennünket és megjelelése szándékos. Kérem, kedves atyám, ne üssünk zajt a dologból.

— Ki lehet a gazember s mi jutott eszébe, hogy éppen itt kintornáljon? — kérdezte az öreg békétlenül.

— Nem tudok bizonyosat, — felelte Anna, — csak a kezét láttam, amint fenyegetően felemelkedett, de aligha csalódom, Ariel volt, gonosz szellem! Emlékszel-e, Violetta, mivel fenyegetett, mikor elváltunk?

— Nem lehetett ő, — mondta Violetta, — ő nem visel szakállt.

— Lehet, hogy álszakáll. — mondta Anna hirtelen.

— Ki az az Ariel? — vágott közbe Zólyomi.

— Rossz szellemem, halálos ellenségem. Egy bosszúálló olasz, — felelte Anna elfeledkezve leányáról.

Violetta arcán egy pillanatra nemes büszkeség

lőbbant fel, mintha azt mondaná: én is olasz vagyok.

— Violetta, — folytatta Anna, mintha enyhíteni akarná a sértést. — Én is olasz ég alatt nőttem fel, ne hidd, hogy az egész nemzetet kárhoztatom, de ott minden indulat hevesebb. Ezt az embert ismerem: Ariel Malipieri volt!

— Malipieri? — kiáltott meglepetten Zólyomi, — a híres sebész, aki kétszer mentette meg férjed életét és akinek...

— Ne folytassa tovább, atyám, — kérte Anna.

— Ó, most már értem az egészet, — mondta Zólyomi, hangos kacagással és megcsípte Violetta arcát — Ez nem olyan nagy baj, gyermekeim, hadd énekeljen, szegény. De mért nem jött be?

Violetta könnyörögve tette össze kezét. Nemes vonásaira lassankint visszatért a nyugalom:

— Igaz, mi történhetik? Én úgysis utálom.

— Az már más, — szólt az öreg. — Én se nagyon szeretem az ilyen bujkáló dalosokat. Zárassátok be az ablaktáblákat, holnap tovább megyünk innen s ha ökelme még kíséretetni akar, csak Dorka asszonyomra kell bízni, majd elmegy a kedve a lápok között az énekléstől. Hátha még derék várnagym Fekete Mihály uram megpillantja! Az aztán ember a talpán, elbánik velem!

Végre az öreg visszavonult szobájába, Anna és Violetta pedig még sokáig beszélgettek. Tudták, hogy Malipierit száműzték Velencéből, már akkor rosszat sejtettek. Violetta hihetetlennek tartotta a dolgot s végre az anyjával is csak azt próbálta elhitetni, hogy a dalnok más valaki volt, talán egy olasz lovag a fejedelem kíséretéből, aki megtudta, hogy ők odaérkeztek és udvariasságból rendezte az éjszakai meglepetést. Végre is erőt vett mindkettőjükön az álom, most már az éjszaka nyugalmat semmi sem szakította meg.

Violetta a nap első sugarai már ébren találták és különös módon a rövid pihenés nagy változást

idézett elő benne, mintha valami felsőbb hatalom sugallata nyilvánult volna álma képeiben. Mikor Velencéből eljött, minden gondolata az volt: közelebb lenni Zrinyihez. A lemondás lehetetlennek látszott előtte, bár az eskü örökre korlátokat vont köztük. Violetában nem volt túlfeszült rajongás, egyszerűen és természetesen gondolkozott. Mért ne lehetne köztük regényes, áldozó barátság, lelki szövetség? Aki szeret, annak csak egy gondolata van: szeretni. A többivel nem törődik. De most ez az éjszakai jelenet eszébe juttatta, mit mondott akkor dühös haragjában Malipieri. — Mit akarhat itt Malipieri? Tehát, amikor olyan szerelemről szólt, amit nem az egyház embere szentesít, nem tisztán sértegetni akart, hanem gyanúsított? — Violetta szüzi lelkében homályos volt ez a gondolat és nem tudta azt tovább fűzni mélyebb értelméig. — Mi bírhatta rá a fáradságos üldözésre ezt az embert? Ó igen, a nyomorult kételkedik szavamban. Am legyen, kövesse minden lépésemet és próbáljon kifárasztani engem. Jöjjön és lásson!

Anna bármint igyekezett, nem tudta elvitatni magától, hogy az éji dalnok Ariel volt. Tudjuk, hogy Arielnek rejtélyes hatalma volt Anna fölött, amit valami okból nem tudott lerázni.

— Miért állította eléem a sors ezt az irtózatoss embert? Ezt a hideg, számító gyilkost? — sóhajtott magában — s mért nem bírom egy merész elhatározással lerázni a szégyenítő béklyót? Ó, de hátha ezzel egy életet dulnék össze — Istenem, mért van ez az olthatatlan ellenszegülés szívemben önmagam és jobb meggyőződéseim ellen?! Azután hideg borzongással gondolta: — Hátha egész életem küzködése és erőfeszítése mind elveszett munka lenne s egy óvatlan percben martalékul vetném job-bik lényemet átkos indulataimnak és köznapi bűnössé sülyednék!

CSAKTORNYA.

Krónikánk most megint visszavezet történetünk hőséhez, akivel utoljára a Hortobágyon találkozunk. Láttuk, hogy Mirza kán a két hős testvér összeszólalkozását kihasználva, megmenekült és Fatime is aligha meg nem kísérti a szabadulást, ha Zrinyi nemes ajánlatával őt meg nem előzi. Néhány perccel Mirza szökése után a bátor hölgy is lovon ült s az éjszakában koronkint egy különösen éles síp hangja hallatszott, amit harsány lónyерítés követett. Aztán mindent eltakart sötétségével az éjjel. A négy-ötszáz tatár közül alig szabadult meg negyven, a többi részint fogoly volt, részint holtan hevert a leégett tanya füstölgő romjai között. A magyar urak egy kis lakomát hevenyésztek és Zrinyi reggel Csáktornya felé vette útját.

Mocsarak között emelkedett a büszke ősi lak, agg tornyaival, gyönyörű kertjével és tág udvarával, mintegy két mérföldnyire a Mura és Dráva összefolyásától. Közel hozzá az erdőben egy kolostor állt, ahol történetünk korában remete Szent Pál szerzetesei laktak. A vár tágas udvarán Zrinyi paripáit vezették a lovászok s a pompás ólak előtt a lovakat fogták ki éppen néhány pompás hintóból. A belső épület tágas előcsarnokát török lófarkak, tegzek, paizsok és fegyverek díszítették. Mindenütt meglepő fény és tisztaság uralkodott, szoros ellenében az akkori idők háborús szellemével és a legtöbb magyar úrilakkal, amelyeken a csaták nyomai nagyon is világosan látszottak.

Zrinyi gazdag békeruhában, szokott derűs arc kifejezésével lépett a fogadószobába egy követség elé, amelynek érkezésére úgy látszik elkészült. A fényes küldöttséget egy éltes úr, Nyáry Lajos vezette, aki rövid, de lelkes köszöntőbeszédében a protestáns rendek nevében felszólította az ifjú bánt, hogy legyen közbenjáró a pártok viszályaiban.

Zrinyi röviden felelt a szónoklatra, nem akarván a fáradt utasokat hosszú álldogálással terhelni. Aztán intésére mindnyájan helyetfoglaltak. Nyáry röviden ezeket mondotta:

— Nagyságod forró honszeretete minden párt teljes bizodalommal és tisztelettel kivívta, minket saját önkéntes elhatározásunk vezetett alhoz a férfihez, kinek kezébe sorsunkat és reményeinket helyezzük. Mi csendet és békét óhajtunk. Jól tudjuk, milyen nehéz jelenleg a kedélyek ingerültsége közepette az üdvös intézkedéseket végrehajtani. Az országgyűlésen a vitatkozások messzire eltértek a valódi kérdésektől és polgári állásunk biztosítása háttérbe szorult. Az ínség közös. A viszály minden felekezetre nyomasztólag hat s kétségtelen, hogy történni kell valaminek, nehogy véres szakadássá fajuljon a pártok viszálykodása. Engedje nagyságod, hogy nemcsak hitsorsosaim, de az egész hon nevében fel szólítsam a békítés és közmegnyugtató nemcsak munkájára.

Zrinyi csendesen hallgatta végig az előadást, aztán szelíden és szerényen, mindenkelőtt mély köszönetét fejezte ki a protestáns rendek bizalmáért, majd egyszerű, meleg szavakban kifejtette, mennyit veszít a hon, amidőn most, a legszorosabb összetartás szükségének idején, vallási harcokban fogyasztja erejét. Mennyire nehezítik a viszálykodások a jószándékú király helyzetét, aki e zajos összeütközések közepette képtelen mindenik fél óhaját teljesíteni. Aztán néhány mesteri ecsetvonással rajzolta a szétszakadt Magyarország keserves képét és szavainak igazsága a követséget erre az egyhangú felkiáltásra bírta:

— Legyen béke, legyen barátság az ínség ezen tengerében!

Nyáry melegen megragadta a bán kezét és felkiáltott:

— Engedje az Isten, a béke Istene, hogy a békének ez az akaratlan hangja igaz jóslattá váljék.

Hosszas, de mérsékelt és minden ingerültség nélküli vitatkozás után Zrinyinek sikerült tökéletesen megnyugtadni a derék urakat. Aztán befejezésül még ezt mondotta:

— Egy kérésem van még kegyelmetekhez, hogy a békítő hivatásának biztosabban megfelelhessenek. Saját hitfeleim küldöttségétől már megnyertem e feltételt. Uraim, mind a két felekezetben van nemes és nemtelen anyag. Vannak, akik a másik felekezet kívánságait helyesen át tudják gondolni és akikben a közbéke és nyugalom minden önzést háttérbe szorít, de vannak mind a két részen alárendeltebb elmék, műveletlenek és indulatok martalékai s ezek jóra-rosszra egyenlően hajlandók. Ne tagadjuk, az értelmesebb rész nem egyszer használta már szellemi súlyát arra, hogy az értelmetlenebb részt túlzó követelésekre hevítse, ahelyett, hogy csendesítené. A két párt most a béke kapujánál áll. Egy nemes ösztön sürget a békejobb nyújtására. Hálát adok Istennek a dicsőségért, hogy ezt a hivatást egyszerű személyemre ruházta. Igen, uraim, én nem a magam, de Isten segítségével minden igyekezetemet arra fordítom, hogy a két párt nemes bizalmának megfelelhessenek. Igyekezzenek kegyelmetek, tiszteletes uraim, a nép alsó osztályát lecsendesíteni. Maradjunk követeléseinkben tisztán a polgári és törvényes kérdések mellett s kerüljük a hitágazati vitákat. Ilyenekben a többség nem határozhat, mert a hit és meggyőződés dolgaiba milliók összességének sem lehet beleszólása.

Mindnyájan egy szívvel-lélekkel ígérték, hogy elkerülik, ami a kedélyeket felizgathatná. Zrinyi is még egyszer megfogadta, hogy egész lelkierejével iparkodni fog a szent cél elérésére a helyes utat megtalálni. Azután bámulatos tapintattal a komoly tárgyakról és ünnepélyes érintkezésből a legnyája-

sabb és barátságosabb társalgásra tért át s a fényes követségből észrevétlenül barátságos látogatók lettek. Zrínyi a tágas várkertbe vezette vendégeit, ahol márványoszlopok kupja alatt arany és ezüst edényekben fényes cselédség választékos reggelit szolgált fel és terebélyes hársfák lombosátra alatt zenekar játszott a búskomor, őszerejű magyar nótákat. Reggeli közben Zrínyi mellett látjuk a különös gyermeket, akivel már találkoztunk. Arca halavány és csontos, nagy, kimeredő szemében és egész viselkedésében valami rajongás, álomszerűség látszik, szeme urának minden mozdulatát lesi s az egész arca valóságos kérdőjel. A bán észrevette, hogy a vendégek figyelmét fölkelte a különös apród. Azért odasúgta Nyáry Lajosnak:

— Ez a gyerek házam egyik nevezetessége. Később beszélünk róla.

A cselédség eltávozása után, mikor vendégeivel a vár felé vezető széles úton haladt, elmondta a fiú történetét.

— Mintegy két évvel ezelőtt Kanizsa táján, ahol akkor a törökök portyáztak, huszáraimmal egy széles úton haladtam a holdvilágos éjen, mikor lovam egyszerre fölhorkant és füleit hegyezte. Szétekintettem és az út mellett két óriási fűz tövében különös jelenetet láttam. Első tekintetre úgy rémlett, két holttest hever egymáson, de mikor oda-siettünk, meglepetten tapasztaltuk, hogy egy holt török mellén alig tizennégy éves gyerkőc alszik. Kiáltásunkra sem ébredt föl, csak mikor egyik fegyveres szolgám fölrázta, akkor szökött fel hirtelen ugrással s költögetőjét földre rántotta. A következő pillanatban fölkapta a földbeszúrt zászlót s mint az evet, az egyik fűzfára kapaszkodott s onnan egy pisztolyt meresztett ránk fogait vicsor-gatva. Mikor megneveztem magamat, föl kacagott a gyerek; a zászlót lehajította és nagysietve leszállt a fáról. Kérdésekre megtudtam a következőket: a

gyermek árva, egész öröksége egy pisztoly, meg egy hosszú tör. Apja a svédek ellen harcolt, apám se regében, Wallensteinnel s a gyerek már nem egy portyázó törököt lőtt le. Akkor éjjel is a fűzfa lombjai között rejtőzött s egy törököt látott, aki nagy sietséggel nyargalt az úton egy magyar zászlóval. Láttá, hogy a törököt egy lövés földre teríti, de fölkapaszkodik, mire ő leszállt a fáról és örökre elnémította törével. Aztán a nyargaló lovat vette üzőbe és a hosszas hiábavaló szaladgálás után visszatérve, a fáradságtól elaludt. Most itt van apródaim között, jelleme a legkülönösebb: hallgató és csendes, minden parancsot szó nélkül, rögtön teljesít, ha veszély mutatkozik, mogorva, hideg vonásai fölmelegednek, sötét szeme fényben úszik, minden izma dagad. Valóságos oroszán ez a gyerek. A zászló övé.

A vendégek bámulva hallgatták az egyszerű elbeszélést, aztán a várudvaron Zrinyi paripáit csodálták meg. Különösen egy szürke mén ragadta meg figyelmüket, amely a két roppant csatlóst maga után vonszolva, mindenáron Zrinvihez törekedett és feléje nvitotta fejét, mintha hízelgést és simogatást követelne.

— Ez kedvenc paripám, uraim, — mondta Zrinyi a pompás állat nvakát veregetve. A krími bécset lőttem le hátáról. Most ura nevét viseli. Alinak hívom. Különös sajátsága, hogy a törököt egy negvedmérőföldnyire megérzi s nyerítéssel és kapálással árulja el.

Később átmentek a fegyvertárba, ahol a szíves házigazda maga figyelmeztette vendégeit a nevezetes tárgyakra. Kardokból, zászlókból és török lófarkakból mesterien formált mennyezet alatt Zrinyi Miklós lovasszobra állt ugyanazon öltözetben, amit az emlékezetes szigeti kirohanás napján viselt. A tágas teremben ízlés, gazdagság és rend vetekedett egymással.

A délután és az este nyájas társalgásban, komoly beszédek között telt el, míg végre a vendégek visszavonultak kényelmes szállásukra.

— Micsoda ember ez! — kiáltott fel Nyáry Lajos, szenvedélyesen megszorítva a mellette haladó Zákányi András kezét.

Vége az első kötetnek.

MASODIK KÖTET.

A KÖLTŐ.

Mikor a nap lehanyatlott s az éj kiterjesztette szellemszárnyait, mikor a csendes ég lakoi mérhetetlen pályákról néztek le a néma erdőkre és völgyekre, tagas rónákra, akkor Zrinyi visszavonult dolgozószobájába. Senki se ismert volna rá a harcira, a csaták bölcsőjében ringatott gyermekre, aki ágyúdörgésben és csatarivalgásban érett férfivá. De igen is, Zrinyi Miklóstra, akiről az író mondja: hogy előbb szerették, mint ismerték és véteknék tartották őt nem szeretni.

A gyöngyházzal kirakott könyvszekrények, melyeknek párkányai fölött görög és római bölcsek örködtek, a külföldi állatok élethű, ízléses csoportozatai, a gyönyörűen felszerelt íróasztal, első pillantásra mutatták, hogy az az ember, aki az ellenség réme volt, itt nem egyéb, csak Zrinyi, a költő. Szép lelke is levetkőzte a komoly valót s egy nemesebb világot teremtett magának, ahol menedékre talált.

Igy látjuk őt most is, Csáktornyan, íróasztala mellett. Nyolcágú lámpa világítja meg komoly vonásait. Szép, domború homloka olykor könnyű redőkbe borul. Csendes, költőajkán mosoly ül és étellel teli szeme ábrándos fényben csillog. Violet-

tának ír. Gyöngéd versekben leheli ki szerelmét és az átkot, mely azon borong.

Egyszerre megszólal a kapuőr szarukürtje és háromszor belekiált a csendbe. Zrinyi föláll és kitarja az ablakot, aztán csendesen fel-alá járkálva az éji vendégre látszik várakozni.

A kapuőr jelentése után az őrség egyik tiszte a dobogón át az érkező elé sietett. Abban a háborús korban ez csak olyankor történt, ha az érkező sem küldőjét, sem önmagát nem akarta megnevezni. Minden más vendég vagy ismerős, ha a kapuőrnek megmondta a nevét, azonnal bebocsáttatást nyert. Zrinyi ablakából látta, hogy senki sem jött be a várba s ez meglepte, mert abban az időben még a török vezérek, vagy basák küldötteit is beeresztették, hiszen az ilyen jól őrzött és jól védett várban nem volt szükség remegő óvatosságra.

Pár perc múlva az őr visszatért s a bán ablakában virágot látva, felsietett a lépcsőn. Az ajtó kinyílt s Angelo, most már Zrinyi komornyikja lépett a szobába.

— Eccellenza, az őrség tisztje, — szólt az olasz.

— Bejöhet, Angelo, — mondta Zrinyi, mire a tiszt belépett.

— Mi hírt hoz kegyelmed? — kérdezte a bán a vasba öltözött férfit.

— Egy tatár érkezett, nagyságos uram, küldőjét nem akarja megnevezni s ezt a tekercset nyomta a kezembe.

— Válaszra vár? — kérdezte Zrinyi.

— Igen, — felelte a fiú.

— Jól van, ereszd be és tartsátok jól, egy negyedóra múlva jelentkezz nálam.

A tiszt eltávozott és Zrinyi a tekercs zsinórát fölmetszve, azt olvasni kezdte. A levél olasz nyelven volt írva: „Mirza kán üdvözli gróf Zrinyi Miklóst és örülni fog, ha vele találkozhatik, Jézus papjainak kolostora közelében három nap múlva,

hajnalban. Kíséretül egyetlen fegyveres szolgát hoz magával."

Zrinyinek sok dologban igen egyéni nézetei voltak. Ez a kihívás érdekessé tette előtte a büszke tatárt, aki a rajta esett kudarcot így akarta lovasgiasan megbosszulni. Néhány percnyi gondolkodás után e szavakat jegyezte fel egy hófehér lapra: „Egyetlen fegyveres szolgával — bizonyosan. Zrinyi Miklós”. Aztán a lapot összehajtva és gondosan lepecsételve, átadta azt a belépő tisztnek.

— Add át a tatárnak, — mondta egykedvűen.

A tisztt alig lehetett pár lépésnyire a szobától, mikor megint Angelo lépett be. Zrinyi meglepetten fordult a hivatlanhoz:

— Mi az újabb hír, barátom? — kérdezte szelíden.

— Semmi, eccellenza, — mondta a komornyik — nekem lenne mondanivalóm, ha...

— Beszélj, Angelo.

— Nagyságodnak egy francia vadásza van.

— Igen, vadászvendégeim nagyon meg vannak vele elégedve.

— Nagyságod is?

— Miért nem? — kérdezte Zrinyi.

— Én nem, eccellenza.

— Sajnálom barátom, — mondta Zrinyi nevetve — de ha Olaszországból hozatnék vadászokat, nagyon elszaporodna a medve és vadkan. Mi kifogásod ellene?

— Nagyon is jó lövő a fickó, — mondta Angelo jelentős hangsúllyal — nekem egyáltalában nem tetszik. Ez az ember Montecuccolitól jön.

— Pompás ajánlás, — mondta Zrinyi mosolyogva — vetélytársam nagyon rendes cselédeket tart.

— Lehet, — szólt Angelo — de nagyon is szemfüles, tolakodó és különös dolgokat csacsog. Meg aztán az én barátságomat nagyon is vadássza.

— A francia szeret csacsogni s ha egy ilyen derék fickó barátságát keresi, az csak becsületére válik.

— Eccellenza, ez a vadász gazember!

Zrinyi kicsit elkomolyodott.

— Miért mondod ezt?

— Nem szeretem, amiket beszél. Nagyságodat veszedelmes embernek tartja s nem egyszer mondta, hogy halála kedves hír lenne az idegen vezéreknek.

— Az lehet, barátom, de ez nem a ti dolgotok.

Zrinyi távozást intett, de Angelo az ajtóból megint visszafordult.

— Eccellenza, — mondta a maga nyers módján — a vadászt el kell küldeni!

— Kell? — kérdezte Zrinyi önkéntelenül elmosolyodva.

— Igen, nagyságos uram, mert még egyebet is mondott. Pár nap előtt azt erősítgette, hogy aki rá akarná adni fejét, úr lehetne egy jó lövés után.

Zrinyi egy kicsit elgondolkozott.

— Hiszen, ha ezt neked mondja, az már bizonyítja, hogy számítás nélkül történik. Mindenki tudja, hogy hű emberem vagy.

— Igaz, eccellenza, de én magam igyekeztem megnevelni bizalmát és amint mondom, a fickó Montecuccolitól jön s az, úgy tudom, nagyságos uram legnagyobb ellensége.

— Angelo, — mondta Zrinyi — a kis ezredes nem nagyfontosságú ellenség. Egyetlen hibája, hogy a magyarokat gyűlöli. De alacsony tette azt hiszem, képtelen.

Az olasz békétlenül rázta a fejét. Mire a bán így folytatta:

— Hűségedet becsülöm, de Magyarországot ne tekintsd Velencének. Ne gyaníts mindenkiben gyilkost és törödet ne viseld mindig, ez nálunk szokatlan.

Az olasz bosszúsan rejtette oldalzsebébe törét és kifelé indult.

— Maradj, — mondotta Zrinyi — későn van már, levetközőm.

Angelo az oldalszobába kísérté urát, levetköztette s egy ezüst mécsest helyezett a szőnyegre. Aztán kiment. — Nem jól van ez — morogta magában — ezek a magyar urak sokkal jobbak, sem-hogy okosak lehetnének. Szemmel fogom tartani a hetyke franciát, amíg én élek, corpo di bacco, senki se bántsa uramat!

Másnap mintegy kilenc óra lehetett, mikor a követség a legszívesebb búcsúzás után jó reményekkel tele, eltávozott. Zrinyi jó darabig elkísérté őket lóháton s mikor Csáktornyára visszaérkezett, igen kedves meglepetés várt rá. Manuel Zeno üdvözölte az oszlopos csarnokban.

— Ó, Manuel, — kiáltott Zrinyi, vendége mindkét kezét megragadva — ez aztán kellemes meglepetés, légy üdvöz a mogorva magyar várban.

— Egy száműzött keres menedéket vendégszerető falaid között, barátom, — szólt Manuel.

— Érezd otthon magadat, barátod hátlékában, — mondta Zrinyi beljebb vezetve vendégét. — Száműzött? — kérdezte azután.

— Ó, hiszen én ezt még Velencében megijósltam, — a Tizek bizonyos dolgokat nem szoktak elfeledni.

— És vagyoned? — kérdezte részvétellel a házigazda, miközben az elfogadóterembe léptek.

— A velencei óvatos nép, nem sérti meg a császárt azzal, hogy egy nobilet, aki szolgálatában állt, kiraboljon. De magunk is óvatosak vagyunk, vagyunk egy része késznézben van és olyan helyeken, ahol a Tizek nem férhetnek hozzá. De most egy más kérdés, barátom: anyámról és Violettaról mit tudsz?

— Mindeddig nem lophattam időt magamnak, hogy ellátogassak hozzájuk. — sóhajtott Zrinyi. — De remélem, mielőbb megláthatom őket.

— Hát Malipieriről tudsz-e valamit?
— Hogyan? Ezt tőlem kérdezed? — kiáltott Zrinyi.

— Számüzetése nagyrészt szemfényvesztés volt, — mondta az ifjú olasz. — Joanelli, aki a Tizek titkos ügyvivője volt Bécsben, nemrég meghalt s szinte biztosra veszem, hogy Malipieri állt a helyére, talán álnév alatt. De akár Bécsben van, akár másutt, nem fog sokáig titok maradni, neki mindenütt szerep kell, anélkül nem élhet.

Zrinyi egy darabig gondolkozott, aztán így folytatta:

— Anyád és Violetta Ecsed felé vették útjukat, egyik hívem, Lubl Leonard, akit hirtelenében Rákóczihoz kellett küldenem, alighanem találkozik velük s így nemsokára bizonyosat hallunk felőlük. Gondolod, hogy Ariel megmarad bosszútervénel és nyugalma meri háborgatni?

— Ettől az embertől minden kitelik. De hogy nyíltan szóljak, dühö alighanem téged fenyeget inkább, mint Violetát.

— Hadd jöjjön, — készen talál.

— Az ármány és cselszövés is?

— E részben majd jó csillagom véd, — felelte Zrinyi nyugodtan.

Késő este a kertben sétálgatott a két jóbarát s többi között Mirza kán is szóba került. Zrinyi tudta, hogy a kaland, mely előtte áll, visszhangra talál barátjánál s azért említést tett róla. És csakugyan, Manuel mindenáron látni akarta a tatárt.

— Sajnálom, barátom, de egyetlen fegyveres szolgánál többet nem vihetek magammal, — mondta Zrinyi.

— Hát legyek én az, — felelte az olasz hevesen.

— Ezt csak úgy lehet, ha becsületszavadat adod, hogy a csatába nem avatkozol és egészen semleges maradsz.

Manuel ebbe is beleegyezett s Zrinyinek tetszett a terv. Hiszen a legszerényebb hősnek is öröm, ha vitézi tetteinek tanúja van.

A VIADAL.

A pompás csáktornyai várban, ahol valóságos udvartartás volt és vendég vendéget ért, Manuelnek hamar eltelt a két nap. A harmadik nap hajnalán, mikor a várőrségen kívül még mindenki aludt, két egyszerűen öltözött lovas, egy úr és egy fegyveres szolga haladt ki a dobogón. A bán a híres Alin ült, amely olykor magasra emelte orrát és kurta nyerítést hallatott. Manuel egyszerű huszáruhában volt és kedvteléssel nézegette fehér farkas kacagányát s a nyeregkápáján keresztülfektetett könnyű konját. Szép barna lova játszva hordta könnyű terhét. A Remete Szt. Pál kolostora felé vették útjukat. Az eget gvászos fekete fellegek borították és sötét falaikon kísértetiesen fehérlettek a vár őrtornyai. Nemsokára elértek a kolostorhoz és ott betértek az erdő sűrűjébe. Egy tisztás szélén egyszerre deli lovag tűnt fel: karcsú derekát arannyal áttört öv kerítette s bő vörös csálvárja sárga bőrharisnyában és török babusban végződött. A lovag kíséretében egy másik tatár mutatkozott, akinek feiét, keleti öltözetével ellentétben, leeresztett rostélyú sisak fődte.

Mirza kán, mert ő volt, egyet kiáltott sötét ménjére s a bán elé ugratva így szólt:

— Allah szaklah sin! Allah huekber! — Aztán olaszul folytatta: — Az ég szőjje napjaid fonalát addig, míg e kard elmetszi! Készen állok én, a tatár kán, egy kardjátékot megkísérteni Zrinyi Miklóssal!

Zrinyi látta, hogy nemes ellenféllel van dolga, azért sem oldalt, sem hátra nem tekintett. Tudta,

hogy férfikar és nem ármány várja. A tatár lovát is figyelmesen vizsgálta.

— Ez a ló, — szolt Mirza, akinek tetszett a méltánylás — degestháni faj, atyja Minas béget hordta hátán, anyja Boldog-Arábiából került. Nézd e fegyvert, — tolytatta félig kivonva kardját — éle ezüst és acél, nemes frigyben, Omaré volt valaha, ki azt Mekka bevételénél magától a prófétától nyerte.

Zrinyi gyönyörűséggel nézegette a pompás ereklyét, aztán lova sörényét megsímogatva mondta: — Ez a ló is a ti pusztáitokon növekedett, Ali ez, híres szürkém, akit jól ismernek a török táborban. — Majd a kán meglepetésére kardját nyujtotta és ellenfele kezébe adta. — E fegyver nagyatyámé, a szigeti Zrinyi Miklósé volt és öcsém, Péter, akinek karja az enyémnél súlyosabb, egy vasrudat kettészel vele.

Mirza néhány könnyű vágást tett a karddal, aztán visszaadta gazdájának.

A rövid beszélgetés után Zrinyi végre így kiáltott fel:

— De most dologra!

Azzal intettek fegyveres szolgálóknak, akik azonnal hátrább álltak. Aztán kardjukat kivonva, egyik jobbra, másik balra száguldott, míg elég távol álltak egymástól.

— Ide, ide! — kiáltott Zrinyi, de Mirza máris előtte termett és olyan gyorsasággal forgatta kardját, hogy az acél egészen eltűnt. Zrinyi hirtelen megfordította lovát és széles kardjával saját fegyvere alkotta lánggyűrűbe vágott. Most heves kardviadal kezdődött, mind a ketten igen nagy ügyességet fejtettek ki. Egyszerre a két fénylő acél éppen összetalálkozott s a bán kardjának keményebb vasa Mirzáéba beleharapott, úgyhogy a két fegyver valóságos kelepcebe fogódott. Zrinyi most a bán ménjéhez szorította lovát, míg ellenfele mindenáron igyekezett kardját kiszabadítani.

Hidegvérre volt most szükség! A kán hoszszabbra eresztette a kantárt, de lova, ahelyett, hogy szabadságát használná, egész súlyával a Zrinyi szürkéjére nehezedett, amely hinnyogni kezdett, fülét hátrafektette és zabláján a tajték vérrrel vegyült. A fegyveres szolgák előresiettek, de a két vívó harásny felkiáltása helyre terelte őket.

Mirza most törét akarta kihúzni, de Zrinyi azonnal észrevette szándékát. A két felbőszült állatot lehetetlen volt elválasztani egymástól. Balkezét a ló foglalta el, jobbával kardját akarta kiszabadítani és éppen ezáltal mindég közelebb szorult ellenfeléhez. Mirza fejéről lehullott a kalpag. Mind a ketten annyira nekihevültek, hogy lélekzetük is elakadt. Abban a pillanatban, mikor a tatár végre megtalálta töre markolatát és Zrinyi életét hatalmában hitte, a magyar vitéz, azzal a könnyűséggel, amely sajátsága volt, saját nyergéből Mirza nyergébe vetette át magát. A váratlan ugrás a kánt majdnem kiszorította nyergéből, feje egészen a ló derekára hajlott hátra.

A tatár szolga éles sikoltással előreugratott, mire Manuel mellette termett és megragadta lova kantárát. A tatár felemelte sisakrostélyát és szemek találkoztak. —

— Fioretta! Higyjek-e szememnek, — kiáltott Manuel elámulva.

— Signor, adja becsületszavát, hogy el nem árul, — szólt a hölgy — de most siessünk, mert két élet veszélyben van!

Mirza a következő percben a bán hatalmában volt s az kemény fordítással földre sujtotta őt, majd leugrott a lóról és megállt a félájult tatár előtt.

Fioretta, vagy Fatime, azt látva, Manuellel együtt leugrott lováról s fájdalmas kiáltással rogyott a kán mellé. Könyörgő tekintete, mintha arra kérte volna a két leventét, hogy ne ismerjék fel őt. Zrinyi

csatától kihevült arcán most megint szép, nyugodt kifejezés ült. Szelfden szólt az időközben felocsúdott tatár, aki dühösen nézett maga elé.

— Életed hatalmamban van, de inkább, mint valaha, bámulom vitézségedet. Életem egy hajsza-lon függött. Hanem, — tette hozzá szigorúbban — a tört nem kellett volna használnod.

— Neked is volt töröd, — vágott közbe a tatár és halásápadt, szép arcán a megszégyenülés pírja mutatkozott.

Zrinyi bőrvére tekintett és futó mosollyal mondta:

— Amit itt látsz, az valóban tör markolatához hasonlít, de íróeszközöm, amelyet megszokásból magamnál hordok. — Ezzel egy csinos, hengeralakú eszközt vont elő és megmutatta a kánnak. — Így hát magam vagyok a hibás és nemes ellenségem tökéletesen felmentve áll előttem.

A tatár feltámaszkodva hosszan nézett Zrinyire. Arcán keserves küzdelem viharzott. Mintha most kezdte volna igazán gyűlölni Zrinyit, éppen felsősége miatt. Zrinyi talán megsejtette a büszke tatár érzéseit, de nemes természete most sem tagadta meg magát.

— Mirza kán, — mondta engesztelő szelídséggel — ez a kard legdrágább ereklyém közé tartozik, fogadd el tőlem elismerésem jeléül. És mondd meg, hová küldjem sátorodat, fegyvereidet?

Mirza csendesén felállt, aztán ő is felemelte kardiát a földről és a bánhoz közelített. Aika vonaglott, szeme égett, eleinte úgy látszott, mintha tekintetével el akarná nyelni. Végre remegő ajakkal így szólt:

— Keresztény! — mint a nap, ha fénylő arcát kiemeli, a csillagok elsápadnak, úgy a bámulat, melyet nemes szíved kelt bennem, túlragyogja haragom villámait. Legyen béke veled, keresztény, a tatár a gyűlölséget kivetette szívéből. Fogadd el e

kardot és emlékezzél, hogy él egy muzulmán, aki mikor kelet felé tekint és Allahhoz küldi Imáját, mikor töviseket szór a gyaurok sírjára és leköpködi szakállukat, egyet kivesz és annak azt kívánja, hogy legyen vele Allah és a próféta!

Zrinyi szívét melegség öntötte el, nemes arcán öröm suhant át. Volt valami a puszták fiának egész viselkedésében, ami jobban megkapta őt, mint a megszokott tömjénezés. Mirzában győzött az ősi nemesség, a magyar levante lelki felsősége hódította meg. Két ilyen ember nem gyűlölhette egymást.

A bán elfogadta a szép fegyvert, melynek vasa elég széles volt, hogy a mély csorbát ki lehessen köszörülni és melegen mondta:

— Elfogadom, de csak mint nemesebb ajándék jelét: én a tatár kán barátságát kérem s a magamét ajánlom cserébe.

Mirza kán lelkében egy új, eddig ismeretlen érzés került felül. Előtte állt az az ember, akit olyan sokáig gyűlölt, de ha őszinte volt, nem tagadhatta, hogy gyűlölsége voltaképpen irigység, vetélkedési vágy volt. Most úgy érezte, hogy a gyűlölt Zrinyi Miklós nem az volt, akit most megismert. Egy belső szózat súgta neki, hogy ha ezt a szelíd, nemeslelkű férfit barátjának nevezhetné, az jobban kielégítené büszkeségét.

— Igen, — szólt szenvedélyesen — szívem feléd hajlik, te nemes, te vitéz ember!

— A csatában ellenség, csatán kívül jóbarát — szólt lelkesen Zrinyi.

Egy darabig némán néztek egymás szemébe, majd lóra ültek s együtt haladtak egy darabig, beszélgetve. Zrinyi elismételte ígéretét, hogy a Hortobágyon szerzett zsákmányt visszaküldi Mirzának. Mögöttük a tisztas távolban haladó két fegyveres szolgál szintén élénk beszélgetésbe merült. Végre elváltak. Zrinyi haza lovagolt Manuellel, aki nagyon

meg volt elégedve a kalanddal s nem is tagadta, hogy csak becsületszava adott neki erőt, nem avatkozni a csatába.

— Tudod-e, barátom, — mondta azután — mi csoda különös fölfedezést tettem még? Mirza fegyveres szolgája asszony volt. És pedig ismerős: Fioretta, a híres táncosnő.

— Igen, — mondta Zrinyi — én már láttam őt a kán sátrában és azonnal ráismertem. Meg nem foghatom, hogy kerülhetett Mirzához.

— Pedig egyszerű a dolog, — felelte Manuel — Fioretta mindent elmondott. A kán június vége felé Konstantinápolyban járt s ott a bazárban vette meg Fiorettát.

— A bazárban? — kiáltott meglepetve Zrinyi — és oda, hogy került?

— Jónak látta elhagyni Velencét s a török cirkálójahajók elfogták. Így került egy lélekkufár hatalmába.

UTI KALAND.

Nemsokára visszaérkeztek a kastélyba, szoros titoktartást ígérve egymásnak. Manuel szavát adta Fiorettának, hogy senkinek sem árulja el velencei multját s a bán titoktartásáról is biztosította.

Annáról és Violettaról még mindig nem tudtak semmi bizonyosat, mert Leonard még nem érkezett vissza.

Zólyomi szép vendégeivel a rettenetes felhőszakadás miatt két nappal későbbén indult el Ecsedről, mint szándékozott. Egy darabig várakoztak, talán az idő jóra fordul, de hasztalan. Most már attól kellett tartani, hogy a lápos föld feneketlen sárrá változik, az ecsedi ház pedig olyan kevés kényelmet kínált, hogy tovább ott időzni majdnem lehetetlen volt. Anna nem kerülhette el,

hogy a fejedelemnével, a híres Lorántffy Zsuzsannával meg ne újítsa ismeretségét. A fejedelmi hölgy és menyee, Báthory Zsófia, ifjabb Rákóczi Györgyné, nyájasan fogadták a hölgyeket, sőt Lorántffy Zsuzsanna bizonyos rokonszenvvel közeledett Annához és készséggel meg is ígérte neki, hogy minden módon igyekszik megengesztelni a fejedelmet az öreg Zólyomi iránt. Anna megnyugtatta távozott szállására.

Indulásuk az öregúr nem éppen pontos intézkedései miatt nagyon is elkésett, hajnal helyett délután két órára maradt. Végre valahogy kiért a várból a két hintó, de a lovak nehezen vánszorogtak az iszonyú sárban s pár óra múlva rájuk sötétedett. A dühös szél teljes erejével nekifeküdt a hintóknak, melyek egymástól jó távol maradtak és küzködtek a ragadozó sárral. A társzekérnek nyoma se látszott.

— Valahol meg kell szállnunk, Violám, — mondta az öreg Zólyomi békétlenül s a kocsiból kitékintgetve a kocsissal zsémbelt.

Anna a második hintóban ült jó messzire az előbbtől s útipalástjába burkolózva, az ülés szögletébe húzódott. Arcán türelmetlenség és unalom látszott. Még beszédes nőcseléde is szokatlanul hallgatag volt. A vihar hirtelen közelebb jött, csattanás csattanást ért s az egymásba átszakadó villámok egészen elűzték a sötétséget. A hintók úton, réten, árkon, zombékon át, csak taláломra haladtak s az öregúr, aki eddig még biztatta unokáját, most maga is hangos káromkodásra fakadt. A szokatlan helyzet Violetta is megijesztette.

— Nem volna jobb, ha kiszállnánk, nagyatyám s a hintó mellett próbálnánk gyalogolni, míg valami emberi hajlékra akadunk? — kérdezte Violetta most már jobban ejtve a magyar szót, bár még mindig olaszos kiejtéssel.

— Megállj! — kiáltott Zólyomi a kocsisra, aki

anélkül is megállt. Úgy rémlett, valami világot látnak, még pedig igen közel.

— Ez a Rikolti csárda, — mondta az öreg úr lekászolódva a hintóról, míg Violetta ifjú könnyűséggel szökött le a földre, vagy inkább a feneketlen sárba. Nagyatyja hátratekintett, de hár a villámok lángzuhatagként világítottak, a második hintót sehol se látták, és kiáltásaik is felelet nélkül maradtak.

— Várjuk meg anyámat, — mondta Violetta dideregve az iszonyú záporban. Ebben a pillanatban mintha kiáltás, vagy sikoltás hallatszott volna a távolból.

— Csitt! — mondta reszketve Violetta, — mintha kiáltást hallanék, hallgassa csak, nagyatyám. Santissima Maria! Ha valami baj van! Várjuk meg anyámat. — Megint füleltek, de most már semmit se hallottak.

— A csárda pár hajításra van ide, — mondta Zólyomi, — ott legalább nem ver az eső bennünket. Várjuk meg ott. Nagynehezen megindultak s egy jó negyedóra múlva náddal fedett ház elébe értek, melynek nyitott konyhaajtájából világított a tűz. A csapláros balfülsére vágott süveggel, a tornácon könyökölt, s bámész tekintetet vetett az érkezőkre.

— Van-e hely a lovaknak? — kérdezte nyersen az öregúr: — Nem ismer-e kend?

— Nem, uram, — felelte gorombán a fogadós, — csak két hete, hogy átvettem a csárdát. Hely van embernek, lónak, már olyan, amilyen, de egyéb semmi.

— Tűz csak van, ahogy látom?

— Az lesz, — felelte a fogadós és ásítva föltápázkodott. — Van még néhány nádcsomó az ereszmögött, de fát nem tartunk.

Violetta a konyhába sietett és nedves kezecskéjét melengette a tűz fölött.

— Legjobb lesz, ha az állásba mennek kegyelmelek, ott tágasabb a hely, — mondta a fogadós

barátságtalanul. — Itt a szobák teli vannak rakva és takarítani késő.

— Kögtön nyiss szobát, gazember, — kiáltott fölfortyanva az öreg Zólyomi, — vagy összetöröm minden csontodat! Nem ismered-e Zólyomi Dávidot?

Ahogy ezt a nevet kimondta, a csaplárost mintha kicserélték volna, ijedten lekapta sapkáját, arca halálsápadt lett és hallatlan mozgékonyság szállt tagjaiba.

— Még egy hintó, meg egy társzekér hátra vannak, — mordult rá Zólyomi, — nincs egy embered, akit elébük küldhetnénk?

A csapláros felelet helyett egy retekbe szúrta a gyertyát és kiügetett a szobából. Majd nagy készséggel megint bent termett és gyorsan mondta:

— Az ember készen vár uram, a lovat már föl is nyergeltem.

— Jól van, — mondta Zólyomi megvetően, — mondd meg neki, hogy siessen az ecsedi úton és mihelyt a hintóra rátalál, kísérje ide.

Violetta igen nagy aggodalomban volt, bár lepezni próbálta izgatottságát nagyapja előtt.

— Talán csak nem dőltek fel, — rebegte.

— Attól ne tarts gyermekem, a kerekek most olyan mélyen járnak a sárban, hogy feldőléstől nem kell tartani. Inkább attól tartok, hogy eltévedtek valahol a sötétben.

Zólyomi, akinek egyáltalában nem volt szokása az aggodás, helyet foglalt az egyik lócán és falatozni kezdett. Violetta is kínálhatta, de az csak erőltetve vett egy-egy darabkát. Míg a fogadás a széna-kötegeket hordta be és fekhelyeket készített, az öreg egy különös eszközt csatolt le derekáról. Hüvelyknyi vastag, gömbölyű bőrabroncs volt ez, mikor az asztalra vetette, olyat koppant, hogy Violetta összerázkódott.

— Nem találod el, mi ez, — mondta az öreg

fájdalmas mosollyal megemelve unokája előtt a különös szerszámot.

Violetta kérdő tekintettel nem-et intett. Sokkal jobban aggódott most anyja miatt, semhogy nagyon kíváncsi lett volna.

— Látod, Violám, az Isten különösen osztja el a szerepeket, — kezdte az öreg, — egyik-másik embernek olyan a sorsa, mint a sziklaoromé, amely messzire kimereszti időrágta homlokát, a vihar jó és megy, magas fenyők összedőlnek, olvadó hózuhatagok söpörnek el felette s ő ingatlanul áll. Ilyen szikla vagyok én, gyermekem, sok vihar rombolt el felettem s még ingatlanul áll ősz fejem, de aláásta már a zivatar s egy szellő a mélységbe sodorhatja. Azért én is, mint az örökös vándor, a vén Ahasvér, sose tudhatom, melyik pillanatban mozdít ki helyemből a sors. Ez az őv — folytatta a bőrabroncsra mutatva. — élére vert aranyakkal van tele, ólamban mindig készen áll egy nvergelt varipa s a hosszú éjeken sokszor úgy rémlik, szellemszózat súgja fülembe: ébredi. keli fel öreg vándor. az emberek megirígvették már tőled az arasznyi földet, amelyen ősz fejed nyugszik. Keress más helvet magadnak. — Olyan mélységesen bús és egyben gúnyos volt az öregember hangja, hogy Violetta önkéntelen mozdulattal keblére vetette magát és sírva fakadt.

— Ne sírj, gyermekem, mondta az öreg megilletődve, — van egy hely, ahol a fáradt vándor megpihenhet.

Ebben a pillanatban kinyílt az ajtó és Anna nőcselédje rohant be rémült arccal:

— Segítség, segítség, — nyögte fuldokolva, — haramiák, rablók!

— Haramiák! — ordított a csapláros. Violetta összerogyott, míg az öreg bőrvét derekára csatolva, kocsisát parancsolta. Most megint nesz hallatszott s egy zsírosingű suhanc lépett be.

— Ez az a legény, akit a hintó elé küldtem —
kiáltott ijedten a fogadós.

A suhanc akadozva mondta:

— A hintó ott hever a sárban, de senkit se lát-
tam se benne, se körülötte.

A szobaleány most akadozva és hadarva be-
szélni kezdett:

— Haramiák ütöttek ránk. Mindent elraboltak.
Feldőltünk, akkor vettek körül. Én ijedtemben a
kocsi alá bújtam, még hallottam asszonyom sikoltá-
sát és az iszonyú ordítózást, de mire magamhoz
tértem, mind elmentek, senkit se találtam.

Violetta közben magához tért és rémülten re-
begte:

— Anyám, hol van anyám?

Zólyomi próbálta megnyugtatni, aztán a foga-
dóshoz fordult:

— Nincsen valami ágbog, vagy seprő itt a ház-
ban, amiből szövétneket gyújthatnánk?

A fogadós kiszaladt s egy lámpással tért vissza,
amelyben iókora gyertya égett.

— Szükségben ez is jó lesz. — mondta Zólyomi.
— Unokám itt marad, amíg visszatérek.

— Nem, nem! — kiáltott Violetta. — megyek
én is. látnom kell anyámat! — és könnyörögve meg-
ragadta nagyatyja kezét, akinek tetszett a lányka
bátorsága.

— Nem bánom, gyermekem, bízzunk Istenben
és ne késsünk egy pillanatot se.

Míg a lovakat előhozták, Zólyomi a szobalány-
tól valahogy megtudta az egész históriát. Egy órá-
val azután, hogy a második hintó annyira elmaradt,
szerencsétlenségükre feldőltek. Anna és a szoba-
lány épségben kikászolódtak a hintó alól, a kocsis
az inassal mindenáron igyekezett azt fölemelni.
Egyszerre lódobogást hallottak s egy lovascsapat
fogta őket körül. A szobalány csak annyit tudott,
hogy nem magyarul beszéltek, mert ijedtében el-

ájult. Csak félálomban hallotta, hogy a zaj lassanként elvonul s aztán egészen elnémul. Mikor végre kibújt rejtekéből, ahol a vak sötétségben nem veték észre, iszonyú rémületben előretapogatódzott a távolról csillogó világosság felé.

Zólyomi nem kételkedett benne, hogy valami portyázó török csapat követte el a dolgot. Violettának minden tagja reszketett, de természetében volt, hogy mindig megpróbált cselekedni, ha lehetett:

— Tatárok voltak-e — kérdezte a lányt. — Ó, szegény, szegény anyám!

— Ha tatárok, ha törökök voltak, — mondta Zólyomi, úgy anyád életben maradt, bizonyosan ráakadunk. Az ilyen népségnek van annyi esze, hogy egy pompás hintóban talált úrihölgy életét megkíméli, mert tudja, hogy gazdag váltságdíjat kap érte.

Amit itt elbeszéltünk, az igen rövid idő alatt folyt le, míg tudniillik a lovakat előhozták. Akkor sietve megindultak mindnyájan. A fogadás sem akart elmaradni, nem tudjuk készségből-e, vagy mert Zólyomi társaságában nagyobb biztonságot remélt, mint a magányos csárdában. A férfiak mind fel voltak fegyverezve, Zólyomi Violettával és a kocsissal lovon ült, míg a fogadás egy régi nyirseprőt gyújtott meg szövétneknek, azzal haladt előttük, az olasz inas pedig a lámpát vitte. A feldőlt hintóhoz érve, irtózatos látvány tárult eléjük. Az országúttól nem messze egy csoport paraszt gyűlt össze két holttestet vizsgálva. A kocsis és az olasz inas feküdtek ott, tőlük nem messze egy tatár hevert, pár lépésnyire tőle hosszú lándzsa. A kocsi egészen ki volt rabolva, még a bőrt és posztót is levagdalták. Annát sehol se találták s így bizonyosra vették, hogy elevenen került a tatárok kezébe. Violetta érzését nem is próbáljuk leírni. Irtózatos volt, ami átélt.

Zólyomi a körülötte lézengő emberekkel valahogy megértette a dolgot és rábírta őket, hogy e

hintót Besztercére vontassák. Végre mindnyájan visszafordultak a csárda felé és egyórai pihenés után tovább indultak ők is Besztercére.

A FÖLDVÁR.

Zólyomi Dávid már évekkel ezelőtt, mikor még javainak teljes birtokában volt, foglalkozott a gondolattal, hogy magának előre nem látott esetekre jól megerősített menedékhelyet készít. Beszterecen az ecsedi láp közepén egy kis zálogos birtoka volt s itt kezdte meg építtetni a földvárat, amely később olyan baljóslatú nevezetességre tett szert. Csodálatos erősség volt ez s a vidékiek nem egészen méltatlanul Kis-Ecsednek nevezték. Tágas négyszögben épült, két oldalán a láp, a másik kettőn pedig egy abból ásott széles, mély vízárok körítette. A tágas udvar közepén magányos, mogorva torony emelkedett, amelynek alja téglából készült, felső két emelete pedig egymásba rótt gerendákból, melyeket kívülről nádra mázolt falréteg borított, belül pedig a vastag faszegekkel borított fabordákat agyagtapaszs fogta. Az öreg Zólyomi évek óta gyűjtötte a löport s azt ebben a toronyban tartotta. Kívülről csigalépcső kanyarogta körül a mogorva építményt s tetején valami kis kilátóhelyféle volt, ahonnan nagyszerű kilátás nyílt a lápos vidékre, a távoli kéklő hegyekre és a pompás ecsedi várra. Ez volt Zólyomi Dávid legkedvesebb mulatóhelye.

Mikor Violetta a vár dobogóján át a világos udvarra érkezett, egy pillanatra valami megkönnyebbulést érzett, de aztán megint fájdalmas kifejezés crespkedett halálsápadt arcára. A széles tornácon egy ősz, hosszúszakállú férfi állt, komoly és mogorva arccal. Zólyomi pár szóval megismertette Violetta-val Fekete Mihály uramat, az új várnagyot és Dorka asszonyt, a ház gondnoknőjét, aztán röviden el-

mondta a történeteket s a szörnyűködő kiáltásokkal nem törődve, unokájával a belső szobákba vonult. Még aznap mindent elrendeztek és Zólyomi részletesen megbeszélte Violetta-val a teendőket. Ő gyűlölte Rákóczit s amióta ez megtagadta tőle fia kiszabadítását a börtönből, titokban dühös bosszút forralt ellene. Tudta, hogy Violetta levelet írt a fejedelemnének, amikor anyja eltűnt, de semmit se remélt ettől. Csak magában bízott és gyorsan felkészült leánya felkutatására. Tudta, hogy Annát nagy váltságdíj nélkül ki nem szabadíthatja, de szerencsére a hölgyek ékszerei az első hintóban voltak. Másnap reggel az öreg körüljárta a földvárat, a töltések gerincén ásitó ágyuktól kezdve az utolsó zúgig mindent átvizsgált, aztán elbúcsúzott unokájától. Még nem indult el, amikor az Ecsedre küldött legény megérkezett a fejedelemné válaszával. Ennek szíves hangja valamennyire megnyugtatta Violetta-t. Az öreg nem akarta kedves unokáját e vígasztalástól megfosztani, megölelte, megcsókolta, aztán hat keményen fölfegyverzett emberével lóra ült és elhagyta faköpönyegét.

*

Violetta életének most szomorú szakasza következett el. A népes, ragyogó Velencéből a magányos földvárba vettelve, az idegen arcok között szerencsétlennek és elhagyottnak érezte magát. Most, hogy anyja életét kellett féltenie, szerelme háttérbe vonult és ifjú szíve nélkülözte a legnagyobb vígasztalást.

Dorka asszony, mint sokan az ilyen gondnoknői állást egy öregúr mellett, az elkésett menyasszonyi koszorú, vagy a közeljövőben kínálkozó örökség hátsó gondolatával vállalta. Mikor megtudta mi történt a Rikolti csárdánál, gonosz örömet érzett, mintha hatalmas ellenségtől szabadult volna meg. Őszintén kívánta: bár sohase kerülne elő Anna.

Violettát is ellenséges indulattal nézte, de nem tartotta olyan veszedelmesnek, mint Annát, akiről biztosra vette, hogy ha visszatér, maga veszi át a kormányt. Violetta kegyét mindenáron igyekezett megnyerni, de persze nem tudott nyitjára akadni a gyöngéd és nemes léleknek. A várnak másik nevezetes személye Fekete Mihály uram volt, egy haljóslatú és mogorva ember. Dorka asszony eleinte egyáltalában nem volt megelégedve az új várnaggyal, de az szokatlan udvariasságával és nyájaságával lassankint kiengesztelte és mikor egy szép reggel egy klárisokkal terhelt arany ékszerrel lepte meg, ez a kiengesztelődés tetőpontjára ért. Most már egyetértően megosztottak a ház kormányzásában, egyik sem avatkozott a másik tisztjébe. Nem lehet tudni, vajjon Dorka asszony bájai olvasztották-e le a jégkérget Fekete uram szívéből, vagy titkos számítás vezérelte lépteit. Annyi bizonyos, hogy a cselédség gyöngédebb viszonyt sejtett közöttük.

Egy hét telt el az öreg Zólyomi távozása óta és Viola még semmi hírt sem hallott. Napról-napra lehangoltabb lett s a bizonytalanság egészségére is károsan hatott. Egy különös eset még súlyosbította a helyzetet. Szobalánya egy reggel durván faragott tatárnyilat hozott be, melyet az egyik őr talált hajnalban a töltésen. A nyílra olajba mártott papírszelet volt selyemszállal kötözve. Violetta aggódva bontotta azt le s nagy meglepetéssel olvasta a következő szavakat: „Non vi sono lontano“. (Nem vagyunk messze.)

— Tehát itt is, — rebegte megborzongva, aztán lehetőleg titkolva felindulását a kíváncsi cseléd és Dorka asszony előtt, behivatta a várnagyot és azt mondta neki, hogy az írás pusztá fenyegetőzés, jó lesz megkettőzni a vigyázatot. Fekete megígérte, hogy gondja lesz az ilyen lézengőknek útját állani és biztosította Violetta, hogy ha az egész várat

körülfognák a tatárok, akkor sem kellene tartania semmitől.

Végre a nyolcadik napon beállított Zólyomi, sárral és verítékkal borítva. Annyit megtudott a legközelebbi török táborban, hogy a tatárok egy nőt vittek magukkal s majdnem kétségtelen, hogy a kánhoz hurcolták, aki a nevezetesebb rabok váltságdíját szereti magának megtartani. Az öreg úgy tervezte, hogy pár napot pihen s aztán újra útnak indul, de Violetta ez mind nem nyugtatta meg.

— Kedves nagyatyám, — mondta — nem volna jó a horvátországi bánt értesíteni az egész dologról? Ő talán többet tehetne.

Zólyomi rövid gondolkodás után fölkiáltott:

— Énnél okosabbat nem is mondhattál volna, gyermekem! A bán ritkán van török rabok nélkül, öccse, Péter nemrég egy béget fogott el, ha ez még nála van, úgy könnyebb lenne a kicserélés. Mi megfizetnénk a váltságdíjat Zrinyi Péternek és a bégért a tatárok szívesen visszaadnák anyádat.

Violetta borzongva hallgatta, hogy szeretett anyjáról, mint csereáruról beszélnek, de rettenetes helyzetében még ez az undorító gondolat is vigasztaló volt. Zólyomi meghitt embere még aznap elindult Violetta levelével Csáktornya felé.

Este, mikor a hold álmvilágát öntötte el a vidéken, Zólyomi a vártorony kapuja alatt üldögélt unokájával. Violetta ebben a pillanatban csak szerető gyermek volt. Lelkét egyetlen fohász töltötte be, anyja szabadulásáért imádkozott Istenhez és ezer kivihetetlen terv szövődött ifjú lelkébe. Egyszerre úgy rémlett mind a kettőjüknek, hogy sebes lödobogást hallanak és csakugyan néhány lovag sötét alakja bontakozott ki a fák közül és közeledett a vár felé. Pár perc múlva gyors kérdések és feleletek hallatszottak a várudvarról és Fekete jelentette, hogy Manuel Zeno kér bebocsátást.

Violetta felsikoltott örömeiben, de Zólyomi,

akit a sok üldöztetés óvatossá tett, maga sietett fel a töltésre, mielőtt a kapunyitásra engedelmet adott. A széles árok tulsó partján hét fegyveres lovag állt a besztereci küldöncön kívül. Az első lovas, kinek sisakján szép magas sastoll lengett, felemelte a rostélyát és pár üdvözlő szót mondott.

— Ez a bán! — kiáltott fel élénken az öreg. — Eressze le kegyelmed a hidat gyorsan és nyitasson kaput, kedves vendégek érkeztek.

A várnagy lesietett s a lovassapat nemsokára az udvarban állt, a sisakrostélyok felemelkedtek s az öreg Zólyomi előtt ott állt Zrinyi, Manuel és Leonard és kíséretükben Angelo, meg a kis Sátán Ferke és két fegyveres szolga. Zrinyi szíves kézzel üdvözölte a vár urát, aztán Manuelt mutatta be neki, mostoha unokáját. Az öreg nagy szemekkel vizsgálta a szép ifjút, megölelte és felkiáltott:

— Egészen az atyja! Szegény Rinaldo barátom! — Majd az ismerős Leonard köszöntve, vendégeit a szobába vezette. Violetta, aki a vendégek érkezésekor szobájába sietett, az öregúr szólítására most belépett. Mikor Zrinyit meglátta, egy pillanatra kimondhatatlan gyönyörűség és megkönnyebbülés omlott el benne. Most Manuelt pillantotta meg és anyjára gondolva, kitörő könnyekkel ölelte át mostoha testvérét. Zrinyi igyekezett megnyugtatni a lánykát, elmondta, hogy amint levelét olvasta, tüstént elküldte két meghitt emberét a kánhoz és a budai basához, erősítette, hogy a kán különben is olyan ember, akiről nem lehet föltenni, hogy a fogoly hölgyet bántódás érné nála, ha hozzá került.

Violetta Zrinyi szavában sokkal több megnyugvást talált, mint addig bármiben, hiszen a szerelemben varázserő van, ami bizalmat és reményt ébreszt. Leonard azzal biztatta, hogy ő maga nemsokára személyesen találkozik a kánnal, Manuel pedig közölte vele, hogy Anna a kán sátorában egy

ismerős hölgyet fog találni, aki neki hálával is tartozik. De nem árulta el Fioretta nevét, bármint faggadta is Violetta.

Zrinyi és Violetta alig lehettek egy perczig is egyedül, csak pillantásuk és egyes elejtett szavak mutatták a bensőséget és mélységes szenvedélyt, amit az akadályok csak növeltek. Végre harmadnap reggelén, mikor Zólyomi lápi vadászattal akarta szórakoztatni olasz vendégét és Zrinyi levélírással volt elfoglalva, Violetta fölment nagyatyja kedves kilátóhelyére és Zrinyi is utána jött. Itt, ahol mindenkinek szeme előtt voltak és mégis távol a fűrkésző pillantásoktól, lelkük újra egybeolvadt. Violetta elmondta minden fájdmát és reményét, mert hisz a fiatal szívben mindig van remény. Most már Zrinyi sem kételkedett, hogy Malipieri ott van közelükben és ez a kaján és alattomos üldözés mélységesen fölháborította. Az ország akkori állapotában az utazások súlyos nehézségei mellett szinte lehetetlen volt rendszeres felügyelet hálójával körülkeríteni a bujkáló olaszt s így még a besztereci vár éber őrsége és bámulatos erőssége adták a legtöbb biztosítékot.

— Violettám, — mondta gyöngéden megragadva a hölgy kezét — a sors ércfalat vont a szertartás elé, amely életünket egyesíthetné, de szíveinket nem választhatta el... Sorsunk olyan, mint a házastársaké, akiket a körülmények elszakítottak egymástól. Én téged Isten előtt hitvesemnek tekintelek. Nem lenne nehéz kikényszerített esküd hiú voltát bebizonyítani. De van az adott szó szentségében valami szüzi s ha egyetlen szeplő esik rajta, önbecsülésünk megsemmisül. Megértelek! Lelked egész föntségét és gyöngédségét fel tudom fogni.

Violetta csöndesen hallgatta Zrinyit, lelkét betöltötte a jóleső érzés, hogy akit szeret, az tökéletesen megérti. Aztán könnyű sóhajjal mondta:

— Hiszen mit veszthetünk, barátom? Ez az

ember előbb-utóbb kifárad. Nyomorult ijesztgetéssel és férfiatlan leskelődéssel próbál megrémíteni, de én megvetem. S ha néha önkéntelenül félelem fog el, elég rád gondolnom és visszanyerem bátorságomat. Csak egy félelmet ismerek s azt nem tudom egészen legyőzni, — itt mondhatatlan szerelemmel függesztette szemét Zrinyire. — Hátha ez a nyomorult benned látja az akadályt és ez a hite alacsony mérényletre készteti.

Zrinyi arcára büszke, majdnem gúnyos kifejezés ült. Violetta megértette és gondolataira felelt:

— Nem nyílt csatáról, nem férfias szembeszállásról van itt szó, ez esetben Violetta nem tudna félteni. De az orgyilkos, aki a Tizek éjjeli tanácskozásain és a börtönök sötét rejtekeiben ismerkedt meg a brávók fogásaival, egy törszurással könnyen elintézi ellenségét.

— Nem meri, — mondta Zrinyi nyugodtan — és tudod, Violetta, hogy van egy felsőbb hatalom, amely örökös életünk fölött. Van egy láthatatlan kar, mely a gyilkos kezét föltartóztatja. Engem szerelmed óv, hogy bízzam szerencsémben, mely eddig is hű társam volt.

— Adj a ég! — mondta Violetta, akit Zrinyi szava csodálatosan megnyugtató. Nem akart megválni a távoli reménytől, hogy a sors mégis egyesíteni fogja őket. De Zrinyi lelkében titkos szózat emelkedett. Érezte, hogy a gyöngéd hölgynek csak egy férj adhatna igazi biztonságot s hogy egy magányos leány helyzete minden önállósága mellett is nagyon ingató.

Aki a lelkek redőit mélyebben vizsgálta, nem tagadhatja, hogy a szerelemben még a legboldogabb körülmények között is van a fájdalomnak egy árnyalata és olykor a szenvedés olyan boldogság, amit a szerető szív föl nem áldozna a világ minden öröméért. Pár óra telt el beszélgetésben és hallgatásban. Nekik úgy tetszett, századokat éltek át. Al-

modozásukból Zólyomi hazaérkezése ébresztette fel őket.

Míg ők szobáikba vonultak, addig Fekete Mihály uram Angelóval beszélgetett az épület egyik oldalszárnyában.

— Mindig is gondoltam, signor Ordozzi, hogy kegyelmedet láttam már valahol, de hallgatok, — mondta Angelo.

— Igaz, az emberek összekerülnek mindig. — mondta Fekete uram, akiben a Velencében látott Ordasra ismerünk. — Valóságos nevem Fekete, a másikat csak szeszélyből vettem fel, mikor Olaszországba kerültem. Ne is nevezzen így, kegyelmed, Angelo, ígérje meg.

— Volontieri, — mondta az olasz kezét nyujtva. — De miért hagyta el kegyelmed a szép Olaszországot, igaz, hogy én is odahagytam, pedig nekem hazám. És mégse bántam meg. Nagyon szeretem uramat, ha vele vagyok, mindenütt otthon találom magamat. De ideje is volt már fölvenni a vitorlákat.

— Hogy-hogy? — kérdezte Fekete.

— Nem jól ment a dolog, — mondta Angelo, akit a jó reggeli úgy látszik bőbeszédűvé tett. — Hm, hm, a gróf úr nagyon szép ember, nálunk pedig... na iszen tudja kegyed, sok minden történik. — Aztán meghúzta saját fülét és hirtelen elhallgatott.

— Értem, értem! — mondta Fekete. — De hogy is lesz most már? A mi szép signoránk, — folytatta fürkészve — ha jól tudom, mátkás. Kegyelmed nem hallott róla?

Angelo jobban megnézte az öreget, aztán egy rövid nem-mel félbeszakította a beszélgetést. Mikor kiment a szobából a várnagy csöndesen föl-alá járkált és magában mormogott.

— Miért is késlekedem? Mindig tovább-tovább halasztom az élvezetet, mint a tigris, aki martalékát el-elszalasztja, hogy a véres lakoma gyönyörű-

ségét hosszabbra nyújtja ki. Kezemben van, de hosszú számadásunk van egymással. Szeretnék egy olyan pillanatot elkapni, amikor bosszúmat ezerszeresen megéreztetem.

Ezzel fölvette süvegét és csendesen kilépett a szobából.

Másnap üres volt a besztereci vár, Violetta magában maradt, Zólyomi fegyveres kísérettel követte vendégeit.

RIALTI.

Leonard ezalatt gyorsan haladt Komárom felé. Két megbízása volt Zrinyitől: a Rákóczi ajánlotta békepontokat közölni Buchheim tábornokkal, a komáromi vár parancsnokával. Az erre vonatkozó iratokat sürgősen visszavinni Csáktornyára s ha még Zrinyit ott nem találná, azokat a várnagynak átadni. E fontos és halaszthatatlan dolog véghezvitele után pedig a tatár kán táborába kellett mennie, a Hortobágyon zsákmányul esett sátrakat, lovakat és fegyvereket a kánnak visszaadni s közben Zenóné hollétét kitudni s a váltságdíjról mielőbb tárgyalni. Ha minden sikerül, Zrinyit tudósítva, Zenónét Beszterecre kísérni. Zrinyi ezzel búcsúztatta el hívét a földvárból:

— Előre nem látott esetben azt tedd, Leonardo, ami férfihez és lovaghoz illik.

Mintegy nyolc óra reggel lehetett, mikor Leonard néhány napi óvatos lovaglás után a komáromi erősséget megpillantotta. Miután megtette mindazon lépéseket, amelyek az ilyen szigorúan őrzött várba való bejutással jártak, végre a várparancsnokhoz vezették, aki éppen seregszemlét tartott.

Buchheim tábornok magas, szélesvállú férfi volt, kissé gögös és különös kedvtelést talált abban, hogy

a legkülönbözőbb, mesterkéltné járasmódokban való gyakorlottságát fitogtassa katonái előtt. Mikor a seregek oszladoztak, még észrevételeket és rendeleteket tett, aztán szállása felé indult két segédtisztjével, akik közül az egyiket magához intette.

— Kegyelmed elkísér engem szállásomra.

A tiszt meghajtotta magát s nemsokára egy szép világos teremben látjuk őt a vezérrel fel és alá sétálgatni.

— A kegyelmed ma reggeli tudósítása, signor Rialti, nagyon meglepett. Engedje, hogy köszönetemet fejezzem ki őfelségéhez való csatlakozásáért és csodálatos szorgalmaért, amellyel itt egybegyűlt és elhanyagolt számadások és iratok halmazába világosságot derített. Meg nem foghatom, hogy tudott kegyelmed keresztülvergődni e százféle nyelven írt tömkelegen. De hogy az előbbi tárgyra visszatérjünk, beszéljen szabadon, signor Rialti. Én gyűlölök mindent, ami a lehelkedés színét viseli, de a veszedelmes ember kifürkészését kötelességemnek tartom, bár az ilyen mesterséghez őszintén szólva, nem értek.

Rialti az utóbbi szavakban célzást sejtethetett, mert kicsit összevonta szemöldökét.

— Amit eddig megtudtunk, vezér, — kezdte — az mindenesetre elég arra, hogy a bán lépteire ügyeljünk. Tegnap későn este az ezred egyik tisztje levelet adott kezembe Montecuccoli ezredes barátomtól, amelyben éber figyelmet igénylő közlések vannak.

Buchheim hellyel kínálta meg a segédtisztet s maga is leült az ablak mellé.

— Szeretném tudni, signor, — szólt — mennyi igaz e tudósításokban. Őszintén szólva, amit eddig a bán titkos terveiről hallottunk, az inkább nagyra-vágyásra, mint cselszövésre és ármányra vall. Montecuccoli mind a két Zrinyit gyűlöli s ezért nem igen lehet elfogulatlan.

— Nagyméltóságod talán kevésbé ismeri az ezredest, mint én, aki vele töltöttem ifjúságomat. Lelkének alapvonása az uralkodóházhoz való hűség és gyűlölet mindazok ellen, akikben hűtlenséget gyanít. Egy idő óta a bán különös dologban töri fejét. Zerénvár közelében, a Mura mellett egy új várat szándékozik építtetni s ezt még eddig titokban tartja. De van még ennél fontosabb is, ami bizonyosan mutatja, hogy valami készül és ez a közvetkező: Zrinyi Péter egy idő óta minden idejét arra használja, hogy Zerénváron elégtelenségükről ismeretes urakkal tanácskozzék titokban a zárt ajtók mögött.

— Talán lakomáznak, signor Rialti? Zrinyi Péter szenvedélyes vadász, vendégszerető házigazda. Egyébiránt meg nem foghatom, honnan tudja Montecuccoli mindezeket?

— Nagyméltóságod véteknek tartja egy ilyen hatalmas embert szemmel tartani, ha ármány gyanújába esett?

— Míg a gyanú csak sejtelem s bizonyosságai nincsenek, addig a figyelem helyénvaló ugyan, de a kémkedés a férfi méltóságához nem illő.

— Uramvezér, én kétségtelen tényekről szólok. És így Montecuccolit senki sem kárhoztathatja, ha egy meghitt emberét a Zrinyiek közelében tartja.

— Az ilyen emberek iparkodnak bérüket kiérdemelni. — mondta Buchheim kételkedve.

— Tudja-e nagyméltóságod, hogy Zrinyi Miklós nemrégiben Ecseden járt Rákóczinál?

— Ezt bizonyosan tudja, signor? — kérdezte a tábornok fölfigyelve. — Ez már fontosabb dolog.

— Egész bizonyosan tudom.

— A bán befolyásos ember, — folytatta Buchheim — és őfelsége igen nagy jóindulattal viseltetik iránta. Főleg amióta Velencében olyan nagyszerűen megállta helyét.

— Amit Zrinyi Velencében elért, — mondta

Rialti megvetéssel — azt akárki elérhette volna, talán kevesebb költséggel.

— Nagyon család kozik, signor, — mondta Buchheim — nincs nehezebb feladat a diplomáciai pályán, mint hirtelen megváltozott körülmények között újabb utasítás nélkül feltalálni magát. Kandia elfoglalása egészen váratlan körülmény volt és Velencére magára is életkérdés.

— Fe fog támadni hamvaiból, mint a fönix, Szent Márkra mondom! — kiáltott fel hirtelen Rialti.

— A velencei nobili beszél kegyelmedből, derék lovag és én osztozom hitében. Egyébiránt én inkább tartok a bán mély belátásától és nagyon is erős akaratától. Adja az ég, hogy éppen ez szélsőségekre ne ragadja őt. Semmi elfogultság, semmi elhamarkodás, uram! Hidegvér és éber figyelem! De még szólunk majd a dologról.

Ebben a pillanatban egy szolgálatttevő tiszt lépett be és a horvátországi bán követét jelentette.

Buchheim önkéntelenül kérdő pillantást vetett Rialtira, aztán intett a tisztnek, hogy a lovag beléphet. A következő percben Leonard lépett a szobába.

— Kegyelmes uram, — szólott az ifjú a hivatalos üdvözlés után — a horvátországi bántól parancsom van ez irományokat átadni nagyméltóságodnak.

Buchheim átvette az iratokat, s minden tartalmukat átfutotta, büszkén és ingerülten lépett Leonard elé:

— Ismeri-e kegyelmed az iratok tartalmát?

— Igenis, kegyelmes uram, — felelte Leonard nyugodtan — előleges békeajánlatokat tartalmaznak, melyeket a bán szükségesnek tartott nagyméltóságoddal közölni. Őt a fejedelem közbenjárónak szólította fel.

Buchheim alig tudta leplezni haragját.

— Ha a bán úr Rákóczi Györggyel a maga szakállára alkudozásokba ereszkedik, úgy igen hálás lennék, ha engem egészen mellőzne. Öfelsége ezt a fontos ügyet rám és más derék urakra bízta, én az önkényes beavatkozásról tudomást nem veszek. Az irományok azonban itt maradnak. Kegyelmed ezt a feleletet megviheti küldőjének.

Leonard arcát elfutotta a vér. Talán ha mindezt más hangon mondják, nem indul fel ennyire, de így nem hagyhatta felelet nélkül a tábornok szavait.

— Kegyelmes uram, azt hiszem, nem a bán hibája, ha Rákóczi fejedelem jobban bízik benne, mint bárki másban. Ebben úgy vélem, az egész honnal osztozik.

Rialti keresztbefont kézzel és szándékosan gúnyos tekintettel méregette az ifjút.

— A bán urat a hon ellenségeinek bizalmáért senki sem irigyli, — felelte Buchheim élesen. — Én az ilyen kéretlen beavatkozást nem tűröm. Jobb volna, ha öméltósága gyakori portyázásával és vakmerő vállalkozásaival a közbékét nem háborítaná.

Most Rialti szólt közbe gúnyos ingerültséggel:

— Láthatja kegyelmed, lovag, hogy követsége itt célt nem ért. Önagyméltósága igen jól van értesülve mindenről.

Buchheim egy parancsoló tekintettel elhallgatatta az olaszt, aztán Leonárdhoz fordult.

— Van-e még valami mondanivalója?

— Igenis, kegyelmes uram. Tartozom a felelettel: a bán tetteit megítélni nem az én tisztem, a jelen esetben is, mint mindig, őszinte nyíltság jellemzi azokat leginkább. Rákóczi fejedelem föltételeire tudomásom szerint azt a megjegyzést tette, hogy öfelsége azokat nem fogja elfogadni. Ha a fejedelem nézeteit nagyméltóságoddal közli, azzal úgy hiszem, csak könnyíti a béketárgyalást.

Leonard most elhallgatott, szemmeláthatólag küzködött benne a derék jellemű Buchheim iránt

való tisztelet és a Rialti gúnyos magaviselete miatt támadt ingerültség. Szinte gondolkodás nélkül, hirtelen odafordult az olaszhoz:

— Kegyelmed pedig, lovag, tanulja meg, hogy a leskelődés és kémkedés sem magyar, sem német földön nincs divatban, legfeljebb a banditák hazájában és sehonnai kalandorok közt.

A tábornok elsápadt e vakmerő önfeledtségre s első pillanatban nem is talált szavakat. Rialti ellenben éppen, mert érzékeny pontján találták, halatlanul felbőszült, dühösen kivonta kardját és Leonardnak rohant, aki a támadást ügyes félrehajlással elkerülve, kicsavarta a kardot a tajtékozó olasz kezéből és hidegvérrel átnyújtotta azt Buchheimnek.

— Kegyelmes uram, — mondta — önvédelemből tettem. Aki a horvát bán jelenlétében kardot merne vonni nagyméltóságod küldöttére, az meg nem érné a következő hajnalt.

Buchheim most Rialtihoz fordult:

— Kegyelmed tüstént szobájába megy!

Mikor Rialti távozott, a tábornok méltósággal és feddő pillantással mondta Leonardnak:

— Nem akarom szárnysegédem önfeledtségét a bán előtt mentegetni, de gondom lesz rá, hogy a kegyelmed vakmerő és helytelen magaviseletét is megismertessem vele. Most távozzék.

Leonard mozdulatlanul állt, aztán rövid szünet után megszólalt:

— Kegyelmes uram, ha feleletet nem kapok, a hozott irományokat visszakérem.

— A feleletet megkapta, kegyelmed, — szólt Buchheim ingerülten. — Ismételjem-e újra, hogy távozhatik? — Ezzel az ajtó felé mutatott.

— Akkor nagyméltóságod foglya vagyok, — mondta Lubl határozottan — én az iratok nélkül nem távozom, ha csak erőszakosan ki nem visznek.

— Ezt a mulatságot megszerezhetem kegyelmednek, — felelte a vezér.

De ebben a pillanatban egy kistermetű, meglepő külsejű ifjú lépett be az ajtón. Első pillantásra majdnem gyermeknek látszott, de szép arcának érett kifejezése azonnal elárulta, hogy a természet elhibázta a mértéket. Fekete szemében erő és gőg villogott.

— Ó, Montecuccoli ezredes, — kiáltott fel Buchheim és szívesen kezet nyújtott az érkezőnek.

Montecuccoli fesztelen udvariassággal üdvözölte a tábornokot és egy levélkét nyújtott át neki.

Buchheim örömmel kiáltott fel:

— Őfelsége tulajdon kezeírása! — Aztán föl vágta a pecsétet és elolvasta a császár levelét.

„Kedves Buchheim! A hõrvátországi bánt megbíztuk, hogy Rákóczi nézeteit a béke tárgyában kifürkéssze. Mihelyt kegyelmed errõl tudomást vesz, szíveskedjék bennünket tudósítani, mennyiben nyújtanak reményt az erdélyi fejedelem követeléseire. Kegyelmünkrõl és jóindulatunkról biztosítjuk kegyelmedet stb. Ferdinánd.”

Míg Buchheim olvasott, arcán föltünõ nyugtalanság látszott. Hiszen az imént történtek után elég nehéz volt méltóságának rövidülése nélkül feltálcálnia magát. De õ éppen olyan ember volt, akinek ez elkerülhetetlen. Montecuccolit hellyel kínálva meg, hidegen és komolyan fordult Leonardhoz:

— Kegyelmed várjon rám segédeim szobájában. Gondolkozni fogok, ha feledhetem-e éretlen magaviseletét és tekintetbe vehetem-e a bán úr kívánságait.

Mikor az ifjú elhagyta a szobát, Buchheim röviden elmondta az egész jelenetet Montecuccolinak. Az mindenáron menteni iparkodott Rialtit és hevességét déli vérmérsékletével és azzal magyarázta, hogy a Zrinyieket árulónak tartja. Beszédét így fejezte be:

— Ha minden számításom nem csal, a horvát Alkibiades csillaga nemsokára le fog tűnni.

Buchheim kételkedve rázta a fejét, aztán igen komolyan mondta:

— Figyelmeztetem kegyelmedet, hogy veszélyes játékot játszik. El kell ismernünk, hogy a Zrinyiek a hűség külszínét igen jól meg tudták óvni, bármi legyen is titkos tervük.

— Szóval? — mondta az ezredes — megtesznek mindent, ami a cselszövőről a gyanút elháríthatja. Én vagyok az első, aki Zrinyi érdemeit elismerem, nagyméltóságod nem egyszer pillantott szívembe és megmondhatja, személyes gyűlölség-e az, ami szememet nyitva tartja, vagy a császáromhoz való hűség.

Később megtanácskozták a Zrinyinek adandó feleletet és Montecuccoli magára vállalta, hogy a bán követét a történetek elhallgatására bírja, amit annál könnyebbnek tartott, mivel támadó és támadott egyenlően hibások voltak.

*

Lubl lovag még aznap délután elhagyta Komáromot.

A RABNŐ.

Leonard Csáktornyára visszaérkezve, Zrinyit nem találta még ott s a levelet a várnagynak adta át, maga pedig Mirza kán sátrát, lovait és fegyvereit készült a tatár főnöknek visszaadni. Megtudta, hogy a kán a budai hegyek között tanyázik egy rejtett völgyben s azért erős kísérettel arrafelé vette útját.

Mirza tábora sok tekintetben különbözött attól, amit a Hortobágyon láttunk. Mindiárt meglátszott, hogy hosszabb tartózkodásra szánták. Az ázsiai udvartartásnak valóságos kis mintáját teremtette meg itt. Megvolt a keleti harem, az elkülönített női osztály és a fekete eunuchok.

A tatár kán nyitott sátorában ült éppen Fati-

mével, lágy kerevetvankosok és gyapjas szőnyegek közt. Egyetlen rabnő állt előttük, egy magas hölgy egyszerű szürke öltözetben, fején fehér turbánnal. Az övén függő ezüst szelencéből fűszert hintett a szelölőben égő tűzre és kedves illat töltötte be a helyiséget. A rabnő arca halavány volt és kifejezésében kábult megadás látszott. Szemét csak egyszer emelte Fatimére, aki alig bírta el a fölséges tekintetet, félrefordult, mintha igézettől akarna menekülni.

Fatime szép volt, ő, de nyoma sem volt arcán a régi vídamságnak. Magabazárkózás és az önbizalomnak valami csökkenése látszott rajta, bársony keze olykor gyöngéden és óvatosan simította meg a rabnő jéghideg vállát, míg szeme a deli ifjú kánt fürkészte. A rabnő most ott hevert Fatime lábainál s csak akkor emelkedett fel fektéből, mikor a parázs egészen elhamvadt, akkor emelkedett fel, hogy kivigye a szelölőt a sátorból. Mozdulataiban valami dermesztő gépiesség tűnt fel, mintha egy automata végezné működését.

A kán és Fatime egyedül maradtak:

— Ó, Mirza, szabad-e annak, akinek szerelmet esküdtél, szívét egészen kiöntenie előtted? — kérdezte Fatime a kán kezét megragadva.

— Szólj, Fatime!

— Meddig üzöd még e kegyetlenséget, barátom? — kérdezte a hölgy szelíden. — Én szívedben olvasok, Mirza, ne folytasd e veszélyes játékot, nem tudod, mit cselekszel! Bocásd meg nekem, de egy sejtalem azt mondja bennem, hogy saját fegyveredbe rohansz.

— Az én fejemre szálljon, — mondta a kán — nem értelek.

— Ez a nő, — folytatta Fatime — büszke magyar hölgy, azok közül való, akik szabadon, barátokként állnak férjük mellett és osztognak jogaikban. Sokszor mondtad, mennyire óhajtanál egy ilyet

megszégyeníteni és vele a férfi hatalmát éreztetni. Félek, hogy számításod megcsal.

Mirza összerázkódott, aztán, mintha erőt venne magán, mondta:

— Büszkébb ő, mint a próféta kedvenc neje, azt tudom én és szép, mint a paradicsom leánya. De lábamat fején tartom.

— Mondd, férfias dolog aljas szolgálatokat követelni egy ilyen nemes teremtetstől s megvetésedet éreztetni egy védtelen nővel? Nézd meg őt, mióta itt van sátradban, a megalázásnak és kínnak egész századát élte át és némán tűr, márvány arca nem változott, egyetlen epés feleletét nem hallottad soha.

Mirza békétlenül rázta fejét s elkeseredve kiáltott fel:

— Hideg, mint a kő és alázatos, mint egy rabnő. Én utálok az ilyet.

— Nem, Mirza, — mondta Fatime mindinkább nekihehvülve — te magadat áltatod, lehetetlen, hogy ne tudnád megkülönböztetni ezt az emberfeletti elszántságot a szolgai alázattól. Hát nem látod e gépies megadás föntségét és gyöngédségét? Hogy léphetne fel női mivoltában előtted, itt, ahol durva erőszaknak s a lesújtó anyagi hatalom erejének van kitéve? Ó, te nem érted ezt a nemes teremtetst, én pedig félek tőle, mert úgy érzem, ha férfi vagy, imádnod kellene.

Mirza arcát láng borította el. Atérezte Fatime szavának igazságát és olvkor a nemesebb elhatározás rohanta meg lelkét. De hasztalan, vannak indulatok, amelvek titokban növekednek bennünk s amikor megnyilatkoznak, már nincs hatalmunk megbirkózni velük.

— Légy nagy és erősszívű, add vissza szabadságát. — mondta szelíden és bensőséggel Fatime.

Mirza elgondolkozott, azután mély sóhajjal kérdezte:

— És te el tudnád tűrni szabadságát?

Fatime nem foghatta fel a kán szavainak értelmét s csodálkozva kérdezte:

— Hogy eltűrném-e? Életemnek egy részét szívesen odaadnám ezért. Tudod-e, Mirza, hogy mikor koldúskenyeret ettem és testemet avult rongyok takarták, mikor Velence utcáin a márványpaloták lépcsőjén énekelt a szegény árvalány, ő volt az, aki lelket lehellt belém. Felneveltetett s az ő nagylelkősége nyitotta meg előttem a művészet... — itt Fatime hirtelen elhallgatott, majdnem elárult valamit, amit Mirza előtt eddig titkolni akart, aztán folytatta — jóltevőm volt ő, Anna Zenol! Aki most, ó Istenem, lábamat mosogatja. — Most újra összehozta kezét és könnyörögve mondta: — Add vissza szabadságát!

— A szabadság tünde virágszál, — mondta a kán ábrándosan — ha mindenkinek egy levelet adsz is belőle, mégis egész marad... Ó, Fatime, ha szeretnél engem, sok minden másként lenne, talán mind a kettőnk számára felvirulna a nisapori kert szép virága.

— Hogy érted ezt? — kiáltott Fatime, mintha álmából ébredne és szeme baljóslatúan fürkészte a kánt.

EGY SZIVBEN KÉT SZERELEM.

A kán csendesen felállt, csibukos pipáját a kezevetre eresztette és kitekintett a sátorból. Fatime keble kínosan emelkedett, de nem mert többet szólani. Lassan átmentek a kán sátorába. A tágas szövetlak egyik osztályában Fatime a hosszú kerevetre ereszkedett, míg Mirza csöndes léptekkel járkált előtte a perzsa szőnyegen. Egyszerre így szólt:

— Fatime, ó mondd, szeretsz-e még úgy, mint mikor először rebegeted e szót forró karomban?

— Mire való ez a kérdés? — mondta Fatime

búsan — nem tudod-e, hogy cédrus vagy és én venyige, mely a kevély törzsre fonódik? Tiéd vagyok és életemet szerelmedből szívom.

— A szerelem, — mondta a kán nyomatékosan, de szelíd hangon — mindent fel tud áldozni. Lásd, Fatime, Allah haragjának lábát tette fejemre, mert törvényét nem értettem és bölcsőbb akartam lenni a prófétánál. A muzulmán elosztja szerelme kincsét, én az egészet egynek... neked adtam s most meghrohant egy érzés, nem tudom szerelem, bámulat, vagy szánakozás. Büszkeségem megtört, nem tudom, mi a szerelem, mi a barátság, de ami bennem él, az hatalmasabb mindegyiknél. Ó, mondd meg te, mi ez, ami fátyolt von szemem elé és eszemet megbénítja.

Fatime elsápadt, ajka körül keserű mosoly vonaglott, de aztán az ingerültség pírja öntötte el szép arcát:

— Engem kérdezel? Ó, hiszen jól ismerheted a kígyót, mely a virágok alatt lappang. Szerelmed meghalt, forró volt és rövid, mint az őszi nyár. Emlékszem még, hányszor gyaláztad a legvengült emberfajtát, amely az európai hölgyek lába előtt hever. És most, itt áll előttem a büszke férfi, aki önmagából kivetkőzve, lejjebb sülyedt mindazoknál, akiket gögijében vádolt. Martaléka egy rabnő szerelmének, aki őt megveti.

— Fatime! — kiáltott fel a kán haragra lobbanva.

— Ó, hallgass, a varázs megszűnt, haragodtól nem félek többé. Mit veszíthetek még, mikor hitemet benned elvesztettem?! Had jöjjön a halál, csak ióltevőm lesz. Jól értelek én, te azt hiszed, értéktelen kavicsot vetsz el magadtól a nemesebb gyémántért. De nem jól számítottál, az a kő, amit a bazár homokjában szedtél fel, szerelmed tüzénél nemesedett — de a másikat nem a te számodra teremtetten az Isten. A porba veled, büszke kán, te vagy az, aki megvetetted a keresztény hölgyeket,

ó, nézd meg azt a hölgyet és ha egyszer visszatérsz hazád sivatagjaira, beszéld el, milyenek az asszonyok itt, akik előtt térdet hajt a magyar férfi!

Mirza lelkében a haragot fájdalom váltotta fel. Kezét nyujtotta Fatimenek:

— Fatime, te ennek az asszonynak szabadságát kéred, ő e perctől fogva szabad!

— Ó, Mirza! — kiáltott fel a hölgy, karjába borulva. — Lehetséges volna, hogy kivívtad a győzelmet indulataidon?

— Ne értsd félre, Fatime, én muzulmán vagyok és szívem két szerelmet megbír. Ha igaz, hogy szeretsz, ha minden áldozatra kész vagy, add vissza lelkem nyugalma, nyerd meg e nő szerelmét nekem. Legyetek testvérek szabadságban és szerelemben.

Fatime egész testében reszketett.

— Megállj, — kiáltott, — ez a kérés véretem lázítja fel! Te nem ismered a női szívet se fönségében, se aljasságában! Őrizkedj a késő megbánástól, büszke kán, csak nem hiszed, hogy ez az asszony, aki messze túl van az ifjúság aranykorán, képes lenne éretted mindent feledni?

— Én egész életemet neki adom, — mondta a kán szenvedéllyel, — lemondok honomról, hitemről, mindenről, ami büszkévé tett, kívánhat-e többet?

— Igen, amíg ő közeledben lesz, addig tart a varázs, — mondta Fatime keserűen, — te nem ismered magadat. Ha egyszer kikerülsz e nő varázsa köréből, nemes természeted megint felülkerekedik. Ó, higgy nekem, aki életem minden szerelmével szeretlek. Távolítsd el őt és ha kérésem nem elég, ha egyebet akarsz tenni, végy időt magadnak a megfontoláshoz.

Ebben a pillanatban egy rabszolga jelentette, hogy a lovak készen állnak a reggeli lovagláshoz. Mirza kán majdnem mindennap kilovagolt Fatimével s az is megtörtént gyakran, hogy Fatime Mirza nélkül tette sétalovaglását. Most sem tűnhetett fel

senkinek, mikor a kán azt mondta neki, hogy csak menjen előre, ő nemsokára követni fogja.

A lovak a sátor előtt nyihogtak, a völgy szelölője lobogtatta fekete sörényüket. Mirza kikísérte Fatimét, aki szembetűnően vonakodott, úgy érezte, hogy maradnia kellene, de valami álszégyen gátolta benne, hogy ezt ki is mondja. A kán fölsegítette lovára nejét s néhány perc múlva a hölgy leeresztett fátyollal kilovagolt a várgyűrű kapuján, míg kísérete tisztos távolban követte. Mirza parancsára a másik mént visszavezették, ő visszavonult sátrába.

— Ó, hamuba kevertem szakállamat, — sóhajtott magában. — Megszomorítom a hű lelket, akinek szerelme üdvösségem volt. Háremet állítsak újra, hogy megfosszam magamat Fatime szerelmének jobbik részétől? Elveszem a boldogság szép virágát a hideg gyémántért? — Aztán fölkelte és átment Fatime sátrába. Leereszkedett a kerevetre, földézte elméjében a bájos teremtés minden mozdulatát, az átélt boldog percekét. De az ígézet erős volt, a vágy kelyhe csordultig tele. Még időzni, tusakodni látszott önmagával, de egyszerre ellenállhatatlan erő ragadta meg és szinte önkéntelenül tapsolt kezével.

•

Nem próbáljuk meg leírni a rettenetes pillanatot, amikor Annát elfogta a tatár csapat és Mirza táborába vitte. Az a lelki fönség és méltóság, amellyel a sértett hölgy a szabadságát követelte és a gazdag váltságot felajánlotta, fölláztatta a kán büszkeségét. Röviden azt felelte, hogy neki nem pénzre, hanem rabnőre van szüksége és Annát neje háremébe parancsolta.

Mikor Fatime megismerte jóltevőjét, tüstént elhatározta, hogy megszabadítja s amennyire lehet, könnyíteni fog sorsán. De később Mirza viselkedésében feltűnő változás állt be. Az erőltetett hidegség mellett szeme olykor hosszan, majdnem gyön-

géden függött új rabnője páratlan alakján. Fatime szívében a féltékenység küzdött a hálával és mély-séges vonzalommal.

Mikor Anna észrevette, hogy a kán megveti a váltságdíjat és őt örökös rabságra szánja, eltökélte, hogy vagy megszabadul, vagy meghal. A kán előtt márványszobor volt, büszkesége nem engedte, hogy fájdalmát és megalázását, amit ez a nemtelen bánásmód okozott benne, elárulja. De a gépiesség és hidegség külső kérge alatt egy irtózatoss elhatározás élt benne, mindenre elszántan, csak alkalomra várt, hogy mindenáron menekülhessen. Egész lényé tartózkodást, sőt tiszteletet keltett rabnőtársaiban és felsőbbiségét némán elismerték.

*

Mirza tapsjeladására a szomszéd lakosztály leplei kettéváltak és Anna lépett be. Pár lépést tett előre, aztán mintegy parancsra várva, megállt a kán előtt. Mirza hosszan, szótlanul nézte, szíve elszorult, egy soha nem ismert érzés ragadta meg, ami a félelemhez hasonlított. Szenvedélye valóságos viharra fokozódott és bátorságát mégis fogyatkozni érezte.

A nő csendesen állt, de arcán bizonyos türelmetlenség mutatkozott, mintha végét akarná vetni a kínos helyzetnek, a kerevetek vánkosságát kezdte rendezgetni. De Mirza egyszerre odalépett hozzá, önkéntelen elragadtatással megragadta kezét. Arca lángolt, úgy látszott, már-már elveszti eszméletét és így kiáltott fel:

— Megállj, ne félj, Allah kerim. Szemem felnyílt — te parancsolni születted, nem szolgálni.

A hölgy meglepetten fordult az ifjú kán felé és olyan baljóslatú, olyan fölséges volt a pillantása, hogy az szinte megigézve és elnémulva állt előtte. Most Anna felegyenesedett és görcsös öntudatlan-

sággal kinyújtotta karját, a sátor nyílása felé mutatva.

Mirza, mintha ellenállhatatlan erő kapta volna meg, hátrálni kezdett, de aztán hirtelen megállt.

— Signora, — mondta olaszul, ahogy Fatimével is beszélt, — a keresztények egy szép mondását tanultam meg Fatimétől: bocsáss meg ellenségeidnek és tégy jót azokkal, akik megbántottak. Itt állok s kész vagyok helyrehozni, amit vétettem kegyed ellen és kárpótlásul az öröm és boldogság szőnyegét terítem lábai alá. Szóljon, mit tegyek, hogy ami volt, feledve legyen és lábai alatt virágok fakadjanak?

Anna hidegen nézett végig rajta, aztán nyugodt önérzettel mondta:

— Határozza meg kegyelmed váltságom díját, bármilyen magasan és a keresztények Istene nevében legyen feledve minden, ami volt.

A kán szenvedélyesen közeledett hozzá:

— Szabadságát kéri tőlem, signora és gazdag váltságot ígér, én többet adok annál, ifjú életemet adom és saját szabadságomat! Csak egy feltételem van: maradjon itt, legyen a tatár kán neje és osztozzék hatalmában és szerelmében. Tudom mindazt, amit ellenem mondhatna, signora, de nem nagyobb diadal-e mindennél a gyűlölség és megvetés kelyhéből idézni fel a szerelem paradicsomvirágát?

Anna arcát halvány pirosság futotta át, egy percig talán csakugyan érezte a lelki felsőbbség diadalát, ami a kán szavaiban rejlett. S van-e asszony akinek szíve meg nem mozdulna az ilyen őszinte hódolat hangjára? De olyan szakadék ásitott e két emberi lény között, az ifjú tatár minden nyers nemessége mellett is, hogy Annát a különös szerelmi vallomás vakmerősége remegő undorral töltötte el. A velencei előkelő társaság csillaga, a sivatagok fiával szemben, itt, a tatártáborban, ahol az önkény hatalmától és megalázástól csak személyes tulaj-

donságai menthették meg, igazán kényes helyzetben volt. Könnyen elveszthette volna. Ha egy szóval többet mond, magára haragítja, egy szóval kevesebb, gyáva odaengedés gyanújába hozhatja.

— Kegyelmed a mi vallásunknak egy szép mondatát említette, — mondta Anna szelid méltósággal, — de van egy másik, éppen olyan nemes: „szeresd felebarátodat, mint tenmagadat“. Próbálja meg a tatár kán egy pillanatig az én helyembe gondolni magát és tegye velem azt, amit óhajtaná, hogy vele történjék.

— Ó, te szép liliom, — mondta Mirza szelíden, — ha azt akarod, hogy tegyem azt, amit magamnak óhajtok, úgy keblemen fogsz pihenni, mielőtt a hold kinyújtja szarvait. — Ezzel a hölgy derekára fűzve karját, ifjú erővel keblére vonta őt.

— Allj ellent nekem, ha tudsz!

Anna nem védekezett. Ereiben megfagyott a vér, térde megtört s görcsös kábulatban kiáltotta:

— Nemtelen, te egy rabnőt tartasz karjaid között! — ezzel kimerülten rogyott a tatár lábai elé.

Odakinn lódobogás hallatszott. A kán lobogó indulatban fölemelte a szőnyegről a tetszhalottat s mondhatatlan gyöngédséggel a kerevetre fektette a halálsápadt szép fejet. Aztán a szőnyegre térdelt melléje és ajkát a halotti homlokra szorította, csak Fatime sikoltása ébresztette fel.

— Gyilkos! — kiáltott Fatime, — tudtam, hogy meg fogod ölni. Távozz, engedd, hogy visszaszólítsam szívébe az életet!

— Ó, Fatime, keltsd életre őt, — mondta a kán. — Öltöztessék fel rabnőim, mint egy szultánát, legyen minden közös kettőtök között.

Fatime Annára borult és mindenképpen igyekezett őt magához téríteni.

— Szíve még ver, — rebegte, — hagyj magamra vele, hát nem hiszel saját szemednek, nem látod,

hogy e gyöngéd teremtet vad szenvedélyed lángja elperzseli?

Mirza pár percig még tétovázott, aztán így kiáltott fel:

— Te számolsz életéről!

Ezzel kirohant a sátorból, lovát parancsolta és elszáguldott, mint a fergeteg.

Fatime magára maradt Annával.

— Ez nem maradhat így, cselekedni kell mindenáron.

Ezzel tapsolt és belépő rabnőivel Annát sikerült életre szólítani.

Anna, mikor magához tért és Fatimét megpillantotta, eszébe jutott, mi történt és az emlékezés lángbaborította sápadt arcát. Fatime kiparancsolta a rabnőket, aztán Anna lábaihoz borulva, zokogva mondta:

— Asszonyom, engedje meg, hogy könnyeimmel áztassam kezét és vérző szívvel kérjem bocsánatát mindazért, amit itt szenvedett. Az ég a tanum rá, hogy én azt kegyeddel együtt szenvedtem.

— Keljen fel, Fioretta, — mondta Anna, — keljen fel, mindent megbocsátottam. Két utam van csak: a menekülés, vagy a halál. Én választani fogok.

— Kegyed élni fog, — suttogta Fatime, — férfiak közt, banditák barlangjaiban nőtem fel, férfi elszántság van bennem. Ha kegyed, jótevőm, Anna Zeno anyám, a szó igazi értelmében, ha kegyed meg akar halni, én életéért a magamét vetem kockára! Bár ezzel kiengesztelhetném önmagamát önmagammal. Mert amikor kegyed közelében vagyok, múltam kettős átokkal nehezedik reám. Ne higgyen egészen rossznak, vannak perceim, amelyek mutatják, hogy jobb is lehettem volna. Hallgasson rám, signora, én meg fogom menteni. Mirza kán nem gyanít annyi elszántságot bennem, amennyi van. Ő hiszi, hogy szeretem. Jól tudom, hogy kegyed ezt

fel nem teheti a szégyen leányáról, a kacér táncosnőről és mégis Mirzának van igaza. Azért ne kételkedjék, signora, én meg fogom szabadítani.

Anna márványarcán reménysugár villant.

— Bízhatom-e kegyedben? — kérdezte.

— Igen, — felelte Fatime, — de valami rendkívüli körülményt kell bevárnunk. Egy darabig elhallgatott, azután halkán folytatta: — nekem sok jó emberem van itt, de egyikre sem számíthatok. Ki tudja, hogyha a khán ellen csak egy lépést is teszek, ez nem oszlatná-e szét a hódolat varázsát, amit éppen a kán vonzalmának köszönhetek? Könnyebben menne a dolog, ha csak egy lenne a férfiak között, akiben egészen megbízhatnám.

Anna némi tétovázás után óvatosan mondta:

— Van itt egy férfi, aki egykor atyám szolgálatában volt, akivel még kislánykoromban alkalmam volt némi jót tenni. Azt hiszem, benne megbízhatunk.

Fatime csodálkozva nézett Annára és örömmel kérdezte:

— Ki az?

— Abdallah.

— Ó, gyanítottam. Ha őt megnyertük, nyert ügyünk van.

— Nincs veszteni való időm, — mondta Anna hirtelen, — a kánt látni sem tudom. Valóságos utálat szorítja görcsbe idegeimet, ha megpillantom.

Fatime elpirult és sértődött, de szelíden mondta:

— Higyje el nekem, signora, Mirza nem rossz ember, csak fiatal és egy ismeretlen érzés rohanta meg. Igézet alatt áll. — Aztán egy darabig gondolkozott, majd megkérdezte: — Tud-e lovon ülni, signora?

— Tizenötéves koromtól Velencében éltem, hol tanultam volna?

— Igaz, — mondta Fatime, — hisz engem is

csak a szerelem tanított meg rá. De van-e bátorsága nyeregben ülni?

— Ó, hiszen egy kínos lovaglást már tettem idáig. Igaz, hogy lábaim össze voltak kötözve a nyereg alatt. — Az átélt kín emléke fájdalmasan vonaglott meg az ajkán.

— Ó, ne említsük ezt, — sóhajtott Fatime, Anna kezét ajkához emelve.

— Kegyed mellettem lesz és a bátorság cselekvés közben növekszik, — mondta Anna. — De hiszen megszabadításommal a kán bosszúját idézi fejére. Nem, ezt el nem fogadhatom.

Fatime sértett önbizalommal felelte:

— Még van annyi hatalmam e férfi fölött, signora, hogy életemet nem féltsem, ha kegyed távol van. S most egy kérésem volna. Én Mirzát ismerem. Durva erőszaktól nem kell tartani, a tettetés erényné válhatik, ha vele szabadságot és becsületet biztosítunk. Tettetés tehát, asszonyom! Ha jól számítok, hozzátartozói és jóakarói mindent el fognak követni kiszabadítására. Az alkalom nem késhetik soká.

— Régen halottnak hisznek ők, — mondta Anna. — csak magamban bízom, a magam erejére számítok és mivel e tekintetben tisztában vagyok, siker és bukás esetére egyaránt, ezért nincs okom csüggedni.

A két beszélőt itt lödöbogás szakította félbe. Fatime a sátor legtávolabbi részébe vezette Annát.

ALDOZAT.

Leonárdot akkor láttuk, amikor Mirza kán táborába indult. Mintegy 5—6 mértföldnyire lehetett Budától, mikor lödöbogást hallott és hátratekintve Zrinyi kedvenc apródját, Sátán Ferkét pillantotta meg. A fiú szélről kipirosodott arccal és eleven da-

cos tekintettel ugratott elébe, aztán levelet vont ki tarsolyából és odanyújtotta Leonárdnak. Az felszárkította a pecsétet és elolvasta az üzenetet. Zrínyi tudtára adta, hogy megérkezett Csáktornyára és portyázóitól megtudta, hogy Anna Zenót a tatár kán tábora közelében élve látták. Ha nevét nem is mondták, a leírás minden kétséget kizár. Közlését azzal fejezte be, hogy Leonárd vigye magával Sátán Ferkét, akinek előre nem látott esetekben igen jó hasznát veheti.

— Hallod-e, Ferke, — szólt az ifjú az apród vállára csapva, — alighanem lesz egy kis bajunk. Nem viszket-e a nyakad?

— Nem, — felelte vigyorogva a gyerek, jobbra-balra forgatva a fejét.

— Na jó, — nevetett Leonárd, — akkor nincs semmi baj.

Mintegy három óra lehetett délután, mikor hosszú fáradalmas lovaglás után Mirza táborába érkeztek. Az első ember, akit Leonárd megpillantott, a mogorvatekintetű renegát volt, akiben a hortobágyi tolmácsra ismerhetünk.

— Nem ismerse-e, jó dragomán? — kérdezte Lubl jókedvűen legeltetve szemét a magyar tatáron.

— Nem, — felelte a kérdezett kurtán, — a magyar arcokat nem jegyzem meg.

— Köszönöm a nyájas nyilatkozatot, — mondta Leonárd, — de először is nem vagyok magyar, másodszor nemrégiben láttuk egymást.

— Hahó! — kiáltott fel a tolmács, te vagy az a csikós, aki a hortobágyi pusztán olyan hamar elkanyarintottad azt a lovat?

— Én se csikós nem vagyok, se magyar. Most a horvátországi bán személyét viselem, az ő nevében akarok uraddal szólni.

— A kán önagysága nincsen itthon, — felelte a tolmács, — de mindjárt hazajön. — Ezzel kezével intett és elindult a várgyűrű felé.

Mirza kán épp most vágtatott be a kapun. Arca halavány és ingerült volt s mihelyt a lovagot meglátta, leszállt és udvariasan üdvözölte. Leonárd is leugrott a lováról és átadta a kánnak Zrinyi levelét, amelyben ez állt:

„Zrinyi Miklós üdvözli Mirza kánt.

Lovaidat, fegyvereidet küldöm és viszonzásul barátom őszinte feleletét kérem. Rinaldo Zeno felesége, Zólyomi Anna Ecsed közelében tatár, vagy török rabságba esett. Engem a család sorsa érdekel és tudni óhajtom, hová és mennyit küldjek váltságdíjul. Ha tudod, hol van e hölgy, utasítsd Lubl Leonárd küldöncömet. Találkozásig baráti üdvözlettel, Zrinyi.“

Mirza kán az öröm legkisebb jele nélkül olvasta végig a levelet, lovait nézegette, majd egy magányosan álló csinos sátor felé intézte lépteit, ahova Lubl is követte. A szövetsátorba érkezve, a kán kijelentette, hogy ez lesz Leonárd lakása, majd udvariasan felszólította, hogy könnyítsen fegyverzetén és mind a ketten helyet foglaltak a kereveten. Cselédek hosszúszerű pipákat és párolgó mekkai kávé hoztak. Leonárd alig várta, hogy a szertartások véget érjenek és egyedül maradhasson a kánnal. De ez mindig késett s mikor végre már azt hitte, hogy ráterhet küldöttsége igazi tárgyára, a kán újabb parancsára hófehér mént vezettek a sátor elé. Négy zömök tatár fogta le a gyönyörű állatot, melynél szebbet aligha nevelt Ázsia. A kicsiny fő olyan száraz volt, hogy ereinek hálózataát egyenkint meg lehetett számolni. A tejfehér testet egyetlen szeplő sem homályosította s a lenge sörény kékes ezüstje úgy símult a karcsú nyakhoz, mintha oda lenne festve. Leonárd az állatkedvelő szenvedélyes bámulatával nézte hosszasan, vonalról vonalra a ritkaség mént.

— Mit gondol, lovag, — kérdezte a kán, kincset-érő csibukját elemelve szájáról és hosszú füstöt

eresztve, — tetszeni fog a bánnak ez a ló?

Lubl dicsérete rövid volt, de hízelgő, mert hiszen a tökéletes állatismerő pár jellemző szava fölé a pusztá áradozás egész dicsérethalmazával.

— Holnap reggel megtekinthetjük a bán ajándékait, — mondta a kán, mikor újra visszatértek a sátorba. — Örülnék, hogyha én is teljesíthetném óhajtasát, de a keresett úrhölgy holléte ismeretlen előttem. Már Rákóczi György és Zólyomi Dávid is kérdezősködtek utána, gazdag váltságot is ígértek, de fájdalom, a legszorgalmasabb kutatás is mindeddig hasztalan volt. Attól félek, nincs is életben többé, ami nem volna csoda, hiszen embereim sokszor gyorsabban mozognak, semhogy egyesek biztonságára ügyelhetnének.

Ezek a szavak nagyon elkedvetlenítették Leonárdot, de ösztönösen érezte, hogy a kán szavainak nem hihet egészen. Láta, hogy mindenképpen másra szeretné fordítani a beszélgetést. Leonárd hosszabbítani akarta az együttlétet és megkérte a kánt, hogy Zrinyi ajándékait még aznap bemutathassa.

Mirza nem talált elfogadható mentséget s azért beszólította a tolmácsot. Leonárd most egvenként kibontogatta a magával hozott ajándékokat: egy nagybecsű kardot, egy darab kék klárisból faragott markolattal, néhány ezüstbe ágyazott pisztolyt s egy remekmívű zsebbeli órát, többbrőfnyi velencei aranylánccal, amelyek mind az ajándékozó bőkezűségét és ízlését mutatták, bár Leonárd úgy érezte, hogy a fejedelmi mén messze meghaladja a bán ajándékainak értékét.

A tatárfőnök kedvteléssel nézegette a gyönyörű tárgyakat s aztán tulajdon, keleti fénnel berendezett sátrába vezette vendégét. Nemsokára keleti csemegék borították a drága szőnyegeket, de Mirza semmihez se nyult és egész lényén elfogultság és nyugtalanság áradt. Közben egynéhányszor fölkel s rövid időkre távozott s valahányszor visszatért,

bizonyos megkönnyebbülés látszott rajta, de vidám szó egy se jött ajkára. Mikor a pazar lakoma véget ért, Leonárd sátrába vonult és a kán belső lakosztályába húzódott vissza.

Körülbelül egy félóra múlva Sátán Ferke lépett be Leonárdhoz.

— Uram, — mondta a fiú, — az a hórihorgas tatár, akivel megérkezésünkkel találkoztunk, az imént a másik sátorból jött ki, ahol, amint mondják, a török menyecskék laknak és azóta itt ólálkodik a kegyelmed sátra körül.

— Hadd járja a bolondját, — mondta Leonárd és vetközni kezdett.

— Valamiben töri a fejét, — mondta a gyerek indulatosan, — az előbb azt kérdezte tőlem, fáradtak-e lovaink?

— No, és mit feleltél?

— Hogy szükség esetén még tíz mértföldet megtehetnek.

— Egyebet nem kérdezett?

— De igen. Hogy lehet-e kegyelmeddel szólni? Aztán meg olyan félénken tekintgetett széjjel, mintha ágyút szegeztek volna neki.

Leonárd fölfigyelt:

— Miért nem mondtad ezt előbb? Eredj, kérd be őt egy szóra.

Amint már láttuk, Leonárdnak szemébe tűnt a kán elfogultsága. Előbb arra gyanakodott, hogy rejtegetni akarja még egy ideig Zenonét, talán azért, hogy a váltságdíjat följebb rugtassa. Zrinyinek a kánnal való párbajáról semmit se tudott. A zsákmány visszaküldését részint nem értette, részint Zrinyi nagylelkűségének tulajdonította. Föltette magában, hogy óvatos lesz, amit egyébként Zrinyi is ajánlott neki.

A következő percben belépett a tolmács Sátán

Ferke kíséretében és óvatosan összevonta a sátor lapjait.

— Beszélhetünk-e egyedül egy pillanatra? — kérdezte suttogva s egy oldalpillantást vetett a fiúra.

Leonárd intésére a gyerek duzzogva és vonakodva bár, de kiment.

— Lovag, — kezdte a tolmács, mikor egyedül maradtak és turbánját indulatosan a kerevetre hajította, — kegyelmed Zrinyi embere és egy magyar asszonyságot keres. Nincs időm sokat mondani: ez a nő itt van, ő bízott meg, hogy ezt kegyelmednek tudtára adjam. Ahogy azt a turbánt elhajítottam, úgy esküszöm az élő Istenre, hogy e perctől fogva megszüntem török lenni. Ha kegyelmednek van elég bátorsága egy vakmerő terv kivitelére, éjfél tájban kiszabadítjuk az asszonyságot, nekem itt mindenki engedelmeskedik és szándékosan a legbutább és legálmosabb öröket állítottam fel. Csak az a kérdés, hogy kegyelmednek van-e elég mersze ilyen nyaktörő munkára.

Leonard meglepetten nézett a renegátra és első pillanatban ármányt gyanított. De az fürkésző tekintetet vetett rá s kaftánja alól egy levélkét húzott elő.

— Tétovázásra nincs idő, higgyen kegyelmed a tulajdon szemének.

Az ifjú hirtelen átfutotta a női kézzel írt sorokat: „Lovag, kegyelmedet kérem fel, hogy e megsegényítő rabságból kiszabadítson. E sorok átadójában megbízhatik, nincs vesztenivaló időnk. Zenoné Zólyomi Anna.“

Nem kételkedhetett többé. A tolmács szemébe nézve, határozottan mondta:

— Én mindenre kész vagyok, mondja meg, mit cselekedjem?

— Figyelmezzen kegyelmed arra, amit mondok. A kánt azzal áltattam el, hogy éberem lesni fogom a kegyelmed minden mozdulatát, nehogy valaki

mástól megtudhassa Zenoné ittlétét. Neki tehát nem fog feltűnni, ha itt járok-kelek. A kán neje egyetért velünk. Én most átmegyek a nők lakosztályába, előkészítem őket, kegyed pedig parancsolja meg embereinek, akiket szándékosan a városon kívül szállásoltam el, hogy ott a földhányáson, amelyet kegyelmed idejövet láthatott, a nyitott sátor közelében, az árok szélén várjanak az első jeladásra. A többi az én dolgom.

— Nem tarthatunk meglepetéstől? — kérdezte Leonárd félelem nélkül.

— Mindentől tarthatunk, uram, — mondta a tolmács baljóslatú tekintettel. — Tökéletes elszántság kell itt és éberség.

— Jól van, — felelte Leonard — bennem emberére talált kegyelmed.

— Most sietek, — mondta a tolmács — de hamarosan itt leszek újra. Szerencsénkre az ég maga is kedvez ma, olyan sötét van, hogy két lépésnyire se látni. — Ezzel eltávozott és Leonárd beszólította sátán Ferkét.

•

Most tekintsünk be Fatime szövettakának egyik keskeny helyiségébe, amelyben kicsiny mécses terjeszti haldokló világát. A döntő óra közeleg. Fatime egyszerű kaftánt segített Annára, majd így szólt:

— Itt van egy fez, meg a sál. Ebből kicsiny turbánt kerítek feje fölé.

— Ó, hiszen kegyed reszket, — suttogta Anna — mondja meg őszintén, nem kockáztat semmit?

— Semmit, semmit! Csak a gyönyörűség, hogy kegyedet megmenthetem, reszketgeti idegeimet. Csendesen, signora, mindjárt megleszünk, még csak így... egyet fordítunk e sálon, most a végét szorítom le, még ez a boglár... Istenemre, a legszebb török fiú széles e világon!

— Te tréfálsz, pedig milyen erősen ver a szíved! Csitt, nem hallasz semmit?

Fatime összerázkódott.

— De igen, — súgta görcsösen, majd gyorsan lekapta a turbánt Anna fejéről, hogy az ébenfürtök zuhataga elborította vállait. — Dőljön ide a kerevetre, gyorsan, az Istenért! A kárpitok suhogását hallom már... Így... még beborítom e takaróval, csak bátorság, signora, bátorság! — Fatime minden gyanús tárgyat a kerevet szögleténél rejtett el. Anna teljes lélekjelenléttel beburkolózott a takarókba, csak bårsony fürtjei és halvány arca látszottak a mécses derengő világánál. — Ha a kán jön, akkor ez utolsó látogatása, egy percet sem veszthetünk azután, — mondta Fatime és helyet foglalt a kereveten.

Alig mondta ki ezt a pár szót, a mellékszobából gyors léptek és kárpitsuhogás hallatszott és a következő pillanatban a kán állott előttük.

— Lakosztályodban kerestelek, Fatime, — szólt gyöngéd, gyanútlan hangon, aztán térdre ereszkedett a kerevet mellett és fájdalmas részvétellel mondta: — Bocsásson meg, signora, még egyszer látnom kellett kegyedet, mielőtt e kínos nap után a nyugalom vánkosára eresztem fejemet. Ó, ne féljen tőlem, mindent, mindent megteszek nyugalmaért.

— Uram, — rebegte Anna — nekem csak egy kell... szabadságom! Atyám, gyermekem és testvérem van, háromszoros kötelék fűz az élethez, legyen nagylelkű, adja vissza szabadságomat.

— Csendesesen, asszonyom, — mondta a kán, míg keze, mely Anna fürtein nyugodott, reszketni látszott — Allah nagy, bölcseségének sugarát rám fogja bocsátani és megnyitja értelmem kapuját, hogy atyját, gyermekét és testvérét pótolni tudjam. Idő kell, asszonyom, míg a jó megéri. Nem tudom, e pillanatban mit felelhetnék, az ember nem válhat

el ilyen hirtelen paradicsomi álmaitól. — Aztán szelíden kezet nyújtott Fatimenek. — Ne aggódj, te az maradsz nekem, ami voltál, sőt kedvesebb leszel, ha ez az asszony testvéred lesz.

Anna arcán keserű mosoly suhant át, látta, hogy a kánt nem bírhatja más gondolatra. Aztán szembetűnő erőlködés után így szólt:

— Uram, egy kérésem van. Teljesítse azt, annak bizonyságául, hogy az avar kán nemtelen nem lehet soha.

— Szóljon, signora, — mondta a kán szenvedéllyel.

— Esküdjék meg, hogy bármi történjék, Fatime iránt jóindulata meg nem változik soha. Esküdjék Allah nevére!

— Erre eskü nem kell! — kiáltott fel a kán — de ha kegyed óhajtja, ám legyen: Esküszöm Allahra és a Próféára, hogy Fatimének sosem lesz oka panaszra.

Anna idegei annyira meg voltak feszülve minden lelkiereje mellett is, hogy e kínos pillanatokban valósággal ájulás környékezte. Hirtelen egész különös érzés rohanta meg: undorodás a szereptől, amelyet itt játszott s a szókimondás ellenállhatatlan vágya.

— Nemes léleknek az áltatás gyötrelme, a bátor férfi megbecsüli az őszinte szót, — mondta hirtelen — legyen éber és vigyázó kegyelmed, az élő Istenre mondom, én mindent elkövetek, hogy kiszabadulhassak.

Mirza arcán hirtelen a harag lángja gyúlt ki, de nemes természete felülkerekedett. Nyugodtan, majdnem udvariasan szólt, bár a gúnynak valami csekély árnyalata félreismerhetetlen volt hangjában.

— Ez az én gondom legyen, signora, a szép virágot, melyet Allah nekem adott, az éber őrizet hálójával körülkeríteni. Talán sikerülni fog nekem

közelébe varázsolni azt, amit a távolban keres, a szabadságot.

Fatime ezalatt reszketve ült a kereveten. Anna vakmerőségét meg nem foghatta. Mintha rövidíteni akarná a veszedelmes együttlétet, összetett kezekkel Mirzához fordult:

— Mirza, e nőnek nyugalomra van szüksége, távozz, én mellette virrasztok.

A kán bensőséggel tekintett Fatiméra és mély megindulással mondta:

— Légy az éji harmat, mely e szép virágnak visszaadja színét, hogy üdülve nyithassa fel kelyhét a hajnal hasadásán.

Alig hangzottak el a kán léptei, Anna fölállt.

— Hála az Égnek, — kiáltott fel — hogy e ke-serves órán túl vagyok. És most segítsen kegyed, mindjárt éjfél.

Fatime gyorsan rendbeszedte Anna öltözetét és fülébe súgta:

— Abdallahban megbízhatik, csak a kán le-nyugodnék már!

— Bízunk Istenben, — bátorította Anna.

Fatime csendesen nézett rá egy darabig, aztán hirtelen megragadta egy érzés és térdre rogyott:

— Asszonyom, egy szomorú sejtés él bennem, mi nem látjuk többé egymást az életben. Ne kár-hoztassa vakmerőségemet, ölelje meg egyszer a szegény Fiorettát, érintse egyszer ajkával arcomat és nevezzen leányának.

— Fioretta, — mondta Anna meghatottan — nemcsak annak mondalak, de légy igazán leányom. Hagyd el ezt a megszegyenítő életet, kövess engem. Csak elhatározásodtól függ. Az én gondom lesz multadat feledtetni. — Ezzel fölemelte, szívére szo-rította a reszkető Fatimét, aki sírva és nevetve ol-vadt karjába.

— Határozz, kedves Fiorettám, kedves leányom!

— Nem lehet, nem lehet, — suttogta Fatime

fájdalmasan — de lelkem követni fogja minden lépését.

Most halk taps hallatszott kívülről, Fatime még egyszer Anna karjába vetette magát, aztán határozott hangon suttozta:

— Ez a jeladás, induljunk!

A sáturnak négy osztályán haladtak át s már az utolsóban voltak, ahol a nyílás előtt Abdallah állt.

— Minden készen van, asszonyom, siessünk, — mondta Abdallah óvatosan, a kán még ébren van és annál kevésbé gyanakszik. Pár pillanattal ezelőtt szóltam vele. Menjünk! — megindultak és áthaladtak a várgyűrű udvarán.

— Az öröket elbocsátottam, — súgta Abdallah — azzal, hogy másokat rendelek helyükbe.

— A szabadság órája ütött, — súgta Anna — ne mulaszd el és ha semmiáron nem akarsz követni, az Istenre kérlek, térj vissza, ne tedd ki magad a kán bosszújának.

— Ó, signora, — rebegte Fatime — ne fosszon meg életem utolsó boldogságától.

Már a nyitott sátor lépcsőjéhez értek, sietve haladtak fel és két sötét alakot vettek ki a homályban: Leonardót és Sátán Ferkét. Anna hirtelen megölelte Fatimét, aki csendesen zokogott.

— Abdallah már az előre elkészített kötélhágcsón haladt lefelé, mögötte Sátán Ferke felvont pisztollyal. Egyszerre hangos kiáltás hallatszott, a kán szava: Hol, hol? — s a következő percben már a lépcsőkön sietett fel.

Leonárd nem vesztette el lélekjelenlétét, megragadta Anna kezét és a kötélhágcsóra lépett.

— Követni fogsz! — kiáltott Anna izgatottan Fatimének.

— Megálljatok! — ordított a kán, Annához érve — hah, egy férfit — tette hozzá dühösen és handzsárjával Annára rohant.

A borzalmas percben Fatime Anna elé vetette

magát és a hideg vasat érezve, fölsikoltott, mire Anna ájultan hullott Leonárd karjába, aki óriási erővel megragadta őt és levitte a hágcson.

A kán, mikor Fatime sikoltását hallotta és érezte, hogy lábaihoz roskad, szinte önkívületben ráborult és a handzsárt messzire hajítva, kétségbeesetten kiáltott fel:

— Átkozott legyen a kar, amely ezt cselekedte.

A SZAMOSÚJVÁRI GYÜLÉS.

Kérlelhetetlen krónikánk itt összevonja irigy kárpitjait. Most, amikor tudni szeretnénk, mi készítette a látszólag gyanútlan kánt a döntő percben meztelen handzsárral lépni a menekülők közé, mikor lelkünk aggódva tünődik Fatime sorsán, történetünk egyszerre egészen más vidékre vezet. Szép, nyílt völgyben vagyunk, egy takaros külsejű mezőváros előtt, melynek egyik szélén igénytelen, régi várat látunk. A szamosújvári vár sokszor szerepel történetünk évkönyveiben. A sánc, melyet egykor a Szamosból odavezetett víz töltött be, azóta kertté alakult és a pinceboltozatú épületek ablakrésein bús lánccsörgés hallatszik ki. A terem, hol valamikor a gyűléseket tartották, most falakkal elrekesztett apró cellákká alakult. Történetünk napjaiban igen sok vendég érkezett Szamosújvárra, akik az örmény polgároknál voltak elszállásolva és meglehetősen eleven képet adtak most a máskor csendes városnak. Egy különös dolog tűnhetett fel a nézőnek: Sok gyászbaöltözött nőt lehetett látni, akik sötét kísértetekként haladtak végig az utcákon. Özvegvek voltak ezek, akiknek férje Rákóczi hadjárataiban pusztult el, vagy a Rákóczi elleni összeesküvés fölfedezésekor vérpadra került, vagy tatár, vagy török fogságba. A gyászoló özvegvek most idegvültek Szamosújvárra, ahol a fejedelem pár nap óta tartózkodik.

Szomorú korszak volt ez, amikor cselszövés, irígység, pártról-pártra vándorlás és bosszúvágy uralkodtak. Rákóczi nyugtalan lelke csak egy dologban talált örömet és csillapodást: az örökös cselekvésben. Mindannak megkísérlésében, ami őt nagyravágyó céljaihoz segítette. Csüggedni sohase látta őt senki. A baj és veszély éltető eleme volt. Most rövid időre jött Szamosújvárra, hogy híveivel a teendőről tanácskozzék, vagy inkább, hogy velük akaratát közölje. Az urak közül már többen vártak ott rá. A magyarországi megyékből is sokan jöttek vele és néhányan a várban szálltak meg.

Mintegy öt nappal a fejedelem megérkezése után úgynevezett országgyűlésre gyülekeztek az urak. Bár ez a tanácskozás igen távol esett attól, hogy ilyen nagyszerű nevet érdemeljen, a magyar keleti természet mégsem nélkülözhetette a szokásos szertartásokat és ünnepélyességet. Az elmúlt éjszaka virrasztásától még mámoros követség késő délután érkezett a fejedelem elé, hogy meghívja őt a gyűlésbe, ahol a hívek már együtt voltak. A terem egyszerű volt, csak a hét kapitány mogorva képe függött a falakon. Mikor a fejedelem belépett, az urak nagy kardcsörgéssel, egyszerre emelkedtek fel ülésükből és hosszú, zajos éljenzéssel fogadták. Pár percnyi szünet után Rákóczi megszólalt:

— Hű Karok és Rendek! Egy órára feledni akarjuk fejedelmi méltóságunkat és e tanácskozásnak inkább barátságos, mint ünnepélyes színt óhajtunk adni. Ami idevezetett bennünket, közös érdeke mindnyájunknak: egyesülés minden áron, béke, de jó és hozzánk illő béke, ez az, amiről tanácskozni akarunk. Nagyravágyással vádolnak bennünket. Igaz, nagyra vágyik, aki a közínség, zavar és nyugtalanság közepette a csendes révbe törekszik. Nagyra és nehézre vágyik, kinek nemcsak a teendőről kell gondoskodni, de a segédforrásokról is, a terhes munka kivitelére. De nemcsak nagyravá-

gyást, hanem vagyon- és kincsszomjat is szemünkre vetnek híveink. És ez fájdalmasan sebzi szívünket. Midőn az erdélyi Karok és Rendek bizalma a fejedelmi székre szólított, azonnal átláttuk helyzetünk nehézségét. Jól tudjuk, hogy az így eldarabolt hazának, a szétágazó érdekeknek egységet és erőt csak erő és gazdagság adhat. Házunk ellenségeinek rágalmaival megvetjük, kegyelmetek igen jól tudják, mire használjuk vagyonunkat: csapataink fizetésére, ami az ország jövedelméből nem telik és arra, hogy magunknak a külfölddel szemben befolyást és tiszteséget szerezzünk. Ez az a patak, — folytatta mosolyogva — mely annyi kincset elhord. De nemcsak vagyon, hanem éber figyelem is szükséges. *Si vis pacem, para bellum.* Mi a békét óhajtjuk, de ha tarsolyunkba rejtjük kezünket és azt várjuk, hogy az égből szálljon alá, akkor csak áttatjuk egymást. Mi tartotta fenn a török padisah barátságát, mióta Budavár a félhold alatt nyög? Éberség, kémek, mindig nyitott erszény és hébe-korba fogaink mutogatása. Mi szerzi meg nekünk a svéd és francia udvarok barátságát? Miért olyan keresett ma kis országunk szövetsége? Fegyveres erőnknek s a Rákóczi név szerencséjének köszönhetjük ezt. De ha erszényünk kiürül, ha elhamarkodva békét kötünk és kardunkat a szögletbe hajítjuk, akkor utolsó napunk virradt fel. Ugy van urak, karddal oldalunkon és emelt kopjával kezdjük meg a békealkudozást. Legyünk óvatosak és fogódzunk a hatalmas szultán köntösébe, nehogy amíg itt barátokat szerzünk, ott egy veszedelmes ellenséget bősziítsunk magunk ellen. És most felszólítjuk kegyelmeteket: mondják ki bátran véleményüket és fejedelmi szavunkat adjuk, hogy amit itt mondanak, legyen bármi, meghallgatást nyer és haragunkat semmi sem fogja fölingerelni.

Ebben a pillanatban megnyílt a terem szárnyas ajtaja s egy halálsápadt, mély gyászba öltözött öreg-

ember lépett be. A váratlan jövevény egyike volt azoknak, akiket, ha egyszer láttunk, nem feledünk soha. Hosszúkás arcán hajdani nagy szépség romjai látszottak és öserővel párosult száguldó szenvedélyek nyomai. Két nagy, még most is ragyogó szeme egykori diadalokról beszélt és büszke egykedvűséggel türt veszteségekről. Zólyomi Dávid volt ez, ifjúkori kalandjairól és később rettenetesen hányatott életéről híres Zólyomi. Magas termetét egyszerű és avult gyászruha fődte. Oldalán sok csatát látott pallos függött és egy megrozsdásodott öreg kard. Most az egész gyűlés szeme rajta függött.

— Zólyomi! — kiáltott fel Rákóczi, ajkába harapva. — Micsoda vakmerőség!?

— Csendesen, nagyságos uram, — mondta Kassai István, a gyűlés jegyzője. — Itt nem árthat egymaga annyiunk ellen. Tegyen úgy nagyságod, mintha észre sem venné.

A nyolcvan éves ember csendesén végighaladt a termen és a szőnyeggel borított asztal végénél megállva, némán tekintett végig az egybegyűlteken. Mikor a mellette ülő megkínálta székével, minden teketória nélkül elfogadta az ülést, mint aki megszokta az elsőséget.

Az urak most hosszabb-rövidebb beszédekben elmondották véleményüket. Többek között Gerőfy István is felszólalt, egy ötven—hatvan év körüli férfi, aki a békét ajánlotta.

— Tudom én, — mondta többek között — hogy nagyságod nem barátja az otthonülésnek és nyugalomnak. És bizony mondom, több baj érte már fejemet, semhogy olyat tanácsoljak, amiről előre tudom, hogy nagyságod követni nem fogja. Azért én azt aiánlom, hogy a békét szerezze meg nagyságod, legalább egyelőre. Mit ér nekünk a francia király és a svédek ígérete, ha bajban leszünk, mégis magunkra maradunk.

— A földologban tehát egyetértünk, bátyám, —

mondta Rákóczi, akit Zólyomi hallgatása némileg megnyugtatót. — Békealkudozás kivont karddal.

Most egyszerre, mint a vésztől meghajtott s a maga erejéből újra felemelkedő árbóc, felkelt üléséből Zólyomi Dávid. Arcán hideg gúny és önbizalom látszott.

— Nagyságos uram, — szólott erős, mindenüvé elhallatszó hangon, de nem kiáltva — vendégei közt találom nagyságodat egy barátságos ünnepélyen. Mert ez urakban nem ismerek az erdélyi megyék törvényes követere. Nem látom a székely nemzet székeinek képviselőit, ha csak Mikes Mihály uram nem jelenti egész nemzetét. Úgyszintén a szász atyafiak közül sincsen itt senki.

Egy kis szünet után, mely a vakmerő felszólásra támadt, halk morgás zúgott végig a termen. Zólyomi azonban ezzel mitsem törődve folytatta:

— Itt, úgy látom, minden, amit nagyságod mond, tesz, vagy akar, helybenhagyást nyer. Azok a rendek, akiket nagyságod hevenyészett elnöki széke körül látok, megszokták, hogy helyeseljenek mindent, ami Erdélynek eddigi fejedelmei alatt annyi vérebe és vagyonába került.

— Micsoda vakmerőség! — zúgolódtak néhányan, de Zólyomi tovább beszélt:

— Mondd a fősvénynek, hogy fukarsága takarékoság, mondd a tékozlónak, hogy oktalan pazarlása nagylelkűség, mondd a közveszélyben halászónak, hogy előrelátó és nyert ügyed van. Zólyomi Dávid áll nagyságod előtt, akinek vagyonát most, — mint Erdélyben mondják — a patak elvitte, mert Debreceni Tamás uram, aki még nemeslevelét sem tudná előteremteni és mégis itt ül, a Karok és Rendek között — mind Patakra takarította azt. Ó, ez dicséretes takarékoság, nagyságod kifosztotta az ország legegzenesebb embereit.

— Elég! — mondta Rákóczi. — Távozzék kegyelmed. Ismerjük a Zólyomiak régi betegségét és

egy nyolevan éves aggastyán szavait nem vetjük latra. De béketűrésünk nem kimeríthetetlen és a száműzöttet, aki itt hivatlanul jelent meg, el tudjuk némítani.

— Tegye meg, nagyságod, nem ez lesz az első erőszakos tette. Hiszen Dávid fiamat hálából, amiért egy élete elleni összeesküvést fölfedezett, a kővári börtönben tartja.

Rákóczi arcát elborította a vér, de mivel fejedelmi szavát adta és érdekében is állt a zajt kerülni, egyelőre csak mondhatatlan megvetéssel mérte végig Zólyomit és Bethlen Farkassal kezdett valami egyébről beszélni.

— Van-e olyan család Erdélyben, — folytatta az öreg ember — amelybe nagyságod bele nem akadott? Melyikünk került el az előre elkészített feladás, vagy gyanú ürügye alatt a kifosztást? Ismeritek-e még ti jó főrendek, az öreg Zólyomi Dávidot, akinek több faluja és vára volt. Nézzétek vén ősz fejemet. Ez a kopott kalpag egyetlen fővegem, gyermekeim vagyonán tengődöm. A jámbor Rákóczi György, kinek Erdélyben egy hold ősi földje nem volt, két fiát fölgazdagította: Zólyomi Erzsébet után bírja Székelyhidat, Diószeget, Kővárt, Ecsedet utánam és fiam után, akit örültnek hirdet, a gyalui várat és Kolozsmonostort, amelyeket most fia, György választott fejedelem és váradi kapitány használ. míg én koldússá lettem.

— Jog és törvény szerint, — vágott közbe Mikes Mihály.

— Az ország törvénye szerint, — kiáltott fel Zólyomi — amely világosan kimondja, hogy a magvaszakadtak és igazságtalanul száműzöttek iavaiból Rákóczi György gyermekeit gazdagítsa fel. De igazuk van a Karoknak és Rendeknek, mert hiszen e dícséretes zsákmányolás könnyítésére még 1631-ben törvénycikket készítettek a nyugtalan elméjük elleni animadversio iránt. Emlékezzenek ke-

gyelmetek a Kunkocsárd ítéletére, kit a bírák önagsága kegyelmére bíztak és aki minden vagyonát elvesztésére és örök rabságra íteltetett.

Most haragosan felemelkedett Kassai István és kijelentette, hogy e példátlan vakmerőségért kénytelen lesz ajtót záratni és jelt kérni.

— Jelt kérni, — mondta Zólyomi keresztbe fonva karját — e barátságos gyűlésen, nyájas barátunk, Rákóczi György jelenlétében, ki fejedelmi szavát adta, hogy szabadon szólhatunk? Rendben van, uraim, annyi pénz még van a zsebemben, hogy a váltságdíjat megfizethetem, zárassatok ajtót, ám legyen! De tudja kegyelmed, Kassai István uram, hogy Zólyomi Dávid vagyok még és életemből olyan kevés van hátra, hogy azt könnyen odavetem kegyelmeteknek. Nem is először lesz, hogy a poroszlók rám teszik kezüket. Ismerem én az ilyen zúg-országgyűléseket. Itt a fejedelmi levél, mely életemről és szabadságomról biztosít, — folytatta egy levelet vonva ki dolmányából. — Kegyelmetektől vásároltam ezer talléron, Kassai uram és gondolom, önagsága nem hazudtolja meg hű szolgáját, Kassai Istvánt. Itt egy másik levél, melyben kegyelmed biztosít, hogy a gyűlésekbe eljárhatok és közügyekben szabadon szólhatok. Egy szép fakó ménem volt ennek a díja, az utolsó, ezer főnyi ménesemből.

— Ez felségsértés? — kiáltottak többen.

— Jól van, ítéljete el, urak, — mondta Zólyomi hidegen — mi az, amit még elvehettek tőlem?

— Szabadságod, felségsértő, — kiáltott Rákóczi kitörő dühvel — tettenért vakmerő, téged semmiféle levél fel nem jogosíthat ilyen szemtelenségre! Urak, szükséges-e felszólítanom kegyelmeteket, hogy ezt az inkább eszelős, mint vakmerő pártütőt elfogják?

— Nagyságos uram, — mondta Kemény János, a feddhetetlen új ember, aki gyülekezetben úgy külső szépségére, mint régi családjára nézve egyike volt a legérdekesebb alakoknak és akkoriban a fe-

jedelem legkedvsebb hadvezére is volt. — Zólyomi Dávid magaviselete inkább szánakozást érdemel s miután nagyságod ezt a gyűlést barátságos tanácskozásnak nevezte, gondolom, elég lesz, ha e jó urat, aki ruháinak és jószágainak leltárával ismertetett meg bennünket, egyszerűen távozásra kérjük fel.

— A szabadságot, melyet kegyelmeteknek megadtunk, — mondta Rákóczi éles nyomatékkal — hivatlanokra nem terjesztettük ki és reméljük, van elég hű emberünk, aki rá meri tenni kezét erre a vakmerőre.

Zólyomi Dávid arcán megint az előbbi gúny villant át.

— Ó, — mondta kiegyenesedve és kardját kivonva — ha vesznem kell, legalább jó áron adom életem.

Ezzel az ajtó felé hátrált és mikor rárohantak, dühös védelem után mintegy ötöt keményen megsebesített, majd földre rogyva, féltérden védekezett még néhány percig. Akkor a nagy erőlködéstől orrán-száján elindult a vér és eszméletlenül hurcolták ki a teremből.

Irtózatos szünet támadt most. Rákóczi felállt és minden ékesszólását elővette, hogy a Rendek előtt tisztázza magát Zólyomi vádja alól. De bár őt magát valamennyire megnyugtatta a beszéd, a gyűlésre csak félig volt hatása. A jelenlevő urak úgy érezték, hogy gyáva és dísztelen szerepet játszottak, amelyet csak ilyen zúggyűlésben mertek megkockáztatni.

Mikor az öreg Zólyomit kihurcolták, még sokáig folyt a vita. Az urak mind igyekeztek készségükről biztosítani a fejedelmet, még késő estig folyt a tanácskozás s végre is abban állapodtak meg, hogy ezúttal a fejedelem igyekezzék a császárral békealkura lépni, a török szultánnak pedig az annyiszor sürgetett ötezer tallérral följebb emelt adót fizesse meg és a svéd és francia udvarok barátságát is iparkodják megtartani. Ezek a határozatok mind arra

vallottak, hogy a fejedelem nincs tisztában magával és kap minden után, amiben ürügyet remélhet később a szél után fordítani köpenyét.

KATAFALK.

A magas ablakon egyszerre sötétvörös fény ömlött a terembe. Tűz van! — kiáltott valaki a meglepetés önkéntelen szünetében, de a fény más természetű volt és egyszerre olyan szívreható hangok követték, hogy az egész gyűlés az ablakhoz rohant. A vár előtti kövezett tér felé temetés közeledett, melynek gyász karéneke mindig hangosabb lett. Vagy háromszáz lobogó fáklya kísérteti fényében feketébe öltözött, leeresztett hajú nőalakok tűntek fel. A térre érkezve, tágas kört alkottak, melynek feketeségében csak a hófehér arcok világítottak. A nők mögött hézagonkint fáklyások foglaltak helyet s azokon túl Szamosújvár összetódult lakói ácsorogtak. Az egész jelenet középpontjában pedig magas ravatal állott, amelyet olyan gyorsan állítottak össze, hogy míg a teremből alátekintők szeme a fáklya füstgomolygásán áthatolt, a ravatal már készen állt számtalan gyertyával, családi pajzsokkal megrakva és fölötte hosszú gyászlobogó lengett a piros fényben.

— Mi történik itt? — kérdezte Rákóczi, nemcsak meglepetten, de elfogódva. — Kinek szól ez a halotti pompa?

— Bánfi Kristóf, aki legközelebb állott hozzá, láthatólag szerette volna kikerülni a feleletet. De mert a fejedelem egyenesen hozzá fordult, nem habozhatott tovább.

— Nagyságos uram, — mondta végre — a gyászkíséret, úgy hallom, hatszáz özvegyasszonyból áll, akiknek férjét, rokonait részint a portyázó tatárok vagy törökök ölték meg, vagy fogták el, részint

nagyságod hadaiban estek el s akik e napon közösen ünneplik a gyászáldozatot s egyszersmint nagyságod nemes lelkéhez folyamodnak, hogy rokonaik kiváltásában segítségükre legyen.

A fejedelem elnémult, aztán a harag pirossága futotta el arcát.

— És ki rendezte az ünnepet? — kérdezte hirtelen a belépőket.

— Valóban, — mondta a kérdezett — eddig nem jutott tudomásomra, nagyságos uram, de azt hiszem, nem lesz nehéz végére járni.

— Istenemre! — kiáltott Rákóczi — ha nem tudnók magunk és kegyelmetek előtt is tudva nem volna, hogy a magyar özvegynél nincs irigylésemértőbb lény a világon, mert nemcsak a törvény lovagiassága védi jobban, mint bárhol, de mi magunk is, amennyire módunkban áll, igyekszünk segítségére lenni. . . valóban azt kellene hinnünk, hogy nincs magyar hölgy, aki másodszor férjhezmehetne, annyira elfogta a jámbor teremtések a bánat. — Azután nevetve fordult a körülötte állókhoz.

— Urak, — folytatta, azt mondják, özvegyet senki se vigasztal annyira, mint a kérő. Kegyelmetek között bizonyára sok nőtelen akad, ime, itt választani lehet.

Van a rosszul számított és tapintatlan tréfában valami, ami visszhangra nem talál, bármennyire óhajtaná. A fejedelem gúnyos beszéde egy-egy jóváhagyó fejmozdulatot, erőltetett mosolyt váltott ki legföljebb, de az egybegyültek arcáról nem űzte el a baljóslatú kifejezést és kedvetlenséget.

A gyászünnepély végéhez közeledett ezalatt s a nők csoportja az épület tág csarnoka felé tódult. A széles lépcsőket és folyosókat egészen elborították a gyászoló alakok, akik sírva és zokogva özönlöttek be a terembe. Egyrészüik Rákóczi térdeit ölelte át, mások azt hajtogatták, hogy őket az a remény és bizalom hozta ide, hogy a fejedelem nagylelkü-

ségében bíznak és abban a reményben jöttek ide, hogy ő, akinek Erdélyben és Magyarországon annyi birtoka van és a török divánban annyi jóakarót számlál, segítségükre lesz.

Rákóczi helyzete igen kényelmetlen volt. Akár résztvevő szívet tulajdonítunk neki, akár lelki ürt és hidegséget, ebben a helyzetben mindenképpen nehéz volt a helyes feleletet megtalálnia. De hogy a jelenetnek véget vessen, nyilatkoznia kellett. Csendet intett és néhányszor megkísérlette a szólást, de sikertelenül. Végre némileg lecsendesedett a zaj és Rákóczi, olyan arccal, amely elárulta, mennyire terhére van az egész, nyíltan megmondta, hogy ebben a váratlan megrohanásban inkább bizalmatlanságot, mint bizalmat lát és előre kicsinált tervet gyanít, hiszen jól tudja, hogy az ilyen megrendezett összesereglés egyesek bujtoztatásának eredménye. Azt is megvallotta, hogy a nők szelíd lelkületéhez illendőbbnek tartotta volna, ha kérésüket frásban, vagy más úton adják tudtára. Eszükbe juttatta, hogy volt idő, midőn az előkelő magyar nők férjük kiváltását a magukéból szerették és tudták teljesíteni s büszkén visszautasították volna, ha azt más ajánlja fel nekik. Említette a törvényt, mely a jobbagyot kötelezi földesurát kiváltani. Azt is mondta, hogy ilyen időkben, amikor a Damokles kardja függ fejük fölött, midőn a rajtalévő dolmányról se tudja, övé-e, vagy sem, nem vállalhatná egyes családok tagjait kiváltását a török és tatár rabságból, hiszen ezzel csak a váltságdíjat rugtatná magasabbra, mihelyt azok észrevennék, hogy nem egysektől, hanem a fejedelemtől követelhetik azt.

— Mindamellett, — így végezte beszédét — arra intiük kegyeteket, térjenek vissza hajlékaikba, ami tőlünk telik, azt megteesszük, de jelenleg huszonötezer forint minden tehetségünk, amivel annál kevesebbre megyünk, mert bizonyos, hogy ezt holnap a hadsereg hadizsoldja elnyeli.

Ezután rövid főhajtással visszavonult belső szobáiba.

Igy végződött a nevezetes gyűlés, melyet a legtöbben békétlenül hagytak oda. Zólyomi elfogatása is kellemetlen hatással volt az urakra, elképzelheték, milyen fájdalmasan hatott annak híre Annára és Violetára.

VISSZAPILLANTÁS.

Az iszonyú perc óta, amikor Annával utoljára találkoztunk, igen sok történt, amiről hosszasan kellene szólnunk. De krónikánk e tekintetben nem ad elég felvilágosítást. A kán felkiáltása bizonyítja, hogy Annát az éji sötétségben első dührohamában férfinak nézte s azért emelte rá fegyverét. Azt is biztosra vehetjük, hogy Anna, ha idegei kimerültsége miatt el nem veszíti eszméletét, a Fatimétől kapott tört a rettenetes pillanatban Mirza keblébe veri. Ott hagytuk el történetünket, hogy amikor Sátán Ferke elég esztelenül a kánra sütötte pisztolyát és ezzel zajt ütött, Leonard pedig lovára emelte az eszméletlen Annát. A tolmács tanácsára, aki a vidéket igen jól ismerte, négy huszár iszonyú gyorsasággal elszáguldott azon az úton, amelyen Leonard érkezett a táborba. Míg a többiek rögtön oldalt tértek s a bérceken fölkapaszkodva egyenest az erdőség felé tartottak, ahol egy mély völgyszakadékban egy szénéégető kunyhója állt. Itt az egyszerű emberek segítségével Leonardnak sikerült Annát életre kelteni. Amint körülnézett és látta, hogy Fatime nincs ott, irtózatos fájdalom fogta el. Biztosra vette, hogy Fatime meghalt és ez a hit egészségére is káros befolyással volt, amint azt később meglátjuk. A tolmács számítása beütött. A felriadt tatárok a négy huszár után eredtek, míg a nesztelenül haladó Leonardót egyelőre senkise üldözte. De a legtöbbet

használt Abdallah jelenléte, mert az a sátraikból kicsalt tatárokat a menekvők üldözésére sürgette s így félrevezette őket. Maga a kán is biztosra vette, hogy Abdallah a nőrablót kergeti.

Miután Sátán Ferke a szénégető kunyhóban jól bekormozta arcát és a vidéket kikémlelte, nagy óvatosan és rejtett utakon sikerült Annát az első magyar állomásig elszállítania. A testi és lelki meg rázkódtatások teljesen leverték lábáról a hölgyet. Leonard azonnal értesítette Zrinyit, aki éjjel-nappal utazott, hogy találkozassék velük s amikor végre tíznapi pihenés után Anna valahogy helyreállt, őt egészen Ecsedig elkísérte.

Lorántffy Zsuzsánna, a lelkes fejedelemasszony még Ecseden volt, de egyedül, mert Rákóczi György, aki vonakodott a linzi békekötésben felsorolt magyarországi megyéket kiadni, újra sereget gyűjtött.

A fejedelemnő, mihelyt Anna kiszabadulásáról értesült s megtudta, hogy az a forró láz tünetei között érkezett Ecsedre, azonnal odasietett és Zrinyit Leonárddal a várban szállásolta el, ahová másnap este Violetta is eljött. A bán mindössze két napot tölthetett csak a fejedelemné udvarában, mert vissza kellett sietnie a pozsonvi országgyűlésre, ahova Rákóczi is követeket küldött. E rövid idő alatt alig lehetett együtt néhány percre Violettaival. De az ilyen viszonyokban, mint a Zrinyi és Violettaé, minden szó, minden tekintet erőt és táplálékot ad. Két léleknek, aki egymást tökéletesen megérti, sohasem olyan mélyértelmű minden mozgulása, mint amikor kémlő szemek és fülek őrködnek szavaik és pillantásaik fölött. Zrinyi szerelmesebb szívvel távozott Ecsedről, mint valaha és olvan erős hittel, amely mindent lehetőségnek érez. Búcsúzaskor Anna megkérte őt, hogy Mirza kántól tudia meg Abdallah váltságdíját. Hogy saját váltságdíját nem említette, az természetes, mert ezzel ma-

gát rabnőnek ismerte volna el. Egyébiránt, úgyszólván felhatalmazta Mirzát, hogy Abdallahért annyit kérjen, amennyit akar. Aztán még szívszorongva kérte, hogy Fatime sorsáról tudósítsa, amit a bán meg is ígért.

Ennyi ápoló kéz lassan helyreállította Anna egészségét. Rákócziné is hosszú éjeket virrasztott ágyánál Violettaival. Mielőtt elbúcsúzott, a fejedelelnő még egyszer meglátogatta.

— Kedves Annám, — mondta nemes örömmel — azok a szerek, amelyek a lélekre hatnak, a testet is üdítik. És most, hogy az én kedves Annám visszanyerte szabadságát, szeretném, ha teljes egészségének is birtokába jutna. Ime, — ezzel egy levélkét nyújtott át neki, amelyben ez állott: „Az a rab, akit e sorok felmutatója megnevez, tüstént szabadon bocsátandó. Rákóczi György“.

Anna arcán öröm gyulladt ki. Violettának nyújtotta a levelet és hevesen megcsókolta a fejedelelnő kezét, aztán kitörő szenvedéllyel kiáltotta:

— Ó, mégis van valami isteni a jótettben. Nagyságos asszonyom, a jótett lépcső, mely a mennyekbe vezet.

— Szegény Dávid bátyám. micsoda öröm lesz ez! — kiáltott Violetta is a fejedelelnő lábához borulva.

Lorántfy Zsuzsanna mindkettőjüket szelíden fölemelte és szívéhez szorította:

— Kedveseim, használjátok e talizmánt, de óvatosan és titokban. Férjem távozása előtt egyik udvari tisztem csekély mulasztásán nagyon felfingerült, de később sikerült őt megengesztelnem s rábírnom, hogy e sorokat aláírja. Ő ezer gondja között megfeledkezett erről és szóval adott parancsot udvari tisztem szabadonbocsátására, a meghatalmazás pedig kezemben maradt.

Másnap Anna és Violetta Besztercére érkeztek. Abdallah, magyar néven Gyulai, ezer aranyat ka-

pott és gazdagon sietett Gyaluba rokonaihoz.

Annának első gondja volt, hogy Dávid bátyját a kövári szennyves börtönből kiszabadítsa. De átlátta, hogy csak személyesen és nagyon óvatosan viheti azt keresztül. Egészsége még nem állt egészen helyre, de a két erőlelkű hölgyet ez nem gátolta. Egyéb okok is szükségessé tették az óvatosságot. Rákóczi György Váradon mulatott s így igen közel volt Kővárhoz. Az öreg Zólyomi Dávidról pedig pár hét óta senki sem tudta, hová lett. A mogorva várnagy indulatosan beszélte el, hogy az öregúr őt el akarta vinni magával, csak mikor már lovát is kihozták, akkor változtatta meg hirtelen elhatározását s megparancsolta, hogy maradjon otthon és kétszeres őrizet alatt tartsa a várat, mert nem meri Violetát nélküle Beszterecen hagyni. Dorka is elmondta nagy sápitozva, hogy az öregúr már igazán nyugton maradhatna végre, hiszen amit akar, abból úgy se lesz semmi.

— És mi az? — kérdezte Anna érdeklődve.

— Amit a nagyúr minden évben egypárszor megpróbál, az ifjú Zólyomi Dávid uram kiszabadítása. El-elejteget egy szót, aztán meg én nem estem ám a fejem lágyára, csak a szeme közé nézek és mindig kitalálom, amit gondol.

— Legalább nyolcezer ember sereglett most össze Váradon, — mondta Fekete mérgesen — ilyenkor odamenni, hiszen aki már vesztét keresi, az otthon is meghalhat. — tette hozzá morogva.

Fekete uram és Dorka asszony sejtelmei nem teljesültek, pár nap múlva Zólyomi Dávid épen és egészségesen tért vissza a besztereci favárba. Anna hazaérkezéséről már tudott, ahogy lováról leszállt éjfél tájban, mindjárt felőle tudakozódott.

A várnagy valami baljóslatú vidámsággal fogadta, Dorka asszony pedig a hölgyeket költötte fel, akik pongyolában siettek az öreg elé. Nagy melegséggel üdvözölték egymást, aztán az öreg minden

szabadkozásuk ellenére aludni küldte a két nőt.

Anna és Violetta megegyeztek abban, hogy a tetsedelemnő meghatalmazó leveléről nem szólnak az öregnek semmit, mert az mindent elronthatna.

Zólyomi másnap elmesélte, hogy Kővárat most még jobban őrzik, mint valaha, mindennap ingerültebb lett és még Lorántffy Zsuzsanna gondossága, leányához való jósága sem engesztelte ki. Őfelsége a császár és több országnagy, köztük Zrinyi Miklós és Wesselényi Ferenc közbevetették magukat Dávid fia kiszabadítása érdekében, de még annyit sem tudtak elérni Rákóczinál, hogy az agyonkínzott, félig örült embert rettenetes földalatti börtönéből lakhatóbb helyre tegyék.

Pár hét múlva Zrinyi hírnöke érkezett Besztercére, Annának egy csomagot adott át, melyben két értékes perzsa sál, néhány üveg rózsaoaj és pézsmapogácsák voltak. A küldeményt a bán és Fatime levelei kísérték. Zrinyi Violettának írt s többek között elmondta, hogy Mirza kán őt kérte meg az ajándékok elküldésére, a váltságdíjról nem szólt és úgy látszik megbékült, mert neki egy fölséges dagesztáni mént küldött ajándékba. Közölte azt is, hogy Mirza kán egy szerecsen rabszolgától tudta meg, hogy Fatime egy férfival eltávozott és így ütött rajta a menekülőkön.

Fatime levele ez volt:

„Signora... kegyed szabad és én élek. Isten megengedte, hogy a fegyvert, mely jóltevőm szívének volt irányítva, én foghassam fel. A seb nem volt veszélyes, azóta már begyógyult. A kánt szenvedésem megszeliidítette s amint előre láttam, vadságában is nemes szíve nem tagadta meg magát. Amit kegyed iránt érez — az az áhítatos imádás — nem lehet sértő. Nem is tudom, hogy fejezzem ki. Szíve két érzés között haboz. Az egyik a fájdalom, hogy kegyedet nélkülöznie kell, a másik az öröm, hogy él. Én pedig, aki hónapokig azt a boldogságot élveztem,

hogy kegyeddel egy fedél alatt lakhattam, a sebhe-lyet, mely jóltevőmre emlékeztet, büszkén ereklyé-nek tekintem — és nem óhajtok egyebet, minthogy szánalommal emlékezzék vissza — Fatiméra.”

Anna szemébe könny lopózott. Átnyújtotta a levelet Violettnak, aki dobogó szívvel olvasta a megható sorokat és szemébe tünt, hogy Fatime írása mennyire hasonlít anyjához.

Zrinyi hírnöke harmadnap visszatért a vála-szokkal.

•

Igy telt el a hosszú tél, míg végre tavasz elején Zólyomi hírért vette, hogy a fejedelem Szamosúj-várra ment, de a seregek nemhogy ritkulnának, in-kább szaporodnak Várad körül. Ekkor elhatározta a dacos öreg, hogy bosszút áll Rákóczin és akkor ment Szamosújvárra, ahol vele találkozunk. Nem tudjuk, csupán az volt-e célja, hogy a fejedelmet megszegyenítse, vagy tán egyebet is tervezett, ha a szerencse szolgál. De mivel az őrségből két leg-meghittebb emberét magával vitte, az utóbbit kell gyanítanunk.

Anna csak arra várt, hogy a fejedelem Kővár közeléből eltávozzék. Mindjárt atyja elutazása után gyorsan felkészült és abban egyeztek meg Violetta-val, hogy másnap hajnalban indulnak. Az indulás előtt való estén boldog reményekkel beszélgettek éppen a tervükről, mikor Anna küldöttje megérke-zett Kővárról... A két hölgy, amint megpillantotta őt, mindjárt rosszat sejtett. A küldönc iszonyú hírt hozott: az ifjú Zólyomi Dávid az örültség dühös rohamai után halva találtatott börtönében.

A két hölgy fölsikoltott:

— Ó szörnyű, szörnyű, hogy tehetnek emberek ilyet! — kiáltotta Violetta.

KIRALYI ÖLTÖZKÖDÉS 1647-BEN.

Violetta a legutolsó levelében megírta Zrinyinek Anna tervét, de nem szólította fel őt segítségre. Sőt, hogy Zrinyi kísértetbe se jöhessen, az egészet csak mint készülöben lévő tervet adta elő. Jól tudta, milyen kényes dolog egy ilyen csel végrehajtása és hogy Rákóczit bizonyosan fel fogja bűszíteni. A testvérnek talán még elnézhetik, de az olyan magasállású ember, mint Zrinyi, igen sokat kockáztat vele.

Zrinyi már Pozsonyban volt azon a nevezetes országgyűlésen, ahol később személyes tehetségeivel sikerült a vallási sűrlődások kiegyenlítését legalább megkezdenie. Az egyik tanácskozási szünetet május végén, Zerinvárban töltötte és kedvenc tervével, Uj-Zriny építésével foglalkozott. Június másodikán találkozunk vele, amikor Péter öccsével, Manuellel és a magyar ifjak fényes seregével bevonult Pozsonyba. Az ott összeült országnagyok közül a legkülönbözőbb pártok emberei elébe jöttek, szállásán fényes küldöttség várta és mindenből meglátszott, milyen népszerűség övezi.

Pozsony akkoriban a magyar nyilvános életnek középpontja volt, mióta az agg Budán a törökök ültek, úgyszólván az ország fővárosának tekintették. A város képe sok tekintetben különbözött a maitól. A városm, amely most puszta és néptelen, teljes épségben volt még, négy tornya közül az egyikben a magyar koronát őrizték, amelyet nemrégiben hoztak oda Győrből. Az erősség hétágú csillag alakját mutatta, melynek közepét a kastély foglalta el. Alatta kompos híd húzódott a Dunán keresztül, melynek tulsó végén a hidfőt fák és bokrok körítették. A városnak három nagyobb kapuja volt és egy kisebb, az úgynevezett Halászkapu. A jezsuiták, ferencrendiek és ágostai hitvallásúak, meg az apácák kolostora és temploma emelkedtek ki nagyszerű tornyaikkal. A várostér közepén az ékestornyú vá-

rosháza előtt csatornás kút állott. A külvárosban legelőször szembetűnt az érseki lak nagyszerű park-jával és tavával, amelyben hattyúk és török récék úszkáltak.

Pozsony sokszor látta a haza nagyjait össze-gyűlni, de olyan ingatag, olyan változó képet ritkán mutattak ezek a tanácskozások, mint akkor. A mindenünnen tornyosuló veszély erőt és cselekvést követelt, de ahelyett a visszavonás átka sarjadzott a lelkekben. Az áldást és békét terjesztő kereszténység meghasonlott magával s a gyűlölség és véres villongás szakították el egymástól a szíveket. A király szívből óhajtotta a csendet és nyugalmat helyre-állítani, de mindenütt indulatosságra, szűkkeblűsége és állhatatlanságra talált. Jelenleg a pozsonyi kastélyban szállt meg, melyet fogadására feldisznítottak. Reggelenként az öltöző órákban megjelentek nála hívei, ilyenkor Ferdinánd vidám volt, komolysága és aggodalmassága, amely egyébként jellemezte, eltűnt és egyszerű nyájassággal társalgott embereivel.

Most öltözőasztalánál foglal helyet, előtte kerek velencei tükör áll. Két kagylófésű, óriási ezüst-medence s egy keskenynyakú örvös ezüskorsó egészítették ki az öltözködés kellékeit. Ferdinánd fejét rövidrenyírt fekete haj fedi, és ez metsző el-lentétben áll a körülötte állók hosszú hajzatával. Öltözetének nevezetes kiegészítő részét, a parókát még nem tette volt fejére. Széles csipkegallérú ingben ül és komornyikja éppen az említett fejéket rázogatja.

Tartsunk egy szemlét a király körül álló csoport közt. Tarka, külsőleg semmi összhangzást nem mutató társaság volt ez. Egyházi és világi férfiak, magyarok, németek, olaszok és franciák együtt. Ott látjuk Draskovics Jánost, az újonnan választott nádort, a két Zrinyit, Lobkovitz herceget, Széchenyi Györgyöt, az érseki palliumban, gróf Tiefenbachot, a kis Montecuccolit és mellette Rialtit, akit Zrinyi

Miklós olykor egy-egy futó pillantással végigmért.
— Montecuccoli, — szólt a király — örömmel látjuk itt kegyelmedet új hivatalával felruházva s reméljük, hogy a tábornoki pálya tág teret nyit szép hadi ismereteinek.

— Felséges uram, — mondta a tábornok nemes fesztelenséggel — adja az ég, hogy mielőbb alkalmam legyen bebizonyítani, mennyire óhajtom kegyelmét kiérdemelni. Hogy mennél kevesebb akadály gördüljön az áldásos egyetértés elébe, melytől egyedül várhatunk üdvös eredményt.

A kis ember itt lábujjhegyre emelkedett és egy hatásos, kicsit gúnyos tekintetet vetett a két Zrinyire, akik éppen szemközt álltak vele, az ősz Széchenyi Pállal beszélgetve.

Zrinyi Péter elmosolyodott.

— Ez a kis ember, — szólt halkan az érsekhez, — igen nagy fontosságot tulajdonít magának, mióta őfelsége tábornokká tette. Nekem és Miklósnak különösen nagy jóakarónk.

— Reméljük a legjobbat, gróf úr, — szólt nyájasan a király Montecuccolinak, — ha ki-ki saját jószándékáról felelhet, azzal már sokat elértünk, a többit várjuk Istentől és hű magyarjaink erejétől.

Montecuccoli nem felelt, de ajkán mosoly suhant át. Közben a király is elkészült öltözködésével és rendre megszólította a csoport tagjait. Leghosszabban Zrinyi Miklóssal beszélgetett, akinek tiszteletteljes és derűs lénye a nyomasztó viszonyok között jó hatással volt a király kedélyére. Azután Draskovicshoz közeledett, egy feltűnő szépségű, erőteljes férfihez.

— Csak egy kicsit nagyobb sietség, urak, — mondta a király. — A szüret nincs már messze, akkorra biztosan megint elszélednek az emberek. Nekünk pedig Németországba kell utaznunk és sok végezni valónk van.

— Bizony, — sóhajtott kedvetlenül Lobkovitz.

— A végvárak kiigazítása és az egész határszéli védőrendszer nagy átalakításokat követel.

— És a seregek élelmezése, fizetése, — tette hozzá a király komolyan.

— Mindamellett — folytatta halkán Lobkovitz — a mostani körülmények között túlzottnak tartom a horvát bán eljárását, hogy vonakodik hivatalát elfoglalni, míg seregei nincsenek kielégítve.

— Szerintünk igaza van és e követelés csak őszinteségét tanúsítja — szólt a király hirtelen.

— Ha a vallási kérdéseken túl leszünk, — mondta Draskovics, — akkor tán többre megyünk.

— Valóban óhajtanók, — mondta a király, — hogy e részben valahára eredményhez jussunk, uraim. Úgy tudjuk, Zrinyi Miklóst felszólították a közvetítésre.

— Nem először, felséges uram és nem is utol-szor, — tette hozzá Lobkovitz. — Ez kemény dió.

Közben Montecuccoli fesztelenül közeledett Zrinyi Péterhez, pedig az egyáltalában nem bátorította őt arra.

— Gróf úr, — mondta, — szeretném egyszer látni a kegyelmed híres kardját, melyet — amint hallom — csak nemes birtokosának karja tud könnyen forгатni.

— Ezt a kívánságát, gróf úr, könnyen teljesíthetem, — mondta Zrinyi Péter szánakozó tekintettel a kis emberke pipaszárkarjára, — éppen oldalamon csüng, de ezúttal csak kívülről mutathatom meg a helyszűke miatt.

— Ezzel beérem egyelőre, góf úr, — felelte nevetve Montecuccoli, — úgy látom, majdnem olyan hosszú, mint én. Biztos, hogy el nem bírnám, azért igyekszem majd rövidebb eszközre szert tenni. —

Ezzel, mintegy véletlenül, a királynak rövid fővezéri botjára tette kezét, mely éppen ott hevert az asztalon.

Zrinyi Péter büszkesége nem engedte elárulni,

hogy elérte a célzást és csak annyit mondott:

— Ez a fegyver mindenestre férfikart kíván, Sziget alatt Juranics kezében találták.

Montecuccoli a maga kis vékony kardját mutatta:

— Ez V. Károlyé volt és egyik elődöm a csataterén nyerte magától a nagy császártól.

Pár perc múlva a király így szólt:

— Készen vagyunk és indulhatunk a vadászatra. — Ezzel átvett egy rövid kardot a belépő apródtól s az ajtó felé haladt az urak kíséretében. Montecuccoli és Rialti hátramaradtak.

— Észrevette-e, tábornok, — szólt az olasz lovas, — mennyire igyekezett Zrinyi Miklós őfelségét felderíteni?

— Én ezt igen természetesnek találom, ezek a derék urak nagyobb fokra vitték a tettetést, mint én, főleg ez a horvát Alcibiades. Ez a minden pártok embere, a tatár kán kenyerespajtása, akinek ugyancsak szeretném álarcát lerántani. Tudja-e, Rialti, hogy Zrinyi Miklós újra Zerinváron volt? Francia megbízottam különös dolgokat ír.

— Bár sikerülne cselszövéseik hálóját mielőbb kifürkészni! — felelte Rialti.

— Minden rendben lenne, — mondta a tábornok, — ha e nagyhatalmú kényurak erőit egyesíteni lehetne, nem egyenkint akarna parancsolni, vezérekdni mindegyik, hanem segédkezet nyujtának őfelsége vezéreinek és amit egyik sem tud — engedelmeskednének.

— E tekintetben, azt hiszem, a kegyed műve, melyben az itteni törvényhozók és hadvezérek gyenge oldalait leleplezi, igen jó hatású lesz.

— Én sikert és hatást nem várok, Rialti, én inkább a prágai haditanácsra akartam hatni, nem a magyar urakra, akikben a kevélység és irígykedés eredendő bűn és egy század se gyógyíthatja ki. De erről elég! Az első alkalommal nyíltan szólok őfel-

ségével. Zrinyi Péter minden viszketegsége mellett sem veszedelmes ember, amolyan jó közvitéz. De Miklós, egyike azoknak, akik az embereket és a körülményeket tökéletesen ismerik. Ész és személyes bátorság dolgában minden tekintetben első az országban, Istenemre mondom, Rialti, szeretném, ha ellenségem volna, hogy megbecsülhessem. De mint magyar, mint a császár alattvalója, igen veszedelmes! Minden hatásra, népszerűsége van számítva benne. Micsoda tettetés kellett hozzá, hogy az ellenséges vallási felekezetek és pártok bizalmát így meg tudja nyerni. Mennyi ügyes tapintat, hogy a császár teljes bizalmát kiérdemelje.

— Uram, — mondta Rialti, — adjon az Isten erőt kegyelmednek, hogy e veszedelmes embert ártalmatlanná tegye, én távozom, nem veszek részt a mulatságban, mert a Zrinyiekkal nem szívesen találkozom.

— Rialti, — mondta a kis gróf, — egyet ne felejtessen: Mintecuccoli nyílt úton jár, az ármányt utálja! Ha kegyedet görbe utakon látom, akkor elválunk egymástól. Addio!

— A legrövidebb út egyenes is, signor, — felelte Rialti.

— Viszontlátásig, — mondta a tábornok.

A CSOMÓ MEGOLDÓDIK.

Rialti visszament szállására, mely az apácakolostor közelében volt. Komornyikja azzal fogadta, hogy vendége van. Rialti benyitott szobájába és az ablaknál egy ősz férfit látott, aki a neszre feléje fordult. Lába a földbe gyökeredzett.

— Üdvözlöm kegyelmedet, signor Rialti, vagy — Malipieri! Nekünk egy kis számadásunk van s mivel kegyelmed olyan hanyag adott szava beváltásában, hát magam jövök, — szólt a vendég.

— Hogyan, signor Cornaro? Micsoda vakmerőség volt idejönni, ahol Zeno fia is jelen van? — szólt meglepetéséből felocsúdva Rialti.

— Itt vagyok, legyen ez elég kegyelmednek, signor Malipieri!

Az öreg most felállt s barejtét és kardját az asztalra vetette.

— Mit akar velem kegyelmed? — kérdezte Malipieri komolyan.

— Keveset és sokat, — szólt az öreg, — mindegyre követelem mindazt, amit az életben egymással elvégezhetünk.

— Jól van, signor, — mondta Ariel és vendégét üléssel kínálva meg, ő is helyet foglalt. — Óhajtom, hogy a kegyelmed követelése a lehetőség határain belül maradjon. Száműzöttek vagyunk mind a ketten, titkolódzásra nincs okunk s egyikünk se tagadja, hogy ellenségek vagyunk.

— Mi ismerjük egymást, signor, minden további nyilatkozás fölösleges, de egy alkut kötötünk, kegyed életemnek tizenöt évét rabolta el s hogy adott szava alól kibujhasson, bérgyilkosokat fogadott ellenem.

— Ez nem igaz! — kiáltott fel Malipieri.

Cornaro ördögi gúnymosolyra torzította arcát.

— Korzikában nem volt nehéz embert találni. Én az egyiket hátba szegeztem törömmel és az vallott.

— Egy brávó vallomása! — mondta Malipieri megvetően.

— A másik brávó ellen, aki te vagy! — fakadt ki Cornaro. — Itt nincs törvényes vallatás, én tudom, amit tudok s ez elég. Ha nem hitt halottnak kegyelmed, mért nem küldte el a pénzemet?

— Mert az erőszakkal kicsikart ígéret nem kötelez és az összeg, melyet tőlem elrabolt, untig elég egy öreg ember kényelmére.

— Hát elfeledte a föltételt, signor Malipieri?

Nem tudja, hogy egy titok van birtokomban, amely a kegyelmed legszebb kilátásait tönkretetheti?

— Nem feledtem el, — felelte nyugodtan Malipieri, — de a titok elárulása nem foszthat meg sokkal többtől, mint amennyit ki akart csikarni tőlem.

— Az a leány él, signor, — mondta Cornaro nyomatékkal.

Malipieri felkiáltott:

— A Zeno leánya él?

— Igen, signor, kegyelmed szerencsét próbálhatna nála.

— Nem, nem, ez lehetetlen! — kiáltott Ariel — kegyelmed ámitani akar.

— Ez a gyermek él, — ismételte az öreg nobili, — de alkudjunk meg. Én mindenemből ki vagyok fosztva. Azt a húszezer zechinot szerencsétlenség által vesztettem el, koldus vagyok agg napjaimra, összetört tagokkal. — Ebben a pillanatban az öreg elöntötte a düh: — Érzed-e, mit jelent ez, te, aki asztalunk morzsáin nevelkedtél! ki előttem hajlongtál és most palotámat bírod!

Ariel dühösen ugrott fel:

— Elég! — kiáltott, — vagy nem bánom, történjék akármi, elárulom a kegyelmed ittlétét.

— Csendesesen, uram, — mondta Cornaro, — kegyelmed sokkal jobb számító, semhogy bosszújának feláldozná érdekeit. Én be tudom bizonyítani, hogy Zenoné természetes leánya él és pedig olyan sorsban, hogy a kegyelmed ajánlatát örömeztelfogadja. Ha egyszer feleségül vette, akkor nyíltan felléphet, nevét és vagyonát követelheti s egy csapásra diadalt arathat.

Malipieri pár percig gondolkozott. Cornaróról Velencében tudták, hogy ő ölette meg Zenot, Manuel, aki alig várta, hogy atyja gyilkosán bosszúját tölthesse, ott volt a közelben. Az öreg tisztában volt helyzete veszedelmével és mindent egy kár-

tyára tett fel. Tökéletesen ismerte a maga emberét.

— Signor, belátom, hogy el kell intéznünk végre ezt a dolgot. Nem leszek fukar, de kegyelmed is legyen méltányos követelésénél. Saját hasznáért és nyugalmaért olyat kívánjon tőlem, aminek teljesítésében örömet lelhetek. Mindaz, amit eddig mondtott, részint ismeretes volt előttem, részint, ha valószínű is, nincs bebizonyítva. Én Anna Zenot tökéletesen ismerem. E büszke nőnek fontos, hogy Violetta születésének titka ki ne derüljön. Világos, hogy csak elvitathatatlan bizonyítéknak fog engedni.

— Ilyent mutathatunk neki, — szólt Cornaro mogorván. — A dologra tehát, signor!

— Hígyje meg, egyáltalában nincs kedvem a dolgot halasztani, — mondta Ariel, — sőt, ha kegyed valamennyire méltányos, egy óra leforgása alatt végezhetünk a dologgal. Kegyelmed bizonyítványokról szólt. Ezeknek kezemben kell lenniök. Azt mondja, hogy Rinaldo leánya él. Meg kell tudnom, hol van és milyen sorsban. Ha mindezeket tudom, hajlandó vagyok kegyelmednek egyszerre tízezer darab aranyat átadni, amivel hátralévő napjait bárhol a világon biztosíthatja.

— Így nem fogunk közeledni egymáshoz, signor, — mondta dacosan az öreg Cornaro. — Helyzetem teliesen bizonytalan. Nem tudom, mennyire fog e csekély összeg leolvadni, mire biztosabb helyet találok, ahol nyugodtan bevárhatom halálomat.

— Mennyire számítja a költségeit, kegyelmed? Egy Cornaro-leány ciprusi királynő volt és arajándéku huszonötezer aranyat kapott. Amit én kegyelmednek ajánlok, azzal együtt, amit már adtam, az jóval meghaladja ezt az összeget.

— Signor, én véget akarok vetni a dolognak. Kegyelmed előzetes költségeimre kétezer darab aranyat ad még ezen felül és pedig lehetőleg mindjárt és én kezébe adom a bizonyítványokat.

— Még egyet, signor, — mondta Malipieri kissé megkönnyebbülve, — kegyelmed megesküdt, hogy Violetta születése titkát el nem árulja. Nekem kimondhatatlanul fontos, hogy e hölgy sorsa egészen az én kezemben legyen, minden ettől függ, még szívem nyugalma is. Hogy Zeno Rinaldo leánya él, az fontosabb hír számomra, mint gondolná, signor.

— Kegyelmed talán még szerelmes is? — szólt Cornaro rémes gúnymosollyal.

— És ha az volnék? — szólt Malipieri. — Mi csodálni való van ezen? Igen, én életemben egyszer szerettem. Érzésem olyan szoros kapcsolatban van a gyűlöléssel, hogy meg tudnám ölni azt, akit szeretek. Mint a gályarab a béklyó gömbjét, melyet maga után vonszol, úgy szeretném őt magammal hurcolni. Mit tudom én, miért, talán jól esik, hogy egy nemes és tiszta angyal szent árnyéka hull rám.

Cornaro György kimondhatatlan megvetéssel legeltette rajta szemét, aztán szilaj hahotára fakadt:

— Valóban fölséges, signor Malipieri. Ennyi költői ihletet nem is gyanítottam kegyelmedben! De mit törődöm én ezzel? Én pénzt akarok most látni!

Malipieri egy rézzel megrakott kis szekrénykét hozott ki a mellékszobából.

— A pénz itt van, — szólt a ládikát felnyitva s a hengerkébe rakott aranyakat elébe számlálta.

Most hosszas tanácskozás kezdődött a két ember között.

A Zólyomi család hazai krónikáink szerint a leggazdagabbak egyike volt Erdélyben. Nemes vitézség, zabolátlanság jellemezte legtöbb tagját. Nekünk itt csak az öreg Zólyomi Dávid egyik fiatalkori kalandjára kell visszatérnünk, hogy történetünket kiegészíthessük. Zólyomi Dávidnak fiatal korában Székelyviden egy ispánja volt, Ordas Ferenc nevű, akinek szép fiatal feleségét Zólyomi mindenképpen el akarta csábítani, de a nő tántorít-

hatatlanul ragaszkodott férjéhez és a hatalmas kényúr incselkedését minden fenyegetődzése ellenére elárulta férjének. Ordas szigorúan őrizte nejét, végre Zólyominak ördögi gondolata támadt: elutazott egy másik birtokára, Élesdre és pár hét múlva magához parancsolta az ispánt. Szelíden bánt vele s mintha hűségében bízna, fontos üzenettel a temesi basához küldte. Nen tudjuk. Ordas élt-e a gyanuperral, annyi bizonyos, hogy feleségét Patakra küldte szüleihez és maga a parancs értelmében Temesvárra sietett. A basa Zólyominak jó embere volt és mihelyt a levelet elolvasta, Ordast börtönbe vetette, ahol két évig synylődött, míg végre sikerült kiszabadulnia. A legiszonyúbb bosszútervekkel sietett Patakra: neje és két gyermeke halott volt. Amint később megtudta, Zólyomi elraboltatta az asszonyt és vagy, mert célt nem ért, vagy erőszakoskodása következtében, a nő hosszú synylődés után a kővári börtönben halt meg, gyermekeit pedig himlő ragadta el Patakon. A mindenéből kifosztott szerencsétlen ember az iszonyú hírtől lesújtva, szinte egészen elfásult, félig eszelősnek látszott, búskomorság szállta meg lelkét, de közben rettenetes bosszúterv érlelődött szívében. Egyszer csak eltűnt a vidékről. Zólyomi Dávid akkor a görgényi várban ült fogva valami féktelen tette miatt. A világ már megszokta, hogy gyakran eltűnik, azt is mondták, hogy Velencébe ment jó ismerőseihez, a Zenókhöz, míg az üldözés megszűnik. Ordas kevés összeszedett pénzén Velencébe sietett, de Zólyomit nem találta. Velencében akkor ujoncokat szedtek és ő beállt az akkori doge, Carnaro János szolgálatába, ahol Györggyel megismerkedett. Tudjuk, hogy Rinaldo halála után gazdájával együtt szökött meg Velencéből és azt is láttuk, hogy bosszúja olthatatlanul égett még szívében és tulajdon szavai szerint négyszer járt Magyarországon, de útja sikertelen maradt. Azt is tudjuk, hogy jelenleg a

besztereci favárban él, mint Fekete Mihály várnagy.

Rinaldo Zeno pár évvel Cornaro György száműzetése után az orvosok tanácsára ifjú nejjével, Zólyomi Annával, a világhírű mehádiai fürdőbe utazott egészsége helyreállítására. Ordas ezt megtudta és közölte Cornaroval, aki akkor Ravennában tartózkodott és a neve meggyalázására emelt szégyenoszlop miatt böszülten, még jobban égett Zeno-vérrel hűteni dühét, mint valaha. Előre kijelölt helyen találkozott Ordassal. A sors úgy akarta, hogy a két kalandor későn érkezzék, mert érkezésük előtt való napon Rinaldót sietve visszahívták Velencébe. Anna egyetlen leánykájával Mehádián maradt, egy német családnál, Lubléknál, akik akkor éppen a fürdőben mulattak.

Ordas élénk figyelemmel ólálkodott a Lubl-család körül. Megtudta, hogy Zólyomi Dávid a görényi várból kiszabadult ugyan, de azóta senki sem tudja, hol van. Pár napi leskelődés után a véletlen Rinaldo személye helyett a kis Violetta juttatta a dühös kalandor kezébe. A gyermek dajkájával néha a sebes Cserna patak szélén játszadozott és mikor ezt Cornaro megtudta, a bosszúvágó nobili rávette szolgáját, hogy a gyermeket elpusztítsa, amire az készséggel ajánlkozott. Ha már az öreg Zólyomin nem, legalább unokáján hűthesse bosszúját. Megismerkedett a dajkával s valami ürügy alatt sikerült azt eltávolítania. A gyermek elveszett, mindenki azt hitte, hogy a Csernába esett, de azért mégsem úgy történt a dolog, ahogy Carnaro akarta. Ordas nem gyilkolta meg a gyermeket, hanem egy olasz bohóctársaság vezérének adta át, akinek úgyis feltűnt a szép leányka. A vándorművészek mutatványai hamar elvesztették az újdonság vonzóerejét és a társaság már szedegette sátorfáját, mikor Ordas elhozta a gyermeket. Némi szabadkozás után, különösen, mikor Ordas azzal

fenyegetődött, hogyha el nem fogadják, megöli a leánykát, a bohóc neje vállalkozott rá, hogy magához veszi. Cornaro visszasietett Ravennába, Ordas pedig Velencébe utazott s gazdájával elhitette, hogy a gyermeket megölte, ennek bizonyságául egy aranygyűrűt adott át, melyben Zólyomi Anna neve volt belevésve és amely a gyermek nyakán függött.

Alig szükséges megmondanunk, hogy a gyermek, akinek származását gyámszülei nem ismerték, nem más, mint Fioretta.

Ez a közlés annyira meglepte Arielt, hogy egy darabig szótlanul ült.

— Vannak-e bizonyítékai is a mesének? — kérdezte aztán hitetlenül?

Cornaro egy iratköteget vont elő kebléből és csendesen bontogatni kezdte.

— Higyjen saját szemének, signor. Ordas meghalt és itt van egy hiteles irat, amelyet saját kezével írt, elég rossz, de érthető olaszszággal, itt elmondja az egész dolgot, a gyermek gyámszüleit is megnevezi. Itt van egy ingecske, melyet akkor a gyermekről levett és itt van Zólyomi Anna gyűrűje. A dolog bizonyos és minden kétséget kizár.

Malipieri végigolvasta az okmányt és megnézegette a mellékelt tárgyat.

Minden összevágott. Malipieri nem kételkedett tovább. Egy darabig hallgatott, aztán hirtelen megállt ellensége előtt:

— Mindezekhez még a kegyelmed bizonyítványát is kívánom, signor.

Cornaro dacosan, erőteljesen mérte végig és öklét az asztalra tette:

— Hiszi-e kegyelmed, hogyha már hazudni akarnék, ilyen nyomorult előtt tenném?

Malipieri dühösen felragadta kardját, minden tagja reszketett, aztán felindulását leküzdve, így kiáltott fel:

— Elég lesz, signor, az összeg rendelkezésére

áll, az alku kész! Itt a kezem — ezzel kezét nyújtott.

Cornaro félretaszította kezét és az aranyakat kezdte egy selyemkendőbe rakosgatni.

VIOLETTA.

Mikép végzett Ariel Cornaróval, gyaníthatjuk, de krónikánk a további részletekről hallgat. Annyi igaz, hogy Malipieri a legnagyobb fesztelenséggel jelent meg mindenütt, bár tartásában s vonásain az a rejtélyesség, melyet sohasem vetkőzhetett le egészen, inkább feltűnt, mint valaha. Az egész emberen látszott, hogy valami terven tűnődik. Violetta születésének titka, melyről egykor azt hitte, hogy csak Anna s ő tudja, más birtokában is volt. Érezte, hogy eljött az idő, véget vetni sorsa bizonytalanságának.

*

Pár héttel a leírt események után Violetát megint a favár tornyának tetején látjuk. Túl a róna fűvét az esti harmat leple borította és az ezüst nyárfák óriási csoportozatain a kelő hold vérvörös sugarai hatoltak át. Annát és Violetát egy különös terv foglalkoztatta, amelyről senkinek sem szóltak s véghezvitelére egész erejüket össze kellett szedniök. Már csak a dolog részleteit kellett tisztázni és az indulás napját elhatározni. Violetta éppen a terven töprengett és tűnődve bámult az éjszakába, mikor egyszerre úgy rémlett előtte, hogy a kapuk felé lóháton közeledik ugyanaz a baljóslatú alak, aki Ecseden annyira megijesztette. Lesietett anyjához, ahová nemsokára a kapuőr is odajött a lovat jelenteni. Megkérdezte, beeresszék-e az idegent, aki Buchheim nevében jön kíséretével.

— Hányan vannak? — kérdezte Anna nyugodt méltósággal.

— Anyám, — szólt Violetta, — nekem ez a lo-
vag ismerős és bár hihetetlennek látszik, hogy Ma-
lipieri idemeréskedjék, nekem mégis úgy rémlik,
hogy ő az. De mit akarhat velünk Buchheim?

— Hárman vannak, — mondta Anna, — én
nem látok veszélyt, az őrség erős és mindenestre
fontos dolog lehet, ami ezt a vakmerő bűnöst ide-
vezeti. Én látni akarom őt.

Violetta megpróbált ellenkezni, de Anna meg-
maradt elhatározása mellett.

— Meglátjuk, mit akar, kegyelmed és még né-
hányan közelünkben maradnak — folytatta a kapu-
őrhöz intézve szavát.

Nem sokkal ezután a nagy ebédlőben Ariel ál-
lott Anna és Violetta előtt, míg két kísérője a lo-
vakkal az udvarban maradt. Anna hidegen tekintett
rá, Violetta nem tudta leplezni felindulását.

— Signor, — mondta Anna, — atyám a foga-
rasi tömlőben és asszonykézben a vár. Megértheti
kegyelmed, hogy itt most idegen férfi nem marad-
hat sokáig. Azért lekötelez bennünket, ha rövidre
fogja mondanivalóit.

— Signorák, — mondta az olasz, — a magam
és a kegyetek érdeke hozott ide. Megérthetik, meny-
nyire terhes a viszony, amely köztem és Violetta
között van, mennyire érdekünkben állana ezt meg-
szüntetni. Arra kérem kegyedet, signora, hagyjon
egy pillanatra magamra leányával.

— Nem, anyám előtt nincsen titkom és nem is
lesz soha! — kiáltott Violetta. — Szóljon szabadon,
signor!

— Ha kegyed parancsolja, ám legyen. Szerte
az országban beszélnek már Zrinyihez való szerel-
méről és mivel a legtöbben nem ismerik közeleb-
bről a körülményeket, a hírek nem válhatnak éppen
becsületére.

— Micsoda hírek? — kérdezte Violetta fölhá-
borodva.

— Bocsánat, szép signora, de világosabban ki nem fejezhetem magamat. Gyöngédségére bízom kitalálni, mit tartanak itt az olyan hölgyről, aki nem megy ahhoz, akit szeret.

— Signor. — mondta Violetta fölséges ártatlansággal, — arra kérem, ejtse el ezt a tárgyat.

— Ó, — mondta Malipieri, heves indulatával küzködve, — kegyed gyűlöl, és miért? Mert atyja életét megmentettem, mert boldoggá akarom tenni és visszavinni a szelíd éghajlat alá, a művelt, szép körbe, ahol otthonos? Mert minden áldozatra kész vagyok, hogy kegyedet megnyerhessem? Abban az iszonyú órában, amikor egy idegen karjában láttam, megbántott érzésem egy hazugságot vetett ajkamra, pedig inkább szerettem kegyedet akkor, mint valaha!

— Signor, — mondta Violetta nyugodtan, — a szerelem akarattunktól független, én kegyelmedet nem szeretem, de semmi olvat nem tettem, ami bosszúra hevíthetné ellenem. Életem és minden boldogságom áldozatul esett adott szavamnak.

— Violetta, — mondta Ariel hevesen. — Hátha úgy van, hogy kegyed nélkül én sem lehetek boldog? és abban a tudatban, hogy itt veszélynél és bajnál egvéb nem vár kegyedre, arra kérném, tartsa meg szavát és kísértse meg azt a szebbik örömet, valakit boldoggá tenni? Nem hiszi-e, Violetta, hogy a kegyed oldalán megszűnhetik mindaz, amit ma bennem kárhoztat! A szerelem mindenható. Ó, signora, nem is tudja, mit jelentene nekem, ha a magaménak mondhatnám. Hogy enyésznének el a veszélyes indulatok, melyek szerencsétlen viszonyok között fejlődtek bennem. Most gyűlölök, mert látom, egy pillanat elég volt, hogy egy ismeretlenért feledje szent esküjét s honát. Jó nem vagyok, mert maga az ártatlanság és szelídség elmesterkéli az adott szó szentségét. Mi volt szándékom, midőn e szótól tettem függővé atyja életét? Az-e, hogy

mint apácát lássam valamely mohos kolostorban, vagy nézzem, hogy lényének nemesebb része: szíve s lelke más birtoka? S nekem csak egy vigasz marad: osztozni a más fájdalmában, aki kegyedet, az élő Istenre mondom bírni nem fogja? Nem látja-e, hogy én le nem mondhatok s kegyednek nőmmé kell lenni, ha atyja véres árnyát a sírban nem akarja megsérteni.

— Kell! — mondta Violetta önérzetes tekintettel.

— Igen, kell, — felelte Ariel nyugodtan. — ha el nem akar veszíteni mindent, ami kedves és szent. Legyen irgalmas önmaga iránt, signora, ne kísértse az Istent!

— Soha, uram! — mondta Violetta fönséggel. — Nem tudom, mi volt a kegyelmed szándéka, mikor ezt az ígéretet kicsalta belőlem, hiszen akkor csak egyet éreztem, hogy atyám élete veszedelemben van. Akárkinek odavetettem volna életemet, kegyelmed jobban tudja, mint én, milyen eszméletlenül ömlött belőlem akkor a szó. Életem átka volt az a szó, de nem vádolom magamat, mert nem ígértem többet, mint amit megtartani akartam. Én megtartottam eskümet mind e mai napig.

— Signor, — mondta Zenóné haragtól kipirult arccal, — kegyelmed mindent megkísértett, ne menjen tovább, úgy sem ér vele semmit. Leányom lelkét ismerem, ő másé nem lesz, míg kegyelmed önként le nem mond róla. Elégedjék meg ezzel!

— Ez utolsó szava, signora? — kérdezte Ariel halálsápadtan.

— Igen, signor, — mondta Anna.

— Emlékeztetem kegyedet, hogy nem minden titok, amit titoknak vélünk. Tisztába kell jönnünk egymással, signorák. Violetta nekem ígérte kezét és esküjének nem gyengítésére, hanem szilárdítására hozzatette, hogy ha nekem nem adja kezét, úgy senki másé sem lesz. Azt kérdem: szabad-e ilyen

nyomorult szofizmákkal kibujni egy eskü alól? És signora Violetának mi válik inkább becsületére, ha egy velencei nobili neje lesz, vagy ha a világ...

— Elég, signor! — kiáltott fel Anna, aki most már nem tudta fékezni felindulását. — Ha nem akarja, hogy váramból kiutasítsam, hagyja abba.

— Signorák, én nem olyan könnyen adom fel állásomat. Kegyetek kényszerítenek előhozni azt a tárgyat, amelyet szerettem volna mellőzni. Néhány szóm van még, signora Violetta, azután, ha tetszik, elválhatunk. Kegyed nem Rinaldo Zeno leánya és kérdés, hogy a cserélt gyermeknek, akit e fényes családba becsempésztetek, Zrinyi örömmel nyujtaná-e kezét? Így áll az ügy, signorák! Most azt kérdem, elfogadja-e kezemet Violetta a titoktartás esküjével, vagy akarja-e, hogy az az asszony, aki anyja volt, csalással vádolva álljon a Tizek törvényszéke elé? Akarja-e, hogy mint Violetta Zeno, egy velencei nobili neje legyen, vagy bevárja, míg Zrinyi a cserélt gyermeket elutasítja? Akarja-e atyja emléket megszegyeníteni, vagy odatolakodni Zrinyihez, aki egy Zeno-leányt szeretett?

Ariel még tovább beszélhetett volna, a két hölgy szoborra vált, egyik se felelt neki.

Violetta arra a kijelentésre, hogy nem a Zeno leánya, megremegett. Nem tagadhatta, hogy atyjánál soha, anyjánál is csak egy idő óta tapasztalta azt a bensőséget, amelyet leány szülőitől várhat. Úgy rémlett előtte, hogy szívében egy csomó oldódott meg s ő valami nemtelen játék akaratlan eszköze lett. Ariel kegyetlen szavai az ellentétes indulatok egész seregét zúdították rá. Annára bámult, beszélni, kérdezni szeretett volna, de nem tudott.

Anna lelkében, tudjuk, gyöngéd és kényes becsületérzés lakott. Ilyennek ismertük meg Velencében, ilyennek Mirza sátrában. Egész életében elvből választotta a jobbat, bár indulatai a rossz felé vonták. De annyi erővel sohasem bírt, hogy akkor

is a jót, a nemeset válassza, ha az beleütközött abba, amit ő becsületérzésnek hívott. Zenóhoz nem szerelemből ment és nem csodálhatjuk, ha olyan aszszonyban, akiben száguldó indulatok csatáznak, akinek gyöngédebb érzésekre alig marad ideje — az anyai érzés sem olyan erős, mint másban. Anna úgyszólván saját gondatlansága miatt vesztette el gyermekét Mehádián, férje távol volt és ő, a gondatlan anya gyanujába esett volna, főleg hideg és számító férje előtt, aki amúgy is gyakran szemére vetette szórakozottságát. Csodálhatjuk-e, ha mindenáron igyekezett becsületét megóvni?

Akkoriban a mehádiái fürdőt leginkább törökök és moldvaiak látogatták s a keresztények, akiket a törökök mint gyaurokat, megvetettek, meglehetősen elszigeteltségben éltek. Az ilyenféle balesetek tehát könnyen titokban maradhattak. Lubléknál, ahol Anna tartózkodott, egy árva gyermek volt akkoriban, akit a derék család magához fogadott. A gazdag Zenóné még leánya életében sokszor kérte barátnőjét, hogy adja át neki a gyermeket, aki úgyszólván egy napon született az övével. A többit elképzelhetjük. Anna elbocsátotta cselédeit, újakat fogadott és Lublné annál inkább ráállt a cserére, mivel Anna ígérte, hogy férje halála után a titkot fölfedezi. Később Lublék halála és Violetta forró ragaszkodása a titok felfedezését erkölcsi lehetetlenséggé tette. Rinaldo, aki természetes hidegségénél fogva amúgy is keveset törődött gyermekével, nem vette észre a cserét. De Anna szívét mázsányi súllyal nyomta a titok. Szakadatlanul küzdött benne az erős akart és valami szánakozás az ártatlan Violetta iránt, akit nevétől és vagyonától egyetlen szóval megfosztani szörnyűségnek látszott előtte.

Most, hogy titkát fölfedezve látta, első érzése a megszégvenülés volt. Violetta szemével látta magát, de pár perc múlva megint az indulat került benne felül.

— Hah, — gondolta, — mit bizonyíthat ez az ember s mi gátolhat engem, hogy eltagadjam a dolgot, hiszen Velencében hatalmas pártfogóim vannak és Violetta közszeretet és tisztelet tárgya, míg e cselszövő embernek ezer ellensége van. Egy pillanatra a bosszú lángolt föl benne és átvillant rajta a gondolat, hogy a titkot örökre elnémítja birtokosa keblében. Szívének belső küzdelmei arcára íródtak. De nagyszerű lelke végül is fölmagasodott és győzelmet aratott.

Ariel keresztbefont karokkal, diadalmasan várta a választ. Anna Violetta-t ölelte át és szíve összeszorult, amikor rátekintett a szelíd gyermekre, akinek immár senkije se volt széles e világon s most ijedten leste anyja válaszát.

Anna hosszan, forrón ölelte át a lánykát és megvető, keserű, de méltóságos tekintetet vetve Arielre, Violetta kezét a magáéban fogva, remegő ajakkal röviden elmondta a leány születése titkát.

— Leányom vagy Isten és emberek előtt, Violetta, — fejezte be szavait, — most inkább, mint valaha. Mert, mint ahogy te nekem mindenem vagy, úgy én neked is mindened vagyok. E pillanatban anyai hatalommal feloldalak esküd alól. Ez az ember nem atyád életét mentette meg, te neki senmivel se tartozol.

— Egyedül vagyok hát, széles e világon! — kiáltott fel Violetta. — Ó, anyám, vezess el szüleim sírjához. hogy lássam azt, amit enyémnek mondhatok! Ne vádolg, ó, ne vádolg! Hiszen tudod, szívem mennyire ragaszkodik hozzád, de életemmel úgy érzem, számot vetettem. Ez az ördög itt, aki szívem megrepedésére számított, jól okoskodott. Anyám, eskümet föloldottad, de én úgy érzem, hogy gyámatyámnak, akinek nevét bitoroltam, most még inkább tartozom. Kegyelmed célt ért, signor Malipieri. Én nem a Zeno lánya vagyok többé, hanem szülőtlen árva, akinek semmije sincs Istenbe vetett

hitén kívül. Távozzék előlem. Eskümet bírja, mit akar egyebet? — Ezzel büszke tekintetet vetett a nyomorultra és magára hagyta őt anyjával.

— Signor, — mondta Anna, — tudom, hogy régen ismeri ezt a titkot, nem kérdem, hogy jutott hozzá.

— Úgy van, signora s amit mondtam, be tudom bizonyítani. Tulajdon levelét, amit Lublnénak írt Velencéből, el nem tagadhatja. Ez a levél kezemen van. Ime, másolata, — ezzel egy levelet nyújtott át Annának.

A hölgy átfutotta a sorokat, aztán mély megvetéssel adta vissza:

— Tehát leveleimet fogdosta el!

— Emlékeztetem, signora, hogy mikor Ónodit meggyilkolva találták Velencében, a kegyed férje szorosán rámparancsolt, hogy mindent lefoglaljak, ami a botrányos ügyre világot deríthet. Én ezt a levelet Ónodi szobájában találtam és hallgattam róla.

— Mert hasznosnak vélte a hallgatást. Most fölhatalmazom kegyedet, hogy titkomat kihirdesse Velencében, — mondta Anna visszanyerve nyugalmat és büszkeségét. — Én magam adom a Zenocsaládnak értésére, hogy Violetta nem Rinaldó leánya s egyszersmind azt is, hogy az eskü, amely őt egy nyomorult kém karjába vetette, érvénytelen s én kegyelmedet házamból kiutasítottam. Távozzék!

— Signora! — kiáltott Malipieri dühösen. — kérje az Istent, hogy ezt az órát meg ne kelljen bánnia! Halottak támadhatnak fel. A kegyed valódi leánya is előléphet, hogy bitorlott nevét és vagyonát visszakövetelje. Ezzel fojtott gúnykacajjal kisietett a szobából.

HÜSÉG.

Ezalatt az országgyűlés tovább folyt. A történetből tudjuk, hogy az ifjú cseh király, Ferdinánd

megválasztása nem ütközött akadályba. De a koronázást el kellett halasztani, mert a kitűzött napon Pozsonyban hirtelen tűz ütött ki, hetvenkét ház összeégett és sok ember életét vesztette. Így a koronázást csak június 16-án tudták megtartani. Később jórészt Zrinyi befolyására a protestánsoknak kilencven templomot átengedtek s a békesség a felekezetek között valamennyire helyreállott. A török portyázások viszont nem szüntek meg, azokban Mirza kánnak is élénk szerep jutott.

A szüret közeledvén, az ország rendei lassankint hazaszéledtek Pozsonyból. Csak Zrinyi Miklós nem ismerte a nyugalmat. Ha olykor néhány napot magának szentelt, már szemrehányást érzett, mintha minden órát hazájától vonna el. Régen készült Péter öccséhez, akitől már többször is kapott meghívólevelet, de mindeddig kimentette magát, hogy nem jöhet. Péter utóbbi levele olyan ingerült és egyben olyan homályos hangon volt írva, hogy Zrinyi valami titkolózást sejtett mögötte.

A két testvér igen különböző jellemű volt. Péter nyersebb, talán még nyíltabb, mint Miklós, akit éppen mély belátása tett óvakodóvá. Legtöbbször az első benyomások uralkodtak rajta és nézeteit a környezetében élő magyar urak dacos szelleméből merítette. Miklós nem szerette a folytonos háborgást, egyetlen célt ismert csak, a haza javát. A király híve volt testestől-lelekestől. Hitte, hogy a király és a nemzet egyesült erővel még ilyen szomorú viszonyok között is sok mindent elérhetnének. Rákóczi tetterejét, vállalkozó szellemét megbecsülte és minden igyekezetével iparkodott őt a közös ügynek megnyerni. Cselekvéseinek rugója egyszerű és kézzelfogható: egyesíteni a szétszakadt erőket. A vallási pártok villongásai fájdalommal töltötték el szívét, dogmatikai vitákba avatkozni nem szeretett. Tudta, hogy a békét nem viták útján, csak engedményekkel lehet biztosítani. Azért igye-

kezett ilyeneket kieszközölni. Péter mondhatatlanul gyűlölte az idegeneket, akik bizalmatlanságot és konkolyt hintettek és olyan kevés erővel léptek fel. Mindamellett, hogy bátyját szerette és becsülte, ellenezte annak mérsékletét. Biztosra vette, hogy Miklós nem ismeri tisztán a viszonyokat és azért nem mer határozottabban föllépni. Péter ingerlékeny, heves lelkét ismerve, a rokonszelleműek köréje csoportosultak. A valóságos és képzelt erőszak-tól való menekülés vágya tartotta őket össze, de cselekvésig nem jutottak, mert a nemesség annyi pártra szakadt, hogy egyesítésükre Zrinyi Péter ereje már csak azért sem volt elég, mert éppen heves természete nem engedte kellő meggondoltsággal fellépni.

Igy állottak a dolgok, mikor Zrinyi Péter sürgető levelet küldött Miklósnak, őt meghívta Zerin-várra születésnapja megünneplésére. Miklós oda-sietett és öccsénél sok vendéget talált. Az első nap vígan telt el vadászat és poharazás között. Mikor besötétedett, a nagy lovagterem boltívei alatt fáklya-fénynél hosszú terített asztal mellett foglaltak helyet. Miklós szokott nyájas, derűs módján vett részt a fényes lakomán és csak későn vonulhatott vissza szobáiba. Amint így utólag átgondolta a nap eseményeit, feltűnt neki valami tartózkodás a vendégek között. Ha egyes beszélgető csoportokhoz közeledett, azok hirtelen elhallgattak és mintha szándékosan másra fordították volna a szót.

Másnap nem tapasztalta ezt a tartózkodást, a vendégek közlékenyebbek, fesztelenebbek voltak s mikor eloszlottak és a két testvér magára maradt, Péter közlékeny lett. A haza ügyei kerültek szóba s mint mindig, ha erről a tárgyról volt szó, hevesen kikelt a német vezérek és a prágai haditanács ellen. Miklós ismerte öccsét és várt, amíg a vihar ki-dühöngi magát, hogy aztán a tennivalókról tárgyal-hasson. De Péter egyszerre fölkelt és arra kérte

bátyját, hogy kövesse őt a várfenékbe, ahol egy foglyot rejt, aki bizonyára érdekelni fogja. Ezzel gyertyát vett kezébe és kinyitotta a lejárást rejtő nagy faliszekrény ajtaját.

Miklós meglepetten, de aggodalom nélkül követte öccsét, inkább valami tréfára készült. Leérve, Péter előre bocsátotta bátyját egy nagy kétszárnyú ajtón s a következő percben ajtócsapódás és kulcsfordulás hallatszott, a gyertya elaludt és mindketten mély sötétségben maradtak.

A bán egy pillanatig szótlanul állt, aztán a Zrinyiek rettenthetetlen nyugalmaival kérdezte:

— Mi történik itt, Péter öcsém?

Jól tudta, hogy Péter őt törbeejteni képtelen. Egy pillanatig sem gyanakodott tehát. De biztosra vette, hogy valami váratlan dolog előtt áll. Pár perc múlva csakugyan hangokat hallottak s a szemközti ajtón számtalan szövétnek fénye hatolt ki. Zrinyi egy földalatti boltozat templomszerű helyiségét látta maga előtt, mintha csak a német Fehm-bírák sötét, rejtett helyein lennének. Kifosztott templomhoz hasonlított a puszta terem, amelynek közepén körbeállított óriás kődarabok álltak, akár a régi druidák gyülekezőhelyein. A kör közepén éjfekete zászló volt a földbe fúrva. A szövétnekek rézvörös világánál fekete alakok bontakoztak ki részben a köveken ülve, részben a magas boltívek alatt állva.

Zrinyi elszántan lépett közéjük, könnyű házi öltözetében, lobogó barna fürteivel, fegyvertelenül. Egy pillanatig sem kételkedett, hogy titkos összejövetel van s valami merész tervet koholnak. Ahogy körül nézett, számtalan ismerősre talált, történeti nevű, de többnyire fiatal, lobbanékony férfiakra, mintha a hon serdülő virága e gyászívek alá gyűlt volna halotti búcsút mondani sorsának.

Most a daliás alakok fölemelkedtek és lelkes, fülszakító éljenzés harsant föl. Mind Zrinyi Miklós köré tódultak, kezét ragadták meg és karjukba ölel-

ték. Valami olyan elragadó volt ez a rajongás, hogy Zrinyi egy pillanatra elfeledkezett magáról, költő-
lelke egy nagyszerű dráma első jelenetét látta. De
aztán összeszedte lelkierejét és igyekezett elfojtani
a pillanat keltette indulatokat és józanul, eltökélt
tisztá szándékkal nézni a dolgok elébe.

Péter szólalt meg elsőnek:

— Rokonaim, barátaim, ti kevesek; akiket sem
pénz, sem ígéret meg nem vesztegethett, sem hi-
vatal, sem martalék becse el nem szédített. Magya-
rok! Ime, látjátok, hogy Zrinyi Péter megtartotta
szavát, itt áll közöttetek az a férfi, akiben bíztatok,
az egyetlen, aki ésszel, fegyverrel és erszénnyel föl-
léphet most, amikor minden a gyors elhatározástól
és cselekvéstől függ... Miklós, hazád reménye szó-
lít, állj közénk!

— Igen, igen, légy velünk! — kiáltottak mind-
nyájan.

Egy öreg dalia közeledett Zrinyihez, Csupor
Péter s hevesen megragadva kezét, így szólt:

— Őcsém, nézz a szemembe. Pártdüh, kárvágy,
haszonlesés szól-e arcomról? Gondolod-e, hogy ho-
nom sérelmei között magánérdek és meggondolatlan
szereplési vágy bírt arra engem a sír szélén, hogy
összeesküvésre nyujtsam jobbomat? Te ismersz és
nem hiheted, hogy keblemben egyéb élne tiszta
magyar jószándéknál. Tekints körül e rongált hazá-
ban: mi vár reánk? Mit érnek az egyes portyázá-
sok és hiábavaló véres csaták, melyek célra nem ve-
zetnek? Van-e közös érdek, nagy cél, mely minden
előtt egy középpontra vonna s a mellékes tekinte-
teket megsemmisítené. Van-e vezér, kinek nevét és
erejét közbizalom környékezi. Mivel rendelkezik a
király? A hon kicsi részével, melyet magyartól és
pogánytól egyenlően kénytelen védeni. És kicsoda
Rákóczi György? Nyugtalan hódító, ki a megyéket
veszi és adja, amint a kocka fordul. Kezet nyujt
franciának, svédnek és közben a basának ír aláza-

tos levelet. Hiszed-e, hogy e gyászba borított Magyarország így valaha is egyesülni tudjon? Ime, Zrinyi Miklós, ez gyűjtött össze bennünket, nem első összejövetelünk ez. És mikor a hon javát hordozva szívünkben, körültekintettünk az országban s a neveket hangoztattuk, csak egy talált visszhangra minden kebelben, csak egy név van e hazában, melyet minden vallás, melyet kicsiny és nagy egyaránt becsül... ez a te neved, Zrinyi Miklós! Azt hiszed, hogy királyod ellen izgatlak? Nem, nem! Akit szent honszeretet táplál, az nem lehet áruló. De vannak idők, amikor minden érdek háttérbe szorul és csak egy lobog fel. Mikor az egyház boltozata meginog és födelén lángok csapnak fel. Ilyen idők voltak azok, mikor a kemény római diktátort választott, hogy az akaratot és tetterőt központosítsa.

Nem szabad elfelednünk, hogy Zrinyi Miklós ismerte öccse köztársasági szellemét és sokszor vitatkoztak is e tárgyról. Ő viszont a királyságot tartotta a célszerűbb kormányformának. Ismerte nemzetét és tudta, hogy a szabad választások korában céltalan pártvillongások martaléka lesz a hon és hogy éppen a szabadválasztás vetette a nemzetet idegenek kezébe. Alapmeggyőződése lett, hogy az arisztokrata szellemű magyar nemzetre csak magasra helyezett személyiség tud igazán hatni s ez az egyetlen út a pártsúrlódásokat elkerülni és a zavarokat gyökerükben megsemmisíteni. Zsenge gyermekkorától alkotmányos monarchikus elvekben nőtt fel s a szigeti Zrinyi Miklós ebben példaképe volt. Mindentől irtózott, ami pártütés, de most úgy érezte, hogy elsősorban óvatosságra van szükség, Péter tiszta szándékában bízott. S akiket maga körül látott, azokban a hon legnemesebbjeire ismert. Ezeket az embereket a haza és király számára megnyerni szent és nemes kötelességnek látszott előtte. Helyzete igen nehéz volt. Nyílt ellenszegüléssel csak

árthatott. Alaposan fontolóra kellett vennie minden szavát.

— Barátaim! — szólalt meg végre, meglepetését leküzdve és nyugodt pillantással tekintve körül. — Barátaim, ha a bizalom szól belőletek, ha ügyetek szent és tiszta, miért kell arról ma először és most és ily meglepetve hallanom. Szóljatok magatok, egyenes út-e ez? És illő-e, mikor honunk szent ügyére szövetkezünk, egymást erkölcsi béklyóba szorítanunk és célunk sikerére törrel fogdosni az embereket? Feltehetitek-e rólam, hogy ha szándékok helytelen, vagy a mód, amelyet választottatok, meggyőződésemmel ellenkezik — egy percre is el tudnátok tántorítani jobb meggyőződésemtől? S ha ezt felteszitek, az vagyok-e akkor, akinek vállára ilyen roppant mű alapját rakhatjátok?

Néma meglepetés követte Zrinyi szavait, azután Péter szólalt meg:

— Miklós! — kiáltott fel a maga nyers, szíves módján. — Félre minden okoskodással. Én vagyok a hibás, csakis én. Ezek itt ellenezték tervemet. Igen, tőrbe ejtettelek és mindnyájunk egyesített szent akaratával akartam lehetetlenné tenni, hogy kérésünket megtagadd. Bátyám! Szívem megszokta, hogy téged kövessen. Minden ere beléd fonódott. Ne engedd, hogy bizalmam megszégyenüljön. légy velünk. A magyarok béketűrő Istene nevében!

Zrinyi csendesesen hallgatta végig öccsét, aztán helyet foglalt a körben és így szólt:

— Mielőtt terveteket tisztán tudnám, urak, nem szólhatok. Hadd halliam tehát azt egyenesen és minden hímezés nélkül.

— Tervünk egyszerű. — mondta Zrinyi Péter. — A német vezérek mellőzésével kezdet nyújtunk Rákóczinak. Budát visszavesszük, a törököt kiűzzük és akkor diadallal vezetjük a királyt Mátyás csarnokába. Nem pártütés tehát, amit akarunk, de mindenestre olyan vállalkozás, mely a pártütés színét

viseli. Hiszen öfelségének csak akkor kellene meg-
tudni szándékunkat, ha már a sikerben nem kétel-
kedhetünk.

— Barátaim, — szól Zrínyi Miklós — célotok
tisztán áll előttem és lelketekbe látok. A haza há-
rom részre szakadt. Egyiknek a feje a király, akit
magunk választottunk és akinek fiát most koronáz-
tuk meg. Tudjuk, hogy ő jobb szándékú és neme-
sebb szívű minden idegen vezéréinél. A másik rész
a büszke Budavárral egy barbár, műveletlen, babo-
nás és hitszegő nép markába sínylődik. A hősök
bölesője, Erdély egy kapzsi, nyugtalan, önmagával
ki nem békült hódító vaspálcája alatt nyög. Cégér
a honszeretet, a török elleni harc, a német gyűlö-
lése, a valóság — ó, hisz tudjátok — a valóság:
dicsvágy, vagyonkeresés, örökös zavar, melyben
halászni lehessen. A török szégyenítő hatalmat bi-
torol fölöttünk. A tudatlan basa rablott fővárosában
élet és halál és vagyon ura, ebeknek szólít bennün-
ket és uralkodik nemcsak a birtokában lévő me-
gyék, de a döllyfös Rákóczi fölött is. A széttépett
érdekek, az örökös sanyargatás nemzetünk erköl-
csiségét megrontotta. Magyar magyart árul el. Ma-
gyar magvarra irigykedik. A gyászba borított kény-
urak nejük, leánvaikat alkusszák el. Egymás várát
raboliák ki s ha féltett életüket azzal megmenthetik,
egy hónap alatt, amire példa van — három urat is
cserélnek. Nem kételkedem tiszta szándékaitokban,
barátaim. Hű társatok, rokonotok, barátotok, Zrínyi
Miklós áll köztetek. Szívvel-lélekkel a tiétek vagvok
és éppen, mivel átlátom a munka nagvszerűségét,
bizalmatokra nyílt, őszinte nyilatkozattal felelek.
Célunk a haza boldogsága. Igen, de mi vezet erre?
A széttépett erők egyesítése. Mit akarunk mi? Egy
új pártot? Egy negyedik töredéket? Nem! Inkább
összeolvasztani akarjuk a szétszakadt részeket is.
Fontoljuk meg komolyan a dolgot, barátaim.
Diktátort akartok? Jól van, de ez a diktátor

ne élő ember, hanem eszmény legyen: a haza boldogsága. Ez legyen úr élet és halál fölött. Ezt az eszményt személyesítsük meg egyenkint és összesen. Ha én azt cselekszem, amit ti kívántok tőlem, mi egyéb az, mint kitüzni a pártütés zászlóját. Nézzük e vállalkozás gyakorlati következéseit, nem ábrándjainkban, de a valóságban.

Zrinyi beszédének ezt a fordulatát rosszálló morgás követte. Egy szép ifjú, Frangepán Ferenc szólalt meg rövid szünet után:

— Bán, — mondta — nem vallási pártok egyesítéséről van itt szó, azokat türelem és jószándék előbb-utóbb összevezetheti. A veszély, mely küszöbünkön áll, tetteket követel, nem hideg okoskodást.

— Ne feledd, Zrinyi, — kiáltott fel Csupor Péter — hogy olyan titok birtokában vagy, amelyet vagy magadévá kell tenned, vagy a titok részesei a részvétlen beavatását nem kockáztathatják.

Zrinyi csendesen végighallgatta őket, aztán azzal a méltósággal, amely annyi tiszteletet és bizalmat szerzett neki, így kiáltott fel:

— Urak! Csak az imént teljhatalmú diktátorról szólottatok és most egy félig bevégzett beszéd már fenyegetésre és ellenszegülésre indít. Ha most, amint akartátok, diktátor volnék, ki mer korlátlan hatalmú diktátor szavába vágni, aki élet és halál ura?! — Annvi felsőbbbséggel mondta ezt, hogy mindenki elnémult. Aztán csendes mosollyal folytatta:

— Igen, igen, ez a szabad fajta sohasem haitia nvakát diktátor igája alá: ismerlek benneteket. Itt állok köztetek fegyvertelenül, de a fenvegetőt megvetem. lelkes férfit nem a fenvegetés, csak értelmes ok bírhat más véleményre. Ha bizalmatokra érdemes vagyok, hallgassatok végig. Három pártra szakadt a hon. S ha mi fellépünk, lesz egy negyedik. Első, legelszántabb ellenségem ki lesz?

— A török! — szólottak néhányan — s annak most elég dolga van a velenceiekkel.

— Tévedtek, — folytatta Zrinyi — Rákóczi György!

— Ő kezét fog velünk! — kiáltottak az ifjabbak.

— Olyan kevésbé ismeritek Rákóczit, föltehetitek, hogy csak egy pillanatra is el tudja választani önérdékét és kapzsiságát attól, amit közügynek hirdet? Ha ő kezét fog veletek, akkor azt magáért teszi, nem másért.

— Legyen! — kiáltott fel Zrinyi Péter — akkor kihagyjuk őt és magunk lépünk fel. Embereinek fele úgys is hozzánk áll. Ez nem ellenvetés.

— Rákóczi tehát eláll, — folytatta Miklós — most békét kötött a királlyal, a törökkel szintén folyik az alku s így hárman lesznek ellenünk. Mert ha a király semmit sem tud tervünkről, mi egyéb az, mint forradalom, amit első csírájában elfojtani nem nagy dolog. Nem a rettegés szól belőlem, higgyétek el. De magyart magyar ellen vezetni, nem honfitett. Amit teszünk, csak a királlyal egyetértve és az ő nevében tehetjük.

Szóval, maradjon minden a régiben s te szépen kivonod magadat? — szólt közbe Zrinyi Péter haraggal.

— Árulás! — riadtak fel többen. — Péter, miért kellett bátyádat e nagy tervbe beavatni, anélkül, hogy meggyőződését előbb kipuhatold? Mit nyerünk ezzel? Egy árulót!

— Árulók vagytok magatok! — kiáltott fellobbanva Zrinyi Miklós, öccse kardját kirántva hüvelyéből.

— Ki meri Zrinyi Miklósnak ezt szemébe mondani?

— Én! — kiáltott Péter. — Istenemre, szemedbe mondom. A haza az első, a testvér a második. Mít papolsz itt nekünk? Van-e család e széles hazában, amelyik gyászt ne viselne? Nem zsebel török, német, tatár és magyar egvaránt bennünket? Ismered a gonoszt és békét énekelsz.

— Eltaláltad, jó öcsém, — mondta Zrinyi szánakozó tekintettel, míg arcán nemes harag égett. — S ha mindnyájan ismernétek azt, nem látnám itt is felmagasodni köztetek. Itt állok köztetek egymagam. Mitől féltetek? ... Okaimtól? ... Féltetek-e attól, hogy a jobbról meggyőződtek? Ha pártütő főnököt kerestek, ki jogosított fel a király leghűbb polgárában keresni azt?

— Téged kérdezlek, Péter öcsém, kinek van több ellensége, mint nekünk kettőnknek. És mi, akit törvényes királyunk bizalmával és fényes hivatalokkal ruházott fel, mi legyünk azok, akik a Zrinyi névre homályt borítsunk? Bizony, nagyatyánk nem így gondolkozott, mikor minden segítségtől megfosztva, életét áldozta a hazáért. Előszámláljam nektek rendre és egyenként eleitek hűségét és dicsőségét, akik veszély idején szorosabbra csatlakoztak királyukhoz.

— Mi nem pártütést akarunk! — kiáltottak többen.

— Alkotmányos országban a király háta mögött cselekedni kárhozatos és céltalan. És bármilyen szent legyen a szándék, nem sokkal kevesebb a pártütésnél. De okaimmal akarlak legyőzni. Mit akartok ti? Kezet fogni Rákóczival és a német vezérek mellőzésével kiűzni a törököt. Ha nyugodtan és higgadtan gondoltok, pár perc alatt meggyőződhetek e terv kivihetetlenségéről. A nagy német birodalomban még dül a harc és nincs itt az óra, amikor a király teljes erővel fölléphetne a török ellen. De tekintsünk saját házunk körül, mielőtt tovább mennénk. Ismerem a gonoszt, s annak magvát nagyobbrészt saját keblünkben találom. Pártokra szakadoztunk, egvük felől zajos követelés, kárnótlás biztosítása nélkül, másfelől merev ellenszegülés, mely saját érdekünknek árt. Mit tehet itt a király, ki nem egyszer intett és sürgetett kibékülésre, s kinek jó szándékán nem kételkedhetünk?

Jól tudom én, micsoda kaján fondorkodással ólálkodnak az idegen vezérek minden lépésünkre. De van egy mód az irígységet és áskálódást megszüntetni. Legyünk minden áldozatban elsők, mutassunk bizalmat bizalmatlanság ellenében és higgyétek nekem, hogy ez kifárasztja és megsegyeníti ellenségeinket és a szelíd királyt meggyőzi hűségünkről.

— Tettekre vágytok? Ó, barátaim! tettekre tág mező nyílik itt; ha akaratunk összepontosul, ha a király biztos alapot lát, ne kételkedjünk, a török nem olyan félelmes ellenség, akit le nem győzhethetnénk.

— Azt hiszitek-e, hogy a király maga nem óhajtana menekedni tőlük? Én tanúságot tehetek róla, hogy igen. Ha mindnyájan aludnátok, én őrt állnék, mint nem egyszer tettem, felkiáltanék: Szegény magyar nemzet, annyira jutott-e ügyed, hogy senki ne is kiáltson fel utolsó veszedelmedben? Hogy senkinek szíve ne keseredjék megromlásodon? Hogy senki haláloddal való küzködésében egy biztató szót ne mondjon. Egyedül legyek-e én őrtálló, ki megjelentsem veszedelmedet? Nehéz e hivatal nekem, de ha Isten és hazámhoz való szeretet reám tette, ime, kiáltok: hallj meg engem élő magyar! Imhol a veszedelem, imhol az emésztő tűz, ime, tudományt teszek előtted nagy Isten, mindent, amit tudok, kiáltok, hogy éntőlem elalvásomért ne kérd számon nemzetem véré... De még Istentől is tunyán kérni segédelmet vétek és bolondság. Igen, barátaim, a törököt kell kiirtanunk s hogy ezt tehessük, inkább, mint valaha, szükséges csatlakoznunk királyunkhoz.

— Ez a rettenetes sárkány török — — — Jenőt tőlünk elvette, sok ezer lelket rabságra vitt, sokat a kardnak élivel emésztett meg: Erdélyt, koronánknak egyik legszebb boglárát felprédálta, zavarta, — — —; gázolja nemzetünket s országunkat,

mint egy eredei kan a szépen plántált szőlőt.
— — — Forgassuk elő a históriákat, megtaláljuk,
hogymióta a káspiai barlangok közül kijött a
török dühös nemzet, keresztény vérnek patakul
folyása meg nem állott.

— Idegenektől nincs mit várnunk, de annál többet
várhatunk magunktól. Jól ismerem urunkat kirá-
lyunkat, ki kétséggkívül minden igyekezetével azon
van, hogy minket oltalmazzon, bár a sok alkudozás
megemésztette alkalmasint az ő tárházait. Mindez
nem egy napnak munkája, érett megfontolás, áldo-
zatok és idő kellenek hozzá. Azért félre az ábrándos
tervekkel barátaim — s mindenek előtt éljen a ki-
rály! — s legyen dicső és egész a hon!

Zrinyi beszéde mély hatást tett a jelenlevőkre.
Elhangzott egy-egy ellenvetés, de végre megszűnt a
zai, a bőszült kedélyek lecsillapodtak és Zrinyi
Miklósnak sikerült csendre és béketűrésre bírni
őket. Tanácsára másnap reggel mindnyájan elszé-
ledtek és ő egyedül maradt öccsével.

Az első nyugodt pillanatban a bán megragadta
Péter kezét és komolyan mondta:

— Legyen Istené a dicsőség, te örvény szélén
álltál, még egy lépés előre s a neved párttűző! Ne
bántsd a királyt.

MARCO CAPILET.

Míg a két Zrinyi Zerinváron mulatott, Mali-
pierit Komáromban látiuk Buchheimnél. A káián
olasz szíve tele volt titkos bosszútervvel. Ördögi
gonoszságában örült, hogy utolsó kétes célzásával
Anna lelkében fullánkot hagyhatott. Nem tudjuk,
milyen újabb ármányt koholt, de bizonyos, hogy
hosszabban tanácskozott Buchheimmal és Monte-
cuccolival. Zrinyi Miklós francia vadásza megszö-

közt Zerinvárról, éjjel-nappal utazott Komáromba és fontos tudósításokat hozott.

Néhány nap múlva Malipieri egy lovag kíséretében elhagyta Komáromot és Horvátország felé sietett, ahol előttünk ismeretlen okból a híres horvát kapitánnyal, Marco Capilettel akart találkozni.

Malipieri jól tudta, hogy ezt a szabad zsákmányost a Zrinyiek megsértették s nem egyszer kényszerítették a martalék visszaadására. Azt is tudta, hogy Capilet éppen ezért bosszút esküdött.

Ha Ortel történeti munkáját végigfutjuk s az azt kísérő képcsarnok torzalakjain pihen szemünk, lehetetlen, hogy egy arc abban különösen föl ne tűnjék. Egy viharongált, durván-becsületes arc, majdnem oroszlánszerű bozontos fürteivel s hosszú bajuszával. Ezen arc Marco Capileté. Ha az Ortel idejében élők hagyományainak hihetünk, miként az egész képcsarnok, úgy ez az arc is, bár némileg torzítva, bámulatos hasonlatossággal birt. Amint többnyire, azok a durva ecsettel mázolt, meredt szemű képek, melyek egy-egy olcsó vándor festőnek köszönhetik létüket, többnyire bosszantóan hasonlítanak eredetijükhöz.

Zömök, középmagasságú férfi volt a horvát haramiavezér. Nagy fekete szemei mélyen ültek és arcéle inkább madárra emlékeztetett. Egyike volt a szabad zsákmányosoknak, akik a magyar középkorban olyan sokat szerepeltek s akiknél urat és célt cserélni mindennapi dolog volt. Beszélték, hogy Marco Capilet nem volt egészen olyan, mint a többi. Bizonyos, hogy Zrinyi Miklóst kevéssel azelőtt még Istenként imádta és boldog volt, ha vezérsége alatt harcolhatott.

Sokan valószínűnek tartották ugyan, hogy az ilyen bérvitéznek a hűsége nem sokat ér, de Zrinyi nagyon bízott benne, bár cselekvésmódját utálta.

Igen sokszor fölhasználta főleg éjjeli támadásoknál, amikor a Marco Capilet dandárja fürkészte ki az ellenséget és aztán Zrinyi huszárai végeztek vele. Egy idő óta Zrinyi bizalma megcsökkent, hiszen Marco hevesen fel volt indulva ellene.

A horvátországi vadonok egyikében tanyázott éppen a szilaj csapat. Marco határtalan hatalmat gyakorolt emberei fölött, akik nem igen különböztek a valóságos rablóktól.

Mikor számuk fogyott, ami nem mindig csaták, hanem szökések következtetése is volt, a rengetegbe vonult. A vad horvát azt szokta mondani, hogy ott makk és ember terem; s valóban ritkán időzött amaz őserdő mélységeiben anélkül, hogy jó csoport martalóc ne szegődött volna hozzá minden nemzetből.

Szokása volt minden héten szemlét tartani serege fölött s nem egyszer megtörtént, hogy egyiket vagy másikat kiutasította a csapatból, ilyenféle gúnyos megjegyzéssel:

— Allj be Montecuccolihoz, nálánál mégis egy fővel nagyobb leszel!

Ebben a pillanatban félkörben látjuk a dandárt egy sűrű fekete erdőben.

Úgy látszik, a sereg már régen elvégezte estebédjét, mert a tüzek kialudtak és csak a hold ragyog a facsipkézet fölött, mint egy ablak az égben. A lovak jól távol legeltek a dús fűvön, s mellettök egy magas rabló járt, hol terelgetve őket, hol az estebéd maradványait vonva elő tarisznájából. A hely, hol a sereg mulatott, erdőnyílás volt. Azon esőtavak között terült el, melyek honi erdeinkben néha éveken át megtartják vizüket. A tó szélén, melyre a hold keskeny ezüst hídát vont sugaraival, tág félkörben a legsajátságosabb öltözetű férfiak voltak fogig fölfegyverkezve, többnyire handzsárokkal, durva mívű pisztolyokkal s fokosokkal. Első tekintetre a sokszínű, rongált dolmányok s menték, szárnyas csákók s bozontos süvegek mutatják, hogy e

nép öltözete megválasztásában szintúgy a véletlenre bízta magát, mint egész hevenyészett életén át. A kör közepén Marco Capilet állt, szarvasbőrbe öltözve nyaktól térdig; sötét mellvassal s kerek főveggel fején. Minden fegyvere ezúttal egy török kardból állt, melynek gazdag markolata mutatta, hogy valami béget könnyített meg tőle, vagy valamelyik vezérétől nyerte jutalmul. Jobbra e parancsoló tekintetű férfiútól óriási termetű ember állt, öltözete főtt rákhoz hasonló, melyet az ember befelé görbülő karjai, hosszú ujjú fekete kezei még elevenebben a néző képzelete elé idéztek. A hosszú, széles pallos s egy bot roppant ércgombbal, azonnal elárulta, hogy e tisztos személy a dandár végrehajtója — közbeszédben hóhérja, aki nélkül Marco sohasem lehetett el, — mert a vad embercsoportban, melynek főnöke, ilyen kíséret igen is szükséges volt.

A vezér rövid cifra káromkodással és fenyegetődzésekkel fűszerezett beszédet tart. Csak pár perccel ezelőtt hat embert kergetett el és alvezéreit szidta a helytelen választásért. A haramiák mély csendben fogadták Capilet durva kikelését és arcukon rettegés látszott. Mikor a szemlének vége volt, a sereg az erdő belsejébe húzódott, ahol a fák között gallyakból tákolt kunyhók állottak.

Capilet kunyhója előtt ült egy kidőlt fán. Majd felkelt és fel-alá járt:

— Miért töltsük alva a szép éjszakát, — mormogta magában. — Hej Nakovics! Hlavatics! Magyar! gyertek elő, vígadni akarok!

Egy perc múlva három termetes férfi közeledett s nyomukban több rablóforma közvitéz, akik kulacsokat hoztak.

A csendnek vége volt, tüzek lobogtak fel s a harmatos fűvön a majdnem százfőre szaporodott sereg valami szláv népdalt énekelt, közbe-közbe duhaj ordításokkal szakítva a csendet. A kulacs kézről-kézre járt és a széles körben magyar és horvát

nőket lehetett látni, akik a dandárt követték.

Tomboló körtánc és heje-huja következett. Capilet hol egyik, hol másik nőt szólította meg és a viháncolás mutatta, hogy a rettegett főnök tréfás kedvében van és méltóságát szegre akasztotta. Éjfélre járhatott az idő, mikor egymásután két pisztolylövés hallatszott és száguldó lovak dobogása riasztotta fel a vígadókat.

A tánc félbeszakadt, Marco fülelni látszott:

— Két lövés! Sebaj, legények, valami hírnök lesz, vonuljatok hátra, de résen legyetek, az őrséget meg kell kettőzni.

Az emberek hátravonultak a kunyhók közé, a nők a pattogó tűz mellé heveredtek kipihenni a táncot. Pár perc múlva két lovag jelent meg a tisztáson. Az első, lova szerszámáról és fegyverzetéről ítélve, az akkori szólas szerint főember lehetett, de nem magyar. A másik alkalmasint cselédje. Mind a ketten lassítva közeledtek s lovaik az itt-ott szikrázó tűzrakásoktól ijedten prüsszkölve kapdosták fejüket. Végre az első lovag megkérdezte az egyik őrtől, beszélhetne-e a kapitánnyal. Az őr minden felelet helyett odamutatott, ahol Capilet állt s az érkezőket várta.

— Jó estét, vezér, — szólott az első lovag olaszul.

A horvát vezér ezt törve ugyan, de elég érthetően beszélt s gyűlevész serege közt nem kevés hasznát vehette, mert talján mindenkor akadt benne nem egy, aki vagy a rossz fizetést, vagy a heverést megunva, helyet s urat cserélt.

— Jó éjszakát, akarja mondani kegyelmed? — felelt a bandavezér, — de ez mindegy, nekem se delem, se éjfelem, csak nappalom van, amelyet kedvem szerint töltök. Üdvözlöm kegyelmedet, signor Rialti! Távolról megismertem, bár csak kétszer láttam életemben. Mi jó szerencse hozta ide?

Malipieri egy darabig érdektelen tárgyokról beszélgetett s aztán így folytatta:

— Fontos dolog, kapitány, de talán késő is már az idő.

— Szóljon csak bátran, — mondta Capilet, és helyet engedett az érkezettnek maga mellett a ki-dőlt fatörzsön. — Mivel szolgálhatok?

— Én kegyelmedet vitéz embernek ismerem, — mondta Ariel — és olyannak, aki velem együtt nem veti meg a nyereséget, különösen, ha az önként kínálkozik.

Capilet elnevette magát. — Jó úton jár kegyel-med. Én embere vagyok, mihelyt nyereségről van szó. Ha könnyen tehetek szert rá, annál jobb. De ha bajjal jár, akkor sem ijedek meg.

— Ezt jól tudom, — mondta Ariel. — De tér-jünk a dologra. Mit kíván kegyelmed azért, hogy legnagyobb ellenségemet kezemre juttassa?

— Amilyen az ellenség, — felelte Capilet még mindig inkább enyelegve, mint komolyan. — Ha kegyelmednek eszébe jutna egy nagy és hatalmas urat kijelölni serege közepette, vagy vára falai között, akkor olyan árat szabnék, hogy az, ha megtudja, el ne szégyelje magát. Szóljon kegyelmed, meglátjuk, mit tehetünk.

— Egy kérdést, Capilet, — mondta az olasz. — Vannak-e kegyelmednek barátai? És kész volna-e ezek közül is egyet-kettőt áruba bocsátani, ha jól megfizetem?

Capilet lassan elkomolyodott és sötét sze-meit figyelve függesztette a szólóra. Aztán vak-merő és szilaj pillantást vetett az olasz szemébe és kétértelmű mosollyal kérdezte:

— És ha volnának?

— Ez csak kérdés volt, — jegyezte meg az olasz, — az olyan merész és vállalkozó férfinak, mint kegyelmed, lehetnek ideig-óráig szövetségesei és pártfogói, akiket kímél, míg szükséges. De ha va-laki jobbat ajánl, s a haszon fölülmúlja a kárt...

— Az ilyen ideig-óráig való barátokon túl-

adunk, sőt örülünk, ha akad egy jámbor, aki megfizeti árukat, — felelte Capilet.

— Szóljunk egyenesen, vezér, — folytatta Ariel. — Barátja-e kegyelmed a magyar vezéreknek, akik úgy tesznek, mint a mesebeli oroszán: ők kegyelmedet fölhasználják s a bajt igen, de a dicsőséget meg nem osztják.

Marco Capilet arcán valami nyugtalanság tünt fel; de ez alig tartott néhány percig, azonnal vidáman felelt: —

— Igaz, uram, hogy itt bennünket, akik a szabad ég alatt lakunk, s zenénk a tárogató s a lőnc-rítés, szeretnek a német, spanyol, olasz s magyar vezérek használni. Azt kérde kegyelmed, szeretem-e őket? — Nem vetettem ugyan számot magammal, de őszinte leszek, s indulataimat úgy festem le, amilyenek.

— Én szeretem a bátor katonát dandáromban, — aki parancsolatomat teljesíti, akiben bízhatom. Szeretem a vezért is, aki engem olyasmire szólít fel, aminek sikerét remélhetem, s velem a martalékból, ha már osztozni akar, becsületesen osztozik. Szeretem a hadi életet úgy, amint most van. Istenemre, én uram, egyebet nem szeretek! Azért lehetek ma ellensége annak, kinek tegnap barátja voltam.

Ariel, úgy látszott, meg van elégedve a válaszzal.

— Kegyelmed egészen úgy gondolkozik, — mondta, — ahogy gyanítottam. És kik azok a magyar vezérek közül, akik iránt ilyen ideig-óráig tartó barátságot érez?

Capilet gondolkodott.

— Nem tudnám, — felelte végre fürkésző tekintettel, — de talán Zrinyi Miklós és öccse, Péter. Nekik mindig van pénzük.

— Hát ennek a kettőnek, vagy egyiknek a kettő közül, lehetne-e árát találni? Ezt csak úgy kérdezem, — tette hozzá halkán.

Aki most Capilet arcát figyelte, annak észre kellett vennie valami rejtett öröm felvillanását, de mert sokáig nem válaszolt, a cselszövő olasz hasznára akarta fordítani ezt az arckifejezést, amelyet természetesen azonnal észrevett.

— Hát persze, — folytatta a beszéd előbbi fonálát fölvéve, — az ilyen barátoknak nem csekély áruk lesz. Hanem szóljunk egyenesen, kapitány: A kegyelmed rettenthetetlen bátorsága még őfelsége előtt is ismeretes. De tudja-e, hogy a Zrinyiek — itt az olasz szava halkulni kezdett, — veszélyes pártütők, színleg ellenségei Rákóczi Györgynek, de titkon igen is barátai, s hogy nem kevesebbet óhajtanak, mint Magyarországot a Rákóczi György kezére játszani? Ebből végre is mi lesz? Az, hogy a török zavarban halászik, tatár csordáit ide csődíti s mindnyájunkat elnyom sokaságával. Ezt meggátolni, e veszélyes, átkos tervet megsemmisíteni honfitett, s ami kegyelmed előtt szintannyit nyom, vitéz, nagyhírű tett lesz. Ilyesmit jöttem kegyelmeddel közölni, ha találok férfit, aki egy kétes merényletről vissza nem ijed. Az első kérdés tehát az, mi több érdekű kegyelmed előtt: a Zrinyiek barátsága, vagy a felséges király kegye s nagy jutalma?

— Uram, — mondta Capilet felállva — és Ariel szemébe nézve. — Kegyelmed igen egyszerű dolgot ajánl nekem, minek ide annyi beszéd? Tudja, hogy az ilyen kalandos életű hadfi, mint én, nagy nyereséget sose szalaszt ki keze közül. Amint látom, a két Zrinyi, vagyis főleg Miklós, bizonyos embereknek útjában áll. Nekem uram, nagyon mindegy, vajjon őfelsége, Montecuccoli, vagy kegyelmed maga az, aki őt el akarja távolítani. Én bármely párthoz szegődjem, csak nyerhetek. Szólon nyiltan: mit kíván tőlem és milyen áron?

Arielt ez a hirtelen fordulat meglepte. Ez a rögtöni beleegyezés kívül esett számításán. De örült

neki és jónak látta az egyenes utat választani.

— Kapitány, — kezdte, — tervem titok, kegyelmed jól tudja, hogy vannak dolgok, amelyeknek kivitelétől a nagyok nem irtóznak, de nem akarják, hogy az ő kezüket sejtseék benne.

— Értem, értem, — mondta Capilet hamis nevetéssel. — Azt hiszem, az említett két hatalmasság kegyelmedet választotta eszköznek, a siker közös, a bukás ellenben, ha bekövetkezik, kizárólag a kegyelmedé, s kegyelmed most az ő szellemükben tovább haladva, egy harmadikat keres, hasonló kockázatos szerepre! Nos, szóljon, signor, eltaláltam-e? Aztán néhány pohár jó borral leúsztatjuk.

Malipieri szokása ellen kénytelen volt egyszerre kiállni a síkra s talán éppen ezért valami kényelmetlen elfogultság lepte meg. Sokáig beszélt, míg Capilet végre világosan megértette tervét.

— Röviden tehát, — mondta a bandavezér, — Zrinyi néhány nap múlva indul Pozsonyba, s őt valamelyik szállásán olyan helyzetbe kell hozni, hogy onnan élve ne szabaduljon. A jutalom ezer olasz arany. Istenemre, sok pénz ilyen szegény világban! Én állom az alku, s hogy szándékunk sikerül, arról kegyelmednek katonai becsületszavamat adom.

— Különben is, hogy egész őszinte legyek, Zrinyi engem mélyen megsértett, s amit az előbb barátságomról mondtam, az volt-nincs. De elvem semmit se kockáztatni bizonytalanra. Zrinyi ellen merni valamit, az oroszánvadászathoz hasonlít, ahol mindenkinek készen kell állni a halálra.

— Én életemmel játszom, signor. Hiszen arra is van példa, hogy ilyen merényletek után éppen az eszközt szokták elnémitani, főleg, ha nagyok titkát tudja és követelni mer. Én azt az ezer aranyat látni akarom, aztán cselekszem. Itt a kezem, a madár, akinek én tört vetek, nem menekül, úgy nézzen a szemem közé kegyelmed!

Arielnek inyére volt ez az egyenes beszéd, s

örömeiben, hogy terve ilyen jó úton van, kezét nyujtotta Capiletnek.

— Kapitány, amint látom, kegyelmed nem nagyon bízik bennünk. De nem bánom, az ezer aranyat kezéhez szolgáltatam még a kivitel előtt. Tehát szavának áll?

— Már megmondtam!

— Aki igazán akar, az eskütől sem vonakodik!

— Nem, — felelte a horvát, — ezennel esküt teszek, hogy Zrinyi Miklóst kézre kerítem s kegyelmeddel szembe állítom, ha kívánja.

— Ennyi, amit akarok, a többi az én dolgom, — mondta Ariel.

Capilet, ha fontos dolgain túl esett, azonnal vídám volt, a mulatságot kedvelte, s bár már éjfél meghaladta az idő, mindenkép arra akarta birni Arielt, hogy az éjet ébren s együtt töltsék.

— Uram, — kiáltott fel, — nálunk a napnak, mint mondtam, más fölosztása van: s az ily nép olykor a fáradalmas éj után az Isten szép angyali óráit fenyő- s bükkernyők alatt tölti merev álmokban, míg olykor éjfél előtt ébred és a napot ott kezdi, hol a naptárban kezdődik.

Malipierinek minden ellenkezése sikertelen volt, terve biztosítását látva a vad harambasa szíveségében, erőt vett magán. A hűs esti szellő ellen, mely a tág bükkök alól sípolt elő, bársony-köpenyét levétette nyergéről s beleburkolta magát, az újra fölélesztett magasan lobogó tűzbálványok előtt foglalt helyet.

Capilet megvendégelte vendégét s ez nem kevésbé bámult, hogy a hevenyészett tanyán sok olyan táplálékot talál, mely akkortájban aligha a legfényesebb háztartásnak becsületére ne vált volna.

Tánc és vigalom folyt. A horvát nők s ifjak festői öltözetükben, mint szenvedélyes villik, fonódtak egymásba a tüzek körül. Nyúlánk alakjuk s élvezetittas vonásaik elmosódva lebegtek a tó tük-

rén. A dandár énekesei s a zenekész szláv suhancok Capilet előtt hold- s tűzvilágította csoportokat alkottak s nemzeti dalaikat énekelték.

Olykor a rengetegből varjú-felhő gomolygott ki s mint baljóslatú szellemsereg záporlott szét az ujjongó csoportok fölött. Azután egy korhadt fa zuhant le évei terhe alatt, harsány recsegése ezer visszhangban szakadt át az erdő sűrűjén, s mikép a máglyák füstje tovább-tovább hullámozott, a kétes látókör szélein magas, szeszélyes képekké alakult, melyek szélesülő szárnyakkal s hosszúra nyult tара-jokkal látszottak örködni a távolban.

Malipieri Capilettel élénk, érdekes beszélgetésbe elegyedett, melynek folyamán bizonyossá tette őt, hogy Zerinváron valami kárhozatos összeesküvés történt; s ha sikerül Zrinyit elfogni, irományai között kétségenkívül annak elvitathatatlan bizonyítványaira akadnak.

— Egyébiránt, — tette hozzá a meggyőződés hangján, — a két Zrinyi csillagja lejárt, s itt az idő, hol a két szemfényvesztő eredeti meztelenségében fog a nemzet előtt állani. Azután kifőzték az egész tervet.

Maliperinek, úgy látszott, igen jó értesülései voltak, s pontosan tudta, mikortájban indul el Zrinyi Zerinvárról s valószínűleg hol tartja éji állomásait. Mindezt bizonyosan a francia vadásztól tudta, ki kémszerepet játszott a bán körül, s a zerinvári titkos gyűlések nyomába akadva, a fontos hírral személyesen röpült megbízójához.

A bandavezér olyan határozottan, olyan jókedvvel fogadta a tervet, hogy Malipieri alig fékezhetette kaján örömét.

Gyöngéd derű kezdte most átlehelni a keleti égívet, a magas erdősátor harmatzománcban csillogott, s itt-ott a kifáradt tombolókat álomszerű csoportozatokban lehetett pihenni látni. Malipieri végre

búcsút vett. A két férfiú kezét adott s az olasz szolgálójával gyorsan távozott a tanyáról.

A máglyák bíbora halkkal elvonult feje fölött s az abrakra nyerítő mének robaja csak szakadozva hangzott a távolból. Malipieri a bosszú előízét élvezte s ha elgondolta a diadalt, mely rá vár, pokoli kéj áradt el lelkén.

A BOSSZÚ ÓRAJA.

Zrinyi Malipierinek újabb ármánykodásairól semmit sem tudott. Vadászát maga eresztette Komáromba, ahol állítása szerint Montecuccoli szakácsánál lévő pénzét akarta fölvenni, s így ez sem adhatott gyanúra okot. Egyébiránt tudva van, hogy Zrinyinek gyanakodásra legkisebb hajlandósága sem volt, sőt ha mások ellenségeinek rágalmaira figyelmeztették, ezt szokta felelni rá: „Conscia mens recti fama mendacia ridet”: Az igaz ember kineveti a pletykabeszédet.

A pár hét alatt, amit még Zerinváron töltött, sikerült Pétert meggyőznie terve kivihetetlenségéről, sőt annak vétkes voltáról is. „Ne bánts a magyart” című munkája eléggé bizonyítja, hogy ő is óhajtotta Magyarországot a török iga alól megszabadítani, mint minden akkor élő lelkes hazafi. S hogy őszinte jó szándéka és tántoríthatatlan királyhűsége milyen nagy hatással volt a békétlenekre, azt legjobban látjuk abból, hogy amíg ő élt, minden ilyenféle merénylettől vissza tudta őket tartani.

A második hét végén, Zrinyi előre küldte szakácsát több vezetővel, s megindult Pozsony felé, ahol Mánuel várt rá. A rettenetes utakon csak lassan haladhatott, bár sietett, mert a horvát hadak zsoldja dolgában okvetlenül értekezni akart a nádorral. Esti hét óra tájban érkezett az előre kijelölt éjjeli szállásra.

Ez, az akkori idők szellemében, kóbor portyázók s martalócok ellen magas, lőrésekkel ellátott fallal körített fogadó volt. A szokott fészereken s ólakon kívül a belső négyszög éjszakai oldalát hosszú alház foglalta el, melynek kis, vasrudaktól védett ablakai az udvarra nyíltak. Három elég tágas szoba, egyszerű torgybútorával, tisztán várt a magas vendégre; a vezetékek minden baj nélkül érkeztek meg, s az egyszerű úti vacsora is készen volt.

A fogadós arcán, aki erőteljes, érettkorú horvát volt, szembetűnő nyugtalanságot vettek észre. Ugyanez tűnt föl a szakácson s a Zrinyi lovaival érkezett huszárokon. A bán már vacsoránál ült, mikor Angelo, aki minden hírt legelőször tudott meg, beszélt, hogy a fogadós szerint a múlt éjjel igen gyanus kinézésű emberek kerülgették a fogadót.

Ilyen éji lézengők akkortájtban mindennaposak voltak s a bán a legkisebb fontosságot sem tulajdonította e beszédnek. De fél órával később valami vidéki ember tért be a fogadóba, a legnagyobb rémület kifejezésével s annyira elfáradva, hogy alig tudott szólni. Ez az ember azt állította, hogy pár órai távolságra a magános fogadótól nagy csapat tárt látott. Mihelyt Zrinyi ezt az újabb hírt megtudta Angelótól, maga elébe hívatta az embert s jól kikérdezte, nem lehetett többé kétsége a dolog valósága felől.

A bán terve azonnal készen volt. Biztosabb helyet közel nem találhatott s így elhatározta magát, hogy szükség esetében bevárja a megrohanást. Összesen, a szálas fogadóst s pár férfi-cselédet is ideszámítva, harmincketten voltak, fegyver, lőpor s ólom bőven. Rendelkezett, hogy minden fegyvert megtöltsenek. Angelo vezetése alatt gyorsan töltéseket készítettek, míg Sátán Ferke, szikrázó szemekkel s víg dalt fütyörészve, előbb elválhatatlan társát, rövid tölcéséres karabélyát töltötte meg, jó marék ólmot vetve bő torkába, aztán nagy élénk-

séggel s igen ügyesen segített Angelónak.

Zrinyi maga rendezte el az öröket. Megparancsolta, hogy a lovak nyergelve álljanak s az első trombitaszóra emberei minden darabbal fegyverkezve az udvarra gyűljenek. Azután azokott hidegvérrel dőlt tábori ágyára.

*

Az éj rémseregével körülfogta a vidéket: nehéz, alantúszó fellegek vonultak össze s a ritkás erdő egyes fáinak barnult lombszárnyain szél zörgött keresztül. Olykor a halotti fellegekárpiton fénylőkék pajzs szakadt át csillagképeivel.

Nem messze Zrinyi éji tanyájától sötét csapatot látunk csendesesen s óvakodva előre haladni. Előtük egyes lovagok szállonganak, akik fürkésző szemekkel kémlik át a vidéket. A csapat elején könnyen ráismerünk Marco Capilette, testét egyszerű bőrröztet, lompos medvekacagány fogja körül s fején kis gömbölyű, üsthöz hasonló sisak ül, nehéz, arca előtt legörbülő védőrostállyal. Mellette bárszony köpenyében Malipieri mogorva deli alakját látjuk.

— A bán kíséretében kevesen vannak, — szólalt halkan Malipieri, — ha sikerülne egytől-egyig leölni őket, úgy a dolog titokban maradna.

Marco Capilet megállította csapatát és egykedvűen felelt:

— Amint akarja, lovag, én itt csak eszköz vagyok, csak a siker érdekel, a cél közönyös előttem. De ideje már végkép megbeszelnünk a dolgot, ha világítana a hold, már láthatnók a fogadó magas tűzfalai. Én röviden elmondom véleményemet, aztán határozzon kegyelmed gyorsan. A bán a legbátrabb ember, akit valaha láttam és lelki ébersége a veszély nagyságával csak nő. Lubl lovag vakmerő és szerencsés egyszersmind. Ezt gondolja meg uram.

— Ha a bán kivágja magát, tervünk dugába

dől. Ellenben, ha csellel élünk, ha a kaput megnyitják előttünk, nincs okunk a sikerben kételkedni. Kémeim, mint kegyelmed tudja, portyázó tatárokat láttak a vidéken s volt gondom rá, hogy ez Zrinyinek tudomására jusson. Merem jósolni, hogy szívesen fogadnak bennünket. Ha egyszer a kerítésen belül vagyunk és a bán gyanúját elhárítottuk, akkor kezünkben vannak s az én gondom lesz, hogy hírmondó se maradjon belőlük. Csak arra kérem, lovag, vesse le bársonyköpenyegét s öltön kacagányt magára, hogy embereim közé vegyülve, míg jelt nem adok, ismeretlen maradjon.

Malipieri átlátta a dandárfőnök okainak helyességét és a tervben megnyugodott.

Most várjuk be, míg kalózaimek visszatérnek, aztán dologra! — sugta Capilet.

*

Ezalatt egészen ellenkező irányban ugyan, de nem igen távol, tatár csapat haladt. Éhes farkasokként csörtettek az elmállott ugaron át. Elöl Mirza kán szép barna ménjén s mellette babos irombán Fatime. A hölgy arca még éppen olyan szép, de az egykori ábrándos öröm és rajongó szenvedély eltűnt róla. Ajkán nincsen mosoly többé, a szeretettség büszke tudata odavan.

Sokáig szótlánul haladtak egymás mellett. A nyájas közlékenység, kölcsönös bizalom nincs már közöttük.

Végre a kán megszólalt:

— Nem lehetünk már távol, a szél zúg, vondd összebb kaftánodat, Fatime. Szép óra vár rám, a bosszú órája!

Fatime sóhajtott, de nem felelt.

Mirza rövid szünet után folytatta:

— A muzulmán két dolgot nem feled soha: sértést és jótettet. Zrinyinek adósa vagyok sokszoro-

san, jóban, mint rosszban. Allah nagy, nem leszek kisebb nálánál!

A hölgy még mindig hallgatott s a kán némi békétlenséggel szólt újra:

— Szólj, Fatime, a beszéd táplálja a lelket, miként a gerezd éhséget s szomjat olt. Miért búsongsz? Miért zártad el beszéded kincsét, mit mondjak! Allah megnyitotta szívemnek legbelsőbb szekrényét s én újra megtaláltam abban a gyöngyöt, melyet félretettem volt rövid időre. Szeretlek téged, Fatime, legyen feledve, ami volt, s legyen a szívem újra osztatlanul a tied, mint egykor. Mondom neked, miként a nagy padisah háreme kertjéből egy virágot választ ki és szól: mindnyájan szépek, de ez — szívem virága! Mahomednek tizenöt neje volt, de csak a szép Kadija bírta szerelmét. Én is kitéptem kertemből a virágokat, csak te maradtál!

Fatime keserű mosollyal, de szelíden szólt:

— A paradicsomot is élénk varázsolja az álom, füzéreket fon drága gyöngyből, koronát tűz homlokunkra — de minden csak álom!

A kán sóhajtást nyomott el.

— Ó, értelek! te a szavakkal úgy tudsz bánni, mint tatár a kardjával, öl és gyilkol vele, de ékszernek is hordja oldalán. Csendesen alszik hüvelyében a tatár kardja, útitárs és barát, de jaj annak, aki élével találkozik! Mit kívánsz tőlem?

— Azt, ami nemrég még megölt volna és most is el fogja szárítani életemet, — mint a sirocco a borostyán lombjait — a szabadságot!

Mirza kézen fogta Fatimét és alig hallhatóan mondta:

— Minket csak a halál választ el.

— Csitt! — mondta Fatime hirtelen, — nem hallasz valami zajt?

Mirza megrántotta lovát és intésére a közel-

állók megállították a csapatot. Darab idő óta dühös szél fújt s a kánnak valóban úgy tetszett, mint-ha koronként vad robaj zaját hozná magával. A hold eltűnt, s az utat is alig lehetett látni.

*

Vad szélvész tombolt. A fogadó udvarán éberen, de nesztelenül járkáltak fel-alá az örök. A bán vetközetlen pihent tábori ágyán. Sátán Ferke egész különös őrtornyot választott magának. Egy hosszú kötélhágcsón fölmászott a legmagasabb kéményre s annak párkányán ült, rövid tölcséres karabélyát térdére fektetve. Egyszerre úgy rémlett neki, hogy sötét foltok tűnedeznek elő az erdőből. Sötéthez szokott szeme hamarosan kivette a lovasokat. Nem kételkedett többé: a közeledők lassan, óvatosan szálltak lovaikról és néhányan vigyázva előre lopakodtak. Ferke, mint az evet, lekúszott a kéményről és a bán szobájához közeledett.

— Ki az? — kérdezte Zrinyi, könnyű álmából hirtelen fölriadva.

Leonárd is, ki egy széken szunnyadt, a falhoz támasztott fővel azonnal az ajtóhoz sietett. Ferke bedugta a fejét:

— Itt vannak! — súgta félreismerhetetlen örömmel. A fogadó körül gyanus alakokat láttam, szemük úgy fénylik a sötétben, mint a hiuzé. Alighanem tatárok, hadarta a fiú.

Ebben a pillanatban Angelo sietett be egy horvát tiszttel és ők is ugyanazt jelentették.

— Leonárd — szólt a bán nyugodtan — ülted lóra az embereket, lehetőleg csendben, néhányat pedig helyezz el a lőréseknél. Vigyázat és csend, barátom, míg nem parancsolom, egyetlenegy lövés se legyen.

Leonárd sietve távozott a tiszttel, Angelo pedig ura sisakját hozta elő, míg Ferke a súlyos kard

ónixmarkolatát törölgette dolmánya szárnyával. Alighogy Zrinyi kilépett, Leonárd sietett elébe:

— Uram, körül vagyunk véve, de jóbarátoktól, Marco Capilet kér bebocsáttatást.

— Nyittasd ki a kaput, öcsém — mondta Zrinyi gyorsan, ha ő az, akkor magam is elhiszem, hogy tatárok vannak a közelben.

Leonárd sietve távozott, de Angelo megragadta karját és ingerülten szólt:

— Excellenza, nem kell beereszteni ezeket az embereket! Ha jóban járnak, mért kullogták körül a fogadót, régen szemmel tartom őket.

Sátán Ferke nem szólt, de arca kifejezése mutatta, hogy egyetért Angelóval.

— Elment az eszed, barátom? — kérdezte a bán nevetve. — Ezek az emberek tűzbe mennének értem!

Angeló elhallgatott, de egész magatartásán meglátszott, hogy gyanúja nem mult el. Nagynehezen eleresztette Leonárd karját, mire az elsietett Zrinyi parancsát teljesíteni.

A következő percben hangos, háromszoros éljenkiáltás harsant az udvaron s a bozontos dandárvezér ott állt a bán előtt.

Zrinyi vidáman nyujtott kezét neki, de Capilet hideg udvariassággal köszönt és szobájába követte őt.

A bán parancsot adott, hogy a fogadós osztáson bort a horvát legénységnek, intse őket csendre, a kaput zárassa be és az öröket kettőztesse meg.

Angelo és Sátán Ferke az előszobában maradtak, míg Capilet közölte Zrinyivel, hogy kémei tatárokat láttak s azt hiszi, az ifjú kán vezeti őket. Együtt megtanácskozták a tennivalót s elhatározták, hogy kiküldenek egy kis csapatot, Leonárd vezetésével.

Míg Leonárd Zrinyi huszárai közül kiválogatta az embereket, akiket magával vigyen, Zrinyi

odaszólt Sátán Ferkének, nem volna-e kedve Leonárddal tartani, de a fiú szokása ellenére, morogva rázta a fejét és Angelóval egyetértő pillantást váltva, újra elfoglalta helyét az előszoba ajtajánál.

Leonárd távozása után a kaput újra bezárták s megtették a szükséges intézkedéseket.

Zrinyi szobájába vonult Capilettel. Bort hozott és szokott nyájasságával beszélgetett vele.

Egy negyedóra telhetett el így.

A horvát kapitány viselkedésében valami szokatlan elfogultság tűnt fel és Zrinyi csak azért nem tulajdonított ennek fontosságot, mert tudta, hogy Capilet föl van indulva ellene. Abban, hogy most idejött, őt a tatárok esetleges támadása ellen megvédeni, a bán olyan bizonyosságát látta a dacos horvát hűségének, amely ellensúlyozta egyébként hideg és különös viselkedését.

Egyszerre fölkel Capilet és minden mentegetőzés nélkül odahagyta a bánt.

Pár perc múlva egy keresztes sisakrostélyú lovaggal tért vissza.

A szoba egy pillanat alatt megtelt horvátokkal, de Angelo és Sátán Ferke szerencsésen utat törtek maguknak a bánig, aki meglepetten fölállt és Marco Capilet elé lépett azzal a tiszteletet parancsoló arccal, ami a vad főnök szívét nem egyszer indította gyorsabb verésre.

Most az idegen lovag is fölemelte sisakrostélyát és a bán Malipieri diadalmas tekintetével találkozott.

— Gróf úr, — szólt az olasz gúnyos udvarias-sággal, — legyen szabad emlékeztetnem, hogy nekünk egy kis számadásunk van egymással. Mivel pedig a Zerinváron tartott gyűlések sem maradtak titokban és mint őfelségének egyik hű tisztje állok itt, a két ügyet egyszerre elintézhetjük.

Míg Malipieri beszélt, Zrinyi végigjártatta szemét a horvátokon és tiltakozva intett Sátán Ferké-

nek, aki csendesen felemelte már irtózatos fegyverét és urára függesztett szemmel csak az intést várta, hogy elsüsse azt.

Vérfagylaló jelenet volt és a horvátok arcáról nem lehetett leolvasni semmit.

Alighogy az olasz befejezte beszédét, Angelo meglepetéséből magához térve, az ablakhoz rohant s az üveget szétzúzva, harsányan kiáltott Zrinyi huszárnak.

Capilet nyilván jó intézkedéseket tett, mert a borral jóltartott horvátok Angelo első kiáltására borzasztó üvöltést kezdtek, amit a huszárok a hála kifejezésének vettek.

Mindez néhány perc alatt történt.

A bán mogorva arccal hallgatta az olaszt, aztán feleletre se méltatva őt, a horvát főnökhöz fordult és nyugodtan, mintha csak serege élén állna, parancsoló tekintettel, így kiáltott rá:

— Marco Capilet! vedd át e szemtelen fickó fegyverét, rendelj melléje hatot derék horvátjaink közül és kísértesd Csáktornyára.

Nincs toll, mely e váratlan szavak után következő meglepetést leírhatná. Malipieri halálsápadt lett s övéből kirántotta pisztolyát. De hirtelenebben, mint a gondolat, Sátán Ferke kezében volt a fegyver.

A gyerek, mint a hiúz ugrott az olaszra, s karjába csimpaszkodva, tajtékzó szájjal kicsavarta kezéből a pisztolyt, azalatt Angelo éppen olyan hirtelen ura előtt termett, hogy a lövést felfogja.

Marco Capilet szó nélkül intett embereinek s Malipieri iszonyú erőlködése után le volt fegyverezve.

— Mi ez, áruló? — ordította még mindig védekezve.

— Hogy micsoda? — szakította félbe büszkén Capilet. — Az uram, hogy Zrinyi Miklós áll itt, aki ha igazságtalan volt is legműbb embere iránt, azért

mégis Magyarország legnagyobb hőse, akiért minden magyar és horvát kész utolsó csepp vérént ontani!

Ezzel nehéz bőrzacskót vont elő kacagánya alól s az olasz lába elé vetette.

— Válasszon kigyelmed — folytatta haraggal — nyomorult bérgyilkosokat eszközül, nem szabad hadi embert! — Vigyétek!

Most pillanatnyi szünet támadt és a dühös Arielt kivezették az ajtón. Sátán Ferke utána hájtotta az erszényt.

Zrinyi kezét nyújtott Capiletnek: Hűségemben egy pillanattig sem kételkedtem, tudom, hogy derék horvátjaim közül a legnagyobb ellenségem se árul el! — Aztán suttogva tette hozzá: Őriztesd a nyomorultat reggelig, akkor szabadon kell bocsátani!

— Hogyan, kiáltott Capilet dühösen. — Az első fára vele!

— Nem, Capilet, szabadon kell bocsátani, — mondta Zrinyi határozottan.

— Miért, uram?

— Mert így akarom, barátom, — felelt a bán szelíden és hű embere vállára tette kezét.

— Az más, — mondta most már nyugodtan Capilet.

Most úgy tetszett, mintha a nehéz kapu nyikorgna sarkaiban. Pár perc múlva Leonárd sietett be.

— Nagy tatár csapat van a közelben, — jelentette — és aligha észre nem vettek, mert nyilak süvítettek el mellettünk.

— Jól van, — mondta a bán, — mindenesetre elsőségünk van fölöttük, ha számra nem is, de állásra és fegyverre. Most barátaim, halljátok! Az udvar három oldalát magas tűzfalak kerítik, a negyedik hozzáférhetőbb, mert alacsonyabb.

— Te, Leomárd, embereid egyrészével, ezt a pontot fogod védeni gyalogosan. A kapu előtt azonban tért hagysz, hogy szükség esetén kirohanást te-

hessünk. Sátán Ferke a kapuhoz legközelebb eső fedélen foglaljon helyet tölcséres karabélyokkal. Marco Capilet, te pedig állítsd fel dandárod többi részét az udvarra.

— Most gyorsan, ki-ki helyére! És mindenkifölött nagy csend! A pogányok aligha gyanítják, hogy ennyien vagyunk s ilyen esetben egy kis meglepetés nem árt.

Zrinyi most súlyos kardját kötötte fel s míg a többiek eltávoztak kijelölt helyeikre, az öreg horvát tiszthez fordult.

— Markovics, te huszárjaimmal különválsz és mellettem maradsz. Lovamat!

Az öreg kiment és Zrinyi Angelo vállára tette kezét:

— Hű ember! mostantól fogva csáktornyai várnagyom vagy. Mai tetteidet nem jutalmazom meg, azzal értékét kisebbiteném!

Angelo térdre omlott előtte:

— Excellenza! — kiáltott, — én nem leszek várnagy, inkább akármi egyéb, csak uram közelében maradhassak.

A bán hirtelen fölemelte s illetődvé szólt:

— Hát jól van, Angelo, ne hagyj el soha! és ha csatára kerül a sor, oldalam mellett vívsz!

— Így már jól van, — mondta Angelo és urával együtt kisietett az udvarra.

•

Jó negyedóra telhetett el. Mindenki nagy csendben, de éber figyelemmel várt. A sötétségben két lépésre is alig lehetett látni. A bán csendesén járt a marcona hadfiak között.

Egyszerre iszonyú robaj hallatszott, melyet fülrepezető csattanás követett, hangosabb egész ágyútelep dörgésénél. Egy pillanat alatt világosság lett és a tatár rémes csatakiáltása harsogott föl.

Zrinyi szokott éberségével nyeregben termett. — Ez petárda! — kiáltott Capiletnek, aki dühösen védte a kapun támadt rést, amelyet a veszedelmes pokolgép okozott, míg Sátán Ferke és társai ólomzáport zúdítottak a támadókra.

A bán gyorsan átlátta, hogy üdvösebb lesz védelem helyett támadásba lépni. Pár szót váltott Leonárddal és Capilettel a csata zajában, mire a gyalog vívók kettéváltak s a bán Leonárddal és huszáraival kicsapott a tatárokra.

Mirza kán pár boglya szénát gyujtatott fel s míg ezek égtek, a szem világosan láthatta a rémes éjjeli csatát. Majd két óráig tartott a tusa, később Capilet is részt vett benne. Zrinyi kétízben találkozott Mirza kánnal, de a vívók gomolya mindkétszer elválasztotta őket. Már derengett a hajnal, mikor végre sikerült a tatárokat megszalasztani.

A DOGÉK LANYA.

Mirza kán egy órai gyors lovaglás után, látva, hogy üldözői elmaradnak, összeszedte serege romjait s rövid pihenés után folytatta útját.

Tekintete olyan mogorva volt, hogy senki se mert egy szót se szólni hozzá.

Fatime, aki szintén alig került ki a fogságot, remegve nógatta előre lovát és nem merte megmondani a kánnak még azt sem, hogy sikerült Zrinyinek néhány emberét elfogni. Ismerte a kánt és tudta, hogyha egy merénylete nem sikerül, ami csakis Zrinyi ellenében esett meg, arra önti ki egész dühét, aki először szól hozzá.

Senki ellen sem szégyenlett annyira veszteni az ifjú főnök, mint éppen Zrinyi ellen. A magyar hőssel párvonalba tétetni, mindennél inkább hízelgett

büszkeségének; ellenben csak egy fokkal mögötte állni, lelket forrázó érzés volt előtte.

Nagyon rosszul fogtuk fel Mirzának jellemét, ha minden vonzalma mellett is Zrinyi iránt azt hinnők, hogy Annának kiszabadítása s a kétszeres kudarc, melyet szenvedett, nem ingerelte haragra. Jól tudta ő, hogy Annának kiszabadítása helyes tett volt; érezte, mikép hasonló esetben ő maga is ugyanazt tette volna, de sokszor nem az fájt, hogy valaki igazságtalan irántunk, hanem inkább az, hogy igaza van.

A kán Zrinyit el akarta fogni, de valószínű, hogy a fogoly Zrinyivel éppen olyan nemesen bánt volna, mint az övele.

Annáért nem fogadott el semmiféle váltságdíjat, sőt a Zrinyinek szánt paripát is elküldötte Leonárd merénylete után, mindez nemesfajta büszkeségre vall.

Egy dolgot azonban csak később tudott meg Anna. Abdalláhról ennyit írt Mirza válaszlevelében: Küldjön nekem Abdalláhért egy nemes ebet váltságul.

A bán ezt tapintatosságból elhallgatta a hölgyek előtt, de egy gyönyörű perzsa ebet küldött Mirzának, amely csakugyan páratlan hűséggel ragaszkodott a kánhoz.

Délfelé járhatott az idő, mikor egy pusztá tanyához értek, melyet a tatárok pár nappal azelőtt gyujtottak fel. Tágas állásának csak megszenesedett bordái rajzolódtak a borult ég szürke derűjére. Nem messze kerek halom tetején korhadt akasztófa állt, s útkon keresztül egy borzas, farkashoz hasonló eb ügetett, meg-megállva s hosszú, siralmas ordítást hallatva koronként.

Az üszkös romok között ütött déli tanyát Mirza, helyet foglalva a leterített szőnyegen, míg emberei tüzet gyujtottak.

Itt említette legelőször a foglyokat Fatime, s

azt is, hogy ezek között, emberei állítása szerint egy tiszt is van.

Mirza látni se akarta őket s a pogányok kegyetlenségével, egyszerűen s azzal a megvetéssel, amit a pogányok általában a keresztények iránt tanúsítottak, megparancsolta, hogy szíjra fűzve vigyék őket tovább.

De Mirza nem volt kegyetlen ember, s ha indulata lecsillapodott, mindig felülkerekedett benne természetes igazságérzése, sőt szelídsége. Budai tanújára visszaérkezve, mindjárt intézkedett a rabok élelmezését illetőleg s másnap maga elé vezettette őket.

Szép, derült nap volt és Fatime a sátor előtt ült a kánnal. Szemei a levegőbe merültek. Egyszerre mikor a rabok már egész közelükbe értek, önkéntelenül odapillantott és legnagyobb meglepetésére az első sorban ráismert Malipierire. Malipieri éppen úgy meglepődött, szeme egész kidülledt bámulatában.

A kán a többi rabot rövid szünet után elbocsátotta és bizonyos keleti gyanakodással Malipierihez fordult:

— Te ezt a hölgyet ismered?

Malipieri, kinek egész magatartásából látszott, hogy a véletlen találkozásnak mennyire örül, valami utógondolat hatása alatt, a legkitűnőbb udvariassággal szólt:

— Igenis, uram, — én e nemes hölgyet ismerem, de csak látásból, mint aki köztisztelet tárgya volt Velencében.

Fatime rettegett, hogy élete féltett titkát a kán előtt elárulják s majdnem esdeklő tekintettel nézett a gyűlölt emberre.

— Igen, — mondta aztán, — volt szerencsém ezt az urat többször látni, férjemmel, Sagiottival, bár megvallom, nevére nem emlékszem.

— Rialti, — mondta sietve Ariel, — Buchheim segéde, aki egyébiránt tábornokom megbízásából jártam a bánnál s visszatérő utamban estem fog-ságba. Méltóztassék nagyságodnak váltságdíjamat meghatározni s én azon leszek, hogy kívánságát mielőbb teljesítsék.

A fogoly kiszámított udvariassága, a mindkét részről, miként látszott, kielégítő feleletek, végre az az alázat, melyet — bár nem kis erőltetésbe került — Malipieri emberismerete itt szükségesnek talált, a kánt szelídebb hangulatra bírta.

— Signor, — mondta, — bocsássa meg, hogy a többi rabokkal összekeverték. Gondom lesz rá, hogy itt mulatása ideje alatt semmiben se szenvedjen hiányt. Váltságdíját a többi rabokéval együtt tud-tára adom.

Ezzel odaintett egy csinosabban öltözött tatárt s pár szót mondva neki, rövid főhajtással Fatimével együtt visszavonult sátrába.

•

Mirza kán a váltságdíjak megszabásában nem mindig volt olyan nagylelkű, mint Anna esetében. Malipierinak nem volt oka szégyenkezni az összeg miatt, mely szabadságának ára volt, sőt a kán, hogy a többi, rosszabb tagokat a főtől el ne válassza, az egész díjat egy kerek összegben határozta meg.

Malipieri igen kényes helyzetben volt.

A Zrinyieknek sok ellenségük volt s így a me-rénylet, ha úgy sikerül, ahogy ő számított, aligha lett volna különösebben veszélyes reánézve.

A kudarc után azonban egész másként állt a dolog.

A királyról tudta, hogy egyetlen nyomorult kém, a francia vadász szavára el nem hiszi a zerinvári dolgokat. Viszont eléggé ismerte a maga emberét és így jól tudta, hogy Zrinyi, Violetta-hoz való mos-

tani viszonyában, büszkeségből semmit se fog tenni az ő elpusztítására. De óvatosságra volt szükség, sőt azt is átlátta, hogy tette nem maradhat titokban s valószínűleg nem maradhat ezek után a császár se regében.

Elég ideje volt átgondolni mindezt, még mielőtt Fatimére ráismert.

Hogy a váltságdíjat lefizethesse, okvetlenül írnia kellett Montecuccolinak, mert bár Zrinyi az erszényt visszaadatta neki, azt és minden egyéb pénzt a tatárok elrabolták tőle.

Egy nappal később a cselszövő olasz tisztában volt a maga tervével. Egy különös körülmény még segítette is.

Fatimét nagyon aggasztotta az olasz jelenléte. Tudta miféle emberrel van dolga és a kímélet, melyet Malipieri egyelőre tanúsított iránta, csak kevéssé nyugtatta meg. Természete nem bírta az ilyen bizonytalan helyzeteket, mindenáron cselekednie kellett.

Egy álmatlan éjszaka után, hű rabszolgájával pár sort küldött Malipierinek s kedves szavakban kérte, hogy az ő velencei multját ne árulja el a kán előtt s egyszersmind írja meg neki, mit tehet érte, mert a kán hajlik szavára.

Malipieri röviden felelt, megírta, hogy egy, Fatimére nézve fontos titok van birtokában, melynek életére igen kíváncsi eredményei lehetnek. Kérte, adja tudtára, hogy közölhetné vele e fölfedezését, úgy hogy a kán, legalább addig, míg Fatime maga szükségesnek nem látja, semmit se gyanítson egyetértésökből.

Fatime nem tudta, hogy magyarázza e rejtélyes szavakat.

Tudta, milyen viszonyban van Malipieri a Zeno házzal, sőt Anna azt is elmondta neki, hogy üldözte

öket azóta is a bosszúvágyó ember. Egyelőre azt hitte, hogy Malipieri talán Annának egy újabb ajánlatát akarja közölni vele; de ez rövid megfontolás után, hihetetlennek látszott előtte. Armányt sejtett tehát.

Gyengébb jellemű ember ilyen helyzetben habozás és félelem martaléka lesz, de Fatimének sok lelki ereje volt és nem tudta kétes találgatásoknak átengedni magát. Mirza előtt őszintén felfedezni mindent, szinte lehetetlenség volt, valami középutat kellett tehát választani.

Két napi időt engedett magának a gondolkodásra, aztán szokása szerint gyorsan cselekedett.

Fölhasználta az első alkalmat, mikor Mirza kilovagolt és pár sorban tudtára adta Malipierinek, hogy nagyon fog örülni, ha titkát közli vele, de ez csak a legnagyobb óvatossággal történhetik és csak levélben.

Harmadnapra Malipieri újabb sorai után, Fatimét sátorának egyik osztályában látjuk. Arca halotti színt váltott; ajka körül görcsös rángás vonaglik, s szeme üvegesen mered egy levélre, melyet reszkető kezében tart. Miként ama babonás századokban hitték, hogy aki egy ördögidézés rémületes lapjának első bűvös jegyére függeszti szemeit, gyorsuló hévvel s örült kénytelenséggel kell azt végig futnia, míg a gonosz szellem, ki varázs-örvényébe kerítette, egész iszonyúságában előtte áll: úgy nyelték szemei ezeket a betűket, szavakat és sorokat, míg féltékeny rohanással a levél végére jutott és irtózatossá bizonyosság jelent meg előtte. Malipieri születése titkát fedezte föl Fatimének. Saját érzése, multjának visszaemlékezései, végre Malipierinek határozott s meggyőző szavai a dolog valóságát kétségtelenné tették.

Malipieri nem ismerte Fatimét. Azt hitte, a

nagy vagyon és fényes név kilátása az öröm elragadtatását idézi föl benne. A legfontosabb az volt neki, hogy Annán bosszút álljon s azért levelét azzal rekesztette be, hogy ha Fatime sorsát megosztja vele és felesége lesz, ő kivívja jogait és életét arra szenteli, hogy őt Velence legboldogabb asszonyává tegye.

Fatime kétszer átolvasta a levelet, aztán kiejtette kezéből és bágyadtan hanyatlott kerevete vánkosaira. Előbb bíborban születni, aztán egy bandita barlangjába jutni vér és gyilok közé, majd kivergődni a fertőből, megsejteni, ami jobb és nemesebb és akkor látni meg a valóság iszonyú világosságát, — ó ezt a drámát pompásan szötte össze az ördög! — gondolta keserűen.

Míg azt hitte, a maga erejéből lett Velence bálványa, büszke, sőt talán elégedett volt. Csak később kezdte átértetni helyzete súlyát és azt, hogy művészetén az erkölcsi aljasság olyan folt, amelyet sem külső fény, sem a művészet tökéletessége el nem feledtet. Tatárhorda kezébe kellett jutnia, hogy messze maga mögött hagyva a multat, növekedő önbizalommal új életet merjen kezdeni.

Most megszűnt a varázs. Szívét olyan fájdalom, olyan undor öntötte el, melyről köznapi lényeknek fogalmuk sem lehet. Érezte, hogy még egy megszégyenülés vár rá: belső ösztöne készítette mindent kivallani Mirzának. Mint a holdkóros testi eszméletlenségben, valami csodálatos lelki tisztálátással haladt egy ismeretlen cél felé. Ehhez járult még a szívszakasztó gondolat, hogy anyja, akihez ragaszkodott mindennel, ami még tiszta, nemes volt benne — őt szégyelni, gyűlölni fogja, ha megzavarja életét.

Fölvette a levelet. Ekkor, mint a villám, új gondolat futott át lelkén. Arca egy pillanatra diadalmasan nagyogott föl, aztán gondosan összehajtogatta a levelet s egy gyöngyházzal kirakott szek-

rénykébe zárta. Darabig némán és könnytelenül járkált fel-alá a sátorban, majd a pamlagra borulva, hosszan, keservesen sírt. Végre beszólította hű rab-szolgáját.

— Hazajött már a kán? — kérdezte.

— Még nem, asszonyom, — felelte a rabnő.

Fatime intett neki, hogy várjon, aztán pár sort írt s azt átnyújtotta neki:

Malipierinek írt, hogy ilyen fontos ügyben nem tud gyorsan válaszolni és kéri, legyen türelemmel, válaszát olvetlenül meg fogja kapni még szabadulása előtt.

Arielt valamennyire megnyugtatta ez a válasz és ceruzával csak annyit felelt rá, hogy mindenben kívánságához fog igazodni.

Végre megérkezett Malipieri váltságdíja és mielőtt a tatártábortól búcsút vett, Fatime levelét is megkapta. Ez volt benne:

„Signor! keveset írhatok. Levele nem hágy kétséget, de vétenék magam és anyám ellen, aki-nek annyit köszönhetek, ha végleges választ ad-nék, mielőtt a bizonyítékokat láttam. Egy bizonyos, én elhagyom Mirza kán táborát. Sorsom megedzette akaratomat, ebben ne kételkedjék, signor Mali-pieri. Akkor az én szemem is világosabban lát majd és kegyelmed is meg fog győződni, hogy helyzete-met higgadtan ítélem meg s ahhoz illően viselke-dem.

Fatime.“

Malipieri egy kicsit a maga javára magyarázta a választ, de több határozottságot várt és nem találta a hölgy soraiban azt az örömet, amit várt. De terve sikerén azért nem kételkedett.

Amióta Malipieri levelét megkapta, Fatime egész lényében megváltozott s ez Mirza kán figyel-mét sem kerülte ki. Mintha szép vonásai nemes, átszellemült kifejezést nyernének, deli tagjain be-

teg bágyadtság ömlene el. Máskor mélységes küzdelem látszott rajta és belső láz sorvasztotta testét.

Ilyenkor lóra ült és elvágatott messze a tábortól, kísérete csak távolból követte, nyerge mögött ült a fekete gond s hazaérve, lováról szakadt a tajték, de a hölgy tagjai jéghidegek voltak.

Egy reggel szótlanul ült a kereveten Mirza kán mellett. Ajka remegett és mintha gondolatban mérlegelte volna, mennyi hatalma van még a kán fölötte. Végre látható erőlködés után megszólalt:

— Mirza, nekem titkom van előtted. Halasztottam eddig vallomásomat, mert féltem, hogy fölgerjesztem indulatodat, s esetleg kockáztatom egy ember életét, éppen azét, akinek köszönhetem, hogy anyám hinthet virágot a síromra.

Mirzát meglepték e szavak, de Fatime arcán annyi szelídség látszott, hogy nem kellett bántó, vagy sértő hírtől tartania. Azért komoly, kérdő tekintettel szólásra bátorította.

Fatime átnyújtotta neki Malipieri levelét. A kán növekedő érdeklődéssel, sőt talán örömmel futotta át a sorokat, de mikor odáig ért, ahol Malipieri nevével és kezével kínálta meg Fatimét, arca haragra gyúlt s büszke tekintetet vetett a hölgyre.

— Mit feleltél a nyomorult gyaurnak? — kérdezte.

— Feleletem az, hogy a levelet neked átadtam s az a kérésem, hogy a pár sort, amit előtted írok, küldd el Zrinyi Miklósnak.

— Mit mondasz? — kiáltott a kán, akiben ébredezett az a keleti féltékenység, amely szerelem nélkül is irtózatos.

Fatime eltalálta a kán gondolatát és nemes őszinteséggel, amely minden gyanút kirekesztett, kezét nyújtotta a kánnak.

— Mirza, esküszöm neked, a legszentebbre, ami van, — mondta, — hogy téled csak a halál választ el. Vétess körül örökkel, fossz meg szabadságomtól,

vagy ami méltóbb hozzád, bízzál egyszerű szavamban.

Van az őszinte szóban valami varázserő. Hihetünk egy kaján áltató hazug szavainak; hihetünk a kitanult cselszövő ámitásainak, de az az átható, a lelket átvilágító meggyőződés, melyet a való s őszinte szó áraszt lelkünkbe, nincs az ilyen hitben.

Csendesen végighallgatta Fatimét, aki most először beszélt neki Zrinyinek Violettaéhoz való viszonyáról s arról, hogy Malipieri levele mennyire fontos mindkettőjükre nézve, mivel abban önként lemond Violetta kezéről.

— Barátom, én sokszor bámultalak, — folytatta, — légy most is nagylelkű. Ez a levél a legnemesebb bosszú, amit Zrinyin vehetnél. Ha Marco Capilet segítségére nem jön, ő most foglyod s te őt bizonyosan szabadon bocsátod.

Fatime büszkén nézett a kánra.

— Hatalmadban van őt a legboldogabb emberré tenni s Annát örök hálaóra kötelezni. Nem kétkedem egy pillanatig sem, hogy magadhoz illően fogsz cselekedni.

— És te, Fatime, — kiáltott föl a kán, — te a dogék leánya, — az igazi Zeno hölgy — mindenről lemondasz és megosztod velem életedet? Allah nagy!

Fatime szomorúan tekintett a kánra, aztán önkéntelen megilletődéssel karjába vetette magát.

— Lemondok mindenről, Mirza, csak édesanyámról nem. De melletted maradok s mint ahogy a mécs lángja csendesen elhal, úgy fogsz engem is kihunyini látni. Minden nap egy-egy ágát törí le életemnek, érzem, hogy apad a vér ereimben, de minden hátralevő napomat veled osztom meg.

Mióta Mirza megismerte Fatime születése titkát, új érdeklődés támadt benne iránta. Látta, hogy ereje napról-napra fogy, vonásai máris átlátszóak, akár egy halotté.

A Korán hívőinek babonás félelmével gondolt most vissza vétkes szenvedélyére, mely Fatime anyjához vonzotta. Megkettőzte gyöngédségét, hogy így valamiféle igazságot szolgáltatasson neki. Kimondhatatlan szelídséggel igyekezett Fatimét bátorítani és kibékíteni az étellel. Szenvédélye, mintha az első aranynapok erejében lobogott volna el újra, órákig ült előtte, fejét térdén nyugtatva, a szerelem keleti virágneveivel halmozta el és mindent megkísértett, hogy őt az élethez édesgesse. De hiába.

Olykor, ha a kán távozott, a hölgy csendesén állott föl, hosszú lélekzetet vett, s könnyei eleredtek.

Járt-kelt, vagy merengve ült és kegyetlen részletességgel fürkészte át egész helyzetét, kimondhatatlan keserűség öntötte el szívét.

O, szent örök igazság! — szólta magában, — mit tehetek én mindezekről? Egy véletlen óra határoz egész jövőnkrol, s egy önkéntelen, akaratlan pillanat üdv- és kárhozatról.

Lehettem volna Velence legtiszteletreméltóbb hölgye, mint amaz istenített Violetta, ki nevemet bitorlotta, s kit a sors legszentebb jogaimba csempészett. Van-e, lehet-e kárpólás minde ezért?

Szenvedésem egyetlen pillanatát nem egyenlíti ki semmi! Én, Zeno Violetta, Anna leánya, a dogék utódja, egy velencei férfinak sem tekinthetek szemébe. Ez a gúny, ez a szégyen irtózat

Fiorettát diadalmenet kísérné a Fenice ívei alá, koszorú díszítené homlokomat, — Zeno Violetta, egy tatár háremhölgyére, utálat, visszaborzadás, undor vár! — Azokban a körökben, hol aranytelt erszény volt ügyességem jutalma, kárpitjaim árnya alatt, hol a velencei ifjú esti óráit élvezte — egy bandita leánya! — Ezerszer jobb azoknál, akik közt növekedtem, — büszke voltam — talán boldog! — most? — nincs menedék többé. A kígyó,

mely szívemre tekerődött, el fog kísérni minden-
hová: a vihardúlta sátorba, a bán ősi lakába, a csen-
des zárdába — mindenhová!

— Ah, ha őt még egyszer láthatnám életem-
ben! de nevem éles tör lesz szívében. — Bántha-
tom-e őt — őt, akihez imaszárnyon emelkedik lel-
kem! — Szabad-e jelenlétemmel sértennem — meg-
szégyenítnem? — Magam romboljam-e szét azon
óra emlékezetét, melyben keblén sírtam — s ő leá-
nyának nevezett?

•

Egy este sátorában látjuk Fatimét. Allát ke-
zébe nyugtatja, nagy szenvedélyes szemében könny
csillog. Íróeszköz van előtte és egy teleírt lap.

Csendesen összehajtja a levelet s az asztalra
helyezi, aztán felkel s mintha egész erejét vissza-
nyerné, egy ezüsttel és kövekkel kirakott pisztolyt
vesz fel s mintha bátorítaná magát, rebegi: — Mit
adhat nekem még ez a nyomorult élet? — Most
második golyót ereszt a pisztoly csövébe, aztán se-
lyem fürteiből levág egy tekercset s a töltést el-
fojtja vele. — Ő szánni fog, — suttogja magában, —
halálom kibékíti mindennel s egy könnyet ejt
leánya sírjára.

Fatime arcán most valami komor erő látszott.
A pisztolyt bíbor kaftánja alá rejtette és kilépett
a sátorból.

Minden hallgatott körülötte; a roppant tanya
nehéz füstgomolyokban felhőhasábokat lehelt a ma-
gasba, melyeken keresztül néha föllobogó lángok,
mint égitűnemények, villámlottak. A lovak topo-
gása s a rémes horkolás még növelte az egész je-
lenet komorságát.

Mikor a kán sátorához ért, az örök tisztelettel
hátraléptek.

Mirza még ébren volt.

A sátor közepében magas földönálló tartóban fűszeres mécs lobogott és kékes fátyolszerű füstje menyezetet szőtt az ifjú fekvőhelye fölé. Néhány perc múlva Fatime előtte állt.

A hölgy hátratarva jobbjával a kaftán alatt rejtőző pisztolyt, azt nesz nélkül egy tábori székre eresztette maga mögött.

A kán édesen meglepetve emelkedett föl s Fatime keblére vetette magát; hosszú néma ölelés után kifejlődött karjai közül s a kerevet szélére ült.

— Az álom kerül, kedves barátom! — szólt a hölgy szelíden. Úgy tetszik nekem, mintha szeszélyem éber álmokat szőne körülöm, s fekete szellemek csodásan bonyolult csoportokban meresztenék rám lángszemüket sátorom kárpitjai közül. Intő jóslatok ezek, Mirza! Isten életem füzérének utolsó gyöngyét tartja ujjai közt. Én búcsúzni jöttem hozzád, Mirza!

A kán egy öleléssel felelt, aztán nyájasan szólt:

— Gonosz szellemek háborgatnak, Fatime, nyujtsd ide a Koránt, megfejtek neked egy helyet, mely a paradicsomi boldogságról szól és hatalmas eszköz a gonosz szellemek elűzésére.

Fatime odaadta a kánnak a szépen bekötött Koránt s az csendesen kezdett lapozgatni benne.

— Barátom, mondta Fatime, ne feledd, holnap kinyitni gyöngyház szekrénykémet, egy levelet találsz benne s egy másikat asztalomon: az elsőben ifjúságom őszinte történetét fogod olvasni, mert óráim meg vannak számlálva s a halálban igaznak kell lennünk.

Fatime! — kiáltott a kán nyugtalanul, — nem értelek, de hallgasd meg a Korán szavát s lelkedbe béke száll.

— Még egyet, Mirza, a másik levél anyámnak szól, ígérd meg, hogy elküldöd neki. Ez az utolsó, amit neki írok...

— Elküldöm, de miért lenne utolsó. Nem nyí-

lik-e rózsza a lombok között, melyek a bimbót takarták? De halld a próféta szavát, mely harmatként hull az élet fájára és megújítja azt.

A kán fellapozta a Koránban a keresett helyet és olaszul fejtegette:

— Látnoknak kell lenni annak, aki ez égbolt vakító fényét elbirhassa. Olyan az, mintha drágakövekből lenne összerakva. A halhatatlan lények között, akik itt honolnak, egy angyalt különböztettem meg.

E szavaknál harsány lövés dördült el a sátorban, a kán talpra szökött, aztán térdreborult Fatime mellett, aki szétroncsolt fejjel hevert a szőnyegen.

ZÓLYOMI LEGBOLDOGABB NAPJA.

A besztereci favárban egy idő óta megkettőzték az öröket.

A bástyán még több ágyú ásít, mint azelőtt, bár belül a vár szinte kihalt, csak mikor az éj csillagarca borul a lápos vidékre, akkor látják a bámuló falusiak az öreg Zólyomi Dávid árnyékát a toronyerkélyen.

— A Zólyomi lelke — suttogják babonás félelemmel, mert azóta, hogy Szamosujváron elfogták, halálhíre terjedt a vidéken és visszatérni senki sem látta.

Csakugyan volt valami kísérteti az öregnek egész megjelenésében. Kiszabadulása talány volt, de ha kicsit visszatekintünk a multakra, nem lesz nehéz e talányt megfejteni. Látuk, hogy Anna és Violetta titkos tervén gondolkodtak éppen, amikor Malipieri megjelent.

Violetta, — most Lubl Zsófia — élete drámájának új felvonásához ért. A sors első megrohanása után a nemes hölgy iparkodott tájékozódni

helyzetében. Elszánt lelke és higgadt észjárása nem-sokára teljes öntudatra ébresztették.

A Lubl-családról kevés adatot találunk krónikáinkban, de a meleg barátság, mely Zrinyit Leonárdhoz fűzte és az is, amely egykor Anna és Leonárd anyja között volt, eléggé bizonyítják a család igen tiszteletreméltó voltát.

Violetta tudta, hogy amit ő Zrinyi iránt érez, arra földi viszonyok és társadalmi osztálykülönbségek befolyással nem lehetnek, sőt valami ösztönös meggyőződés azt sugta neki, hogy a vérző seb, melyet Ariel felfedezése szívéen ejtett, még szorosabban fűzi össze lelküket.

Anna szeretete iránta olyan, mondhatnánk, féltékenyen hú színezetet öltött, hogy Violetta nemes kedélye és méltányossága, minden multat feledett, s az iszonyú, vétkes játékot, melyet vele űztek, megbocsáttatta vele. Inkább, mint valaha, csatlakozott hozzá. Szülői meghaltak; egyetlen rokona volt a széles világon, Lubl Leonárd, s így Anna körében maradni erkölcsi kötelességnek tetszett előtte.

Erezte, mennyire megszorítaná Annát, kit egész ifjú életén át anyjaként tisztelt és szeretett, ha az elválásról csak említést is tenne. De erősen feltette magában, hogy ha Malipieri fenyegetése igaznak bizonyul, és Anna leánya csakugyan él, ő egy velencei zárdába vonul.

Violetta élénken résztvett az öreg Zólyomi Dávid sorsában is és kettőzött buzgalommal segített Annának atyja kiszabadításában.

Néhány nappal Malipieri távozása után a két hölgy eltűnt a favárból és négy hét múlva tértek csak vissza egy sötét viharos éjszakán a várbeliek nem csekély meglepetésére az öreg Zólyomi Dáviddal. Talán nyitjára akadunk a titokzatos dolognak, ha eszünkbe idézzük Lorántffy Zsuzsánna frásbéli fölhatalmazását, melyet az ifjú Zólyomi Dávid kiszabadítására Anna kezébe juttatott.

Violetta mindent megírt Zrinyinek s ez a levél olvasása után szinte megbánta, hogy Malipierit szabadon bocsátotta. Ha a tudósítást előbb kapja és nem csak akkor, amikor Pozsonyból már visszaérkezett Csáktornyára, bizonyosan igyekszik kikutatni Anna leányának hollétét.

Mánuel most kedvezőbb híreket kapott Velenéből.

Barátainak sikerült a Tizek haragját megszelídíteni s naponként várta, hogy száműzetéséből visszahívják, de mielőtt távoznék, még egyszer látni akarta anyját és Violetta. Mánuel aggódott hoga sorsán és a levél, melyet tőle kapott, nagy hatással volt kedélyére. Leonárd pedig égett a vágytól, hogy unokahugát láthassa és csak örülni tudott a megváltozott helyzetnek.

Zrinyi azonnal elküldött Komáromba megtudni, hogy visszatért-e oda Malipieri. Mindnyájan gyanították, hogy a történetek után búcsút vesz szolgálatától. Zrinyi föltette magában, hogy Malipierin nem áll bosszút. A kaján olasz tehát nem rosszul ítélte meg őt, mikor erkölcsi lehetetlenségnek tartotta, hogy olyat tegyen, mi által erőszakosan eltávolítsa őt Violettától.

Zrinyi tökéletesen megértette a nemes hölgy elhatározását, hogy esküjét megtartja s ezáltal rója le azon adót, mellyel az oly soká viselt Zeno névnek tartozott. Sőt becsületére állíthatjuk, mikép ez őt meg sem lepte. A válasz nem soká késett Komáromból, hol egyebet nem tudtak Malipieről, csak hogy néhány heti szabadságot vett s még nem tért vissza.

*

Violetta nyugtalanul várta levelére a választ és titokban remélte, hogy Zrinyi maga fogja meglátogatni.

Egy hosszú, téli estén a tágas ebédlőben ültek együtt a besztereciek. A kandalló mellett az öreg Zólyomit látjuk, vele szemben Annát és Violetta-t. Egy távolabbi szögletben Fekete Ferenc uram, az érdemes várnagy foglalt helyet, urának a jövő napra szóló parancsait várva.

Zólyomi megérkezése a favárba, különös hatással volt erre az emberre, kinek bosszúterveiről régen levontuk már a talányos leplet.

Dorka asszonnyal való szövetsége naponként szembetűnőbb lett. Talán a hosszú idő némileg elaltatta egykori fájdalmát; talán ifjú korában keveset gondolva saját veszélyével, kész lett volna bosszúját a maga veszte árán is hűteni. De az öreg ember olthatatlan gyűlötségébe számítás vegyült, s e részben nem kis befolyással volt a gondnokné.

Hosszas értekezéseket tartottak együtt. Dorka asszony szobái csodásan kezdettek telni a szűzpárta szerény igényeihez egészen szükségtelen holmikkal. A vizsgáló figyelmét el nem kerülhette, hogy ő és a várnagy éberén örködnek a házi viszonyok fölött. Dorka asszonynak gondossága és az öreg Zólyomi körül való buzgósága legkevesbbé sem csökkent. Ellenben a gazdag s bőkezű Zenonét koronként ügyesen adó alá vetette. Egy-egy célzás kétes jövőjére terhes szolgálata után, egy elejtett szó, milyen könnyen érheti Zólyomi Dávidot valami véletlen csapás, talán halál, kettőzött készség Annának minden parancsait előző szorgossággal teljesíteni s több ehhez hasonló, bő aratást hoztak.

Fekete Ferenc megtartotta szokott komolyságát s voltak órái, melyekben a mult minden iszonyatával elébe tűzte magát. Bosszúja nem maradt táplálék nélkül: Zólyominak nyers büszkesége s az az igazságtalanság, mely heves kedélyekben inkább indulatroham, mint valódi bűn, s melynek sebeit a könnyelmű megbánás sohasem gyógyítja be egé-

szen, — mindig egy-egy méregadagot vetettek a bosszúszelencébe.

A társaság szótalan volt, míg végre Zólyomi kedvenc tárgyára tért rá: kikelt a Rákócziak ellen.

A fejedelem hosszabb idő óta távol volt Ecsedtől és terveiről igen kevés szivárgott ki. Ulászló, a lengyel király súlyos betegségben synylődött s hír szerint közel volt a halálához. Rákóczi titokban levelezett néhány nyugtalan lengyel nemessel, akik őt a király halála esetére a koronával kecsegtették. Másrészt viszont a török császár háborúval fenyegette. E tervekkel és bajokkal való bibelődés okozták talán, hogy a különben is hanyatló egészségű fejedelem mindeddig nem vett tudomást Zólyomi kiszabadulásáról.

Az öreg úr növekvő hévvel beszélt, mikor egyszerre kürt rivalt a kapu előtt. Mindnyájan fölfigyeltek s a várnagy kisietett.

— Ki lehet az, — kérdezte Zólyomi kedvetlenül.

— Nem tudom, — felelte Anna, — de jó lesz, ha kedves atyám szobáiba vonul, jó, ha minél kevesebben tudják, hogy szabad.

Zólyomi haragosan kelt fel. — Megvallom morogta, hogy unom ezt a bujkálást. Mit árthat nekem Rákóczi e járatlan fészekben, melynek védelmére félannyi fegyveres elég, mint amennyi ingyenélőt tartunk. Ti bátorságban vagytok, ki bántana, miért? Csak én vagyok szálla szemökben; de lovam nyergelve áll s övemben van annyi, mi pár évre tengetheti éltetemet... úgy sem tart soká már!

A két hölgy némán s összetett kezekkel ismételte a kérést, végre Zólyomi morogva s bosszúsan átment a mellékszobába.

A következő percben nyílt az ajtó és ki írja le Violetta meglepetését, mikor azon Zrinyi, Mánuel és Lesnár léptek be.

Örömeben felkiáltott, aztán szép, hófehér kezét nyújtotta Zrinyinek.

Anna mindnyájok arcán megnyugtató kifejezést látott és pillanatra megkönnyebbült. De a sors sűrű csapásaihoz szokott lélekben mindig valami kétes sejtelen és baljóslat marad fön. A nő arcában e kétes, úgyszólván szemrehányó várakozás igen élesen ki volt fejezve, de tökéletes önfegyelmzése, mely minden tettét jellemezte, most sem cáfolta meg magát s a vendégfogadás vídám és kellemes volt.

Leonárd nagy melegséggel közeledett Violetta-hoz és büszkén és boldogan mutatkozott be neki, mint egyedüli rokona. Mánuel bánatos, de bensőséges tekintettel fordult hozzá és így szólt:

Kedves Violettám, mi testvérek voltunk és azok is maradunk.

Most az öreg Zólyomi is belépett és tőle telhető szívességgel üdvözölte a vendégeket.

Rövid idei nyájas társalgás után a vendégek szobáikba vonultak s csak egy óra múlva látjuk őket a favár egyik legtágasabb szobájában, melyet a két hölgynek sikerült a lehetőségig kényelmes elfogadó-teremmé átváltoztatni.

Mikor mindnyájan együtt voltak, Zrinyi megragadta Violetta kezét és anyjához vezette őt.

— Asszonyom, — mondta, — legyen szabad kegyedtől leányát feleségül kérnem.

— Violetta arca lángba borult és meglepett, sőt feddő tekintettel nézett fel Zrinyire, míg szívét egy boldogító sejtés melegítette át.

Igen, — mondta Zrinyi, — most bátran tehetem ezt, mert Violetta esküje föl van oldva.

— Akkor meghalt, — kiáltott izgatottan Violetta.

— Annál többet tett, — szólt Zrinyi, — olvassa ezt a levelet, Violetta.

— Anyámé az elsőség, — mondta a leány, s a levelet odanyújtotta Annának.

— Mielőtt e levelet elolvasná, pár magányos szót szeretnék kegyeddel váltani, asszonyom.

Anna Zrinyivel a mellékszobába vonult, míg Mánuel hosszan beszélgetett Violetta-val, kinek arca hol pirult, hol sápadt.

Az öreg Zólyomi Leonárddal sétálgatott a teremben föl s alá; olykor megállott s egy élénk fölkiáltás vagy arcának élesebben kiemelkedő kifejezése mutatták, hogy érdekes tárgyról beszélgetnek. Nemsokára nyílt a mellékszoba ajtaja és a két hölgy egymás karjába sietett. Hosszú, néma, fájdalmas-édes ölelés volt ez, melynek édes nyomása alatt egy egész életregény, ezer visszaemlékezés és sejtelen fejlődtek ki; talán volt pillanat, mikor a két hölgy ez ölelésben meghalni óhajtott, pillanat, melyben a világ elidegenülve tőlük, rövid életével s hosszú kínjaival mint sírrém intett a csendes révbe, hol minden baj megszűnik. Azután elváltak; mindkettőnek arca mutatta, hogy mindent tudnak.

Zrinyi most újra Violetta-nak nyújtotta a levelet, hogy saját szemével győződjék meg arról, amit az imént Mánuel-től hallott. Egy darabig nem jött szó ajkára, aztán alig hallhatóan rebegte: — Nem álom ez, nem szemfényvesztő játéka a sorsnak? Ó, most kétszeresen kínos volna az ébredés! Zrinyinek egyetlen, égő, szerelmes tekintete volt a néma felelet...

Az öreg Zólyomi keresztbefont karokkal hosszasan nézett hol Zrinyire, hol Violetta-ra, aztán tréfás bosszúsággal kiáltott föl:

— Öcsém, bán, ismerem e vasfejű gyermeket, készülj egy jókora kosárra. — Violetta szelíd mosollyal rázta meg fejét.

— Jó nagyatyám, nem. Az esküszegés életem nyugalmaiba kerülne. De gyermekes makacsság lenne ragaszkodni olyan kötelezettséghez, amely

megszűnt. — Atyám, — mert szívemnek az marad mindig — nem akarhatta, hogy egy elvetemültnek adjam kezemet. De ez maga még fel nem oldott volna, ha ő le nem mond rólam. Szabad vagyok. Itt a kezem Zrinyi, legyen szent és hű ez a frigy, mint amilyen hosszú és kínos volt a kísértés, amely azt akadályozta.

— Ez már okos beszéd — mondta Zólyomi és megölelte Violetát.

Most Anna vont a szívére és Zrinyinek kezét nyujtva lelkesülten szólt:

— Gróf Zrinyi Miklós, én ritka kincset adok át kegyelmednek, őrizze híven. Büszkén nevezem fiamnak a hon első fiát. A sors minden viszontagságai között tekintsen engem úgy, mint aki legközelebb áll e kedves gyermekhez. Nevezze őt Violetának mindig s legyen ez a név egy oldhatatlan szövetség talizmánja hű anyja és hű gyermekei között.

Zrinyi ajkához vont a Anna kezét.

— Én ismerem e kincsnek egész értékét s a legszebb és legjobb anyának sohasem lesz oka megbánni, hogy nekem adta.

Az öreg Zólyomi nagyot csapott öklével az asztalra:

— Harminc év óta ez az első nap, — kiáltott, — melyben szívvel-lélekkel örülni tudok, Istenemre mondom, ez a legboldogabb napja életemnek.

Az utolsó szavak közben észrevétlenül nyílt a teremajtó és küszöbén a várnagy mogorva alakja tűnt föl.

Kezében kettős gyertyatartót hozott és az öreg Zólyomi felkiáltására önkénytelenül összerázkódva az egyik gyertyát elejtette.

— Ez az ítélet — mormogta magában és az elaludt gyertyát felemelve, a terem ajtaját betette maga után.

— Mi volt ez? — kérdezte szórakozottan az öreg

Zólyomi, de aztán feleletet sem várva, élénken folytatta:

— Leányom! Gyermekek, unokám, él! Ime halljátok eskümet: nem nyugszom, míg őt vissza nem hozom. Legyen bár ez utolsó kalandja életemnek.

Önkéntelen kíméletből eddig még senki sem szólt Fatiméről. De most meg volt törve a jég és hosszas tanácskozásba kezdtek, hogy lehetne őt a kán hatalmából kiszabadítani.

Anna lelkében ezer ellenkező érzés viharzott.

Most már értette, miért vonzódott annyira a szerencsétlen teremtéshez. Egy cégéres életű hölgyben kellett leányára ismernie.

Ez irtózatos volt, de érezte azt is, hogy szent kötelessége a megszégyenítő rabságból kimenteni egyetlen gyermekét és óvni benne azt, ami még óvható.

A hosszas értekezés végeztével az öreg úr megint bizonyosságát adta áldott könnyelműségének, mert mikor a várnagy visszatért az égő gyertyákkal, a legkedélyesebb hangon szólt oda neki:

— Ferkó, holnap örömnapi lesz Beszterecen, legyen gondod rá, hogy vigadjon a vár népe, keríttesd elő az ecsedi cigányokat, holnap nem akarok komor képeket látni.

A várnagy meredten bámult rá, aztán különös mosollyal jelentősen mondta:

— Meglesz uram és tudom, hogy a holnapi napot még a besztereciek unokái is megemlegetik.

— Ember vagy, Ferkó — szólt Zólyomi és vállára tette kezét. — Mond meg Dorkának, hogy fogja be mind a hatot.

Másnap reggel Zólyomi Dávid alig ismert rá a faköponyegre.

A magas torony teteje zászlókkal volt tele-tűzve, nemcsak a várnép öltötte legszebb ruháját

magára, hanem a falusiak is, mintha résztvettek volna az ünnepségen.

A természet maga is gyönyörű téli képet mutatott, itt-ott hosszú jégcsöppek függtek az ágakon s a tündéri facsoportokat szívárványszínű dicsfény övezte.

Angelo volt a legvidámabbak egyike. Élénk részt vett az ünnep rendezésében. Ujjainak feketesége tanúsította, hogy a kivilágítás tiszteletére a féléjszakát tűzermunkában töltötte.

Jó távol a toronytól, magas, gúlaalakú rácsozat emelkedett, négy lécen, a vassodrony mecstartóit éppen most rendezte az olasz művész.

Dorka asszony tágas szobájából mindent kihordtak még hajnal előtt s a derék gondnokné maga is fölkapaszkodott a toronyszerűen fölpoggyászolt szekér tetejére. Ecsedre ment, hogy a táncvigalomhoz szükséges kellékeket meghozza.

Zólyomi kicsit békétlenkedett Dorka asszony távozásán, de mivel Fekete uram Anna parancsára hivatkozott, az öreg úr nem firtatta tovább a dolgot.

A cselédek közül is föltűnt egyiknek-másiknak, akik hajnalban már ébren voltak, a fölpoggyászolt szekér, de Dorka asszony azt mondta, hogy a sok lim-lom már terhére volt szobájában és az öreg úrtól engedelmet nyert azokat Ecsedre bevitetni.

Ez igaz is volt.

A nap rendkívüli vígasságban telt el.

Anna és Violetta utánozhatatlan bájjal vitték a háziasszony szerepét. Mikor végre besötétedett, a várnagy Angelóval hozzáfogott a kivilágítás előkészületeihez.

Huszonnégy harsány ágyúlövés volt a jel, melyre egyszerre minden oldalról lángragyúltak a mécsek s a magasra emelkedő fénykalászkok tündéri mennyezetet szőttek a komor favárra.

A kapu nyitva volt, de az örök csak egyes cso-

portokat eresztettek egyszerre az udvarra.

Künn az árok szélét sűrű néptömeg állta körül és zajos örömmel üdvözölte a derék Angelo tűzkígyóit.

Míg Zólyomi vendégeivel a bástyáról nézte az érdekes jelenetet, addig a várnagy a torony közelében folytatott élénk beszélgetést Angelóval.

— Meg nem foghatom, — mondta Fekete — hol késik Dorka asszony.

— Még nem késett, — felelte Angelo — a tánc csak vacsora után kezdődik, addig van idő.

Corpo di bacco — kiáltott az olasz sustorgó rajkóiban gyönyörködve — signor Ordoszi — vagy perdoni — signor Fegede — mindig szemmel tartom a löportornyot, nehogy egy szikra ráhulljon. Per dio! gonosz tréfa lenne, ha a kegyelmed kamrája egyszerre megnyitná torkát!

— Még korán volna — mormogta fogai között a várnagy s az ólak felé közeledett Angelóval.

— Lovat nyergeltetek, — mondta aztán hangsabban, — ha Dorka asszony még negyedórát késik, magam megyek elébe.

Megparancsolta, hogy azonnal nyergeljenek lovat és vezessék ki az udvarra. Azután elvált Angelótól és a bástya lépcsőin fölmenve, Zólyomit hívta félre pár szóra.

— Uram, — szólt kicsit elfogultan — én gyönyörű meglepetést készítettem a vendégeknek. Ha kegyelmed nem restel feljönni a toronyerkélybe, ott megmutathatom.

— Jó, — felelte Zólyomi derülten — mindjárt fölvezetem vendégeimet.

— Akkor a meglepetés félig kárba megy, — mondta Fekete, mert minden attól függ, hogy a vendégek a kellő pillanatban a kellő pontra tekintsenek. Én magam odasietek, már lovat is nyergeltettem.

Nemsokára az öreg Zólyomit a toronyerkélyen látjuk a várneggyal.

— Odanézzzen, uram — mondta Fekete egy magas rúdra mutatva, mely a favárhoz közel hosszan kanyargó vörös lobogójával tűnt fel a teli hold fényében. — Ott egy tűzoszlop fog kigyulladni, mi-helyt kegyelmed e nagy vöröszászlót kiemeli helyéből. Hogy ne kelljen a meredek lépcsőn le- és feljárnia, magam megyek majd le meghívni a vendégeket, azután sietek helyemre. Egy negyedóra múlva bátran megadhatja a jelt.

Zólyomi fáradtan ült le az erkélyen, míg a vár-nagy feleletet se várva megfordult és csendesen lefelé haladt a lépcsőn.

Említettük, hogy e lépcsőnek minden emeleten külön ajtaja volt.

Mikor Fekete az első emeletről leérkezett, nesztelenül bezárta az alsó ajtót s a kulcsot övébe rejtve, belépett a löporos kamrába.

Gyorsan meggyújtotta az előre elkészített kanóc végét, visszasietett a bezárt rostélyos ajtó elé és harsányan elkiáltotta:

— Zólyomi Dávid! állj elő!

Az öreg e váratlan felszólításra nehézkesen fel-emelkedett s meglepetve fordult a várnagy felé.

— Zólyomi Dávid! vén gyilkos! — szólt az, — emlékszel-e még Ordasra? akinek nejét és gyermekeit legyilkoltad? Utolsó órád ütött, a kanóc ég, öt perc múlva a torony légberöpi veled!

Zólyomi az iszonyú szavakra mintha álmából riadt volna fel. A várnagy mogorva arca régi idők baljós emlékét idézte föl benne, de könnyelműsége most se engedte, hogy egy talánnyal hosszan bíbelődjék.

De aztán egyszerre minden világos lett előtte, a rémület erejével rohant le a lépcsőn, de mire a bezárt ajtóig ért, a várnagy már az alsó ajtónál volt.

A tolongó nép ujjongása közepette az öreg Zólyomi ordítását nem hallották meg mindjárt.

A várnagy maga is félig öntudatlanul rántotta be a második ajtót maga után és fordította rá a kulcsot, a közeli veszélytől izgatottan. Egyszerre úgy érezte, hogy egy erős kéz ragadja meg. Tudta, hogy Zólyomi a felső emeleten van bezárva s babonás félelem ragadta meg, észre se vette, hogy maga zárta be dolmánya szárnyát. Végre sikerült kiszabadulnia és hanyatt-homlok bukácsolt le a lépcsőn.

— Föl, — föl! — hangzott most az öreg Zólyomi ordítása — törjétek be az ajtót — a torony ég! — ide-ide!

Amint szavait megértették, páni rémület tört ki a tömeg között és fejvesztve tolongott mindenki a kapuhoz.

Anna és Violetta vendégeikkel még mindig a bástyán sétáltak és az első pillanatban meg nem foghatták, mi okozza a kavarodást. Mindez pár perc alatt történt.

Egyszerre tompa morgás és sustorgás hallatszott, vastag füstgomoly ömlött ki a kamra ajtaján, amit nyomban tompa dörrenés és iszonyú ropogás követett.

A torony teteje nagy robajjal a levegőbe emelkedett, csak a zászlók látszottak ki a sűrű gőzfelhőből.

A favár minden ablaka meghasadt s a falak megtágult eresztékein száz résen át látszott a szobák világossága. A következő percben pedig a nagy légnyomástól hirtelen minden mécs kialudt.

Ha az épületek nem fából, hanem valami keményebb anyagból vannak, aligha éli túl egyetlen ember is a rémületes rombolást. De így másként ütött ki a dolog. Zólyomit, a gonosz várnagyot és két őrt kivéve, mindenki élve maradt. Angeló ke-

mény ütést kapott a fején, amely holtáig meglát-
szott.

Violettát és Annát az erős légnyomás földre
vetette s néhány óráig mind a ketten eszméletlenül
feküdtek. Leonárd és Manuel kisebb sebeket kap-
tak, de Zrinyin itt is teljesült a jelmondás: Sors
bona, nihil aliud!

BEFEJEZÉS.

Krónikáinkban itt a történet fonala megszakad és csak 1663-ban folytatódik megint.

*

Zrinyi Péternek egy levelét idézzük:

„Isten velünk, Miklós! Komáromból írok. Horvát hadaink kielégítése talán megszületik valahára. — Olaszod — Rialti-Malipieri egy személyben, hurokra került. Néhány nappal azután, hogy Buchheim és Montecuccoli a váltságdíjat elküldték Mirzának... — egy kémét fogtak el, kinél Meliperihez szóló levelet találtak Velencéből, mely különös világot derített e silány fickó ármányaira. Szállását feltörték és iratait elkobozták. Napfényre jött, hogy a Tizek kémje és őket a legrészletesebben tudósította mindenről. Buchheim és Montecuccoli, akiket a leggúnyosabban írt le — iszonyúan fel voltak ellene háborodva. Mihelyt Komáromba érkezett, elcsípték. A haditörvényszék röviden bánt vele — semmitse tagadhatott. Holnapután reggel lóg! — A sorompó nyitva — szabad vagy. Öleld meg szép arádat helyettem!

Zrinyi Péter“.

*

Zenóné 1648-ban Csáktornyan mulatott Zrinyi Miklósnál. Egy reggel levelet adtak kezébe, melyet egy tatár hozott utána. A levél így hangzott:

„Te, akit először életemben, sírom küszöbén, zokogva, de büszkén anyámnak nevezek — ha igaz, hogy Isten az emberi tévedéseket nem úgy ítéli meg, mint mi — ha bölcsesége nem tetteinket, hanem egész életünket veti a mérlegre, — akkor — ó, anyám, — nem leszek olyan megvetésre méltó szemedben.

Valamikor az avult, rongyokba öltözött koldusgyermeket, akit palotád márványlépcsőjén találtál, szánakozó szíved kiemelte a nyomorúságból. Reszkettem boldogságomban, ha nevedet említették — akkor csak angyalomnak hittelek. A kábult veleneciek tapsai között, romlottságom poklában egy érzés birkózott fel szívemig, amely lábaidhoz vonna, ha arra méltó lennék. De ne hidd, hogy sorsom változása hiú reményeket kelt bennem, hogy életemmel meg tudnám sérteni az angyalt, akinek szívem verését köszönöm. — Nem, — nem, Anna Zenó! — közöttünk ércfal emelkedik s én minden jogaimat ünnepélyesen átengedem szíved leányának, Violettnak, — mindent, csak egyet nem, — az édes anya nevet. — Nem vádolok senkit! Én, ki a sors lapdája voltam s aki, — ezt szívem súgja — érdemes lehettem volna rád. Talán van egy jobb élet, ahol kárpótlás vár arra, akitől a sors mindent elvett, holott elég kegyetlenül olyan szívet adott neki, hogy a veszteség nagyságát érezni tudja.

Isten hozzád, anyám! — ha van olyan lét — akkor lesz egy lélek, aki a te boldogságodat óhajtja mindörökké.”

„Ne válaszolj, — küldj egy szánakozó fohászt a magasba s ama végtelen űrben e fohász megtalálja Violettnak, aki néhány perc múlva megszűnt lenni.

Leányod“.

Anna reszketve olvasta végig a levelet, szívéen és fájdalom hasított keresztül. Szemébe nem jött könny, a kín, mely keblére nehezedett, a sírást megtagadta tőle.

Szeme egy darabig meredten szegeződött a levélre — aztán csendesen, elszántan rebegte: „Ennek így kellett történnie!”